

UNIVERZA V LJUBLJANI
Pedagoška fakulteta

*Analiza gibanj
v strukturi študentov in diplomantov
terciarnega izobraževanja
(1981 – 2004)*

(R 6) RAZISKAVA ZA PRIPRAVO STRATEGIJE RAZVOJA SLOVENIJE

Naročnik raziskave: Urad za makroekonomske analize in razvoj RS

Nosilec raziskave: red. prof. dr. Pavel Zgaga

Ljubljana, avgust 2004

CENTER ZA ŠTUDIJ
EDUKACIJSKIH STRATEGIJ

**Analiza gibanj v strukturi študentov in diplomantov
v terciarnem izobraževanju (1981 – 2004)**

(R 6) RAZISKAVA ZA PRIPRAVO STRATEGIJE RAZVOJA SLOVENIJE

Naročnik raziskave: Urad za makroekonomske analize in razvoj RS

Izvajalec raziskave: Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta, CEPS – Center za študije
edukacijskih politik

Nosilec raziskave: red. prof. dr. Pavel Zgaga

Sodelujoči raziskovalci: as. Mateja Peršak, as. Bojan Volf, as. Aleš Videnšek

Razmnoženo na CEPS, Ljubljana v 10 izvodih.

Ljubljana, avgust 2004.

Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta,
CEPS – Center za študije edukacijskih politik
Kardeljeva pl. 16
1000 LJUBLJANA

Telefon: (01) 566 1492

Fax: (01) 566 1493

E-mail: Ceps.Ljubljana@uni-lj.si

Web: <http://ceps.pef.uni-lj.si>

<http://www.sec-educoop.net>

Analiza gibanj v strukturi študentov in diplomantov terciarnega izobraževanja (1981 – 2004)

Povzetek / Abstract

Glavni cilj raziskave je bil zbiranje, selekcija in urejanje podatkov ter analiza trendov v vpisu in strukturi študentov oziroma diplomantov oziroma v uspešnosti njihovega študija, pa tudi analiza nekaterih drugih procesov v terciarnem izobraževanju. Ti podatki so bili doslej pretežno razdrobljeni in v določeni parametri, ki so pomembni za spremljanje in načrtovanje visokega šolstva, tudi nepovezani; pri tem je bilo treba obdelati tudi vrsto metodoloških vprašanj. Poleg tega je imela raziskava za cilj, da te procese prikaže v relativno dolgem obdobju od začetka osemdesetih let do današnjega časa. S tem naj bi bila opredeljena njena izvirnost: *zbrati in organizirati ključne podatke, na podlagi katerih bi bilo mogoče oblikovati sliko ključnih procesov v razvoju terciarnega izobraževanja v Sloveniji v desetletju pred osamosvojitvijo, v letih tranzicije in vse do vstopa v Evropsko unijo*. Rezultati raziskave so namenjeni predvsem za podporo nadaljnjim analizam, tako tistim s področja edukacijskih politik in sodobne zgodovine izobraževanja kot tudi tistim, ki problematizirajo ustreznost struktur terciarnega izobraževanja ter možne ukrepe, sprejete na državni in/ali institucionalni ravni.

Osrednji del raziskave sestoji iz desetih tematskih poglavij, ki jim je dodan sintetični sklep ter seznam virov in bibliografija. *Prvi dve poglavji obravnavata vstop v terciarno izobraževanje*. Z obravnavo nekaterih procesov v srednjem izobraževanju, predvsem zaključevanju srednjega izobraževanja, je podana analiza preteklih trendov in ocena vpisnega potenciala terciarnega izobraževanja v prihodnje. Osemdeseta leta so v tem pogledu ostala neizkoriščena, devetdeseta leta in začetek tega desetletja je spremljal zelo hiter razvoj in močno povečanje v številu študentov, predvsem populacijski trendi pa opozarjajo, da bo za ohranitev visoke vključenosti v terciarno izobraževanja v prihodnje potrebno premestiti poudarek z ekstenzivnosti na intenzivnost.

Tretje poglavje precej podrobno obravnava nekatere *ključne procese v terciarnem izobraževanju*: gibanja v številu študentov dodiplomskega študija, razmerje med vpisom v višješolski in visokošolski študij oziroma (po 1996) v univerzitetne in visokošolske strokovne programe, med vpisom v redni oziroma izredni študij, gibanja v strukturi študentov po spolu, starostnih skupinah, univerzah oziroma samostojnih visokošolskih zavodih in regionalnem izvoru. Zaključek tega poglavja je namenjen problematiki prehodnosti ter diplomantom. Vse te procese označuje relativno zaostajanje v osemdesetih letih (npr. stagnacija vpisa, upad t.im. študija ob delu, celo upad števila diplomantov) ter eksponentna rast po začetku devetdesetih, ki jo spremljajo drugačni problemi: omejitev vpisa na nekatere zlasti družboslovne smeri študija, večanje števila študentov izrednega študija, potreba po širjenju ustanov in programov terciarnega izobraževanja.

Nekatera gibanja kažejo, da je Slovenija na začetku tega desetletja del teh problemov (s težiščem na dostopu do izobraževanja) že prešla in da se srečuje z novimi - s težišči na strukturnih vprašanjih. Mednje sodi problematika *strukture študentov in diplomantov po posameznih študijskih področjih*, obravnavana v *petem poglavju*. Spremembe v tej strukturi, ki jih spremljamo od osemdesetih let dalje, kažejo podobna gibanja in odpirajo podobne probleme, kot jih poznamo tudi v drugih evropskih državah. Primerjalno vzeto Slovenija v razmerju do drugih 24 članic EU praktično nikjer ne najdemo v ekstremni poziciji, res pa je, da visoko šolstvo pri nas zaznamuje npr. zelo visok delež na študiju družboslovja ter zelo nizek delež na področju naravoslovja.

Šesto in sedmo poglavje obravnavata mednarodno *mobilnost študentov* ter vključevanje *tujih študentov* v nacionalni sistem visokega šolstva. Glede vstopanja v mednarodno mobilnost analize kažejo spodbudno sliko; dobre izkušnje s programom TEMPUS v devetdesetih letih ter srednjeevropski program CEEPUS, v katerem je Slovenija ustanovna članica, so očitno prispevali k temu, da tudi vstop v program ERASMUS spremljajo hitro rastoči kazalci o številu vključenih študentov in osebja. Sedanji delež kaže, da bo treba z intenzivno širitvijo mobilnosti še nadaljevati, ob tem pa tudi spodbujati interes mobilnih študentov iz drugih držav EU za slovenske univerze. To velja tudi za problematiko tujih študentov, le da je tu problem precej bolj zaostren: delež tujih državljanov, ki celoten študij opravijo v Sloveniji, je edini parameter, ki je v primerjavi z osemdesetimi leti v tej raziskavi ocenjen kot poslabšan: brez študentov slovenske narodnosti iz zamejstva (predvsem Italije) ter brez študentov iz držav z ozemlja nekdanje Jugoslavije je njihov delež nadvse skromen. Strateški cilji Sloveniji med drugim zahtevajo okrepitev na tem področju.

Zadnja tri poglavja obravnavajo troje področij, ki se neposredno ne navezujejo na spremembe v številu in strukturi študentov in diplomantov, posredno pa so s temi vprašanji tesno povezana. V osmem poglavju so obravnavana gibanja v strukturi visokošolskega osebja, v devetem spreminjanje v izobrazbeni strukturi prebivalstva in v zadnjem, desetem, gibanja v javnem financiranju visokega šolstva.

Ključne besede: terciarno izobraževanje, visoko šolstvo, študenti, dostop – vpis – diplome, univerze in visokošolski zavodi; univerzitetni študijski programi, visokošolski strokovni študijski programi; dodiplomski in podiplomski študijski programi; študijska področja; mobilnost; tuji študenti; visokošolsko osebje; izobrazbena struktura prebivalstva; financiranje visokega šolstva

Key words: tertiary education, higher education, students, access – enrolment – graduation; universities and higher education institutions; university study programmes, professional study programmes; undergraduate and postgraduate study programmes; fields of study; mobility; foreign students, teaching staff, educational structure of population, financing of higher education

Abstract

The principal goal of the research was to collect, select and arrange data and to analyze trends in enrollment, in the structure of students and graduates and in their efficiency at studies and also the analysis of some other processes in tertiary education. Previously, such data were mostly fragmentary and also unconnected in some specific aspects that are very significant for supervision and planning of higher education. During this process, many methodological questions had to be addressed in more detail. Additionally, the aim of the research was to show these processes in a relatively long period from the beginning of the eighties until today. Its originality could be defined by these points: *to collect and to organize key data as a basis which makes possible to present key processes in development of tertiary education in Slovenia in the decade before the attainment of independence, during the period of transition and up to the EU accession.* The results of the research are intended as an assistance to further analyses, either from the field of educational policies and contemporary history of education or those which tackle the issue of adequacy of tertiary education structures and feasible measures reached at state and/or institutional level.

The central part of the research consists of ten thematic chapters with the addition of the synthetic conclusion and the list of sources and bibliography. *The first two chapters deal with access to tertiary education.* Through examination of some processes in secondary education, mainly the completion of secondary school, an analysis of past trends and an estimation of enrollment potential of tertiary education in the future are made. In this aspect, the eighties remained unexploited, the nineties and the beginning of present decade saw a very fast development and a high increase in the number of students, while population trends call attention to the fact that, in order to retain this high enrollment into tertiary education in the future, the emphasis will need to shift from extensivity to intensivity.

Chapter 3 treats at a greater length certain *key processes in tertiary education*: changes in the number of students of undergraduate studies, the ratio between enrollment into short-type and other undergraduate study programs, since 1996 the ratio between enrollment into university study programs and into professional study programs, the ratio between full-time students and part-time students, shifts in student structure by gender, by age, by universities and professional higher education institutions and by region. The end of the chapter focuses on issues of transition and of graduate students. All these processes are marked by a relative lagging in the eighties (enrollment stagnation, a decrease in part-time studies, even a decrease in the number of graduates) and by an exponential growth in mid-nineties, bringing new problems: enrollment limitation, especially in social sciences study programs, the increasing number of part-time students, the need for an extension of institutions and programs of tertiary education.

Some trends show that in the beginning of present decade Slovenia left part of these problems behind (primarily those concerning access to tertiary education) and is now dealing with some ones – most prominent being issues of structure. One of them is the *structure of students and graduates by fields of study* which is discussed in *Chapter 5*. Changes in the said structure, observable since the eighties, show similar trends and problems as are known in other EU countries. When compared with other 24 EU members, Slovenia is no respect found in an extreme position, but there are differences considering some study fields: we have a very high proportion of social sciences and a very low proportion of natural sciences.

Chapters 6 and 7 deal with international *student mobility* and with *foreign student* enrollment into Slovene system of high education. Slovene involvement into international mobility shows a stimulating picture: positive experiences with the TEMPUS program in the nineties and with the Central European program CEEPUS, of which Slovenia is a founding member, have obviously

contributed to the fact that the entry into the ERASMUS program is also accompanied by rapidly increasing indicators of the number of participating students and staff. Current percentage indicates that further steps will have to be taken to achieve an intensive extension of mobility and to stimulate interest of students from other EU countries in Slovene universities. The situation with foreign students is similar, only the problem is even more serious: the percentage of foreign citizens that take their entire studies in Slovene higher education institutions is the only parameter of this research which has changed for the worse in comparison with the eighties: without students of Slovene ancestry from abroad (especially from Italy) and without students from former Yugoslav republics, the percentage of foreign students is very low. One of the strategic goals of Slovene higher education is to build up and strengthen this field.

The concluding three chapters deal with three fields that are not directly linked to changes in the number and the structure of students and graduates, but are indirectly tightly connected with this issues. Chapter 8 discusses shifts in the structure of teaching staff, Chapter 9 changes in the educational structure of population and the last, Chapter 10, trends in public financing of higher education.

Key words: tertiary education, higher education, students, access – enrollment – graduation; universities and higher education institutions; university study programmes, professional study programmes; undergraduate and postgraduate study programmes; fields of study; mobility; foreign students, teaching staff, educational structure of population, financing of higher education

Kazalo

1. Uvod	1
2. Gibanja v slovenskem visokem šolstvu, 1981 – 2004	5
2.1 Vpisni potencial terciarnega izobraževanja: gibanja v srednjem izobraževanju.....	7
2.2. Vpisna gibanja v prvem letniku terciarnega izobraževanja.....	13
2.3 Nekatera gibanja v terciarnem izobraževanju	19
2.3.1 Študenti dodiplomskega študija.....	19
2.3.2 Struktura dodiplomskih študentov po starostnih skupinah.....	25
2.3.3 Dodiplomski študenti po visokošolskih zavodih in regijah.....	33
2.3.4 Prehodnost in diplomanti dodiplomskega študija	43
2.4 Nekatera gibanja na podiplomskem oziroma doktorskem študiju.....	59
2.4.1 Vpis v podiplomski študij za pridobitev magisterija in specializacije.....	59
2.4.2 Diplomanti podiplomskega študija in uspešnost študija	65
2.4.3 Doktorski študij.....	71
2.5 Vpis in diplome po študijskih področjih (ISCED 1997)	77
2.6 Mednarodna mobilnost študentov in osebja.....	93
2.6.1 Sodelovanje v programu CEEPUS.....	94
2.6.2 Sodelovanje v programu ERASMUS.....	95
2.6.3 Bilateralna mobilnost in zbirni podatki o mobilnosti.....	98
2.7 Študenti in diplomanti – tuji državljani (1985-2003).....	105
2.8 Gibanja v strukturi osebja v visokem in višjem šolstvu.....	115
2.9 Spreminjanje izobrazbene strukture prebivalstva.....	121
2.10 Gibanja v javnem financiranju visokega šolstva.....	129
3. Zaključek	133
4. Viri in bibliografija	143

Seznam tabel (T) in seznam slik (S)

Seznam tabel

T 2.1.1 Vpis dijakov v prvi letnik srednjega izobraževanja.....	8
T 2.1.2 Vpis dijakov v vse letnike srednjega izobraževanja.....	8
T 2.1.3 Vpis v maturitetni tečaj, poklicni tečaj in srednje poklicno-tehniško izobraževanje.....	10
T 2.1.4 Osebe, ki so opravile maturo, zaključni izpit ali poklicno maturo oziroma zaključile izobraževanje, ki omogoča vstop v visokošolski študij.....	12
T 2.2.1 Razpisana mesta za vpis v prvi letnik terciarnega izobraževanja, prijavljeni kandidati in dejanski vpis (redni študij).....	14
T 2.2.2 Vpisani v prvi letnik terciarnega izobraževanja.....	15
T 2.2.3 Prehodnost iz srednjega v terciarno izobraževanje.....	16
T 2.3.1.1: Vpis v vse letnike terciarnega izobraževanja (dodiplomski študij).....	20
T 2.3.1.2: Struktura vpisanih v terciarno izobraževanje po spolu.....	21
T 2.3.1.3: Struktura vpisanih v dodiplomski študij - UN in VS programi (število vpisanih).....	22
T 2.3.1.4: Struktura vpisanih v dodiplomski študij - UN in VS programi (deleži).....	22
T 2.3.2.1 Študenti devetnajstletniki.....	27
T 2.3.2.2 Študenti osemnajstletniki.....	28
T 2.3.2.3 Študenti, stari od 19 do 21 let.....	29
T 2.3.2.4 Študenti rednega študija po starostnih skupinah.....	30
T 2.3.2.5 Študenti izrednega študija po starostnih skupinah.....	31
T 2.3.3.1 Vpis po univerzah in samostojnih visokošolskih zavodih – dodiplomski redni študij.....	33
T 2.3.3.2 Vpis po univerzah in samostojnih visokošolskih zavodih – dodiplomski izredni študij.....	34
T 2.3.3.3 Vpis po univerzah in samostojnih visokošolskih zavodih – delež žensk na dodiplomskem rednem študiju.....	34
T 2.3.3.4 Vpis po univerzah in samostojnih visokošolskih zavodih – delež žensk na dodiplomskem izrednem študiju.....	35
T 2.3.3.5 Vpis po univerzah in samostojnih visokošolskih zavodih – delež vpisanih v UN in VS programe na dodiplomskem rednem študiju.....	37
T 2.3.3.6 Vpis po univerzah in samostojnih visokošolskih zavodih – delež vpisanih v UN in VS programe na dodiplomskem izrednem študiju.....	37
T 2.3.3.7 Regionalna porazdelitev dodiplomskih študentov.....	39
T 2.3.4.1: Prehodnost med prvim in drugim letnikom po podatkih o vpisu.....	44
T 2.3.4.2: Diplome dodiplomskega študija (redni, izredni) - Slovenija.....	46
T 2.3.4.3: Diplome po univerzah in samostojnih visokošolskih zavodih – po dodiplomskem rednem študiju.....	47
T 2.3.4.4: Diplome po univerzah in samostojnih visokošolskih zavodih – po dodiplomskem izrednem študiju.....	47
T 2.3.4.5: Diplome v Sloveniji in delež žensk po dodiplomskem rednem študiju.....	49
T 2.3.4.6: Diplome po univerzah in samostojnih visokošolskih zavodih – vsi diplomanti in delež žensk po dodiplomskem rednem študiju.....	49

T 2.3.4.7: Diplome po univerzah in samostojnih visokošolskih zavodih – vsi diplomanti in delež žensk po dodiplomskem izrednem študiju.....	50
T 2.3.4.8: Diplome po univerzah in samostojnih visokošolskih zavodih – delež višješolskih (Viš) in visokošolskih (ViS) diplom na rednem študiju.....	52
T 2.3.4.9: Diplome po univerzah in samostojnih visokošolskih zavodih – delež višješolskih (Viš) in visokošolskih (ViS) diplom na izrednem študiju.....	52
T 2.3.4.10: Diplome po univerzah in samostojnih visokošolskih zavodih – delež žensk pri višješolskih (Viš) in visokošolskih (ViS) diplomah na rednem študiju.....	53
T 2.3.4.11: Diplome po univerzah in samostojnih visokošolskih zavodih – delež žensk pri višješolskih (Viš) in visokošolskih (ViS) diplomah na izrednem študiju.....	53
T 2.3.4.12: Diplome po univerzah in samostojnih visokošolskih zavodih – deleži po UN in VS programih na rednem študiju	54
T 2.3.4.13: Diplome po univerzah in samostojnih visokošolskih – deleži po UN in VS programih na izrednem študiju	55
T 2.3.4.14: Diplome po univerzah in samostojnih visokošolskih zavodih – deleži žensk pri diplomah po UN in VS programih na rednem študiju	55
T 2.3.4.15: Diplome po univerzah in samostojnih visokošolskih zavodih – deleži žensk pri diplomah po UN in VS programih na izrednem študiju.....	55
T 2.4.1.1: Vpis v podiplomski študij (mag., spec.) in struktura vpisanih po spolu.....	60
T 2.4.1.2: Struktura vpisanih v podiplomski študij (mag. in spec.) po starosti	60
T 2.4.1.3: Struktura vpisanih v podiplomski študij (mag. in spec.) po univerzah in spolu	61
T 2.4.1.4: Struktura vpisanih v podiplomski študij (mag. in spec.) po regionalnem izvoru.....	64
T 2.4.2.1: Diplomanti specialističnega in magistrskega študija po vrsti študija in spolu	65
T 2.4.2.2: Diplomanti specialističnega in magistrskega študija po univerzah in spolu	66
T 2.4.2.3: Podiplomski študij in projekt sofinanciranja.....	68
T 2.4.3.1 Doktorandi po spolu in univerzah	72
T 2.4.3.2 Doktorandi po starostnih skupinah	72
T 2.5.1 Vpis po študijskih področjih – dodiplomski višješolski in visokošolski študij.....	78
T 2.5.2 Vpis po študijskih področjih – podiplomski specialistični in magistrski študij.....	79
T 2.5.3 Število diplom po študijskih področjih – dodiplomski študij.....	80
T 2.5.4 Število diplom po študijskih področjih – magistrski in specialistični študij.....	81
T 2.5.5 Število diplom po študijskih področjih – doktorati znanosti.....	82
T 2.5.6 Študenti (ISCED 5, 6) po študijskih področjih – EU in Slovenija.....	90
T 2.6.1 Odhodi naših študentov v druge države (CEEPUS)	94
T 2.6.2 Prihodi tujih študentov v Slovenijo (CEEPUS).....	94
T 2.6.3 Odhodi našega osebja v druge države (CEEPUS)	95
T 2.6.4 Prihodi tujega osebja v Slovenijo (CEEPUS).....	95
T 2.6.5 Odhod naših študentov v druge države EU	96
T 2.6.6 Prihod tujih študentov v Slovenijo	96
T 2.6.7 Odhod našega visokošolskega osebja v druge države EU	97
T 2.6.8 Mobilnost naših študentov glede na spol.....	97
T 2.6.9 Mobilnost naših študentov glede na trajanje mobilnosti.....	97
T 2.6.10 Mobilnost naših študentov glede na nivo študija	97
T 2.6.11 Mobilnost naših študentov glede na področje študija.....	98

T 2.6.12 Mobilnosti tujih študentov po bilateralnih sporazumih (samo prihodi v Slovenijo).....	98
T 2.6.13 Zbirni razpoložljivi podatki o mobilnosti.....	99
T 2.6.14 Mobilnost naših študentov po študijskih področjih (primerjava)	103
T 2.7.1 Študenti - tuji državljani na višješolskih in visokošolskih zavodih v Sloveniji	106
T 2.7.2 Diplomanti - tuji državljani na višješolskih in visokošolskih zavodih v Sloveniji.....	108
T 2.7.3 Vpis podiplomskih študentov - tujih državljanov na visokošolske zavode v Sloveniji....	109
T 2.7.4 Gibanje števila magistrstov in specialistov - tujih državljanov	110
T 2.7.5 Doktorandi - tuji državljani na visokošolskih zavodih v Sloveniji.....	111
T 2.8.1: Visokošolski učitelji.....	116
T 2.8.2: Visokošolski sodelavci.....	116
T 2.8.3: Strokovni delavci v višjem strokovnem izobraževanju (po 1997).....	117
T 2.8.4: Število študentov na visokošolskega učitelja in sodelavca (v FTE, po 1997).....	119
T 2.9.1: Delež višje ter visoko izobraženih v Sloveniji (1961 – 2002)	121
T 2.9.2: Izobrazbena struktura zaposlenih oseb.....	121
T 2.9.3: Izobrazbena struktura registrirano brezposelnih oseb (A).....	122
T 2.9.4: Izobrazbena struktura registrirano brezposelnih oseb (B)	123
T 2.9.5: Prebivalstvo, staro 15 let ali več, po izobrazbi in spolu, popisa 1991 in 2002	124
T 2.9.6: Prebivalstvo, staro 15 let ali več, po izobrazbi in starostnih skupinah, popis 2002	125
T 2.9.7: Spremembe v izobrazbeni strukturi strokovnih delavcev v izobraževanju (OŠ).....	126
T 2.9.8: Spremembe v izobrazbeni strukturi strokovnih delavcev v izobraževanju (SS)	127
T 2.10.1: Delež javnih izdatkov za izobraževanje oziroma za znanost v odstotku od bruto domačega proizvoda (v mio SIT) v letih 1995-2004	129
T 2.10.2: Proračunska sredstva v visokem šolstvu v stalnih cenah (v mio SIT) v letih 1991-1998.....	130
T 2.10.3: Proračunska sredstva v visokem šolstvu oziroma njihova projekcija (v mio SIT) v letih 2000-2005.....	131
T 2.10.4: Javna sredstva za izobraževanje v nekaterih državah OECD, 1995-2000.....	132

Seznam slik (S)

S 2.1.1: Gibanje vpisa dijakov v vse letnike srednjega izobraževanja.....	9
S 2.1.2: Populacijski upad: osemnajstletniki.....	10
S 2.1.3: Gibanje vpisa v maturitetni in poklicni tečaj ter v srednje poklicno-tehniško izobraževanje (3+2)	11
S 2.2.1: Prehodnost iz srednjega v terciarno izobraževanje.....	17
S 2.3.2.1: Gibanje deleža študentov v vpisni starosti.....	28
S 2.3.2.2 Gibanje deleža študentov po starostnih skupinah	32
S 2.3.3.1: Gibanje števila študentov po univerzah – VSI.....	35
S 2.3.3.2: Gibanje števila študentov po univerzah - VSI REDNI	36
S 2.3.3.3: Gibanje števila študentov po univerzah – ŽENSKE.....	36
S 2.3.3.4: Gibanje deležev dodiplomskih študentov po regijah – VSI.....	40

S 2.3.3.5: Gibanje deležev dodiplomskih študentov po regijah – REDNI	41
S 2.3.4.1: Gibanje števila diplomantov v Sloveniji	48
S 2.3.4.2: Gibanje števila diplomantov po univerzah – VSI	50
S 2.3.4.3: Gibanje števila diplomantov po univerzah – ŽENSKE	51
S 2.3.4.4: Gibanje števila diplomantov po univerzah – redni študij	51
S 2.3.4.5: Gibanje števila diplomantov po vrsti programov in univerzah	54
2.3.4.6: Diplome UN in VS na Univerzi v Ljubljani (UL)	56
2.3.4.7: Diplome UN in VS na Univerzi v Mariboru (UM)	56
2.3.4.8: Diplome UN in VS na samostojnih visokošolskih zavodih (SVZ)	57
S 2.4.1.1: Gibanje števila podiplomskih študentov po univerzah – VSI	62
S 2.4.1.2: Gibanje števila podiplomskih študentov po univerzah – ŽENSKE	62
S 2.4.1.3: Gibanje deležev podiplomskih študentov po regijah	64
S 2.4.2.1: Gibanje vpisa in diplomantov podiplomskega študija	67
S 2.4.3.1: Gibanje števila novih doktorandov	73
S 2.4.3.2: Doktorat znanosti – deleži moških oziroma žensk	74
S 2.4.3.3: Doktorat znanosti - deleži po starostnih skupinah	75
S 2.5.1: Vpis v terciarno izobraževanje po študijskih področjih	85
S 2.5.2: Visokošolske diplome po študijskih področjih	86
S 2.5.3: Magisteriji in specializacije po študijskih področjih	87
S 2.5.4: Doktorati znanosti po študijskih področjih	88
S 2.5.5: Deleži študentov po študijskih področjih (ISCED 5, 6) – Slovenija in EU 15	92
S 2.5.6: Deleži študentov po študijskih področjih (ISCED 5, 6) – Slovenija in EU +10	92
S 2.6.1: Mobilnost študentov po bilateralnih sporazumih	99
S 2.6.2: Mobilnost študentov in osebja (zbirni pregled)	100
S 2.6.3: Spolna struktura mobilnosti	102
S 2.6.4: Časovno trajanje mobilnosti	102
S 2.7.1: Gibanje števila tujih državljanov v višješolskem in visokošolskem študiju	107
S 2.7.2: Gibanje števila diplomantov – tujih državljanov	108
S 2.7.3: Vpis in zaključek študija tujih državljanov – magisterij in specializacija	110
S 2.7.4: Gibanje števila doktorandov – tujih državljanov	111
S 2.7.5: Deleži študentov po svetovnih regijah – SI in EU	114
S 2.8.1: Število rednih in izrednih profesorjev, docentov in asistentov	117
S 2.9.1: Spreminjanje izobrazbene strukture zaposlenih	123
S 2.9.2: Spreminjanje izobrazbene strukture registrirano brezposelnih	124

1. U v o d

Namen te raziskave je, da analizira nekatera gibanja v terciarnem oziroma visokem izobraževanju, še zlasti spremembe v številu in strukturi vpisanih in diplomantov, da preveri ustreznost strukture terciarnega izobraževanja ter možne ukrepe na državni in institucionalni ravni za vplivanje na te strukture, obenem pa preveri tudi ustreznost sedanjih podatkov in kazalcev uspešnosti izobraževanja. Raziskava namenoma obravnava relativno dolgo časovno obdobje, od začetka osemdesetih let do danes (1981-2004). V prvem obdobju (osemdeseta leta) leta praviloma obravnavamo posamezne trende le na dveh ali treh časovnih točkah (deloma tudi zaradi nedostopnih ali v preteklosti metodološko drugače zbiranih podatkov), od devetdesetih let do danes pa praviloma za vsako (študijsko) leto posebej.

Izhodišča za raziskavo smo na eni strani iskali v uradnem statističnem spremljanju visokega šolstva, na drugi pa v analizah, ki so se ob tem že pojavile, vključno z reformnimi strategijami in njihovimi rezultati. Žal je bilo od osamosvojitve do danes pri nas opravljenih le malo podrobnejših študij gibanj v visokošolskem sistemu. Statistično spremljanje sicer opravlja Statistični urad Republike Slovenije (SURS) in njegovi podatki so ključnega pomena za vsako analizo; ključni so bili tudi v našem primeru. Vendar pa je bilo uporabljanje podatkov iz tega vira pogosto povezano z določenimi objektivnimi težavami, tako da v posameznih obdobjih posamezna vprašanja ostajajo nepokrita. Pri tem smo si lahko le deloma pomagali s podatki, ki jih zbirajo in analizirajo druge ustanove (Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, nekateri specializirani javni zavodi kot npr. Državni izpitni center ipd.). Pri proučevanju dolgoletnih gibanj se je med drugim znova tudi potrdilo, kako velika napaka je bila storjena v začetku devetdesetih let, ko je Univerza v Ljubljani ukinila Center za razvoj univerze, ki je bil dotlej edina specializirana raziskovalna in svetovalna ustanova na tem področju. Od sredine devetdesetih let je bilo opravljeno nekaj novih analiz, ki pa so se pretežno usmerile na posamezne elemente sistema; celovita slika je bila redko obravnavana. Mogoče je omeniti predvsem dve (medsebojno povezani) bolj celoviti študiji: *Strokovna izhodišča za nacionalni program visokega šolstva v RS* (1997; ta analiza je bila delno še dopolnjena leta 2002 ob sprejemu nacionalnega programa v Državnem zboru) ter *Development of Higher Education in Slovenia* (1998), ki ga je izdalo tedanje MŠŠ ob Unescovi svetovni konferenci o visokem šolstvu (1998).

Slovensko visoko šolstvo je v obravnavanega (skoraj) čer stoletja prešlo različne razvojne faze. Osemdeseta leta že spadajo v t.i. proces masifikacije visokega šolstva, obenem pa prinesejo tudi relativno stagnacijo, ki položaj pred prehodom v devetdeseta leta še zaostri. Posebej *velike spremembe* je visoko šolstvo doživljalo v minulih petnajstih letih, tako v *kvantitativnem* (skokovita rast števila študirajočih, diplomantov ipd.) kot v *strukturnem* (reorganizacije univerz; oblikovanje pluralnega prostora z več univerzami, samostojnimi visokošolskimi zavodi in novimi višjimi strokovnimi šolami) ter *vsebinskem* (prenova programov; povečano mednarodno sodelovanje ipd.) pogledu.

Vsem tem spremembam bi bilo z uporabo klasičnih analitičnih orodij in metod težko sistematično slediti, saj so bile *strukturne in vsebinske spremembe v nekaj primerih tako obsežne, da jim je bilo treba prilagoditi tudi metodologijo*: z enostavnim kontinuiranim statističnim spremljanjem ne bi bilo mogoče oblikovati dovolj zanesljive slike o dejanskih procesih (npr. ukinitvev tradicionalnega višješolskega študija in uvedba binarnega sistema na dodiplomski ravni leta 1995-96; uvedba višjega strokovnega šolstva 1997-98; sedanji proces »bolonjske« preнове celotnega visokošolskega sistema) in še zlasti o njihovih kvalitativnih dimenzijah.

Sistematične analize stanja in procesov v visokošolskem sistemu so bile doslej torej redke, ob tem pa so v javnosti vse bolj pogoste obravnave različnih perečih vprašanj, ki jih brez sistematičnega analitičnega in interpretativnega dela ni mogoče potrditi ali zanikati oziroma jim korektno odgovoriti. Brez takšnih analiz lahko javne razprave zaidejo ali celo ustvarijo predsodke, pripravljene strategije pa lahko zgrešijo dejanske cilje. Obstaja vrsta vprašanj, pri katerih so že sondažne analize stanja opozarjale, da bi jih bilo treba obravnavati drugače, kot so zabeležena v popularnih diskurzih: npr. predstava o izrednem študiju kot vsesplošnem pojavu med mlajšimi kandidati za študij, razmerje med spoloma na dodiplomskem in podiplomskem študiju, regionalna distribucija študirajočih, gibanje absolutnih in relativnih deležev študentov oziroma diplomantov po posameznih disciplinah ipd. Ta vprašanja bomo poskušali osvetliti v posameznih poglavjih.

Ob vstopanju Slovenije v Evropsko unijo je treba takšna in podobna vprašanja preveriti tudi v komparativni perspektivi. Nekaj tovrstnih analiz je bilo opravljenih še v času pristopnih pogajanj ob koncu devetdesetih let, na drugi strani pa v zadnjih letih zanje skrbi tudi slovenska enota Eurydice. Dokaj široko raziskovanje terciarnega izobraževanja, ki se mu posveča OECD, omogoča dodatno komparativno dimenzijo, a žal v teh analizah Slovenija praviloma še ne nastopa. Nekaj težav nastopi v longitudinalnem pogledu: posameznim dimenzijam spremljanja, ki so značilne za metodologijo v evropskem in globalnem prostoru, Slovenija v preteklosti ni dajala večje (ali dovolj) pozornosti, vendar pa jih je v bistvenih parametrih mogoče deloma rekonstruirati ali vsaj opraviti ocenitve na podlagi razpoložljivih podatkov. Takšna komparativna analiza lahko ponudi dodatne objektivne podlage, ki lahko pripomorejo k produktivnosti javnih razprav in pripravljanju učinkovitih strategij na nacionalni in na globalni ravni. Pri tem smo se posebej zadržali pri vprašanju o gibanjih na posameznih študijskih področjih ter pri tujih študentih.

Prikaz rezultatov raziskovalnega dela smo osredotočili na spremljanje nekaterih bistvenih parametrov delovanja visokega šolstva od vstopa študija do zaključka študija. Tako

- v *prvem poglavju* začnemo pri nekaterih gibanjih v srednjem izobraževanju, da bi lahko prikazali *trende vpisnega potenciala terciarnega izobraževanja*;
- v *drugem poglavju* nadaljujemo z analizo *vpisnih gibanj v začetnem letniku terciarnega izobraževanja*;
- v nekoliko bolj obsežnem *tretjem poglavju* obravnavamo nekatera *gibanja v terciarnem izobraževanju oziroma dodiplomskem študiju*: gibanje števila študentov dodiplomskega študija po različnih parametrih, spreminjanje strukture dodiplomskih študentov po starostnih skupinah, deleže dodiplomskih študentov po univerzah oziroma samostojnih visokošolskih zavodih in regijah ter končno fenomen prehodnosti in gibanje števila diplomantov dodiplomskega študija;
- v *četrem poglavju* na podoben način obravnavamo nekatera *gibanja na podiplomskem oziroma doktorskem študiju*: vpis in strukturo vpisanih v podiplomski študij za pridobitev magisterija in specializacije, diplomante podiplomskega študija in uspešnost podiplomskega študija, pri čemer smo posebej izpostavili rezultate projekta sofinanciranja podiplomskega študija po letu 1998, ter gibanja na področju doktorskega študija;
- *peto poglavje* namenjamo kompleksnemu vprašanju procesov na *posameznih študijskih področjih* (tako na dodiplomskem kot na podiplomskem in doktorskem študiju); ta analiza odgovarja tako na specifična vprašanja poklicne strukture kot na notranjo disciplinarno oziroma strokovno dinamiko univerz in posameznih visokošolskih zavodov; poglavje zaključujemo s primerjalno analizo teh procesov v državah EU in Sloveniji;
- v *šestem poglavju* prehajamo k obravnavi *mednarodne mobilnosti visokošolskih študentov in učiteljev* (CEEPUS, ERASMUS, bilateralno sodelovanje) kot sodobne in vse bolj pomembne dimenzije v visokem šolstvu, ki dobiva še posebno težo v okviru evropskih integracij in vplivom globalizacijskih procesov v visokem šolstvu in jo nadaljujemo

- v *sedmem poglavju* z obravnavo gibanj v številu tujih državljanov – študentov in diplomantov na višješolskih in visokošolskih zavodih v Sloveniji;
- v *osmem poglavju* analiziramo gibanja v strukturi akademskega osebja, to je, visokošolskih učiteljev in sodelavcev v visokem šolstvu oziroma strokovnih delavcev v višjem strokovnem izobraževanju;
- v *devetem poglavju* na kratko prikažemo spreminjanje izobrazbene strukture (aktivnega) prebivalstva,
- v *desetem poglavju* pa nekaj podatkov o javnem financiranju visokega šolstva.

Poročilo zaključujemo s *sklepnim poglavjem*, v katerem se povzemamo ugotovitve o ključnih vprašanjih in problemih, nakažemo pa tudi predvidevanje trendov ter nekatere možne strategije in druge ukrepe, vključno s priporočili za nadaljnje spremljanje visokega šolstva. Poročilu dodajamo tudi seznam virov oziroma pregledno bibliografijo.

Izvedba raziskave je narekovala zbiranje, urejanje, vsebinsko analizo in primerjavo precejšnjega števila podatkovnih baz, ob tem pa tudi drugih študij, gradiv in dokumentov. Uporabili smo relevantne uradne slovenske vire, pa tudi nekatera manj znana gradiva ali uporabljane vire, deloma zaradi kontrole podatkov, deloma zaradi pridobitve podatkov, ki jih uradni viri ne obsegajo. Dosegljive podatke smo večkrat obravnavali iz zornih kotov, ki doslej pogosto niso bili osvetljeni. Temu smo na bistvenih delih dodali mednarodne primerjave na osnovi javno dostopnih podatkov. V osvetljevanju specifičnih vprašanj, za katera v javnih virih ni bilo zadostno opore, smo se posluževali tudi intervjuja in podobnih metod.

Za pogovore, pomoč pri zbiranju gradiv in svetovanje se še posebej zahvaljujemo *Bredi Ložar* (SURS), *Boženi Kenig*, *Tanji Debevc*, *Antonu Slancu* in *Andreju Kotniku* (MŠZŠ), *Tatjana Plevnik* (Eurydice-SI) *Matjažu Uranku* in *Gašperju Cankarju* (RIC), *Majdi Širok* in *Neži Pajnič* (CMEPIUS) ter *Tomažu Kranjcu* (ZŠ).

2.

**Gibanja v slovenskem visokem šolstvu,
1981 – 2004**

2.1 Vpisni potencial terciarnega izobraževanja: gibanja v srednjem izobraževanju

Vpisna gibanja v terciarnem izobraževanju so močno odvisna od struktur predhodnega izobraževanja ter dostopa do izobraževanja oziroma od uspešnega delovanja srednjega izobraževanja. Vpisni potencial terciarnega izobraževanja je torej v srednjem izobraževanju: trditev je videti tako rekoč samoumevna. Vendar pa je pri tem potrebno upoštevati tudi strukture terciarnega izobraževanja in dostop do njega, še zlasti npr. vpisne pogoje v študijske oziroma izobraževalne programe. V zadnjega četrt stoletja so se strukture obeh ravni izobraževanja močno spreminjale. To ni povzročalo samo razlik pri dostopu do srednjega izobraževanja (spreminjajoči se deleži vpisa v splošne, tehnične in poklicne šole), pač pa tudi pri načinu njegovega zaključevanja: v času usmerjenega izobraževanja v osemdesetih letih brez zaključnega izpita, nato v devetdesetih letih z zaključnim izpitom oziroma s splošno ali poklicno maturo.¹ Prav tako so se spreminjali vpisni pogoji: do sredine devetdesetih let je bilo treba opravljati sprejemne izpite na vsaki fakulteti posebej, če je le omejila vpis.

Vpisni potencial terciarnega izobraževanja pa je odvisen še od drugih dejavnikov; na eni strani od splošne dostopnosti srednjega šolstva ter od izobraževalnih ambicij populacije, na drugi strani od populacijskih gibanj. Izgleda, da so se pri nas na prelomu iz osemdesetih v devetdeseta leta zgostili in prepletli vsi navedeni dejavniki. Srednje izobraževanje, ki ne daje le poklica, ampak omogoča nadaljevanje izobraževanja, je pričelo postajati vse bolj popularno. Na drugi strani se je to zgodilo v trenutku, ko je bila v srednjem izobraževanju »baby boom« generacija. Devetdeseta leta so se že iztekla v drugačnem kontekstu: »popolna« srednja šola je postala prevladujoči standard (vključno s kombinacijo poklicnega in strokovno-tehničnega izobraževanja, popularno imenovano 3+2; opozorimo, da ta izraz nima nič skupnega z bolonjskim procesom), na drugi strani pa imamo opraviti z upadanjem generacij. Nekdanjo skrb zaradi »presežkov« generacij, ki so vstopale v izobraževanje, zdaj zamenjuje skrb zaradi »primanjkljajev« generacij.

Zaradi tega je analiza gibanj vpisnega potenciala posebej pomembna. Pri tem pa smo se srečali z mnogimi težavami. Pri nekaterih gibanjih v *srednješolskem izobraževanju odraslih*, ki so nas v tej analizi posebej zanimali, za starejše obdobje nismo imeli na razpolago ustreznih podatkov i sistematičnih spremljav; nekoliko bolje so ti parametri dostopni šele za novejša obdobja. K temu so gotovo prispevali nekateri novi načini spremljanja procesov v srednjem izobraževanju (predvsem na Državnem izpitnem centru in Centru za poklicno izobraževanje), verjetno pa tudi rastoče zavedanje pomena vseživljenskega učenja. Med pričakovane težave sodijo metodološke, povezane z obdobjem srednjega usmerjenega izobraževanja, ki pri spremljanju nekaterih kvantitativnih procesov sega preko let »reforme reforme« ob koncu osemdesetih, pa tudi čez šolsko leto 1990/91. Iz teh in drugih razlogov smo se odločili, da bomo za razliko od večine drugih poglavij *v tem poglavju procese spremljali od začetka devetdesetih let*, več pa smo si pomagali tudi z gradivi oziroma viri MSZŠ. Najprej bomo opazovali vpis dijakov v prvi in nato v vse letnike srednjega izobraževanja, nato vpis v nekatere specifične oblike izobraževanja, po katerih si je mogoče pridobiti kvalifikacijo za vstop v terciarno izobraževanje, na koncu pa še gibanja v številu oseb, ki so zaključile izobraževanje, ki omogoča vstop v višješolski oziroma visokošolski študij.

¹ Ne gre prezreti niti mednarodne mature (IB): delež teh maturantov je sicer v skupnem številu majhen, vpliv IB na razvoj mature v devetdesetih letih pa je bil zelo velik.

2.1 Vpisni potencial terciarnega izobraževanja gibanja v srednjem izobraževanju

Vir podatkov za tabeli 2.1.1 in 2.1.2 je Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, upoštevali pa smo tudi delo A. Slanca *Srednješolsko izobraževanje v Republiki Sloveniji 1990-1996*; Ljubljana: MŠŠ, 1996, ter podatke oziroma gradiva MŠZŠ. V tabeli 2.1.2 so za obdobje prvi treh šolskih let na razpolago samo sistematični in popolni podatki o vpisu v vse oblike srednjega izobraževanja.

T 2.1.1 Vpis dijakov v prvi letnik srednjega izobraževanja

1	2		3		4	5	6	7
Šolsko leto	Gimnazija		Srednje tehn. in strok. izobr.		<i>Skupaj 2 + 3</i>	Srednje pokl. izob.	Nižje pokl. izob.	<i>Skupaj 2+3+5+6</i>
1991/92	6.198	34,1	11.962	65,9	18.160	10.846	2.014	30.990
1992/93	6.246	34,4	11.929	65,6	18.175	11.055	1.999	31.229
1993/94	6.827	37,0	12.081	63,0	18.908	11.496	1.968	32.372
1994/95	7.025	36,1	11.955	63,9	18.980	11.847	2.035	32.527
1995/96	7.055	37,4	11.819	62,6	18.874	11.875	1.778	32.362
1996/97	7.352	39,4	11.288	60,6	18.640	11.888	1.834	31.078
1997/98	7.392	40,4	10.885	59,6	18.277	11.083	1.718	31.472
1998/99	9.209	49,9	9.234	50,1	18.452	10.452	2.568	30.472
1999/00	9.671	52,1	8.881	47,9	18.552	9.833	1.417	29.802
2000/01	9.766	52,7	8.782	47,3	18.548	8.743	1.240	28.531
2001/02	9.800	52,5	8.883	47,5	18.683	8.281	1.078	28.042
2002/03	10.331	52,4	9.369	47,6	19.700	7.796	1.037	28.533
2003/04	10.414	52,5	9.416	47,5	19.831	7.143	935	27.909

T 2.1.2 Vpis dijakov v vse letnike srednjega izobraževanja

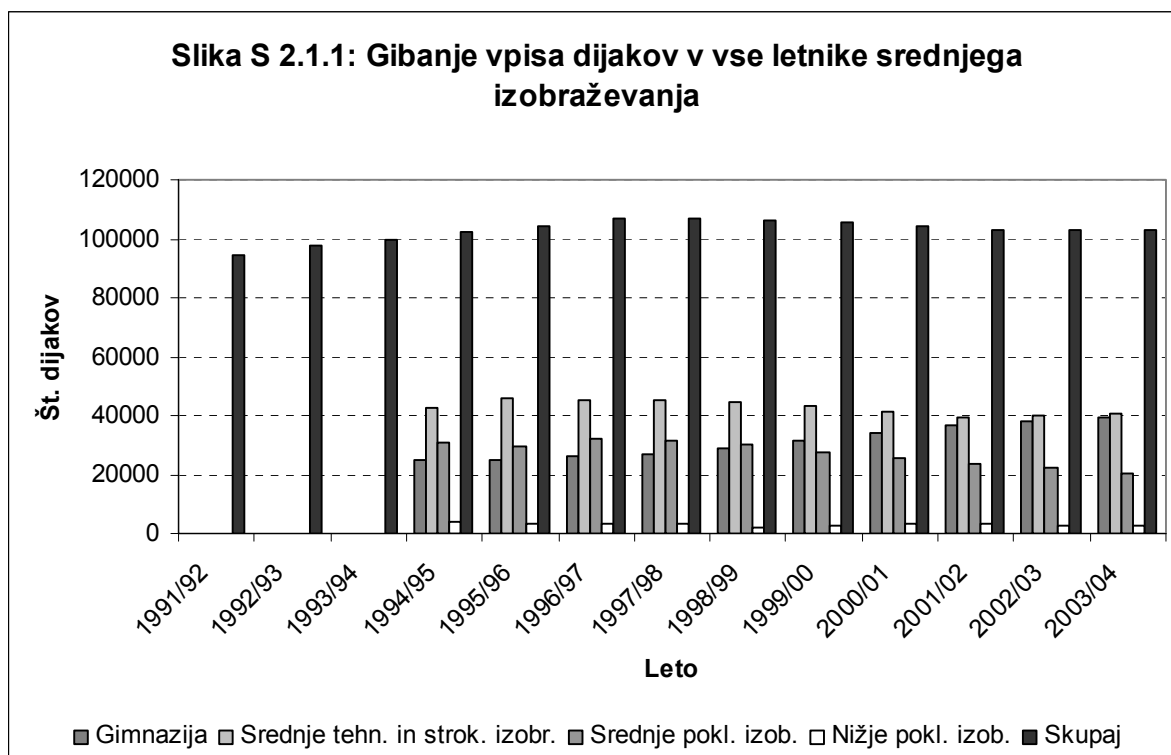
1	2		3		4	5	6	7
Šolsko leto	Gimnazija		Srednje tehn. in strok. izobr.		<i>Skupaj 2 + 3</i>	Srednje pokl. izob.	Nižje pokl. izob.	<i>Skupaj 2+3+5+6</i>
1991/92	94.423
1992/93	97.931
1993/94	99.774
1994/95	24.591	36,6	42.536	63,4	67.127	31.130	3.686	102.123
1995/96	25.051	35,2	46.061	64,8	71.112	29.476	3.485	104.073
1996/97	26.190	36,8	44.946	63,2	71.136	32.124	3.346	106.606
1997/98	26.798	37,0	45.455	63,0	72.253	31.612	3.284	107.149
1998/99	29.094	39,6	44.433	60,4	73.527	29.989	2.020	106.535
1999/00	31.447	42,0	43.400	58,0	74.847	27.867	2.741	105.455
2000/01	34.006	45,1	41.434	54,9	75.440	25.629	3.439	104.508
2001/02	36.415	47,7	39.491	52,3	76.406	23.812	3.012	103.230
2002/03	38.252	48,9	39.930	51,1	78.182	22.211	2.785	103.178
2003/04	39.369	49,2	40.664	50,8	80.033	20.614	2.556	103.203

Trende, ki jih prinašata tabeli, lahko združimo v naslednje glavne ugotovitve:

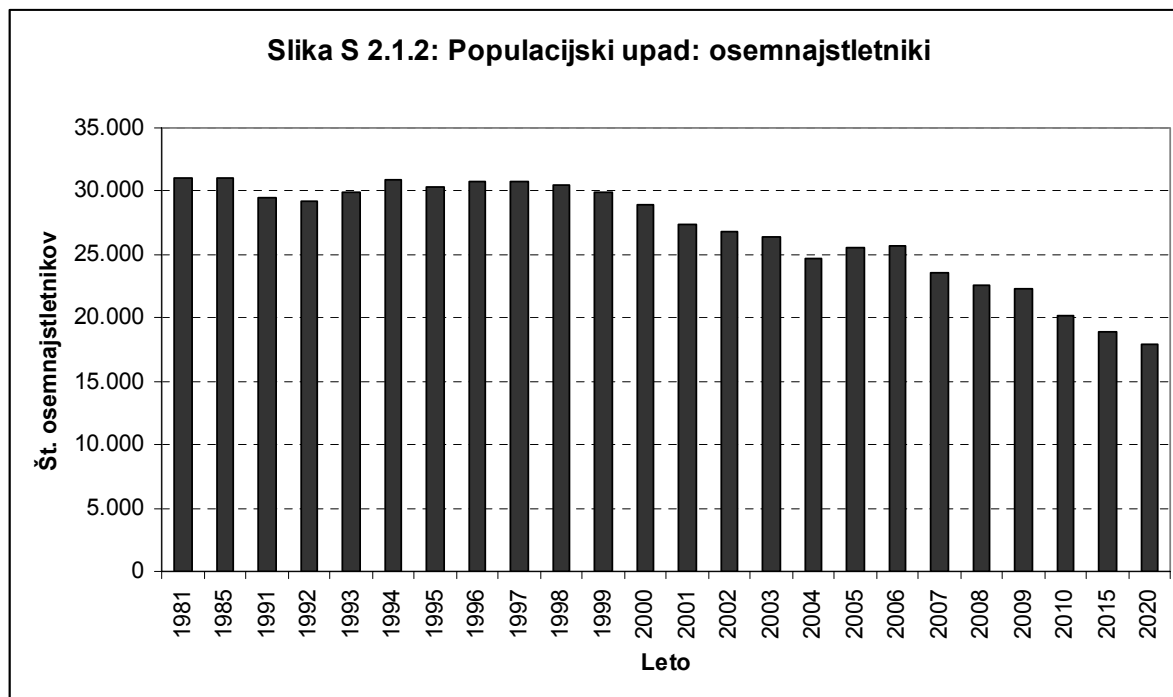
(1) Po ukinitvi gimnazij na začetku osemdesetih let (usmerjeno izobraževanje) prinesejo devetdeseta leta njeno hitro obnovitev, delež srednjega tehničnega in strokovnega izobraževanja pa glede na obdobje usmerjenega izobraževanja hitro upada. Še na sredini devetdesetih let je bilo razmerje med vpisom v gimnazijski program ter programe srednjih tehniških in strokovnih šol približno 1 : 2; do danes se je to razmerje

skoraj povsem izenačilo. Vendar to nujno ne pomeni, da se je vpis v srednje tehniške in strokovne šole zmanjšal v absolutnem merilu; nasprotno: v tem obdobju vstopajo v srednje izobraževanje vse večji deleži mlade populacije (le še kak odstotek otrok, ki končajo osnovno šolo, ne nadaljuje z izobraževanjem v srednjem šolstvu).

(2) Od začetka devetdesetih let spremljamo tudi proces zniževanja deleža vpisanih v poklicne oziroma nižje poklicne šole ter posledično porast deleža vpisanih v štiriletne srednje šole. K temu lahko dodamo tudi rastoči trend tistih, ki po končani poklicni šoli nadaljujejo s srednjim strokovno-tehniškim izobraževanjem (t.i. 3+2) in si po zaključku izobraževanja pridobijo kvalifikacijo za vstop v višje in visoko šolstvo. *Delež oseb, ki si pridobijo kvalifikacijo za vstop v terciarno izobraževanje, torej močno raste* (podrobneje v tabeli 2.1.3 in 2.1.4).

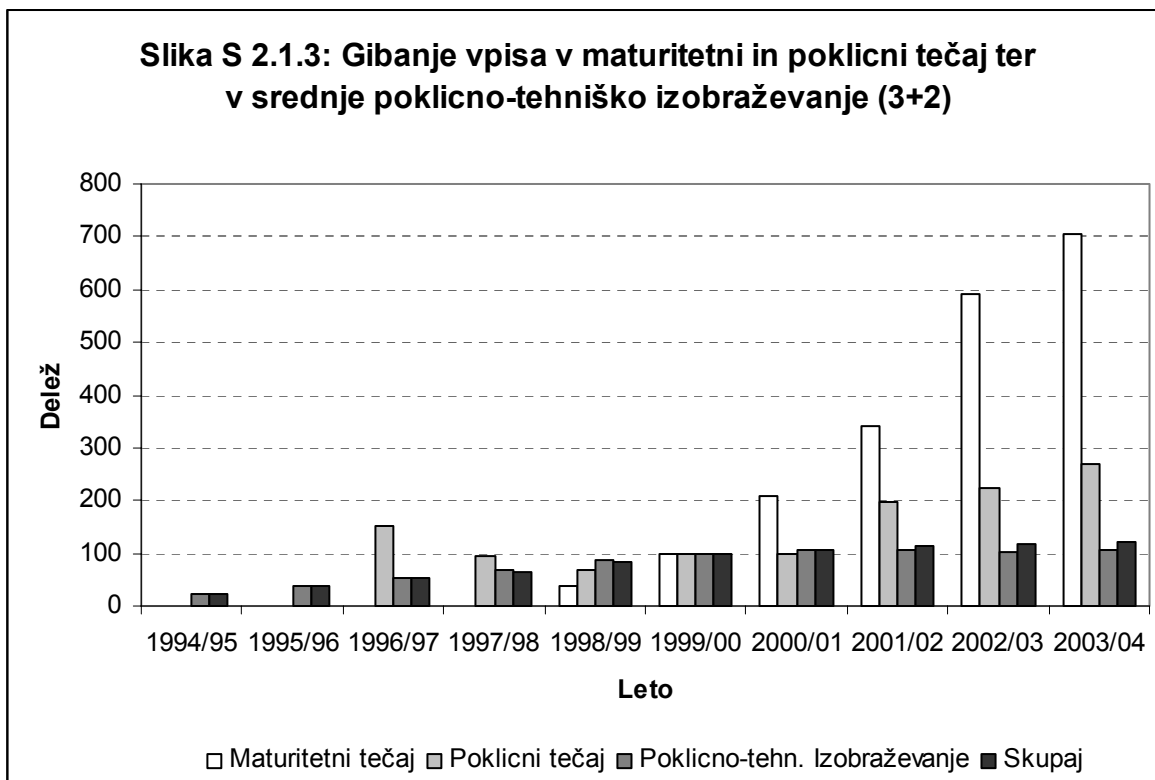
(3) Populacijska krivulja srednješolske mladine v devetdesetih letih upada. Razloge, da ta upad (še) ne vpliva na zmanjševanje vpisnega potenciala terciarnega izobraževanja, je moč najti najprej v rastočem deležu tistih, ki se odločajo za štiriletne srednje šole, deloma tudi v novih alternativnih oblikah izobraževanja po novi zakonodaji iz leta 1996 (npr. maturitetni in poklicni tečaj; gl. tabela 2.1.3), v deležu odraslih, pa tudi v postopnosti populacijskega upada. *Nedvomno je, da se resno upadanje generacij terciarnemu izobraževanju šele bližja.* Slika S 2.1.2 prikazuje populacijski upad osemnajstletnikov, torej starostne skupine maturantov.

T 2.1.3 Vpis v maturitetni tečaj, poklicni tečaj in srednje poklicno-tehniško izobraževanje

1	2		3		4		5		6	
Šolsko leto	Maturitetni tečaj		Poklicni tečaj		Poklicno-tehn. izobraževanje		Skupaj 3 + 4		Skupaj 2 + 3 + 4	
1994/95	–	–	–	–	1.745	24	1.745	24	1.745	23
1995/96	–	–	–	–	2.830	39	2.830	39	2.830	37
1996/97	–	–	147	152	3.906	54	4.053	54	4.053	53
1997/98	–	–	92	95	4.883	67	4.975	67	4.975	65
1998/99	68	37	65	67	6.298	86	6.363	85	6.431	84
1999/00	182	100	97	100	7.285	100	7.467	100	7.649	100
2000/01	378	208	95	98	7.763	107	7.858	105	8.236	108
2001/02	621	341	193	199	7.811	107	8.004	107	8.625	113
2002/03	1.073	590	218	225	7.592	104	7.810	105	8.883	116
2003/04	1.287	707	260	268	7.805	107	8.065	108	9.352	122

Za konec bomo v skupni tabeli (2.1.4) združili podatke o osebah, ki so končale srednje izobraževanje s kvalifikacijo, ki jim omogoča vstop v visokošolski študij. Vir podatkov za zaključni izpit ter zaključni izpit v poklicnem izobraževanju od šolskega leta 1994/95 do šolskega leta 2001/02 so SURS *Statistične informacije*. Za obdobje usmerjenega izobraževanja v osemdesetih ter njegovega iztekanja pred letom 1993/94 so podatki o koncu izobraževanja povzeti po *Rezultatih raziskovanj*; tu so podani po izobraževalnih programih in doseženih stopnjah (II, III, IV in V) hkrati, tako da ni bilo mogoče razbrati, koliko dijakov in odraslih je končalo srednjo šolo po različnih stopnjah zahtevnosti. Ker ti podatki niso natančni, jih v koloni 5 označujemo z zvezdico (*). Vir za podatke o maturi in poklicni maturi v celotnem obdobju ter za zaključni izpit v poklicnem izobraževanju v šolskem letu 2002/03 je RIC. V koloni za šolsko leto 2003/04 so navedeni začasni podatki za spomladanski rok; po jesenskem roku bodo rezultati višji.

Od šolskega leta 1993/94 navajamo v prvi vrstici podatek za mladino, v drugi pa za odrasle; pri tem v koloni 5 izjemoma v drugi vrstici navajamo v drugi vrstici seštevke mladine in odraslih, torej vse kandidate s kvalifikacijo za nadaljevanje izobraževanja na višji stopnji. V koloni 2 dodajamo pri splošni maturi tudi indeks rasti, pri čemer je izhodišče uvedba mature za vso populacijo (1995; leta 1994 je poskusna matura potekala s prostovoljno udeležbo).

Kot lahko vidimo iz tabele T 2.1.4, se populacijska gibanja srednješolske mladine postopoma že začenjajo odražati tudi v številu mladih, ki zaključijo izobraževanje, ki omogoča vstop v visokošolski študij. Tako je *število maturantov*, to je tiste kategorije, ki najbolj zanesljivo namerava nadaljevati s študijem, po uvedbi mature leta 1995 *v prvih letih sicer nekoliko raslo, v zadnjih letih pa se je stabiliziralo oziroma celo nekoliko zmanjšalo* (predvsem v ta namen je v koloni 2 dodan indeks rasti oziroma upadanja).

Podobnim procesom sledijo tudi številni kazalci o poklicni maturi: mlade generacije si sicer v bistveno večjem deležu kot prejšnje pridobivajo kvalifikacijo za vstop v visokošolski študij, vendar pa v absolutnem pogledu tudi njihovo število upada; upad se bo v prihodnjih letih še nadaljeval, če upoštevamo vpisne trende v srednje šolstvo. Ta upad bo nekoliko blažilo dejstvo, da se mladi v vse večjih deležih odločajo za vpis v tiste srednje šole, ki vodijo k maturi in poklicni maturi.

T 2.1.4 Osebe, ki so opravile maturo, zaključni izpit ali poklicno maturo oziroma zaključili izobraževanje, ki omogoča vstop v visokošolski študij

1	2	3	4	5	6
Šolsko leto	Matura	Zaklj. izpit oz. poklicna matura	Zaključili sred. izobraževanje	Skupaj 2+3+4	Zaključili poklicno šolo
1979/80	–	–	*11.221	*11.221	...
1984/85	–	–	*11.438	*11.438	...
1990/91	–	*12.227	–	*12.227	...
1991/92	–	*12.432	–	*12.432	...
1992/93	–	*12.966	–	*12.966	...
1993/94	466 –	6 1.003	*12.347	–	8.780 825
1994/95	7.195 3	100 1.022	5.152	–	9.803 785
1995/96	7.310 78	103 103	5.655 844	–	10.492 1.665
1996/97	7.525 139	106 106	7.221 968	–	10.752 1.783
1997/98	8.029 292	116 116	7.259 2.362	–	9.224 1.792
1998/99	8.222 280	118 118	7.752 2.963	–	9.006 2.340
1999/00	8.461 370	123 123	8.105 3.379	–	7.918 2.505
2000/01	8.555 510	126 126	8.159 3.325	–	7.921 2.081
2001/02	7.501 484	111 111	8.956 3.958	–	7.264 2.065
2002/03	7.756 331	112 112	8.934 4.952	–	6.748 973
2003/04	(7.349) (423)	108 108	(7.160) (2.221)	–	...
				(14.509) (17.153)	

Potencial terciarnega izobraževanja pa lahko v naslednjih letih vsaj nekoliko okrepijo odrasli: v tabeli 2.1.4 jim lahko sledimo od šolskega leta 1994/95 dalje (v prvi vrstici so podatki za mladino, v drugi vrstici pa podatki za odrasle). Ta trend bi bilo treba v prihodnje čim bolj podpirati: tako zaradi kompenzacije izobraževalnega manjka pri starejših generacijah kot zaradi izboljševanja potenciala terciarnega izobraževanja. Pri tem je videti, da ima lahko zelo pomembno vlogo tudi maturitetni tečaj; v tabeli 2.1.3 je indeks rasti vključevanja v to obliko izobraževanja v primerjavi z ostalimi izjemno velik (v petih letih je porasel za sedemkrat).

2.2. Vpisna gibanja v prvem letniku terciarnega izobraževanja

Vpisna gibanja v prvem letniku terciarnega izobraževanja kar najbolj odražajo stanje dostopa do študija, pa tudi vrednotenje študija med populacijo in celo samo »popularnost« študija, še posebej, če gibanjem sledimo po posameznih strokah oziroma študijskih področjih. Vse te in druge kategorije, ki jih lahko analiziramo iz dolgoletnih gibanj ob vstopu v terciarno izobraževanje, bodo razvidne iz kasneje prikazanih podatkov.

Višje ali nižje vrednotenje vstopa v študij je povezano s položajem in vrednotami posameznih družbenih slojev, pa tudi s civilizacijskimi trendi, ki jih na kratko imenujemo kar družbeni razvoj. Pri nas je vstop v (daljši) študij danes gotovo bistveno višje vrednoten, kot pred četrto stoletja, in to med vsemi družbenimi sloji. Po drugi strani pa se spreminja odnos do vrste študija (to bo kasneje bolj podrobno pokazano pri analizi gibanj na posameznih študijskih področjih); to spreminjanje je povezano predvsem z zaposljivostjo, pa tudi z vrednotnim rangiranjem posameznih visokošolskih kvalifikacij v širši družbi.

Vsi ti dejavniki periodično vplivajo na procese ob vstopu v terciarno izobraževanje: enkrat zaznavamo večje (preveliko) in drugič manjše (premajhno) zanimanje kandidatov. Na ta gibanja se visokošolski zavodi pogosto odzivajo z zamudo (kadrovske in prostorske težave, programska togost, zahteve po standardih kakovosti ipd.), težave pri prilagajanju na ta gibanja pa nastajajo tudi v razpisnih procedurah, ki so – ne nazadnje – povezane z vprašanji javnega financiranja terciarnega izobraževanja.

Gibanja v prvem letniku terciarnega izobraževanja bomo zato najprej prikazali v razmerju med razpisanimi (načrtovanimi) mesti, prijavami ter dejanskim vpisom. Pri tem se omejujemo na redni študij, kjer so omejitve vpisa pogoste; zakonitosti na področju izrednega študija so praviloma drugačne (večinoma je na razpolago dovolj – ali preveč – vpisnih mest). Ogleдали si bomo še celotna gibanja pri vpisu v prvi letnik ter poglavje sklenili s pregledom prehodnosti iz srednjega v terciarno izobraževanje.

Vir podatkov o razpisanih mestih in prijavih so gradiva MŠZŠ, o dejanskem vpisu pa *Rezultati raziskovanj* (SURs). Število vpisnih mest za posamezno leto povzemamo po vsakoletnem *razpisu za vpis* (praviloma iz januarja). Pri prijavih je upoštevan podatek iz vsakoletnih poročil o prijavih na razpis za vpis (praviloma konec marca ali začetek aprila); pri tem še ni mogoče ugotavljati, kdo od prijavljenih dejansko izpolnjuje oz. bo izpolnil temeljne vpisne pogoje (zaključek šolanja v juniju oz. septembru), zato gre jemati te podatke z rezervo.

Za primer povejmo, da je bilo kandidatom za vpis v terciarno izobraževanje v študijskem letu 2004/05 ob razpisu januarja 2004 skupaj ponujenih 30.296 vpisnih mest. Od tega je bilo v visokem šolstvu 77,2% vpisnih mest, v višjem strokovnem izobraževanju pa 22,8%. Po vrstah študijskih programov je bilo razmerje takole: za univerzitetne programe je bilo razpisanih 39,2% vpisnih mest, za visokošolske strokovne 38 %, za višje strokovne pa – kot že rečeno – 22,8%. Za redni študij v visokem šolstvu je bilo razpisanih 15.905 vpisnih mest in za izobraževanje mladine v višjem strokovnem šolstvu 2.005 vpisnih mest (skupaj 17.910 vpisnih mest). Po podatkih MŠZŠ iz aprila je bilo za redni študij zbranih 22.959 prijav v visokem šolstvu (67,1% za Univerzo v Ljubljani, 27,3% za Univerzo v Mariboru, 4,4% za Univerzo na Primorskem, ki je tokrat razpisovala prvič, 1,2% pa za samostojne visokošolske zavode) ter 3294 v višjem strokovnem šolstvu. Vpisni postopki ob zaključku tega poročila niso bili končani, zato podatkov o vpisu za to študijsko leto ne navajamo.

V tabeli T 2.2.1 od študijskega leta 1996/97 dalje v prvi vrstici navajamo podatke za visoko šolstvo, v drugi dodajamo pa še podatke za na novo vzpostavljeno višje strokovno šolstvo. V tabeli so dodani tudi indeksi, s katerimi je mogoče spremljati rast števila razpisanih mest, prijavljenih kandidatov ter dejansko vpisanih v prvi letnik študija.

T 2.2.1 Razpisana mesta za vpis v prvi letnik terciarnega izobraževanja, prijavljeni kandidati in dejanski vpis (redni študij)

1.	2.		3.		4.	
Študijsko leto	Razpis za vpis		Prijave na razpis		Vpis v 1. letnik	
1981/82	8.715	92	9.704	66	9.186	69
1982/83	8.666	91	9.802	67	10.074	76
1983/84	8.873	93	10.349	70	9.970	75
1984/85	8.763	92	12.235	83	10.271	77
1985/86	8.882	93	12.237	83	10.036	76
1986/87	9.390	98	11.512	78	10.513	79
1987/88	9.805	103	11.639	79	11.014	83
1988/89	9.835	103	12.224	83	11.266	85
1989/90	9.480	98	12.237	83	12.305	93
1990/91	9.695	101	13.471	91	12.122	92
1991/92	9.523	100	14.741	100	13.298	100
1992/93	9.885	104	14.997	102	12.749	96
1993/94	10.752	113	17.404	118	13.190	99
1994/95	11.278	118	17.598	119	13.605	102
1995/96	12.321	129	17.065	116	14.095	106
	13.160	138	17.541	119	14.527	109
1996/97	<i>310</i>	100	<i>464</i>	100	<i>342</i>	100
	13.526	142	18.258	124	15.220	114
1997/98	<i>310</i>	<i>100</i>	<i>714</i>	<i>154</i>	<i>396</i>	<i>116</i>
	13.993	147	19.237	130	16.669	125
1998/99	<i>380</i>	<i>123</i>	<i>714</i>	<i>154</i>	<i>478</i>	<i>140</i>
	14.108	148	20.101	136	17.198	129
1999/00	<i>670</i>	<i>216</i>	<i>1.307</i>	<i>282</i>	<i>753</i>	<i>220</i>
	14.371	151	20.748	141	18.075	136
2000/01	<i>1.120</i>	<i>361</i>	<i>2.489</i>	<i>536</i>	<i>1.277</i>	<i>373</i>
	14.431	152	21.751	148	18.279	137
2001/02	<i>1.100</i>	<i>355</i>	<i>2.920</i>	<i>629</i>	<i>1.335</i>	<i>390</i>
	15.195	160	21.791	148	19.090	144
2002/03	<i>1.460</i>	<i>471</i>	<i>2.845</i>	<i>613</i>	<i>1.774</i>	<i>519</i>
	15.343	161	22.699	154	19.021	143
2003/04	<i>1.750</i>	<i>565</i>	<i>3.322</i>	<i>716</i>	<i>2.158</i>	<i>631</i>
	16.046	169	22.959	156
2004/05	<i>2.005</i>	<i>647</i>	<i>3.294</i>	<i>710</i>

V tabeli 2.2.2 bomo predstavili vse vpisane v prvi letnik terciarnega izobraževanja. V drugi in tretji koloni navajamo podatke za visoko šolstvo, v četrti in peti pa za hitro razvijajoče se višje strokovno šolstvo po letu 1996, ko so bile ustanovljene prve šole. Podatke navajamo posebej za redni oziroma izredni študij; v višjem strokovnem šolstvu pri tem uporabljajo drugačno terminologijo – mladina in odrasli, izraza pa kljub nekaterim težavam jemljemo kot primerljiva

2.2. Vpisna gibanja v prvem letniku terciarnega izobraževanja

kategoriji rednega oziroma izrednega študija v visokem šolstvu. V šesti koloni so podani skupni podatki o številčnem gibanju v prvih letnikih terciarnega izobraževanja. Tudi pri tej tabeli od študijskega leta 1996/97 dalje v prvi vrstici navajamo podatke za visoko šolstvo, v drugi dodajamo pa še podatke za na novo vzpostavljeno višje strokovno šolstvo (vključno z indeksi, s katerimi je mogoče spremljati rast).

T 2.2.2 Vpisani v prvi letnik terciarnega izobraževanja

1.	2.		3.		4.		5.		6.	
Študijsko leto	Visoko šolstvo				Višje strokovno šolstvo				Terc. izob. skupaj	
	Redni		Izredni		Mladina		Odrasli			
1981/82	9.186	69	3.728	123					12.914	79
1982/83	10.074	76	3.480	115					13.554	83
1983/84	9.970	75	3.954	131					13.924	85
1984/85	10.271	77	3.885	129					14.156	87
1985/86	10.036	76	4.648	153					14.684	90
1986/87	10.513	79	5.317	176					15.830	98
1987/88	11.014	83	4.647	154					15.661	97
1988/89	11.266	85	3.714	123					14.980	92
1989/90	12.305	93	4.124	136					16.429	101
1990/91	12.122	92	3.132	103					15.254	93
1991/92	13.298	100	3.021	100					16.319	100
1992/93	12.749	96	3.910	129					16.659	102
1993/94	13.190	99	4.395	145					17.585	107
1994/95	13.605	102	5.211	172					18.816	115
1995/96	14.095	106	5.151	170					19.246	118
1996/97	14.527	109	5.893	195	342	86	–	–	20.762	127
1997/98	15.220	114	7.289	241	396	100		100		141
							149		23.054	
1998/99	16.669	125	9.877	327	478	120	508	341	27.532	169
1999/00	17.198	129	10.062	333	753		983	660	28.996	178
						190				
2000/01	18.075	136	9.808	325	1.277	322	1.717	1152	30.877	189
2001/02	18.279	137	10.350	342	1.335	337	2.438	1636	32.402	198
2002/03	19.090	144	10.504	348	1.774	448	3.442	2310	34.810	213
2003/04	19.021	143	8.780	290	2.158	545		2652		207
							3.952		33.911	

V tabeli 2.2.3 bomo končno predstavili še *prehodnost iz srednjega v terciarno izobraževanje*, ki neposredno najbolj nazorno pokaže, kako se po generacijah spreminja oziroma izboljšuje dostop do terciarnega izobraževanja. Vir podatkov so *Rezultati raziskovanj* (SURs), razen za maturo, kjer je vir Državni izpitni center (RIC).

V koloni 2 so navedeni vsi, ki so v posameznih obdobjih izpolnjevali temeljni pogoj za vpis v terciarno izobraževanje, kot je bil pač vsakokratno določen: na začetku osemdesetih je bil to zaključni izpit, sredi osemdesetih kar sam zaključek srednjega izobraževanja (v obdobju usmerjenega izobraževanja zaključne oblike preverjanja ni bilo), prva tri leta na začetku devetdesetih zaključni izpit (najprej z izpiti iz dveh predmetov, nato iz štirih), od sredine devetdesetih dalje pa matura (kolona 4) ter sprva še zaključni izpit, kasneje pa poklicna matura (obe obliki v koloni 3). V tabeli niso upoštevani diplomanti triletnih srednjih poklicnih šol, ki so se v posameznih obdobjih ob

2.2. Vpisna gibanja v prvem letniku terciarnega izobraževanja

dodatnih pogojih lahko vpisovali v nekatere programe terciarnega izobraževanja, bili pa so zelo redki.

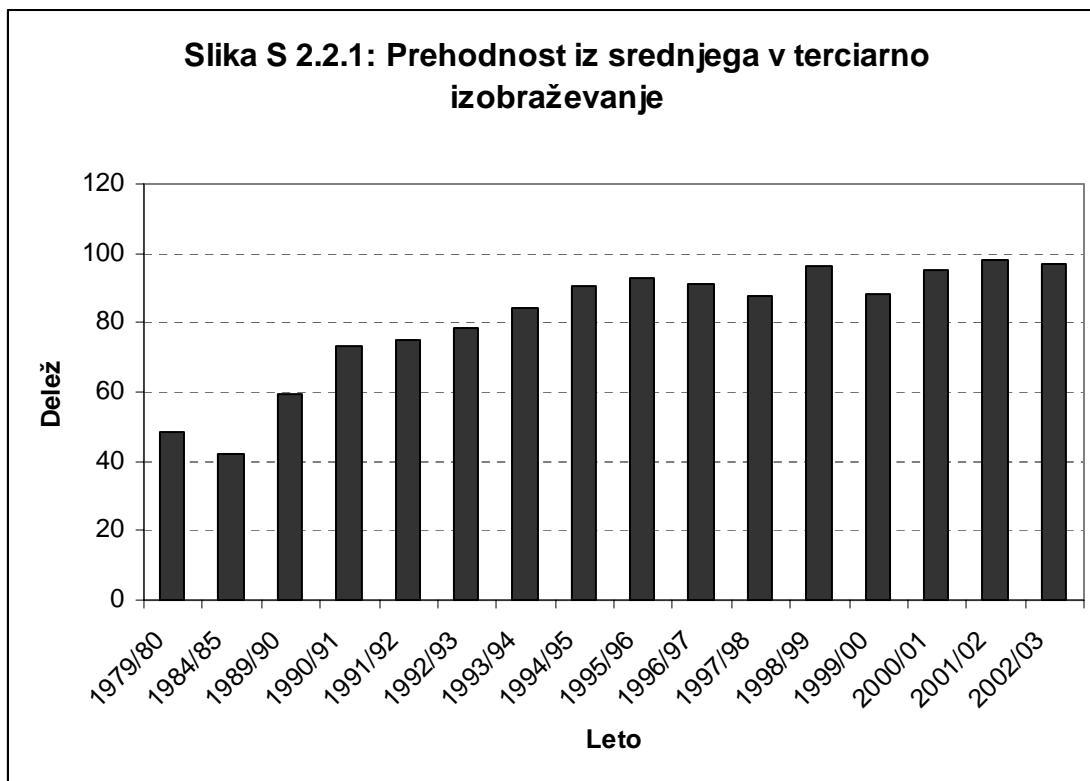
Podatki o *maturi* in *zaključnem izpitu* v stolpcih 3 in 4 se nanašajo na mladino. Podatki o zaključnih izpiti: *Statistične informacije* s področja srednjega šolstva od šolskega leta 1996/97 do 2001/02. Od leta 1994 do leta 1997 SURS podaja zgolj podatke o končanju srednjega izobraževanja po izobraževalnih programih, zato so podatki o zaključnem izpitu za ta leta povzeti iz drugih gradiv (MŠZŠ). Za obdobje pred letom 1994 so upoštevani podatki iz tabele Prehodnost mladine iz srednjih šol na univerzo, RR št. 665/1996. Za šolsko leto 2003/04 smo imeli na razpolago le podatke po spomladanskem maturitetnem roku; končni rezultati po jesenskem roku bodo višji.

V koloni 6 (*študenti čiste generacije*)¹ se od študijskega leta 1996/97 vsakokratna *zgornja* številka nanaša na vsoto rednih in izrednih študentov *v visokem šolstvu*, ki so kot dijaki končali šolanje v predhodnem šolskem letu in so to leto prvič vpisani v visokošolski študij (vendar ob tem ne vemo, ali so predhodno leto končali srednje šolanje kot mladina ali kot odrasli), *spodnja* številka pa predstavlja število *vseh vpisanih v terciarno izobraževanje* (visoko šolstvo in višje strokovno šolstvo). Delež prehoda, izračunan na teh podlagah, navajamo v koloni 7; od študijskega leta 1996/97 ga navajamo posebej za visokošolske študente in posebej za vse študente.

T 2.2.3: Prehodnost iz srednjega v terciarno izobraževanje

1 Šolsko / študijsko leto	2 Končali srednje šolo			3 Vpisani v višje / visoko šolstvo		7 Delež prehoda %
	4 izpolnjen vstopni pogoj - vsi	5 zaključni izpit	6 matura	študijsko leto vpisa	Število študentov čiste generacije	
1979/80	11.221	11.221	–	1980/81	5.460	48,7
1984/85	11.438	–	–	1985/86	4.828	42,2
1989/90	11.939	–	–	1990/91	7.114	59,6
1990/91	12.227	12.227	–	1991/92	8.947	73,2
1991/92	12.432	12.432	–	1992/93	9.344	75,2
1992/93	12.966	12.966	–	1993/94	10.169	78,4
1993/94	12.813	12.347	466	1994/95	10.788	84,2
1994/95	12.347	5.152	7.195	1995/96	11.184	90,6
1995/96	12.965	5.655	7.310	1996/97	11.912	91,8
1996/97	14.746	7.221	7.525	1997/98	12.064 13.419	93,1 91,0
1997/98	15.288	7.259	8.029	1998/99	13.084 13.405	85,6 87,7
1998/99	15.974	7.752	8.222	1999/00	14.943 15.363	93,5 96,2
1999/00	16.566	8.105	8.461	2000/01	13.789 14.586	83,2 88,0
2000/01	16.714	8.159	8.555	2001/02	15.015 15.879	89,8 95,0
2001/02	16.457	8.956	7.501	2002/03	14.940 16.100	90,8 97,8
2002/03	16.690	8.934	7.756	2003/04	14.737 16.153	88,3 96,8
2003/04	(14.509)	(7.160)	(7.349)	2004/05

¹ To so tisti mladi, ki nadaljujejo s študijem – ne glede na obliko – v študijskem letu neposredno po šolskem letu, v katerem so končali srednje izobraževanje.

Komentar

Obdobji osemdesetih oziroma devetdesetih let se med seboj močno razlikujeta. V osemdesetih letih se obseg razpisa za vpis za redni študij skoraj ni spreminjal, število kandidatov pa je nekoliko naraščalo le v prvem delu desetletja, nato pa so se precej stabiliziralo. *Osemdeseta leta* lahko iz tega vidika smatramo kot relativno izgubljena leta, v katerih se dostop do terciarnega izobraževanja ni kontinuirano širil, kot je značilno za preostala obdobja, posledice pa danes lahko delno spremljamo tudi pri izobrazbenem deficitu populacije v starosti okrog štiridesetih let.

Gibanja v *devetdesetih letih* so bila povsem nasprotna. Opažamo eksponentno rast študentov prvega letnika v terciarnem izobraževanju in pojavljati se prične razkorak med (prepočasi rastočim) obsegom razpisanih mest za redni študij ter zelo hitro rastjo prijav kandidatov. Obseg vključenih v terciarno izobraževanje se je v dobrem desetletju tako podvojil: na *rednem študiju* spremljamo postopno eksponentno rast, ob kateri se je obseg prvih letnikov v desetletju povečal skoraj za polovico. Veliko hitrejša rast je potekala na *izrednem študiju*, kjer se je število študentov glede na začetek devetdesetih podvojilo že kmalu po sredini tega desetletja, vendar pa je pri tem treba upoštevati, da je ob koncu osemdesetih let nekdanji študij ob delu zašel v krizo in da je začetna vrednost iz študijskega leta 1991/92 sploh najnižja v vsem obravnavanem obdobju.² Za razliko od

² Zanimivo je pogledati, kako se indeksi rasti vpisa na redni oziroma izredni študij spremenijo, če izhodiščno vrednost (100) v obeh primerih prenesemo iz študijskega leta 1991/92 nazaj v študijsko leto 1981/82: na rednem študiju je v tem primeru indeks rasti danes 207, na izrednem pa 236. Razlika, ki jo opazimo v tabeli 2.2.2, se torej precej zmanjša. Indeks na rednem študiju postopoma raste vsa leta, pri izrednem študiju pa se osemdeseta leta pričenjajo z velikim vzponom tedanjega

kontinuirane rasti na rednem študiju pa se zanimanje za vstop v prvi letnik izrednega študija v zadnjem opazovanem študijskem letu pričinja zmanjševati, kar se bo zelo verjetno nadaljevalo tudi v prihodnjih letih.

Rast opazamo tudi pri številu kandidatov, ki izpolnjujejo osnovni vstopni pogoj za nadaljevanje študija. Delež neposredne prehodnosti iz srednjega v terciarno izobraževanje, ki je bil ob koncu sedemdesetih le približno polovičen, nato pa je do konca osemdesetih celo upadel na dobrih 40%, se je sredi devetdesetih že povzpел preko 90% in do konca devetdesetih – še posebej, če upoštevamo tudi vpis v višje strokovne šole – celo presegel 95% (rahlo manjši delež prehodnosti v visoko šolstvo pojasnjujejo vse širše možnosti prav na področju višjih strokovnih šol). *Generacija, ki končuje gimnazije ter srednje tehniške in strokovne šole, torej skoraj v celoti prehaja v terciarno izobraževanje*, kar je v relativno kratkem časovnem obdobju izjemen rezultat.

Če so se visokošolski zavodi in država v prejšnjem desetletju srečevali s problemi, ki so jih prinašali presežki prijav, se zdaj bliža obdobje, v katerem bo kandidatov primanjkovalo. V relativnem pogledu, to je npr. na nekaterih študijskih področjih, ta trend zaznavamo že od devetdesetih letih, v celoti pa smo vendar imeli opraviti z eksponentno rastjo. Zdaj se iz razmerij med študijskimi področji problem seli tudi v razmerja med univerzami kot celotami, tako da je mogoče pričakovati več konkurenčnosti med visokošolskimi zavodi.

Če novejša gibanja ob upoštevanju ugotovitev iz prejšnjega poglavja projiciramo v naslednje obdobje, je sporočilo v kratkem naslednje: *v prejšnjem obdobju je bilo središče strateškega načrtovanja pri vprašanju, kako zagotoviti dostop (in predvsem dovolj prostih mest na rednem študiju) vse bolj številčnim kandidatom, v prihajajočem obdobju pa se bo soočilo z vprašanjem, kako motivirati in usposobiti kandidate iz »netradicionalnih« družbenih skupin, da se vključijo v terciarno izobraževanje*. Primere takšnega zaokreta v trendih lahko spremljamo v drugih razvitih državah. Ta zaokret je za naše terciarno izobraževanje, še zlasti za visoko šolstvo, pretežno nevajeno strateškega načrtovanja, lahko naporen izziv. Je pa tudi izziv za srednje izobraževanje.

študija ob delu (predvsem na višješolski stopnji), na prelomu v devetdeseta se sooči z resno krizo, pa znova močno zraste sredi devetdesetih let ter, končno, pričinja upadati v zadnjem času.

2.3 Nekatera gibanja v terciarnem izobraževanju

V tem poglavju bomo analizirali gibanja v terciarnem izobraževanju (dodiplomski študij) glede na študente vseh letnikov študija. Najprej bomo opazovali splošna gibanja v številu študentov, v drugem razdelku se bomo posvetili strukturi dodiplomskih študentov po starostnih skupinah, v tretjem pa strukturi po univerzah in samostojnih visokošolskih zavodih oziroma po regijah. V četrtem razdelku se bomo zaustavili pri problemu prehodnosti in pri spremljanju števila diplomantov.

V metodološkem pogledu se pri spremljanju študentov vseh letnikov dodiplomskega študija v zadnjih letih srečujemo s problemom *urrščanja absolventov*. Starejša statistična spremljanja te kategorije niso posebej izpostavljala, od druge polovice devetdesetih let pa postane stalnica. Iz vrste razlogov je takšna spremljava potrebna in koristna, vendar pa je treba pri spremljanju gibanj vpisa, poteka in zaključevanja študija to kategorijo izločiti, saj iz vrste drugih razlogov prav tako moteče vpliva na analizo.¹ Na to bomo posebej opozorili še pri nekaterih poglavjih. Če to ni posebej navedeno, podatki o številu dodiplomskih študentov v naših analizah *nikoli ne vključujejo absolventov*. Žal v posameznih primerih iz objavljenih podatkov absolventov nismo mogli izločiti; v teh primerih se bomo posluževali ocen (prim. pogl. 2.3.2) in na to posebej opozorili (znak *).

2.3.1 Študenti dodiplomskega študija

Splošna slika o *hitri rasti skupnega števila dodiplomskih študentov* v Sloveniji je znana, kljub temu pa bomo analizo pričeli prav z njo in jo poskušali izostriti. Spremembe v številu dodiplomskih študentov bomo opazovali v časovni perspektivi skoraj četrt stoletja, pri tem pa bomo posebno pozornost namenili ločevanju med rednim in izrednim študijem, pa tudi med visokošolskim in višješolskim študijem.²

V tabeli 2.3.1.1 so v koloni 2 prikazani vsi vpisani v terciarno izobraževanje (na univerze in po letu 1995 tudi v samostojne visokošolske zavode), vključno z vpisanimi v višje strokovne šole od študijskega leta 1996/97 dalje. V koloni 3 so prikazani samo vpisani v visoko šolstvo (brez višjih strokovnih šol); v koloni 4 pa delež rasti, pri čemer jemljemo za izhodišče študijsko leto 1990/91. Na ta način so v kolonah 2, 3 in 4 prikazani podatki za redni študij, v kolonah 5, 6 in 7 za izredni študij, v kolonah 8, 9 in 10 pa skupni podatki za obe vrsti študija. Vir: RR (SURS) za posamezna leta, za leto 2003/04 interno gradivo.

¹ Absolventski status je, prvič, precejšnja posebnost slovenskega sistema in izhaja iz ureditve v prejšnjih desetletjih; zlasti pri mednarodnih primerjavah dela precej težav. Videti je tudi, da je njegova uporaba na rednem študiju bistveno bolj ekstenzivna kot na izrednem študiju, kar spet povzroča motnje pri analizi trendov. Opazili smo tudi razlike med različnimi visokošolskimi zavodi (fakultetami) oziroma študijskimi področji (gl. npr. pogl. 2.5). Analize terciarnega izobraževanja dodatno otežuje dejstvo, da v višjem strokovnem šolstvu absolventskega statusa ni. – Gl. pogl. 2.3.3.

² Višješolski študij je bil do sredine devetdesetih let obravnavan v visokošolskem sistemu in ga je od njega v posameznih parametrih analitično, pa tudi kategorialno zelo težko oddeliti. Po letu 1996, ko je višje strokovno šolstvo vzpostavljeno posebej, te težave ni več, zato v večini table od tega leta dalje preglede lahko prikazujemo za oba dela sistema terciarnega izobraževanja.

T 2.3.1.1 Vpis v vse letnike terciarnega izobraževanja (dodiplomski študij)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Študijsko leto	redni - VIS, ViŠ	redni VIS	%	izredni - VIS, ViŠ	izredni VIS	%	Skupaj - VIS, ViŠ	Skupaj VIS	%
1981/82		19.567	64		6.640	115		26.207	72
1982/83		20.086	65		6.111	106		26.197	72
1983/84		20.501	66		6.902	119		27.403	75
1984/85		21.319	69		6.372	110		27.691	76
1985/86		22.030	72		7.571	131		29.601	81
1986/87		22.626	73		8.359	145		30.985	84
1987/88		23.732	77		7.239	125		30.981	84
1988/89		24.349	80		6.706	116		31.055	85
1989/90		26.697	87		7.531	130		34.228	94
1990/91		27.774	90		5.791	101		33.565	92
1991/92		30.744	100		5.760	100		36.504	100
1992/93		30.788	100		6.574	114		37.362	102
1993/94		32.728	106		7.511	130		40.239	110
1994/95		33.794	109		9.414	163		42.961	117
1995/96		35.998	110		9.953	172		45.951	126
1996/97	37.656	37.314	121	–	13.353	231	51.009	50.667	140
1997/98	40.936	40.304	131	15.773	15.541	269	56.709	55.845	153
1998/99	44.471	43.654	140	21.079	20.418	354	65.550	64.072	175
1999/00	46.026	44.837	145	22.619	21.361	370	68.645	66.198	181
2000/01	47.988	46.022	149	25.199	22.405	388	73.187	68.427	187
2001/02	51.761	49.400	160	26.729	22.920	397	78.490	72.320	198
2002/03	52.792	49.818	162	28.348	22.526	391	81.140	72.344	198
2003/04	53.932	50.462	164	27.941	20.312	352	81.873	70.774	194

Pri spremljanju rasti števila vseh dodiplomskih študentov se seveda nekateri trendi, na katere smo opozorili že pri analizi vpisa v prvi letnik, ponovijo in jih na tem mestu ne bomo posebej ponavljali, pojavijo pa se tudi nekateri novi. Skupno število dodiplomskih študentov se namreč ne spreminja le zaradi zaporednega povečanega vpisa v prvih letnikih, pač pa vsaj še iz dveh razlogov: zaradi izboljšane (ali poslabšane) prehoda iz letnika v letnik³ ter zaradi sprememb v študijskih programih. V devetdesetih letih je bilo slednje kar upoštevanja vreden dejavnik skupnega povečanja števila študentov: težnja k podaljševanju študijskih programov (predvsem nekdanjih dvoletnih višješolskih v štiriletne visokošolske, na nekaterih študijskih področjih pa tudi preko štirih let) je bila močno opazna že ob koncu osemdesetih, na sredini devetdesetih pa so bili preostali dvoletni višješolski programi nadomeščeni s triletnimi visokošolskimi strokovnimi programi.

Število vseh študentov se je v dobrem desetletju podvojilo. Še precej bolj kot prej pri prvih letnikih lahko opazimo več kot polovičen (indeks 164) porast visokošolskih študentov na rednem študiju ter velikanski skok navzgor na izrednem študiju, ki pa se v zadnjem študijskem letu spet zaobrbe navzdol. Če izhodiščno vrednost (100) še v tem primeru (prim. opombo 1 na koncu pogl. 2.2) prenesemo iz študijskega leta 1991/92 nazaj v študijsko leto 1981/82, dobimo

³ Tako so se npr. študenti zaradi razmer sredi leta 1991 lahko jeseni vpisali v višji letnik ob nekoliko ublaženih pogojih.

naslednji rezultat: na rednem študiju je v tem primeru indeks rasti danes 258, na izrednem pa 306. (pri opazovanju prvih letnikov 207 in 236.)

T 2.3.1.2 Struktura vpisanih v terciarno izobraževanje po spolu

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Študijsko leto	redni - vsi	ženske	%	izredni - vsi	ženske	%	skupaj - vsi	ženske	%
1981/82	19.567	11.276	57,6	6.640	2.891	43,5	26.207	14.167	54,0
1982/83	20.086	11.239	55,9	6.111	2.585	42,3	26.197	13.824	52,7
1983/84	20.501	11.284	55,0	6.902	2.616	37,9	27.403	13.900	50,7
1984/85	21.319	11.683	54,8	6.372	2.534	39,8	27.691	14.217	51,3
1985/86	22.030	12.315	55,9	7.571	3.328	43,9	29.601	15.643	52,8
1986/87	22.626	12.849	56,7	8.359	3.732	44,6	30.985	16.581	53,5
1987/88	23.732	13.322	56,1	7.249	3.339	46,1	30.981	16.661	53,8
1988/89	24.349	13.567	55,7	6.706	3.274	48,8	31.055	16.841	54,2
1989/90	26.697	14.820	55,5	7.531	3.919	52,0	34.228	18.740	54,8
1990/91	27.774	15.383	55,4	5.791	3.285	56,7	33.656	18.668	55,5
1991/92	30.744	16.244	52,8	5.760	3.245	56,3	36.504	19.489	53,4
1992/93	30.788	16.788	54,5	6.574	3.671	55,8	37.362	20.459	54,8
1993/94	32.728	18.023	55,0	7.511	4.295	57,2	40.239	22.318	55,5
1994/95	33.835	18.846	55,7	9.414	5.500	58,4	43.249	24.346	56,3
1995/96	35.998	20.441	56,7	9.953	5.685	57,1	45.951	26.126	56,9
1996/97	37.656	21.275	56,5	13.353	7.461	55,8	51.009	28.736	56,3
1997/98	40.936	22.883	55,9	15.773	8.293	52,6	56.709	31.176	55,0
1998/99	44.471	24.971	56,1	21.079	11.500	54,5	65.550	36.471	55,6
1999/00	46.026	25.634	55,7	22.619	12.346	54,6	68.645	37.980	55,3
2000/01	47.988	26.147	54,5	25.199	13.997	55,5	71.222	40.144	56,4
2001/02	51.761	29.805	57,6	26.729	14.846	55,5	78.490	44.651	56,9
2002/03	52.792	29.675	56,2	28.348	15.064	53,1	81.140	44.739	55,1
2003/04	53.932	30.469	56,5	27.941	15.446	55,3	81.873	45.915	56,0

Druga stalnica pri analizi gibanj v številu vseh študentov je njihova struktura po spolu. Na zgornji tabeli so deleži študentk prikazani tako glede na redni kot izredni študij. V skoraj četrto stoletje se na rednem študiju ni zgodila praktično nikakršna sprememba: večji je delež študentk, razmerje med spoloma pa ves ta čas niha komaj za kak odstotek. Razlika je opazna le v študijskem letu 1991/92, pojasnjuje pa jo tedanje prenehanje odhajanja fantov v JLA.

Drugačna je slika na izrednem študiju. Če so imele ženske na rednem študiju večinski delež že pred letom 1981 in ga tudi vseskozi obdržale v približno istem razmerju, pa so moški po letu 1981 večinski delež na izrednem študiju hitro izgubljali. Že ob koncu osemdesetih imajo ženske večino tudi na izrednem študiju; razmerje je približno enako tistemu na rednem študiju.

Bolj podrobno bomo to razmerje ob drugih parametrih spremljali še v kasnejših poglavjih.

Če ta razmerja osvetlimo v mednarodni primerjavi, sodi Slovenija med države z visokim deležem žensk. Po Eurostatovih (2003) podatkih za študijsko leto 2000/01 je sicer v večini držav EU v terciarnem izobraževanju (ISCED 5 in 6) več žensk kot moških. Preračunano na Eurostatovo metodologijo je bilo v študijskem letu 2000/01 v Sloveniji na 100 moških 128 žensk (v študijskem letu 1981/82 jih je bilo 136, zadnje opazovano leto pa jih je 130). Med državami EU se s temi

rezultati uvrščamo dokaj visoko: za Švedsko (144), Portugalsko (133) in Dansko (130) ter pred Italijo (127), Irsko (121), Veliko Britanijo (120), Francijo (118), Finsko (117), Belgijo (112), Španijo (110), Avstrijo (108), Grčijo (105) in Nizozemsko (102); edina država z deležem pod 100 je Nemčija (95). Povprečje za EU petnajsterico je v študijskem letu 2000/01 bilo 114. Podatki za ostale današnje države razširjene EU: Latvija (162), Estonija (150), Litva (149), Ciper in Poljska (138), Madžarska in Malta (121), Slovaška (105) in Češka (100).

Študijsko leto 1996/97 je precej spremenilo dotedanjo strukturo dodiplomskega študija: nekdanjih višješolskih programov niso več razpisovali, prvič pa so bili razpisani novi, binarno deljeni univerzitetni (UN) in visokošolski strokovni (VS) programi, ki so se jim v naslednjih letih pridružili še novi. Zato bomo posebej pogledali, kakšnim trendom lahko sledimo na tem področju osem let pozneje. Na prvi tabeli 2.3.1.3 bomo prikazali število vpisanih v te programe na rednem in izrednem študiju, v tabeli 2.3.1.4 pa bomo navedli še spreminjanje medsebojnih deležev (UN in VS = 100).

T 2.3.1.3 Struktura vpisanih v dodiplomski študij - UN in VS programi (število vpisanih)

1	2	3	5	6	8	9
Št. leto	redni UN	redni VS	izredni UN	izredni VS	Skupaj UN	Skupaj VS
1996/97	27.346	6.579	3.515	7.035	30.861	13.615
1997/98	28.173	11.107	3.886	10.099	32.059	21.206
1998/99	29.155	14.485	5.008	14.637	34.163	29.122
1999/00	29.472	15.365	5.321	15.742	34.793	31.107
2000/01	30.226	15.796	5.014	17.334	35.240	33.130
2001/02	32.907	16.493	5.148	17.763	38.055	34.256
2002/03	32.995	16.823	4.747	17.779	37.742	34.602
2003/04	33.593	16.869	4.530	15.782	38.123	32.651

T 2.3.1.4 Struktura vpisanih v dodiplomski študij - UN in VS programi (deleži)

1	2	3	5	6	8	9
Št. leto	redni UN	redni VS	izredni UN	izredni VS	Skupaj UN	Skupaj VS
1996/97	88,6	48,3	11,4	51,7	69,4	30,6
1997/98	87,9	52,4	12,1	47,6	60,2	39,8
1998/99	85,3	49,7	14,7	50,3	54,0	46,0
1999/00	84,7	49,4	15,3	50,6	52,8	47,2
2000/01	85,8	47,7	14,2	52,3	51,5	48,5
2001/02	86,5	48,1	13,5	51,9	52,6	47,4
2002/03	87,4	48,6	12,6	51,4	52,2	47,8
2003/04	88,1	51,7	11,9	48,3	53,9	46,1

Dobili smo zanimivo sliko: če obravnavamo vse vpisane študente (t.j., če seštejemo redni in izredni študij), je bilo na začetku tega obdobja dobri dve tretjini študentov v UN in slaba tretjina v VS programih. Ta podatek je sicer izkrivljen, saj so bila za »polno« delovanje VS programov (v vseh letnikih) pač potrebna (vsaj) tri leta. Do študijskega leta 2003/2004 so se ta gibanja verjetno že ustalila: zanimivo je, da se je razmerje med vpisanimi v UN in VS programe precej izravnalo. Tudi ta podatek

je verjetno smiselno upoštevati pri sedanjih razpravah o »bolonjskih« trendih glede trajanja študijskih programov in interesu kandidatov.

Drugačna pa je ta slika, če obravnavamo redni in izredni študij ločeno. *Med študenti rednega študija jih je daleč največ vpisanih na UN programe; študentov izrednega študija je tu že vseh osem let le po dobrih 10%. Razmerje vpisanih na VS programe je med študenti rednega in izrednega študija zelo izenačeno.*

V naslednjem razdelku bomo ta gibanja opazovali še ločeno po starostnih skupinah in nato še po posameznih univerzah oziroma samostojnih visokošolskih zavodih.

2.3.2 Struktura dodiplomskih študentov po starostnih skupinah

Eno pomembnejši vprašanj pri analizi vstopa v terciarno izobraževanje je, kakšen delež mlade populacije (t.i. vpisna starost) dejansko nadaljuje s študijem. Prav tako je potrebno spremljati trende v strukturi vseh študirajočih po starostnih skupinah. Takšna analiza lahko kar najbolje pokaže dejanska gibanja pri dostopu do študija in pri samem vpisu v terciarno izobraževanje. V tem poglavju so analizirani trendi na dodiplomskem študiju od študijskega leta 1981/82 dalje.

Pri *starostnih kategorijah* se analiza najprej osredotoči na t.i. generacijo vstopne starosti. Pri nas se velika večina mladih prvič vpiše v terciarno izobraževanje v starosti 19 let (ko dokonča srednje izobraževanje); ta skupina je prikazana v prvi tabeli. Ker (sicer relativno majhen) del populacije konča srednje izobraževanje že pri 18 letih, so ločeno (v posebni tabeli) prikazani tudi trendi v tej starostni skupini. V tretji tabeli so posebej prikazani še trendi v starostni skupini od 19 do 21 let, kar zlasti pri mednarodnih primerjavah dopušča uvid v trende starostne skupine »prvega cikla študija«; ta skupina je praviloma povsod tudi najbolj številčna.

Na drugačen način so v dveh tabelah v nadaljevanju prikazani še deleži študenti *rednega* in *izrednega študija* po *štirih starostnih skupinah* (od »najmlajše« do »najstarejše«), saj je spremljanje trendov v teh dveh kategorijah zlasti od devetdesetih let naprej povezano še z nekaterimi drugimi vprašanji (izredni študij kot »rezerva« za rednega). Razlikovanje med študenti rednega in izrednega študija je upoštevano že v prvih treh tabelah, v četrti in peti tabeli pa se po navedenih štirih starostnih skupinah nahajajo podrobni podatki posebej za študente rednega in posebej za študente izrednega študija. Od študijskega leta 1996/97 je v tabelah posebej prikazano tudi razmerje med študijem na *visokošolskih zavodih* (VS in UN programi) ter novimi *višjimi strokovnimi šolami*. Ker je bil spočetka delež študentov višjih strokovnih šol zelo majhen, spočetka navajamo deleže z več decimalkami.

Podatki o vpisanih študentih so povzeti iz vsakoletnih *Rezultatov raziskovanj* (SURS), starostne skupine pa so opredeljene po podatkih iz pregleda *Prebivalstvo po starosti, nekaterih skupinah in spolu, Slovenija, 30. September 2003; Statistične informacije*, št. 54, 3. marec 2004. Vsi deleži v tabelah so navedeni v odstotkih (%).

Pri analizi podatkov smo naleteli na nekaj metodoloških težav, zaradi katerih podatki za študijska leta 2000/01, 2001/02, 2002/03 in 2003/04 ni bilo mogoče prikazati povsem natančno. Od leta 1997/98 je SURS namreč začel v analize vključevati tudi *kategorijo absolventov* (osebe s podaljšanim statusom študenta po tem, ko zaključijo zadnji letnik študijskega programa, a še ne diplomirajo).¹ Za to študijsko leto je bilo eksplicitno navedeno, da po starostnih kategorijah absolventi niso vključeni. Za študijski leti 1998/99 in 1999/00 so absolventi kot kategorija razlikovani in jih je bilo mogoče odšteti: tako je bilo študijskega leta 1998/99 med osebami s statusom študenta, starimi 21 let, tudi 141 absolventov, leta 1999/00 pa 142.² Problem nastane v naslednjih študijskih letih 2000/01, 2001/02 in 2002/03, ko so med študente po starostnih kategorijah vključeni tudi absolventi, vendar pa v analizah niso posebej navedeni in jih zato ni mogoče odšteti.

¹ Prim. tudi op. 1 v pogl. 2.3.

² Na ta pojav so delno lahko še vplivali tudi absolventi v tem obdobju iztekajočih se starih višješolskih programih, ki so jih izvajale nekatere članice univerz, zadnjič pa so bili razpisani v študijskem letu 1995/96. Ta kategorija se po letu 2001 v bazah podatkov tudi teoretično ne more več pojavljati.

Problem vključenih absolventov v starostni kategoriji devetnajstletnikov sploh še ne obstaja (tu absolventov pač še ni), v kategoriji enaindvajsetletnikov je še zanemarljiv (v navedenih dveh primerih gre za manj kot odstotek študentov), v naslednjih starostnih skupinah pa postane izrazit. Če je bilo npr. študijskega leta 2000/01 brez absolventov vključenih (vsi) 14.139 visokošolskih študentov, se naslednje študijsko leto 2001/02, ko absolventov ni mogoče več odšteti, število študentov v starostni kategoriji 22 do 25 let poveča kar na 25.495 (80% povečanje; posledica siceršnjega vpisnega porasta in vključitve absolventov vseh teh rojstnih letnic). Odpira se *dvoje problemov*, ki jih bomo obravnavali kasneje: prvi se zastavlja *z vidika sistema* (kategorije absolventov drugi evropski sistemi praktično ne poznajo), drugi pa *z vidika metodologije spremljanja trendov* (v statističnih analizah je nujno nadaljnje sistemsko razlikovanje med »navadnimi« študenti ter absolventi).

Da bi analizo v tem poglavju lahko podaljšali vse do najnovejšega časa, smo podatke za študijska leta 2000/01, 2001/02, 2002/03 in 2003/04 *preračunali oziroma ocenili* (vsem ocenjenim številkam je zaradi razvidnosti dodana zvezdica *) tako, da smo število študentov rednega študija po posameznih starostnih kategorijah iz študijskega leta 1999/2000 oziroma 2000/01 v naslednjih študijskih letih povečevali za faktor povečanja med študijskima letoma 1999/00 in 2000/01.³ Na *izrednem študiju* je slika bistveno drugačna in zaradi nekaterih drugih dejavnikov tudi bolj zapletena.⁴ Splošen porast vseh študentov izrednega študija v obdobju med študijskima letoma 1999/00 in 2000/01 znaša 4,9%, toda povprečen »porast« za celotno obdobje do študijskega leta 2003/04 je *negativen*: število študentov izrednega študija se je namreč v obdobju 1999/00 do 2003/04 *zmanjšalo za približno 4%*. Tako v tem primeru ni bilo mogoče uporabiti istega načina ocenjevanja števila študentov brez absolventov; odločili smo se, da v obdobju 2001/02, 2002/03 in 2003/04 ohranimo kar število vpisanih po posameznih kategorijah iz prvega študijskega leta (2000/01), za katerega imamo na razpolago dokaj zanesljivo oceno o študentih in absolventih. Takšna ocena je tudi po nekaterih drugih kazalcih videti relativno utemeljena do študijskega leta 2002/03, za študijsko leto 2003/04 pa je *zanesljivo precejšena*, vendar pa bi razliko zelo težko ocenjevali. Opozorimo naj torej le, da je dejansko število študentov izrednega študija brez absolventov v študijskem letu 2003/04 nekaj *manjše*, kot je navedeno v tabeli 2.3.5. – Preračune upoštevamo *samo pri visokošolskih študentih*, saj študenti višjih strokovnih šol statusa absolventov nimajo; pri devetnajstletnikih pa niso potrebni. Preračun oziroma ocena za študijska leta od 2000/01 do 2003/04 je torej narejena samo pri dveh tabelah (2.3.4 in 2.3.5), ki prikazujeta podatke o študentih rednega oziroma izrednega študija po štirih starostnih kategorijah.

Od študijskega leta 1996/97 dalje navajamo v posameznih kategorijah s prvo številko, zapisano v *kurzivi*, skupno število visokošolskih študentov, z drugo, prav tako v *kurzivi*, pa študente višjih strokovnih šol; tretje število, zapisano navadno, je seštevek.

³ Tako smo za *redni študij* izračunali naslednje faktorje po starostnih skupinah: skupina 19 do 21 let 0,6%, skupina 22 do 25 let = 5,2%; skupina 26 do 29 let = 5,4%, skupina 30 let in več = 0%); Splošen porast vseh študentov rednega študija v istem obdobju (t.j. med študijskima letoma 1999/00 in 2000/01) znaša 2,6%, povprečen porast za celotno obdobje do študijskega leta 2003/04 pa je relativno konstanten in znaša približno 3%.

⁴ Eden od razlogov je ponovno absolventski staž, za katerega izgleda, da tu nima iste vloge kot na rednem študiju; videti je, da se ga študenti različnih ustanov različno poslužujejo, oziroma da ga različne ustanove različno uporabljajo. Drug razlog lahko iščemo v postopnem uvajanju t.i. VS programov v vse letnike in oblike študija: to uvajanje je na področjih, kjer so do sredine devetdesetih obstajali višješolski programi, podaljšalo trajanje študija in »izpustilo« (vsaj) eno generacijo. Poleg tega je na izrednem študiju nekaterih usmeritev precej pogost vpis diplomantov z (nekdanjo) višjo stopnjo v tretji letnik VS ali UN programov, kar lahko opazno vpliva na vpisna gibanja po posameznih kategorijah.

2.3.2.1 Študenti devetnajstletniki

Študijsko leto	Prebivalci, stari 19 let	Študenti, stari 19 let			Delež študentov v generaciji		
		vsi	redni	izredni	vsi	redni	izredni
1981/82	31.639	4.790	4.544	246	15,1	14,3	0,8
1985/86	31.753	4.874	4.506	368	15,3	14,2	1,2
1991/92	29.507	7.965	7.343	622	27,0	24,9	2,1
1992/93	29.452	8.087	7.429	658	27,4	25,2	2,2
1993/94	29.200	8.524	7.704	820	29,2	26,4	2,8
1994/95	29.898	9.305	8.101	1.204	31,1	27,1	4,0
1995/96	30.959	9.595	8.559	1.036	31,0	27,6	3,3
1996/97		9.735	8.486	1.249	32,0	28,3	4,2
	30.356	80	80	–	0,3	0,3	–
1997/98		10.221	8.784	1.437	33,3	28,6	4,7
	30.726	144	143	1	0,5	0,5	0,003
1998/99		10.664	9.081	1.583	34,6	29,5	5,1
	30.792	158	154	4	0,5	0,5	0,01
1999/00		11.043	9.342	1.701	36,3	30,7	5,6
	30.418	240	235	5	0,8	0,8	0,01
2000/01		11.283	9.577	1.706	37,1	31,5	5,6
	29.854	10.759	9.347	1.412	36,0	31,3	4,7
2001/02		339	320	19	1,1	1,1	0,1
	28.957	11.098	9.667	1.431	37,2	32,4	4,8
2002/03		10.927	9.493	1.434	37,7	32,8	4,9
	27.439	354	296	58	1,2	1,0	0,2
2003/04		11.281	9.789	1.492	38,9	33,8	5,1
	26.820	10.650	9.367	1.283	38,8	32,3	4,7
		396	346	50	1,4	1,3	0,2
		11.046	9.713	1.333	40,3	35,4	4,9
		10.804	9.586	1.218	40,3	35,7	4,5
		453	399	54	1,7	1,5	0,2
		11.257	9.985	1.272	42,0	37,2	4,7

Delež vseh študentov v *generaciji devetnajstletnikov* se je v četrto stoletje v celoti skoraj potrojil, nekoliko bolj je porasel delež izrednih študentov, višje strokovne šole po študijskem letu 1996/97 pa v tej kategoriji na porast bistveno ne vplivajo.

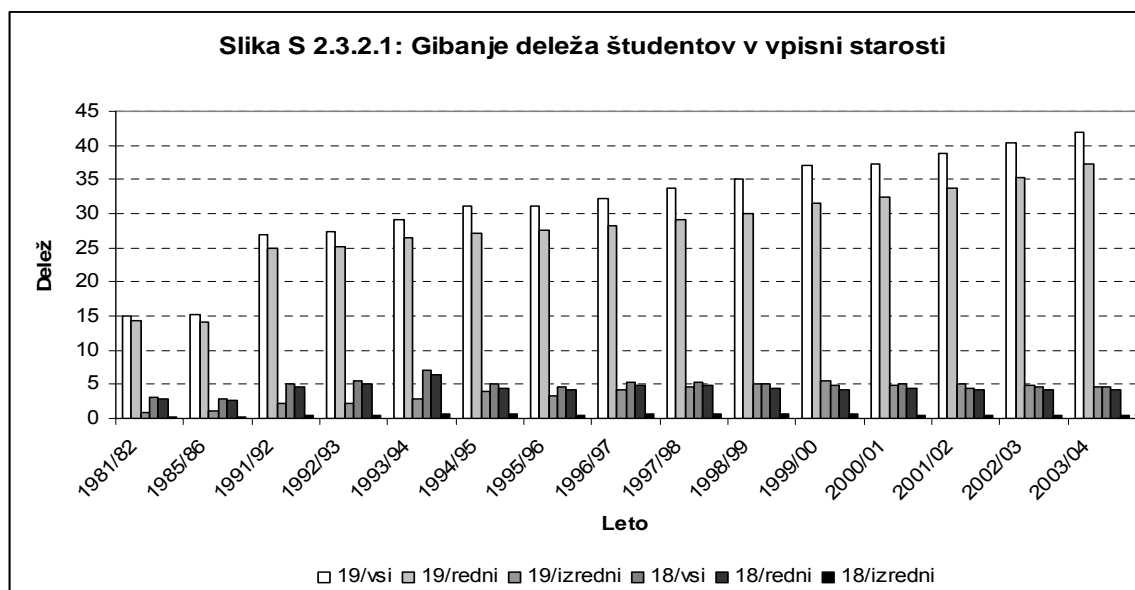
Rast deleža devetnajstletnikov na rednem študiju je bil konstanten in se očitno nadaljuje, delež devetnajstletnikov na izrednem študiju pa je bil najvišji v študijskih letih 1998/99 in 1999/2000, nato pa začenja upadati.

Podobni procesi so v glavnem značilni tudi za *generacijo osemnajstletnikov*, ki so seveda vključeni v terciarno izobraževanje v manjšem delu (vpisna generacija se namreč ne prekriva s koledarsko generacijo), a ga navajamo v tabeli 2.3.2.2 zaradi celovite predstavitve. Kasneje, na sliki 2.3.2.1 bomo gibanja obeh generacij združili.

2.3.2.2 Študenti osemnajstletniki

Študijsko leto	Prebivalci, stari 18 let	Študenti, stari 18 let			Delež študentov v generaciji		
		vsi	redni	izredni	vsi	redni	izredni
1981/82	31.114	975	916	59	3,1	2,9	0,18
1985/86	31.099	872	810	62	2,8	2,6	0,19
1991/92	29.452	1.491	1.369	122	5,1	4,6	0,41
1992/93	29.200	1.616	1.498	118	5,5	5,1	0,40
1993/94	29.898	2.122	1.905	217	7,1	6,4	0,72
1994/95	30.959	1.575	1.389	186	5,1	4,5	0,60
1995/96	30.356	1.417	1.270	147	4,6	4,2	0,48
1996/97	30.726	1.662	1.467	195	5,4	4,8	0,63
		14	14	–	0,5	0,5	–
		1.676	1.481	195	5,4	4,8	0,63
1997/98	30.792	1.656	1.459	197	5,4	4,7	0,63
		22	21	1	0,1	0,07	0,003
		1.678	1.480	198	5,4	4,8	0,64
1998/99	30.418	1.545	1.361	184	5,1	4,5	0,60
		20	20	–	0,1	0,07	–
		1.565	1.381	184	5,1	4,5	0,60
1999/00	29.854	1.435	1.232	203	4,8	4,1	0,67
		17	17	–	0,1	0,06	–
		1.452	1.249	203	4,9	4,2	0,67
2000/01	28.957	1.417	1.261	156	4,9	4,3	0,53
		34	34	–	0,1	0,1	–
		1.451	1.295	156	5,0	4,5	0,53
2001/02	27.439	1.220	1.086	134	4,4	3,9	0,48
		30	27	3	0,1	0,1	0,01
		1.250	1.113	137	4,5	4,1	0,49
2002/03	26.820	1.196	1.084	112	4,4	4,0	0,41
		32	30	2	0,1	0,1	0,007
		1.228	1.114	114	4,6	4,2	0,42
2003/04	26.392	1.212	1.093	119	4,6	4,1	0,45
		40	34	6	0,1	0,1	0,02
		1.252	1.127	125	4,7	4,3	0,47

Slika S 2.3.2.1: Gibanje deleža študentov v vpisni starosti

Prehajamo k *šudentom, starim od 19 do 21 let*, ki so skupina, ki je v terciarnem izobraževanju praviloma zastopana z največjim generacijskim deležem. Podobno ko pri devetnajstletnikih se je tudi delež te skupine v četrto stoletja skoraj potrojil in se počasi bliža polovici generacijske skupine, kar je v evropski primerjavi kar visok rezultat. Tudi tu je nekoliko bolj porasel delež izrednih študentov, delež višjih strokovnih šol pa postane bolj opazen kot v prejšnji skupini; k tej kategoriji sicer prispevajo zaenkrat manj kot desetino, vendar pa se je njihov razvoj pričel pred nedavnim.

Rast deleža na rednem študiju je bil podobno konstanten kot prej (z »motnjo« leta 1996, ki jo pojasnjuje uvedba novih programov) in se očitno še nadaljuje, delež na izrednem študiju pa je bil najvišji malo kasneje kot v prejšnjem primeru, to je v študijskem letu 2000/03, zadnje leto pa nekoliko upade, kar je moč pričakovati tudi v prihodnje (glede na devetnajstletnike imamo tu opraviti s časovnim zamikom, ker obravnavamo več zaporednih generacij).

2.3.2.3 Študenti, stari od 19 do 21 let

Študijsko leto	Prebivalci, stari od 19 do 21 let	Študenti, stari od 19 do 21 let			Delež študentov v generaciji		
		vsi	Redni	izredni	vsi	redni	izredni
1981/82	93.271	15.686	14.693	993	16,8	15,8	1,1
1985/86	93.888	15.721	14.359	1.362	16,7	15,3	1,5
1991/92	85.646	20.672	19.229	1.443	24,1	22,5	1,7
1992/93	87.256	20.769	19.237	1.532	23,8	22,1	1,8
1993/94	88.159	22.335	20.401	1.934	25,3	23,1	2,2
1994/95	88.550	24.128	21.499	2.629	27,3	24,3	3,0
1995/96	90.057	22.707	20.490	2.217	25,2	22,8	2,5
1996/97	91.213	27.361	24.002	3.359	30,0	26,3	3,7
		234	234	–	0,3	0,3	–
		27.595	24.236	3.359	30,3	26,6	3,7
1997/98	92.041	29.808	25.906	3.902	32,4	28,2	4,2
		431	425	6	0,5	0,5	0,006
		30.239	26.331	3.908	32,9	28,6	4,2
1998/99	91.874	32.896	27.731	5.023	35,8	30,2	5,5
		610	571	39	0,7	0,6	0,04
		33.506	28.302	5.062	36,5	30,8	5,5
1999/00	91.939	34.497	28.016	5.583	37,5	30,5	6,1
		886	834	52	1,0	0,9	0,06
		35.383	28.850	5.635	38,5	31,4	6,1
2000/01	91.064	34.809	29.470	5.339	38,2	32,4	5,9
		1.478	1.346	132	1,6	1,5	0,14
		36.287	30.816	5.471	39,8	33,8	6,1
2001/02	89.229	36.232	30.953	5.279	40,6	34,7	5,9
		1.894	1.591	303	2,1	1,8	0,34
		38.126	32.544	5.582	42,7	36,5	6,2
2002/03	86.250	35.542	30.444	5.098	41,2	35,3	5,9
		2.315	1.852	463	2,7	2,1	0,54
		37.857	32.296	5.561	43,9	37,4	6,4
2003/04	83.213	34.590	30.124	4.466	41,6	36,2	5,4
		2.698	2.018	590	3,1	2,4	0,71
		37.288	32.142	5.056	44,8	38,6	6,1

2.3.2.4 Študenti rednega študija po starostnih skupinah

1.	2.		3.		4.		5.	
št. leto	od 18 do 21 let (%)		od 22 do 25 let (%)		od 26 do 29 let (%)		30 let in več (%)	
1981/82	14.693	76,01	4.209	21,77	289	1,50	140	0,72
1985/86	15.169	69,54	6.191	28,38	314	1,44	139	0,64
1991/92	20.598	68,78	8.800	29,39	464	1,55	85	0,28
1992/93	20.735	68,70	8.772	29,06	554	1,84	120	0,40
1993/94	22.306	68,16	9.631	29,43	631	1,93	160	0,49
1994/95	22.888	67,65	10.043	29,68	696	2,06	208	0,61
1995/96	24.566	68,24	10.316	28,66	869	2,41	247	0,69
1996/97	25.469	68,26	10.814	28,98	794	2,13	237	0,64
	248	72,51	54	15,78	14	4,09	26	7,60
	25.717	68,29	10.868	28,86	808	2,14	263	0,69
1997/98	27.365	67,89	11.792	29,25	859	2,13	238	0,59
	446	70,56	116	18,35	25	3,95	45	7,12
	27.811	68,02	11.908	29,12	884	2,16	283	0,69
1998/99	29.233	66,96	13.171	30,17	973	2,22	277	0,63
	591	72,33	178	21,78	20	2,44	28	3,42
	29.824	67,06	13.349	30,01	993	2,23	305	0,68
1999/00	30.146	67,23	13.444	30,00	962	2,15	285	0,64
	851	71,57	291	24,47	25	2,10	22	1,85
	30.997	67,34	13.735	29,84	987	2,14	307	0,66
2000/01	*30.588	66,46	*14.139	30,72	*1.014	2,20	*281	0,61
	1.380	70,19	511	25,99	52	2,64	23	1,16
	*31.968	66,61	14.650	30,52	1.066	2,22	304	0,63
2001/02	*31.847	66,25	*14.874	30,94	*1.069	2,22	*281	0,58
	1.618	68,53	660	27,95	63	2,66	20	0,84
	*33.465	66,36	*15.534	30,80	*1.132	2,24	*301	0,60
2002/03	*31.339	64,76	*15.647	32,33	*1.127	2,33	*281	0,58
	1.882	63,28	971	32,64	104	3,49	17	0,57
	*33.221	64,67	*16.618	32,35	*1.231	2,40	*298	0,58
2003/04	*31.030	63,38	*16.460	33,62	*1.188	2,43	*281	0,57
	2.142	61,72	1.149	33,11	151	4,35	28	0,80
	*33.172	63,27	*17.609	33,59	*1.339	2,55	*309	0,59

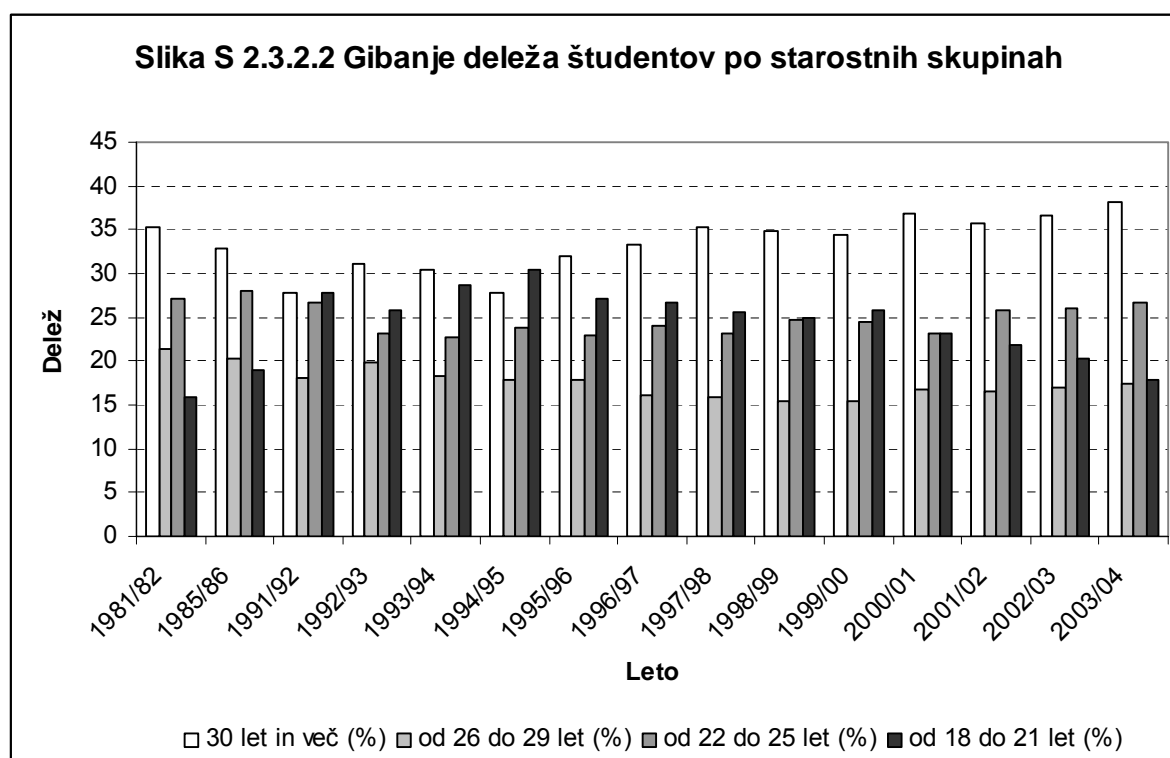
V tabelah 2.3.2.4 in 2.3.2.5 spremljamo študente rednega oziroma izrednega študija nekoliko drugače: razporejene v štiri starostne skupine. Tokrat ne sledimo generacijskim deležem, pač pa deležem med temi starostnimi skupinami. Podatki, označeni zvezdico (*), so naša ocena (pojasnjena zgoraj). V študijskem letu 1996/97 na višjih strokovnih šolah še ni bilo študentov v kategoriji »odrasli« (izredni študij).

Trendi, ki smo jih opazovali v prejšnjih skupinah, se tu pokažejo v drugačni perspektivi. Na rednem študiju se je delež študentov v najmlajši kategoriji v četrto stoletje postopoma zmanjševal (iz 76% na 63%): študentska populacija se je »postarala«, deloma zaradi daljšega trajanja študija, ki ga je v visokem šolstvu prinesla ukinitve višješolskih in uvedba VS – UN programov (spremlja ga porast deleža v skupini od 22 do 25 let), deloma zaradi spremenjenih družbenih razmer. V najstarejši skupini ni sprememb. Najmlajša skupina še vedno predstavlja blizu dve tretjini celotne populacije, skupina od 22 do 25 let skoraj tretjino, preostali dve skupini skupaj pa le dobre tri odstotke. Redni študij je torej še vedno značilen za mladino.

Drugače je pri *izrednem študiju*. Delež študentov, ki je bil v najmlajši kategoriji že pred četrto stoletja kar opazen (15,9%), se je do sredine devetdesetih podvojil (30,5%), nato pa se je pričel zmanjševati in zdaj znaša le nekaj manj, kot pred četrto stoletja (17,8%; ocena). Delež te skupine je primerljiv z naslednjo skupino (22 do 25 let), le da se je delež slednje v opazovanem obdobju v glavnem ves čas polagoma zmanjševal (brez vzpona in upada), kar verjetno govori v prid tezi o »postaranju« in postopnem premeščanju te skupine na redni študij. Nekaj podobnega velja še za tretjo skupino, le da je njen obseg še nekoliko manjši od druge. Četrta, to je najstarejša skupina, je bila v vsem obdobju najštevilčnejša skupina izrednega študija in čez vse obdobje niha okrog tretjine populacije študentov izrednega študija. K tej skupini v zadnjih letih višje strokovne šole že opazno prispevajo. Za zadnja študijska leta lahko podamo le oceno (utemeljili smo jo zgoraj; za zadnje leto so podatki malo precenjeni), vendar pa je tudi pri tem potrebno opozoriti, da se *delež študentov izrednega študija v najstarejši skupini hitro veča*, predvsem zaradi prispevka novih višjih strokovnih šol; ta delež je po letu 2000 dosegel in tudi že presegel najvišjo vrednost iz začetka osemdesetih let, ki so bila znana kot »zlata leta« tedanjega višješolskega študija v dislociranih centrih po Sloveniji. Ta podatek verjetno govori v prid spodbujanju vseživljenskega učenja v terciarnem izobraževanju, v najstarejši kategoriji pa pomeni izpopolnjevanje deficita strokovne usposobljenosti, ki je za te generacije sicer značilen.

2.3.2.5 Študenti izrednega študija po starostnih skupinah

1.	2.		3.		4.		5.	
št. leto	od 18 do 21 let (%)		od 22 do 25 let (%)		od 26 do 29 let (%)		30 let in več (%)	
1981/82	1.052	15,9	1.799	27,2	1.419	21,5	2.344	35,4
1985/86	1.424	18,9	2.120	28,1	1.523	20,2	2.481	32,9
1991/92	1.565	27,7	1.506	26,6	1.022	18,1	1.566	27,7
1992/93	1.650	25,7	1.490	23,2	1.283	19,9	2.009	31,2
1993/94	2.151	28,6	1.704	22,7	1.366	18,2	2.290	30,5
1994/95	2.815	30,5	2.198	23,8	1.644	17,8	2.575	27,9
1995/96	2.364	27,2	2.292	22,9	2.090	17,8	3.207	32,0
1996/97	3.554	26,6	3.219	24,1	2.131	16,0	4.449	33,3
1997/98	4.099	26,3	3.695	23,7	2.518	16,2	5.529	35,6
	12	2,4	293	59,1	36	7,3	155	31,3
	4.111	25,6	3.724	23,2	2.554	15,9	5.684	35,4
1998/99	5.207	25,5	5.105	25,0	3.161	15,5	6.945	34,0
	39	5,9	93	14,0	100	15,1	430	64,9
	5.246	24,9	5.198	24,6	3.261	15,5	7.375	34,9
1999/00	5.786	27,0	5.306	25,0	3.302	15,5	6.967	33,0
	52	4,1	199	15,8	192	15,3	815	64,7
	5.838	25,8	5.505	24,4	3.494	15,4	7.782	34,4
2000/01	*5.493	24,5	*5.997	26,7	*3.636	16,2	*7.279	32,5
	132	4,7	522	41,9	462	16,5	1.678	60,1
	*5.625	23,1	*5.619	23,1	*4.098	16,8	*8.957	36,8
2001/02	*5.410	24,2	*5.997	26,9	*3.636	16,3	*7.279	32,6
	306	8,0	733	19,2	700	18,4	2.070	54,3
	*5.716	21,9	*6.730	25,8	*4.336	16,6	*9.349	35,8
2002/03	*5.205	23,5	*5.997	27,1	*3.636	16,4	*7.279	32,9
	465	8,0	1.288	22,1	1.123	19,3	2.946	50,6
	*5.670	20,3	*7.285	26,1	*4.759	17,0	*10.225	36,6
2003/04	*4.580	21,3	*5.997	27,9	*3.636	16,9	*7.279	33,9
	596	6,5	1.735	22,7	1.465	19,2	3.833	50,2
	*5.176	17,8	*7.732	26,6	*5.101	17,5	*11.112	38,2

Tudi v *mednarodni primerjavi* seže Slovenija z gibanji pri mlajših generacijah visoko. Pri vstopu v terciarno izobraževanje imamo po Evropi očitno tudi nekaj specifičnih nacionalnih kulturnih obrazcev; Slovenija sodi med tiste države, kjer se radi odločamo za takojšnje nadaljevanje izobraževanja (tako po zaključku srednje šole). To ni praksa v vseh nacionalnih okoljih; ponekod so deleži starejših skupin bistveno večji.

Prav z deležem generacije vstopne starosti smo čisto v vrhu. Ob upoštevanju – sicer nekoliko drugačne – Eurostatove (2003) metodologije je pri nas kar 34% ustrezne starostne skupine nadaljevalo s študijem (podatki za študijsko leto 2000/01), nekatere druge države EU pa so imele naslednje deleže: Belgija (34), Španija (29), Italija (26), Francija (24), Irska (23), Velika Britanija (22) itd., med državami današnje razširjene EU pa Latvija (18), Ciper (16), Slovaška (13) in Češka (11).

Na drugi strani pa smo v starostni skupini nad 30 let precej slabše uvrščeni: po Eurostatovi metodologiji (ISCED 5 in 6) nam pripada tej skupini pri nas 14%, kar nas znotraj EU še vedno uvršča v sredino. Tu so v vrhu (podatki za študijsko leto 2000/01) Švedska (34), Velika Britanija (33) in Finska (28), sledijo Avstrija in Danska (24), Nemčija (22), slabše pa se odrežejo Nizozemska (14), Portugalska (13), Belgija, Italija, Španija (10), Irska (9), Francija (7) in Grčija (1). Nove članice EU imajo v istem obdobju naslednje rezultate: Latvija (25), Malta (16), Madžarska (15), Estonija (14), Poljska in Litva (9), Slovaška (8), Češka (7) in Ciper (3).

V podatkih o vključenosti posameznih starostnih skupin v visoko šolstvo se poleg ekonomskih faktorjev očitno skriva tudi veliko vrednotnih obrazcev, ki bi se jih splačalo ob priliki podrobneje proučiti. Trendi kažejo kar nekaj vzporednic s tistimi, ki jih opazimo tudi ob analizi spolne strukture študirajočih (prim. pogl. 2.3.1).

2.3.3 Dodiplomski študenti po visokošolskih zavodih in regijah

V tem razdelku precej podrobno obravnavamo gibanja v številu in deležih dodiplomskih študentov po visokošolskih zavodih in regijah. Slovenski visokošolski sistem sodi sicer med zelo majhne sisteme, kljub temu pa je pomembno videti, kaj prinaša postopna pluralizacija tega prostora, v katerem se *ob dveh uveljavljenih univerzah* (UL, UM) od druge polovice devetdesetih let pojavljajo tudi *samostojni visokošolski zavodi* (SVZ) in od zadnjega študijskega leta še Univerza na Primorskem. Poleg spremljanja posameznih parametrov med dvema univerzama in samostojnimi visokošolskimi zavodi (Univerze na Primorskem ne predstavljamo posebej, ker se pojavlja šele v zadnjem študijskem letu; njene članice prej večinoma sodile v kategorijo samostojnih visokošolskih zavodov, zato je zaradi preglednosti bolj smiselno, da to v tabeli ohranimo za vsa leta, v opombah pa bomo podatke za prvo študijsko leto Univerze na Primorskem podajali posebej).

Vir podatkov so RR (SURs); podatke o številu študentov dosledno navajamo brez absolventov.

Najprej bomo analizirali, kako se je v skoraj četrto stoletje gibalo število vseh dodiplomskih študentov. V tabelah 2.3.3.1 in 2.3.3.2 prikazujemo najprej gibanja na dodiplomskem rednem oziroma iz rednem študiju (pri tem navajamo tudi indekse rasti študentov za posamezno univerzo oziroma za samostojne visokošolske zavode), v tabelah 2.3.3.3 in 2.3.3.4 pa še ustrezne deleže žensk na dodiplomskem študiju (navajamo število žensk ter njihov delež v odstotkih glede na vse študente). Med študenti rednega študija v stolpcu 4 jih 1.378 pripada Univerzi na Primorskem (brez absolventov, ki pa jih imajo 271, še iz časov samostojnih zavodov), 852 pa dejanskim samostojnim visokošolskim zavodom. Med študenti izrednega študija (T 2.3.3.2) je takih kar 2.294 (1.416 pa na samostojnih zavodih).

T 2.3.3.1 Vpis po univerzah in samostojnih visokošolskih zavodih – dodiplomski redni študij

1. Študijsko leto	2.		3.		4.	
	UL	%	UM	%	SVZ	%
1981/82	15.049	66	4.523	57		
1985/86	17.133	75	4.897	62		
1990/91	20.393	89	7.381	93		
1991/92	22.757	100	7.907	100		
1992/93	23.051	101	7.737	98		
1993/94	24.183	106	8.545	108		
1994/95	25.057	110	8.778	111		
1995/96	26.730	117	9.133	115	135	21
1996/97	27.305	120	9.485	119	524	83
1997/98	29.785	130	9.884	125	635	100
1998/99	32.002	140	10.647	134	1.005	158
1999/00	32.402	142	11.282	142	1.154	182
2000/01	33.327	146	11.395	144	1.300	205
2001/02	34.252	150	13.646	172	1.502	237
2002/03	35.832	157	12.241	155	1.754	276
2003/04	35.885	157	12.347	156	2230	351

T 2.3.3.2 Vpis po univerzah in samostojnih visokošolskih zavodih – dodiplomski izredni študij

1. Študijsko leto	2.		3.		4.	
	UL	%	UM	%	SVZ	%
1981/82	3.415	115	3.220	115		
1985/86	3.245	109	4.326	154		
1990/91	2.431	82	3.360	120		
1991/92	2.952	100	2.808	100		
1992/93	3.604	122	2.970	106		
1993/94	4.339	147	3.172	113		
1994/95	5.495	186	3.919	139		
1995/96	5.847	198	3.755	133	351	66
1996/97	7.406	250	5.541	197	402	75
1997/98	8.819	299	6.187	220	535	100
1998/99	9.728	329	8.974	319	1.716	321
1999/00	9.823	332	9.195	327	2.343	438
2000/01	10.684	362	8.903	317	2.818	527
2001/02	10.425	353	9.351	333	3.144	588
2002/03	10.134	343	8.867	315	3.525	659
2003/04	8.977	304	7.625	271	3.710	693

V tabelah 2.3.3.3 in 2.3.3.4 prikazujemo deleže žensk na dodiplomskem rednem oziroma izrednem študiju. Povsod je naveden delež žensk glede na vse študente. V stolpcu 7 tabele za redni študij je na Univerzi na Primorskem v študijskem letu 2003/04 vpisanih 1.063 žensk ali kar 77,2% vseh študentov (brez tega je na samostojnih visokošolskih zavodov to razmerje precej usklajeno in znaša 51,9%), v enakem stolpcu za izredni študij pa jih je 1.449 žensk ali 63,2% (samo na samostojnih visokošolskih zavodih 55,5%).

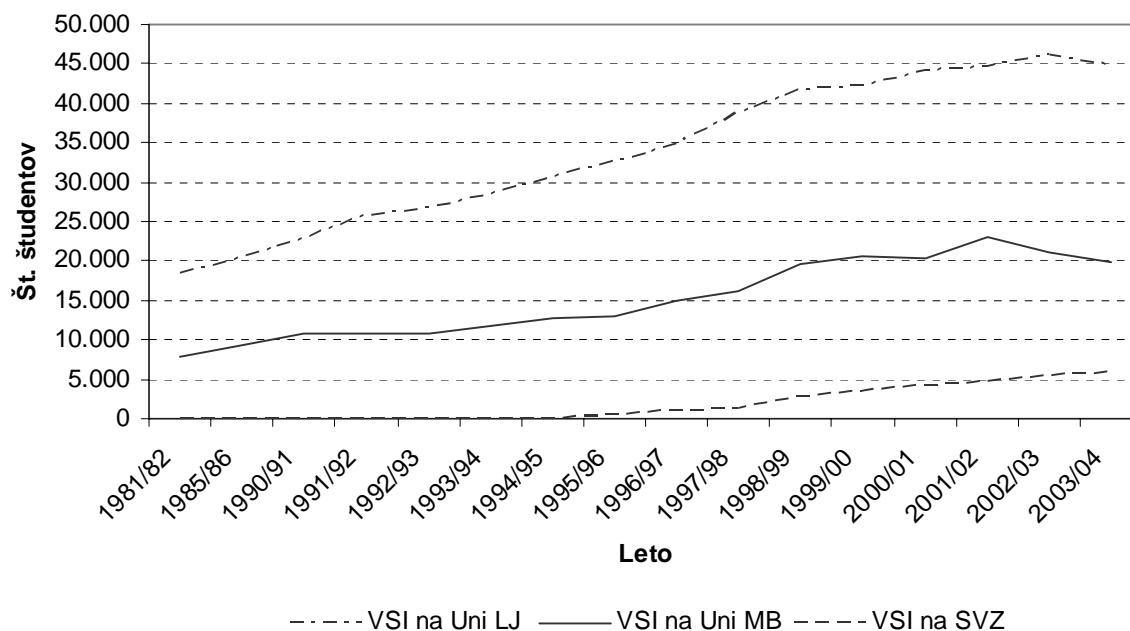
T 2.3.3.3 Vpis po univerzah in samostojnih visokošolskih zavodih – delež žensk na dodiplomskem rednem študiju

1. Št. leto	2. UL	3.		4. UMB	5.		6. SVZ	7.	
		ženske	%		Ženske	%		ženske	%
1981/82	15.049	4.523			
1985/86	17.133	4.897			
1990/91	20.393	11.441	56,1	7.381	3.942	53,4			
1991/92	22.757	12.169	53,5	7.907	4.075	51,5			
1992/93	23.051	12.679	55,0	7.737	4.109	53,1			
1993/94	24.183	13.432	55,5	8.545	4.591	53,7			
1994/95	15.057	14.062	56,1	8.778	4.784	54,5			
1995/96	26.730	15.226	56,9	9.133	5.128	56,1	135	87	64,4
1996/97	27.305	15.627	57,2	9.485	5.290	55,7	524	282	53,8
1997/98	29.785	17.013	57,1	9.884	5.449	55,1	635	421	66,3
1998/99	32.002	18.292	57,2	10.647	6.023	56,6	1.005	602	59,9
1999/00	32.402	18.622	57,5	11.282	6.326	56,1	1.154	686	59,4
2000/01	33.327	19.031	57,1	11.395	6.347	55,7	1.300	769	59,1
2001/02	34.252	19.765	57,7	13.646	8.029	58,8	1.502	905	60,2
2002/03	35.832	20.606	57,5	12.241	6.648	54,3	1.754	1.110	63,3
2003/04	35.885	20.786	57,9	12.347	6.817	55,2	2.230	1.506	67,5

T 2.3.3.4 Vpis po univerzah in samostojnih visokošolskih zavodih – delež žensk na dodiplomskem izrednem študiju

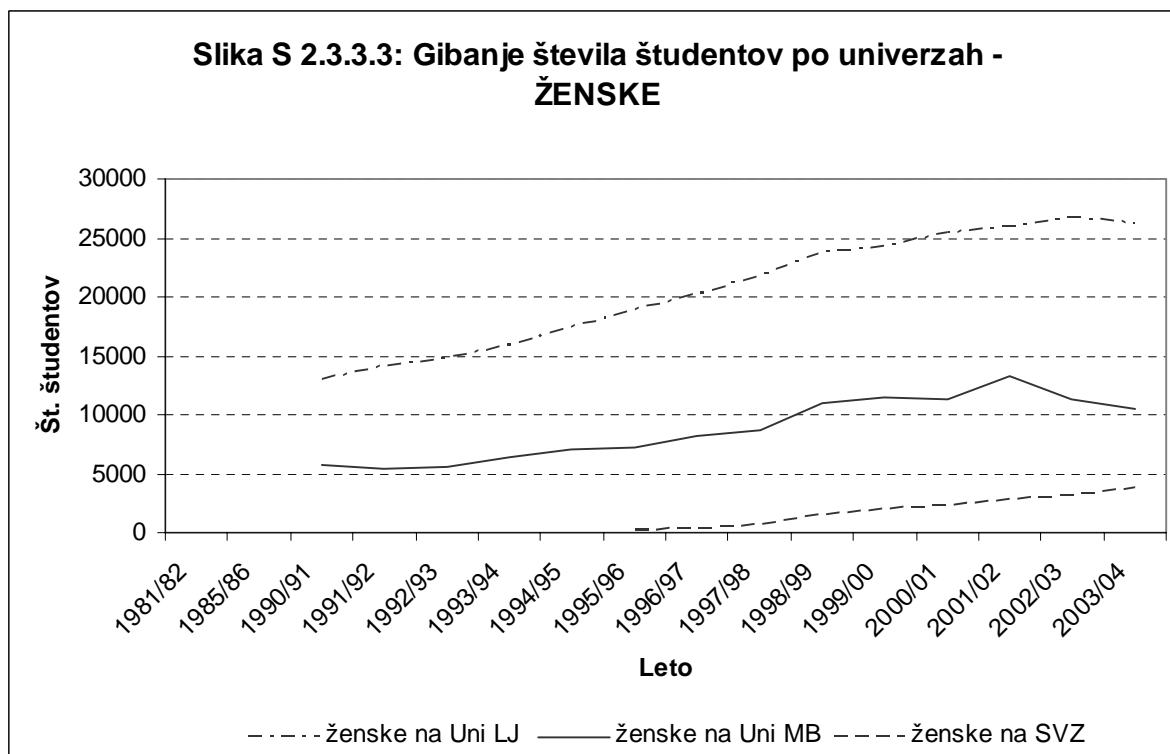
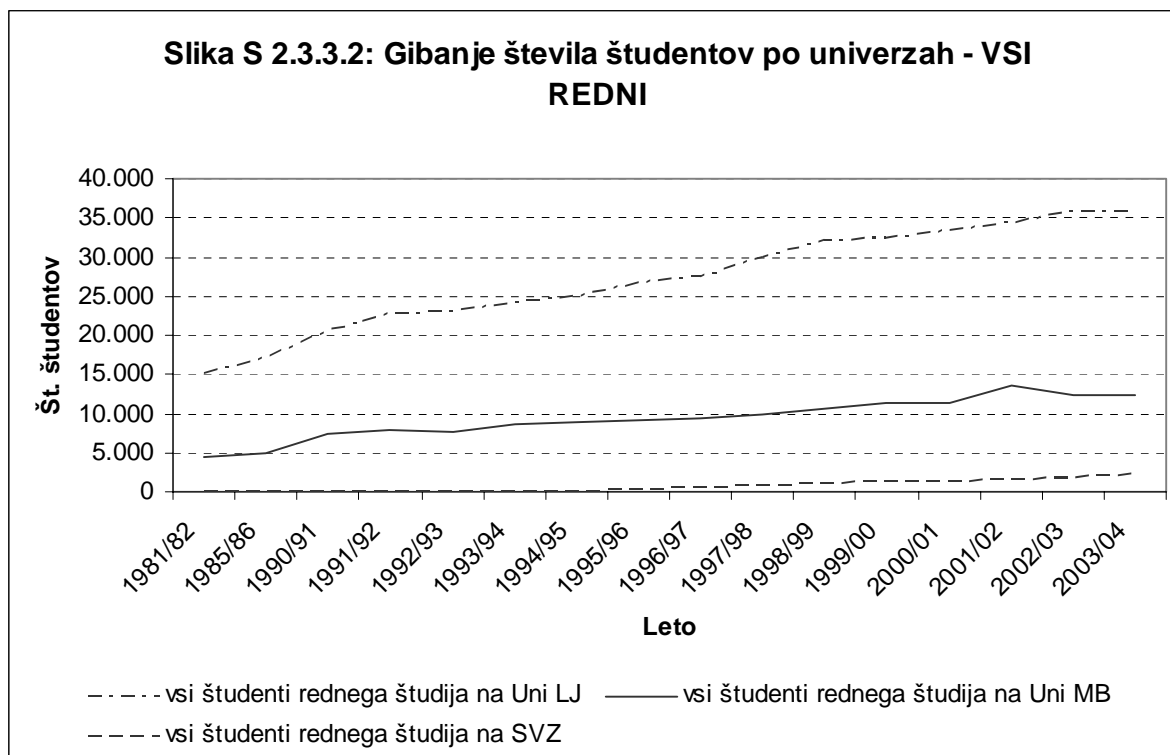
1.	2.	3.		4.	5.		6.	7.	
Št. leto	UL	ženske	%	UMB	ženske	%	SVZ	ženske	%
1981/82	3.415	3.220			
1985/86	3.245	4.326			
1990/91	2.431	1.531	62,9	3.360	1.754	52,2			
1991/92	2.952	1.860	63,0	2.808	1.385	49,3			
1992/93	3.604	2.125	58,9	2.970	1.546	52,0			
1993/94	4.339	2.531	58,3	3.172	1.764	55,6			
1994/95	5.495	3.244	59,0	3.919	2.256	57,6			
1995/96	5.847	3.581	61,2	3.755	2.026	53,9	351	78	22,2
1996/97	7.406	4.468	60,3	5.541	2.896	52,2	402	97	24,1
1997/98	8.819	4.782	54,2	6.187	3.240	52,4	535	221	41,3
1998/99	9.728	5.524	56,8	8.974	5.000	55,7	1.716	839	48,9
1999/00	9.823	5.658	57,6	9.195	5.169	56,2	2.343	1.246	53,2
2000/01	10.684	6.356	59,5	8.903	5.030	56,5	2.818	1.573	55,8
2001/02	10.425	6.207	59,5	9.351	5.230	55,9	3.144	1.843	58,6
2002/03	10.134	6.049	59,7	8.867	4.660	52,5	3.525	2.025	57,4
2003/04	8.977	5.451	60,7	7.625	3.755	49,2	3.710	2.235	60,2

Slika S 2.3.3.1: Gibanje števila študentov po univerzah - VSI

Tako, kot smo si v razdelku 2.3.1 posebej ogledali razmerja med študenti v UN in VS programih na nacionalni ravni, jih bomo zdaj predstavili tudi po posameznih visokošolskih zavodih. Pri vsaki univerzi oziroma pri samostojnih visokošolskih zavodih navajamo poleg števila študentov tudi interna razmerja med študenti v UN in VS programih. Za študijsko leto 2000/01 podatkov ne moremo navesti, ker smo v objavljenih podatkih zasledili računske napake, ki jih do zaključka

tega poročila ni bilo mogoče odpraviti. Na samostojnih visokošolskih zavodih do leta 2000 ni bilo študentov v UN programih. Pregled smo pripravili posebej za redni (T 2.3.3.5) in posebej za izredni študij (T 2.3.3.6).

V stolpcu 6 oziroma 7 tabele za *redni študij* je na Univerzi na Primorskem v študijskem letu 2003/04 vpisanih na UN programe 450 (32,7%) študentov, na VS programe pa 928 (67,3%); (samo na samostojnih visokošolskih zavodih 12,2% na UN in 87,8% na VS); v enakih stolpcih tabele za *izredni študij* je na Univerzi na Primorskem vpisanih na UN programe 46 (2,0%) študentov, na VS programe pa 2.248 (98,0%); samo na samostojnih visokošolskih zavodih je 1.416 študentov v VS programih, v UN programih jih ni.

T 2.3.3.5 Vpis po univerzah in samostojnih visokošolskih zavodih – delež vpisanih v UN in VS programe na dodiplomskem rednem študiju

1. Študijsko leto	2. Univerza v Ljubljani				3. Univerza v Mariboru				4. SVZ			
	UN	%	VS	%	UN	%	VS		UN	%	VS	%
1996/97	21.216	83,5	4.200	16,5	6.130	76,8	1.855	23,2	-	-	524	100
1997/98	21.878	74,9	7.343	25,1	6.295	66,8	3.130	33,2	-	-	635	100
1998/99	22.916	71,6	9.072	28,4	6.239	58,6	4.408	41,4	-	-	1.005	100
1999/00	23.054	71,1	9.348	28,9	6.418	56,9	4.863	43,1	-	-	1.154	100
2000/01	?	...	?	...	?	...	?	...	?	...	?	...
2001/02	24.388	71,2	9.864	28,8	8.428	61,8	5.220	38,2	93	6,2	1.409	93,8
2002/03	25.446	71,0	10.377	28,9	7.287	59,5	4.954	40,5	262	14,9	1.492	85,1
2003/04	25.688	71,6	10.197	28,4	7.351	59,5	4.996	40,5	554	24,8	1.676	75,2

T 2.3.3.6 Vpis po univerzah in samostojnih visokošolskih zavodih – delež vpisanih v UN in VS programe na dodiplomskem izrednem študiju

1. Štud. leto	2. Univerza v Ljubljani				3. Univerza v Mariboru				4. SVZ			
	UN	%	VS	%	UN	%	VS		UN	%	VS	%
1996/97	1.769	31,4	3.863	68,6	1.746	37,2	2.950	62,8	-	-	402	100
1997/98	2.359	28,6	5.894	71,4	1.527	29,4	3.670	70,6	-	-	535	100
1998/99	2.585	26,7	7.090	73,3	2.423	29,4	5.831	70,6	-	-	1.716	100
1999/00	3.058	31,1	6.763	68,9	2.263	25,4	6.635	74,6	-	-	2.343	100
2000/01	?	...	?	...	?	...	?	...	-	-	?	100
2001/02	2.770	26,6	7.655	73,4	2.378	25,5	6.965	74,5	-	-	3.144	100
2002/03	2.997	29,6	7.137	70,4	1.750	19,7	7.117	80,3	-	-	3.525	100
2003/04	2.863	31,9	6.114	68,1	1.621	21,3	6.004	78,7	46	1,3	3.664	98,7

Komentar

Nenehno povečevanje števila vpisanih dodiplomskih študentov v Sloveniji je v skoraj preslikani podobi značilna tudi za obe univerzi. Na *rednem študiju* sta si krivulji obeh univerz zelo podobni, čeprav ne povsem identični. Na tabeli 2.3.3.1 in 2.3.2.2 smo vzeli kot *izhodiščno točko opazovanja študijsko leto 1991/92*; če je desetletje pred tem Univerza v Ljubljani videti v malce boljšem položaju glede indeksa rasti kot Univerza v Mariboru, pa sta si danes (študijsko leto 2003/04) v tem skoraj povsem enaki (UL 157; UM 156). Na *izrednem študiju* je slika drugačna: če je bila videti v osemdesetih letih v prednosti Univerza v Mariboru (sredi osemdesetih UM 154; UL 109), je v novjšem času mogoče videti prednost na strani Univerze v Ljubljani (UL 304; UM 271). Poleg tega imamo na izrednem študiju (študiju ob delu) v drugi polovici osemdesetih let opazen precejšen upad, ki je očitno povezan s takratnim gospodarskim in splošnim položajem.

Takšnega upada na rednem študiju v istem času ni bilo, pa tudi posebne rasti ne. Zato je opazovanje indeksov rasti na tabelah 2.3.2.1 in 2.3.2.2 seveda relativno. Če *izhodiščno letnico za spremljanje tega indeksa prenesemo za desetletje nazaj*, so razmerja med rednim in izrednim študijem precej drugačna. Na rednem študiju bi bilo v študijskem letu 1991/92 razmerje med UL in UM 151 proti 175, na izrednem pa 86 proti 87; v študijskem letu 2003/04 pa na rednem študiju 238 proti 273 ter na izrednem študiju 263 proti 237. Univerzo v Ljubljani na dolgi rok torej spremlja nekoliko bolj konstantno večanje števila študentov, medtem ko je pri Univerzi v Mariboru moč opaziti nekaj oscilacij, pa tudi hitro večanje, zlasti v novejšem času.

Opazno je tudi, da je indeks povečevanja na izrednem študiju v zadnjem desetletju hitrejši od indeksa na rednem študiju, kakor tudi to, da je v zadnjem študijskem letu (2003/04) ta indeks po dolгих prvič upadel tako na UL kot na UM.

Od študijskega leta 1996/97 kot posebno kategorijo spremljamo tudi *samostojne visokošolske zavode*; iz deleža teh zavodov se je v študijskem letu 2003/04 razvila Univerza na Primorskem. Ker je ta kategorija visokošolskih zavodov relativno nova in ker jemljemo izhodiščno letnico za spremljanje njihovega indeksa že v tretjem letniku njihovega delovanja,¹ se ta indeks zelo hitro povečuje. Verjetno je v tem primeru pomembneje ugotoviti, da je v razmerju do UL in UM *ta skupina v študijskem letu 1997/98 imela le 1,6% študentov rednega in 3,6% študentov izrednega študija, danes (2003/04) pa že 4,6% študentov rednega in kar 22,3% študentov izrednega študija*. Samostojni visokošolski zavodi, vključno z Univerzo na Primorskem, imajo kljub še vedno nizkim absolutnim številkam očitno hiter razvoj, še zlasti na področju *izrednega študija*.

Na drugi strani pokaže tudi *analiza deleža ženske v celotni študentski populaciji obeh univerz* (tabeli 2.3.3.3 in 2.3.3.4) podobno sliko, kot smo jo ugotovili že na nacionalni ravni (prim. tabelo 2.3.1.2). Žal osemdesetih let zaradi pomanjkanja podatkov ni bilo mogoče spremljati. Od začetka devetdesetih do danes sta si *deleža ženske na rednem študiju UL in MB zelo podobna* (delež na UL je za malenkost višji: na UL zraste v dobrem desetletju z 56,1 na 57,9, na UM pa s 53,4 na 55,2). Na *izrednem študiju* je slika drugačna (kot smo ugotovili že v pogl. 2.3.1): tu opazimo nekaj nihanj v spremljanem obdobju, opazen pa je tudi *nizji delež ženske na Univerzi v Mariboru* (delež žensk na UM v dobrem desetletju celo upade in sicer z 52,2 na 49,2; prav tako tudi na UL in sicer z 62,9 na 60,7). Če se ozremo še na kategorijo samostojnih visokošolskih zavodov, ugotovimo, da je študentska populacija na njih pretežno ženska (dve tretjini na rednem, nekoliko manj na izrednem študiju), na kar smo opozorili že zgoraj, ob tabelah.

Tudi ko analiziramo *delež študentov, vpisane v UN oziroma VS programe* (po študijskem letu 1996/97), opazimo nekaj specifičnih razlik med univerzama. Na obeh univerzah v opazovanem obdobju sicer upada delež UN in raste delež VS študentov, kar pa je pojasnjuje dejstvo, da so se sredi devetdesetih let tedanji visokošolski programi večinoma kar »konvertirali« v nove UN programe, medtem ko je bilo treba VS programe pripraviti na novo in študente vanje postopoma vpisati. Prva leta, dokler se številke ne stabilizirajo, torej ne dajejo prave podobe tega razmerja.²

Če torej opazujemo zadnja tri leta, lahko ugotovimo, da *razvoj UN in VS programov na posameznih univerzah dosega nekaj opaznih značilnosti*. Na rednem študiju prevladujejo študenti UN programov;

¹ Razlog je enostaven: samostojni visokošolski zavodi so na začetku svojega delovanja izvajali samo VS programe; tretje leto torej pomeni prvo leto, v katerem so že izvajali program v vseh treh letnikih.

² Manjšo deviacijo v tabelah 2.3.3.5 in 2.3.3.6 ustvarja dejstvo, da so do študijskega leta 2002/03 ponekod še vpisani študenti (absolventi) nekdanjega višješolskega študija.

toda razmerje med študenti UN in VS programov je na UL izrazito bolj na strani UN programov (razmerje 70 : 30), na UM pa nekoliko manj (razmerje 60 : 40). *Na izrednem študiju se na obeh univerzah slika obrne in prevladujejo študenti VS programov*, trend pa ostane isti: več izrednih študentov UN programov je na UL (razmerje 30 : 70) kot na UM (razmerje 20 : 80). Samostojni visokošolski zavodi v tem pogledu niso posebej zanimivi za opazovanje: na njih (zaenkrat) praktično povsem prevladujejo študenti VS programov.

Na koncu tega pregleda nas zanima, *kako se študenti dodiplomskega študija porazdelijo glede na svojo regionalno pripadnost*. Uporabili smo kriterij statističnih regij ter po razpoložljivih podatkih (RR) izračunali deleže posameznih regij za vse študente in posebej za študente rednega študija. Rezultatov za študijsko leto 1981/82 nismo mogli izračunati zaradi pomanjkljivih podatkov. Statistične regije označujemo s kraticami:

POM - pomurska	ZAS - zasavska	GOR - gorenjska
POD - podravska	POS - spodnje posavska	NOT - notranjsko-kraška
KOR - koroška	DOL - dolenska	NGO - goriška
SAV - savinjska	OSR - osrednje slovenska	O-K - obalno-kraška

T 2.3.3.7 Regionalna porazdelitev dodiplomskih študentov

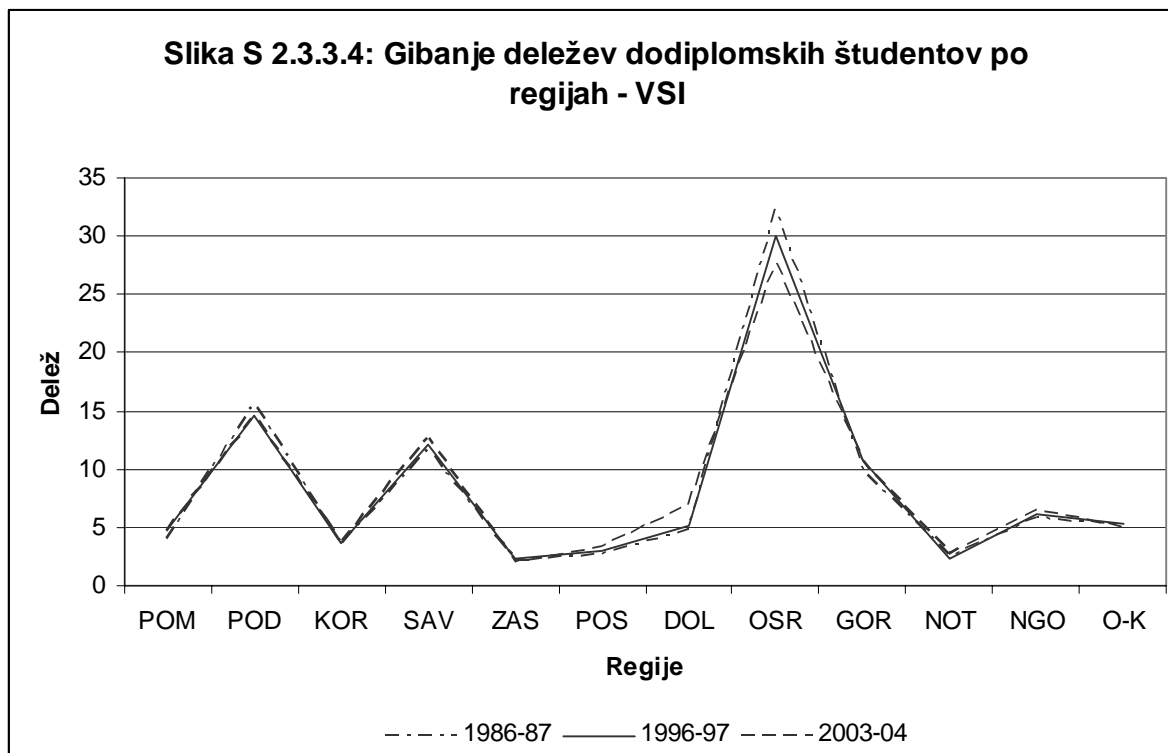
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.
Leto	štud,	POM	POD	KOR	SAV	ZAS	POS	DOL	OSR	GOR	NOT	NGO	O-K
86-87	VSI	4,06	15,63	3,41	11,60	2,14	2,69	4,85	32,29	9,79	2,52	5,80	5,22
	R	4,42	15,82	3,82	11,03	2,06	3,01	4,26	31,75	9,67	2,51	6,60	5,05
90-91	VSI	4,79	16,26	3,33	11,29	2,00	2,91	4,61	31,60	10,48	2,07	5,99	4,65
	R	5,00	16,40	3,60	11,28	1,91	2,86	4,43	31,14	10,38	2,07	6,26	4,66
91-92	VSI	4,43	15,50	3,19	10,96	2,10	3,12	4,51	32,89	10,63	2,15	5,87	4,65
	R	4,68	15,66	3,44	11,18	2,05	2,78	4,49	32,37	10,46	2,16	6,11	4,61
92-93	VSI	4,17	15,45	3,52	10,94	2,08	2,71	5,14	32,39	10,63	2,29	5,70	4,99
	R	4,54	15,36	3,42	10,99	2,04	2,74	4,60	32,43	10,96	2,27	6,12	4,52
93-94	VSI	4,50	14,80	3,35	11,18	2,01	2,68	5,25	32,75	10,76	2,22	5,59	4,90
	R	4,78	14,99	3,52	11,36	1,93	2,72	4,59	32,25	11,11	2,16	6,02	4,57
94-95	VSI	4,46	14,36	3,68	11,31	2,07	2,90	5,40	31,96	10,80	2,25	5,71	5,11
	R	4,78	14,67	3,53	11,52	2,03	2,83	4,75	31,80	11,00	2,27	6,03	4,78
95-96	VSI	4,71	14,02	3,35	11,23	2,10	2,87	5,05	31,81	10,75	2,46	6,24	5,40
	R	4,67	14,48	3,56	11,46	2,11	2,89	4,83	31,17	11,14	2,45	6,45	4,79
96-97	VSI	4,76	14,52	3,70	12,03	2,24	2,92	5,15	30,04	10,86	2,39	6,10	5,27
	R	4,94	14,70	3,72	12,15	2,12	2,87	4,97	29,87	11,14	2,45	6,46	4,62
97-98	VSI	4,44	13,65	3,52	11,74	2,14	2,99	5,28	30,81	10,84	2,62	6,44	5,53
	R	4,62	14,20	3,76	12,32	2,11	2,91	5,29	30,18	10,80	2,55	6,53	4,74
98-99	VSI	4,64	14,63	3,67	11,92	2,07	2,94	5,38	29,73	10,30	2,57	6,34	5,81
	R	4,75	14,64	3,71	12,29	2,00	2,88	5,36	29,62	10,65	2,67	6,65	4,80
99-00	VSI	4,65	14,57	3,62	11,71	2,01	2,90	5,16	30,18	10,38	2,57	6,60	5,60
	R	4,80	14,86	3,78	12,35	1,97	3,03	5,21	29,21	10,69	2,56	6,74	4,73
00-01	VSI	4,60	14,22	3,52	11,90	2,08	2,88	6,62	28,67	10,61	2,65	6,61	5,58
	R	4,91	14,62	3,77	12,56	2,01	3,03	6,77	27,61	10,68	2,66	6,72	4,59
01-02	VSI	5,02	15,32	3,81	12,18	1,98	3,00	6,59	27,58	10,01	2,54	6,46	5,26
	R	5,30	15,93	4,01	12,71	1,89	3,22	6,72	26,30	10,21	2,54	6,64	4,49
02-03	VSI	4,65	14,08	3,50	11,86	2,09	3,01	6,69	28,44	10,83	2,71	6,70	5,38
	R	4,90	14,45	3,70	12,38	1,98	3,25	6,99	27,14	10,72	2,74	6,86	4,82
03-04	VSI	4,72	14,35	3,65	12,62	2,02	3,24	6,92	27,77	10,63	2,62	6,42	4,98
	R	5,00	14,20	3,82	12,88	1,96	3,92	7,35	26,55	10,61	2,64	6,73	4,66

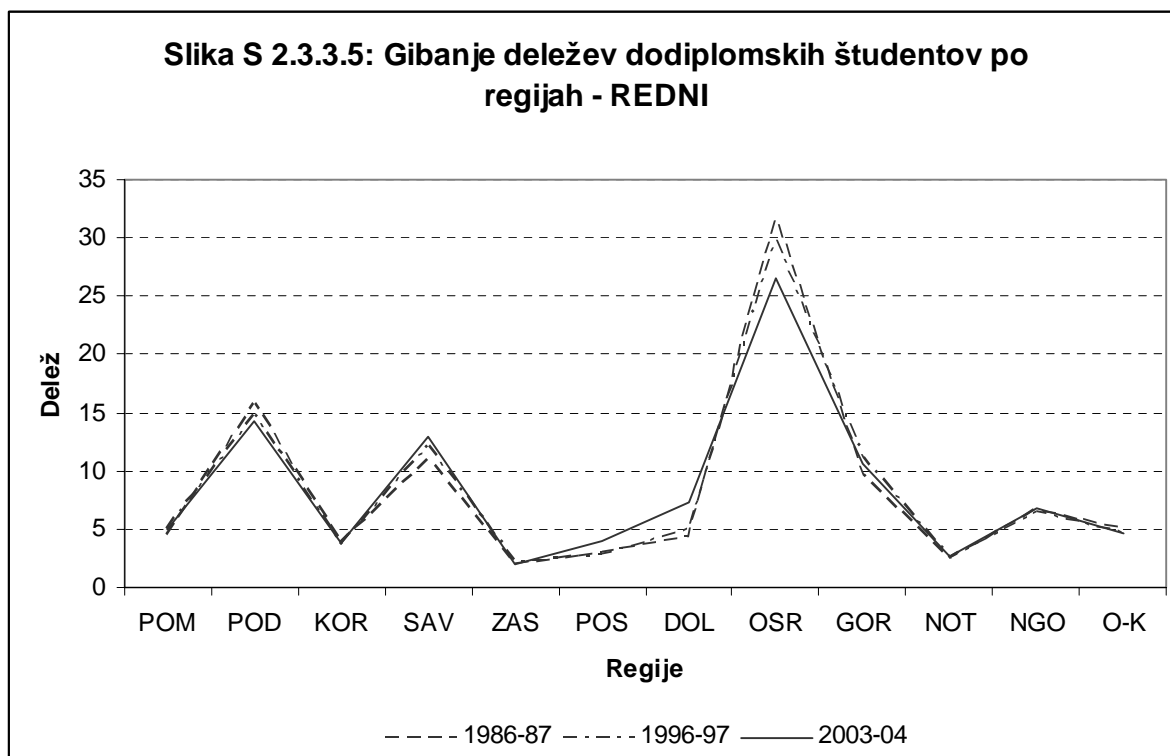
Iz pregleda je moč sklepati, da se *regionalni izvor dodiplomskih študentov rednega študija postopoma širi*, čeprav ne povsem enakomerno. V obdobju od sredine osemdesetih let do danes je najprej mogoče opaziti precejšnje *zmanjševanje deleža dodiplomskih študentov v najstarejši »univerzitetni« regiji* (osrednje slovenska): v Ljubljani zabeležimo kar 5,20% upad deleža rednih študentov. Upad je precej manjši v dravski regiji, ki ji pripada drugo univerzitetno središče: deleža rednih študentov je manjši le za 1,62%.

Na drugi strani so se *deleži večine preostalih regij povečali*, najbolj v dolenski regiji (3,09%), nato pa sledijo: savinjska (1,85%), gorenjska (0,94%), spodnje posavska (0,91%), pomurska (0,58%), goriška in notranjsko-kraška (obe 0,13%). Delež v koroški regiji je povsem nespremenjen (0,00). *Delež rednih študentov pa sta se zmanjšala še v dveh regijah*. Prav presenetljivo je ena med njimi prav nova »univerzitetna« regija, to je obalno-kraška, kjer zabeležimo upad za 0,36% (leto prej znaša upad 0,23%), ob njej pa še zasavska (upad 0,10%).

Na *izrednem študiju* je slika podobna. V osrednje slovenski regiji zabeležimo 4,52% upad, v dravski pa 1,28% upad. Enako presenetljivo kot prej se je tudi *delež izrednih študentov zmanjšal* v obalno-kraški regiji (za 0,24%, vendar podatki le leto prej govorijo o 0,16% porastu), ki ji tako kot prej sledi tudi zasavska z 0,12% upadom.

Največji porast ponovno zabeležimo v dolenski regiji (2,07%), ki ji sledijo: savinjska (1,02), gorenjska (0,84), pomurska (0,66), goriška (0,62), spodnje posavska (0,55), koroška (0,24) in notranjsko-kraška regija (0,10). Razlike med posameznimi regijami z redkimi izjemami sicer res niso zelo velike, so pa zgovorne.

2.3.4 Prehodnost in diplomanti dodiplomskega študija

Analize iz predhodnih treh razdelkov tega poglavja kažejo na več parametrov, po katerih je mogoče soditi uspešnost oziroma učinkovitost dodiplomskega študija. Prehodnost med letniki in še posebej diplome kot končni rezultat študija pa so verjetno tisti kazalec, ki bi moral postreči z najbolj kvalificiranimi odgovorom. Toda to vprašanje je med najbolj zahtevnimi: uspešnosti oziroma učinkovitosti študija ni enostavno spremljati, še težje pa jo je definirati.

Na prvi pogled te težavnosti ni videti: število diplom je nadvse enostaven kazalec, prav tako tudi število študentov, vpisanih v en oziroma drug letnik. Tem podatkom se bomo v tem razdelku tudi posvetili. Tisto, kar analizo oteži, je dejstvo, da študenti študij, ki je s študijskimi programi časovno precej natančno določen (npr. štiriletni študijski program), končajo v precej različnem času, ki se razteza od minimalnih štirih let do deset in več let; deleži tistih, ki končajo študij zelo zgodaj ali zelo pozno, so sicer manjši; največ študentov študij konča med enim in tremi leti po tem, ko se je iztekel njihov zadnji letnik študija.

Dejstvo je, da je dejanski čas, ki preteče med vpisom in diplomom, pri nas v primerjavi z drugimi državami relativno dolg. Izkustveno zaznavanje dolgotrajnega »trajanja študija« je pri nas zanimanje usmerilo predvsem k ugotavljanju povprečnega »trajanja študija«; o tem je bilo v preteklosti opravljenih nekaj študij. Tu dajemo izraz »trajanje študija« namenoma med narekovaje, ker menimo, da je takšna metodologija – brez še kakšnega drugačnega pogleda – lahko dokaj sporna. Če ugotavljamo *dejanski čas, ki preteče med vpisom in diplomom*, namreč še zdaleč ni rečeno, da ugotavljamo *čas študija*. V dejanski čas lahko štejejo dnevi, tedni, meseci ali leta nečesa, kar neposredno ni študij in zaradi česar dolgotrajnega »trajanja študija« ne moremo pisati na rovaš pedagoških dejavnikov (ki bi nas morali predvsem zanimati):¹ npr. daljše bolezni, nosečnost in materinstvo, zaposlitev pred diplomiranjem, prekinitve študija, ki jih povzročajo socialni problemi – ali pa preprosto mladostna potreba, da se v času »trajanja študija« izkusi na tem svetu še kaj drugega.

2.3.4.1 Prehodnost

V tej raziskavi smo se zato odločili, da vprašanje prehodnosti preverimo na drugačen način (ki seveda tudi ni povsem nesporen):² imenovali ga bomo »abstraktni« prehod študentov iz prvega v drugi letnik. V daljšem obdobju, ki ga spremljamo v tej raziskavi, analiziramo razmerje med vpisanimi v prvi letnik študija ter tistimi, ki se naslednje leto vpišejo v drugi letnik. Rezultate te analize smo združili v tabeli 2.3.4.1.

¹ Na Pedagoški fakulteti Univerze v Ljubljani smo ob vsakoletni analizi kakovosti študija zaznali zanimiv fenomen. V zadnjem obdobju smo spodbudili t.im. stare absolvente k zaključku študija in število diplomantov se je nekoliko povečalo, s tem pa se je povečalo tudi povprečno "trajanje študija". Če bi fakulteta prepustila t.im. stare absolvente njihovi absolventski usodi, bi ob metodologiji, ki temelji na "trajanju študija", dosegla boljši uspeh. Ker je spodbudila hitrejše dokončanje študija, je zabeležila slabši rezultat, Paradoks ali metodološka spornost?!

² Bolj točne odgovore na ta vprašanja bi lahko dosegli le ob (bolj) individualnem (bolj "konkretnem") spremljanju. Pričakujemo, da bodo nekatere napovedane raziskave na Univerzi v Ljubljani o tem lahko kmalu kaj več poročale.

Vir podatkov so tako kot v prejšnjih primerih *Rezultati raziskovanj*; podatki za leto 2003/04 so še interno gradivo.

T 2.3.4.1: Prehodnost med prvim in drugim letnikom po podatkih o vpisu

1. Vpisna generacija v štud. letu	2.		3.		4.	
	Prvi letnik		Drugi letnik		2. letnik : 1. letnik (%)	
	<i>vsi</i>	<i>redni</i>	<i>vsi</i>	<i>redni</i>	<i>vsi</i>	<i>redni</i>
1981/82	12.914	9.186	6.471	5.124	50	56
1982/83	13.554	10.074	7.359	5.640	54	56
1983/84	13.924	9.970	6.822	5.594	49	56
1984/85	14.165	10.271	7.696	6.226	54	61
1985/86	14.684	10.036	7.142	5.533	49	55
1986/87	15.830	10.513	7.568	6.118	48	58
1987/88	15.661	11.014	8.486	6.781	54	62
1988/89	14.980	11.266	8.228	6.402	55	57
1989/90	16.627	12.503	8.641	7.369	52	59
1990/91	15.254	12.122	9.741	8.201	64	68
1991/92	16.319	13.298	9.134	7.981	56	60
1992/93	16.659	12.749	9.573	8.429	57	66
1993/94	17.585	13.190	10.262	8.697	58	66
1994/95	19.305	13.635	11.279	9.165	58	67
1995/96	19.246	14.095	13.068	9.884	68	70
1996/97	20.420	14.527	13.364	10.226	69	72
1997/98	22.509	15.220	14.386	10.674	70	73
1998/99	26.546	16.669	15.515	11.359	69	75
1999/00	27.260	17.198	16.639	11.537	63	69
2000/01	27.883	18.075	17.637	12.600	65	73
2001/02	28.629	18.279	17.244	12.300	62	68
2002/03	29.594	19.090	17.383	12.566	62	66
2003/04	27.801	19.021

Takšna spremljava prehoda iz prvega v drugi letnik predpostavlja, da so morebitni »moteči« faktorji v daljšem obdobju spremljanja relativna konstanta, zato bi tako izračunane deleže prehoda lahko jemali kot relativno zanesljive pokazatelje gibanja. V dolgoletnem spremljanju je moč opaziti nekaj nihanj,³ še najbolj izrazita pa je sprememba, ki nastopi sredi devetdesetih let. Od leta 1995 dalje je na rednem študiju mogoče opaziti za 5 do 10% boljše prehodnost kot v letih pred tem (nekoliko manj pa na očitno na izrednem študiju, ki pa je v pogledu prehodnosti zaradi sistemskih posebnosti poseben primer). V naslednjem desetletju delež prehodnosti na rednem študiju nikoli več ni padel pod delež, ki smo ga registrirali leta 1995. Seveda moramo poudariti, da v tabeli izračunavamo povprečje in da so v realnosti precejšnje razlike v prehodnosti med enim in drugimi programi. Po pravilu je prehodnost večja tam, kjer je vpis v prvi letnik omejen, manjša pa tam, kjer se prvi letnik napolni s kandidati šele v drugem (septembra) ali tretjem (oktobra) vpisnem roku.

³ Opozoriti je treba na posebne okoliščine, zaradi katerih je delež prehodnosti za tiste, ki so se vpisali v študijskem letu 1990/91 nenavadno visok: zaradi osamosvojitvene vojne poleti 1991 je bilo izpitno obdobje moteno do te mere, da je bil sprejet sklep o vpisu v višji letnik pod blažjimi pogoji kot v letih pred tem.

Sprememba očitno ne more biti naključna; pripisati pa jo je verjetno treba sistemskim razlogom. Najbolj očitna sistemska sprememba, ki sovпада s tem obdobjem, je *uvedba mature*. Poleg tega bi lahko tudi upoštevali, da sta *obnova in prenova gimnazijskih programov*, ki so bili v času usmerjenega izobraževanja ukinjeni, do sredine devetdesetih let, še zlasti ob intenzivnih pripravah na uvedbo mature, tudi vplivali na to spremembo.

Možno je, da gre pri tem tudi za *vplive nepedagoških dejavnikov*: iz nekaterih gibanj je mogoče sklepati, da se od osamosvojitve dalje izobrazbene ambicije mladih – in prebivalstva nasploh – pri nas krepijo. Vsekakor pa opaženih sprememb ne moremo neposredno (vsaj ne že od leta 1995) pripisati kurikularni reformi, ki je temeljila na novi zakonodaji: za srednješolsko področje je bila opravljena šele proti koncu devetdesetih let in prve učinke pri maturantih bi bilo mogoče spremljati šele po letu 2000; tudi nove visokošolske programe je teoretično mogoče upoštevati šele od 1996/97 dalje.

Širše se v ta vprašanja v okviru te raziskave ni bilo mogoče poglobljati, zelo smiselno pa bi bilo, da se kdo k njim vrne in jih podrobneje osvetli v prihodnje.

Prehodnost pa bomo spremljali *posredno*; iz obsežnih podatkovnih baz o diplomantih smo pripravili analize v različnih presekih, ki ob koncu študija lahko pokažejo tudi na nekatere vidike prehodnosti.

2.3.4.2 Diplomanti dodiplomskega študija

V nadaljevanju bomo podrobneje zasledovali *gibanja diplomantov dodiplomskega študija* po različnih presekih. Pri tem bomo najprej analizirali gibanja *na nacionalni ravni* (tabele 2.3.4.2 do 2.3.4.5), poleg tega pa bomo – podobno kot prej pri analizi vseh študentov po posameznih kategorijah – v kasnejših tabelah analizirali gibanja diplomantov še *po obeh univerzah* (UL, UM) *in samostojnih visokošolskih zavodih* (SVZ). Pripominjamo, da smo Univerzo na Primorskem v letu 2003 zaenkrat prišteli še v kategorijo SVZ, enako kot v pri analizi vpisanih študentov.

Analizo gibanja diplomantov dodiplomskega študija začinjamo na nacionalni ravni (tabela 2.3.4.2). Namenoma smo jo tokrat *izjemoma začeli že v sredini sedemdesetih* (1976), da pokažemo *nihanja v njihovem številu oziroma deležih*, ki so značilna za posamezna obdobja (zlasti v osemdesetih in na začetku devetdesetih let) in ki so jih pogojevala gibanja v dostopu do terciarnega izobraževanja v letih pred tem.

V tabeli 2.3.4.2 se pojem *višješolske diplome* nanaša na diplome nekdanjih višjih šol oziroma na diplome višješolskega študija, ki so ga izvajale druge visoke šole, fakultete ali umetniške akademije. Ti programi so bili za novince zadnjikrat razpisani za študijsko leto 1995/96, po prehodni določbi zakona o visokem šolstvu pa so lahko študenti v teh programih diplomirali najkasneje leta 2002 (podrobneje o tem v tabelah 2.3.4.8 in 2.3.4.9, kjer sta obravnavani univerzi in SVZ). Obenem pa smo leta 1998 že registrirali *prve diplomante novih višjih strokovnih šol*. V tabeli 2.3.4.2, kolona 2, tako od leta 1998 do 2002 navajamo v prvi vrstici število vseh višješolskih diplomantov (ne glede na to, po kateri zakonski podlagi so bile diplome podeljene), v drugi vrstici pa posebej število diplomantov po »nekdanjih programih« (razpisanih do študijskega leta 1995/96) ter število diplomantov po »novih višješolskih programih« (po študijskem letu 1996/97; zapisani v *kurziv*). Leta 2003 so torej v tej koloni navedeni samo še diplomanti novih višjih strokovnih šol.

Podobno se pojem *visokošolske diplome* (kolona 3) nanaša na diplomante »nekdanjih« visokošolskih programov ter, po prilagoditvi študijskih programov novi zakonodaji (1995-1996), diplomantom novih UN in VS programov.

T 2.3.4.2: Diplome dodiplomskega študija (redni, izredni) - Slovenija

1. Leto	2. Višješolske diplome		3. Visokošolske diplome		4. Vse diplome	
	Indeks	Indeks	Indeks	Indeks	Indeks	Indeks
1976	2.934	96	1.911	80	4.845	89
1977	3.283	107	2.195	92	5.478	100
1978	3.386	111	2.315	97	5.701	105
1979	3.338	110	2.620	109	5.958	109
1980	3.512	115	2.455	102	5.967	110
1981	3.911	128	2.583	108	6.494	119
1982	3.910	128	2.473	103	6.383	117
1983	3.797	125	2.583	108	6.380	117
1984	3.498	114	2.398	100	5.896	108
1985	3.568	117	2.053	86	5.621	103
1986	3.318	109	2.316	97	5.634	103
1987	3.113	102	2.196	92	5.309	98
1988	3.158	104	2.309	96	5.467	100
1989	3.311	109	2.368	99	5.679	104
1990	3.421	112	2.530	106	5.951	109
1991	3.046	100	2.393	100	5.439	100
1992	3.104	102	2.607	109	5.711	105
1993	2.991	98	2.952	123	5.943	109
1994	2.668	88	3.144	131	5.812	107
1995	2.746	90	3.673	153	6.419	118
1996	3.217	105	4.507	188	7.724	142
1997	3.099	102	4.912	205	8.011	147
1998	2.960 (2.809+151)	97	5.803	242	8.763	161
1999	2.525 (2.355+170)	83	6.990	292	9.515	175
2000	1.889 (1.674+215)	62	8.558	358	10.447	192
2001	1.454 (1.041+413)	48	9.334	390	10.788.	198
2002	2001 (1.123+873)	66	10.906	455	12.902	237
2003	1.250	41	11.232	469	12.482	229

Gibanje diplomantov dodiplomskega študija ponuja zanimivo sliko. V koloni 4 vidimo, da se v drugi polovici osemdesetih let (1987) število vseh diplomantov zmanjša celo pod raven iz poznih sedemdesetih let (1977). Še več: skupno število diplomantov, ki ga kot izhodišče za opazovanje postavljamo v leto 1991, je bilo doseženo že na dveh *prejšnjih* časovnih točkah: leta 1977 in 1988. Ponovno se potrjuje, da so *pozna osemdeseta leta in prehod v devetdeseta leta čas precejšnjih izgub v izobražbeni strukturi prebivalstva*. Po letu 1991 se krivulja diplomantov obrne strmo navzgor: v desetih letih se njihovo število podvoji, leta 2003 pa doseže glede na leto 1991 že indeks 229.

Če diplomante opazujemo glede na predhodni višješolski oziroma visokošolski študij, opazimo drugačne tendence. *Višješolskih diplom je bilo do konca osemdesetih let več in dosežale so boljše indekse kot visokošolske, po tem letu pa se trend obrne močno v prid visokošolskim diplomam*: po številu se približno

izenačijo leta 1993, od tedaj dalje pa je več visokošolskih diplom. Res je, da k temu po letu 1995 prispeva ukinitve višješolskega študija v okviru univerz, toda trend upadanja opazimo že od leta 1991 dalje. To daje dodaten argument odločitvi, da univerzi višješolski študij opustita. Številu »nekdanjih« višješolskih diplom v preglednici sicer lahko sledimo do leta 2002 (zadnje leto, ko je bilo mogoče v teh programih diplomirati), zato pa od leta 1998 lahko spremljamo tudi »nove« višješolske diplomante. Njihov pravi čas – glede na gibanja, ki smo jih opazovali v pogl. 2.3.1 – verjetno šele prihaja.

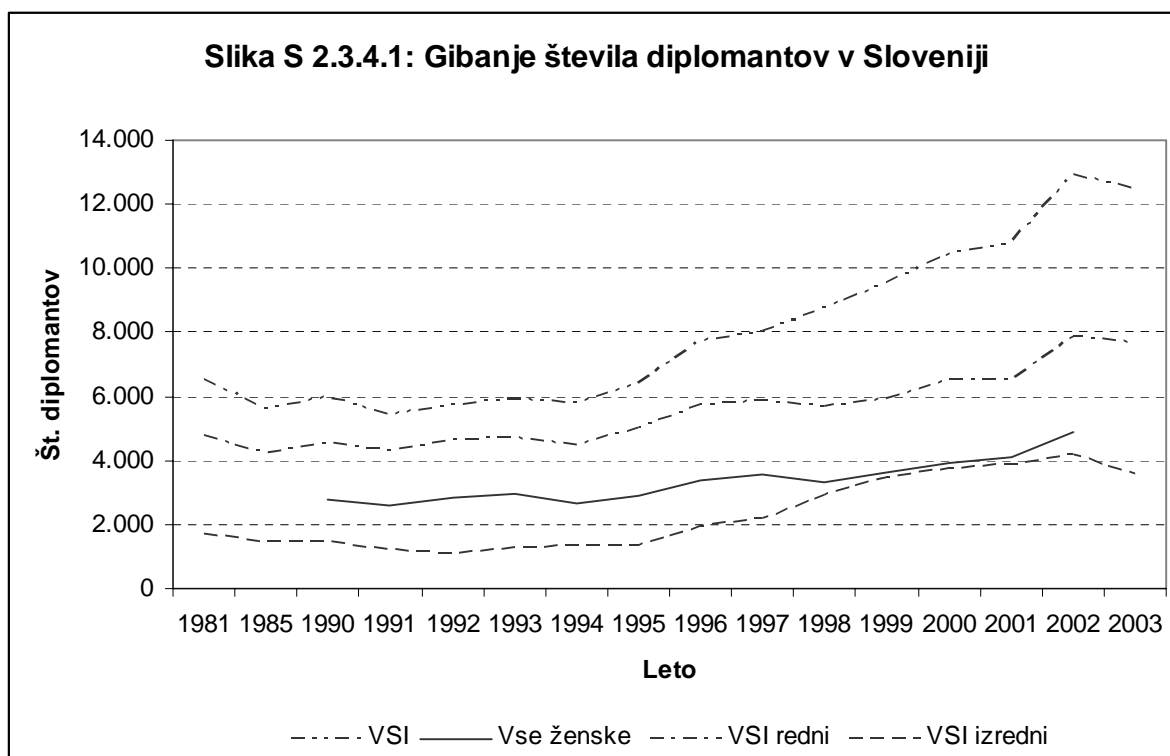
T 2.3.4.3: Diplome v Sloveniji ter po univerzah in samostojnih visokošolskih zavodih – po dodiplomskem rednem študiju

1. Leto	2.		3.		4.		5.	
	RS	%	UL	%	UM	%	SVZ	%
1981	4.786	112	3.508	112	1.278	114		
1985	4.245	99	3.106	99	1.139	101		
1990	4.520	106	3.479	111	1.041	93		
1991	4.261	100	3.136	100	1.125	100		
1992	4.644	109	3.429	109	1.215	108		
1993	4.700	110	3.431	109	1.269	113		
1994	4.464	105	3.387	108	1.077	96		
1995	5.014	118	3.765	120	1.249	111		
1996	5.759	135	4.297	137	1.462	130		
1997	5.860	138	4.352	139	1.508	134		
1998	5.700	134	4.070	129	1.630	145		
1999	5.906	139	4.422	141	1.456	129	28	27
2000	6.492	152	4.812	153	1.575	140	105	100
2001	6.499	153	4.751	151	1.618	144	130	124
2002	7.867	185	5.668	181	1.994	177	205	195
2003	7.644	179	5.591	178	1.791	159	262	250

T 2.3.4.4: Diplome po univerzah in samostojnih visokošolskih zavodih – po dodiplomskem izrednem študiju

1. Leto	2.		3.		4.		5.	
	RS	%	UL	%	UM	%	SVZ	%
1981	1.708	145	787	122	921	173		
1985	1.475	125	754	117	721	135		
1990	1.431	121	781	121	650	122		
1991	1.178	100	645	100	533	100		
1992	1.067	91	508	79	559	105		
1993	1.243	106	665	103	578	108		
1994	1.348	114	795	123	553	104		
1995	1.346	114	702	109	644	121		
1996	1.907	162	1.066	165	841	158		
1997	2.151	183	1.372	213	779	146		
1998	2.912	247	1.834	284	1.078	202		
1999	3.439	292	2.128	330	1.187	223	124	60
2000	3.740	318	2.149	333	1.383	259	208	100
2001	3.876	329	1.816	282	1.804	338	256	123
2002	4.162	353	2.107	327	1.706	320	349	167
2003	3.588	305	1.968	305	1.231	231	389	187

V zgornjih dveh tabelah (2.3.4.3 in 2.3.4.4) smo prikazali gibanja diplomantov *ločeno glede na redni oziroma izredni študij* ter *po posameznih univerzah in samostojnih visokošolskih zavodih*. Pri pregledu števila diplom je mogoče za leto 2003 prikazati tudi razlikovanje med Univerzo na Primorskem in siceršnjimi samostojnimi visokošolskimi zavodi. Univerza na Primorskem je podelila na *rednem študiju* 131 diplom (sami SVZ so prav tako podelili 131 diplom; porast števila diplom brez Univerze na Primorskem ima indeks 125), na *izrednem* pa 118 (sami SVZ so podelili 271 diplom; indeks rasti za SVZ znaša v tem primeru 130).

V naslednji tabeli (2.3.4.5) bomo podatke predstavili tako, da lahko prikažemo *število in deleže žensk* med vsemi diplomanti v Sloveniji, ločeno pa tudi na rednem oziroma izrednem študiju. V kasnejših tabelah bomo število in deleže žensk prikazali še po nekaterih drugih parametrih, naprej *po posameznih univerzah in samostojnih visokošolskih zavodih* (2.3.4.6 in 2.3.4.7), nato po *višješolskih oziroma visokošolskih programih* (2.3.4.10 in 2.3.4.11) in končno še po *UN oziroma VS programih* (2.3.4.14 in 2.3.4.15).

T 2.3.4.5: Diplome v Sloveniji in delež žensk po dodiplomskem študiju

1. Leto	2. RS - vsi	3.		3.		4.	
		RS - vse ženske	%	Ženske - redni št.	%	Ženske - izredni št.	%
1981	6.494
1985	5.621
1990	5.951	3.632	61,0	2.785	61,6	757	52,9
1991	5.439	3.222	59,2	2.574	60,4	648	55,0
1992	5.711	3.448	60,4	2.853	61,4	595	55,7
1993	5.943	3.677	61,9	2.944	62,6	733	59,0
1994	5.812	3.465	59,6	2.630	58,9	835	61,9
1995	6.419	3.805	59,3	2.922	58,3	883	65,6
1996	7.724	4.654	60,3	3.405	59,1	1.249	65,5
1997	8.011	4.929	61,5	3.550	60,6	1.379	64,1
1998	8.763	5.043	57,5	3.325	58,3	1.718	59,0
1999	9.515	5.499	57,8	3.627	61,4	1.872	54,4
2000	10.447	6.060	58,0	3.917	60,3	2.143	57,3
2001	10.788	6.434	59,6	4.109	63,2	2.325	60,0
2002	12.402	7.430	59,9	4.892	62,2	2.538	61,0
2003	12.484	7.772	62,3

V nadaljevanju navajamo v vseh tabelah pregled posameznih parametrov v gibanju števila in deležev diplom *po posameznih univerzah in samostojnih visokošolskih zavodih*. Ker so podatki o diplomah za leto 2003 zaenkrat iz *Statističnih informacij*, podatki o deležu žensk še niso na voljo (manjkajo tudi v začetnem obdobju). Ta pripomba velja tudi za vse nadaljnje tabele o diplomah iz leta 2003. Iz podobnega razloga tudi razlikovanja med samostojnimi visokošolskimi zavodi in *Univerzo na Primorskem* za leto 2003 v tem delu raziskave ni bilo mogoče pripraviti, zato jo vključujemo kar med samostojne visokošolske zavode, o razlikovanju pa poročamo sproti.

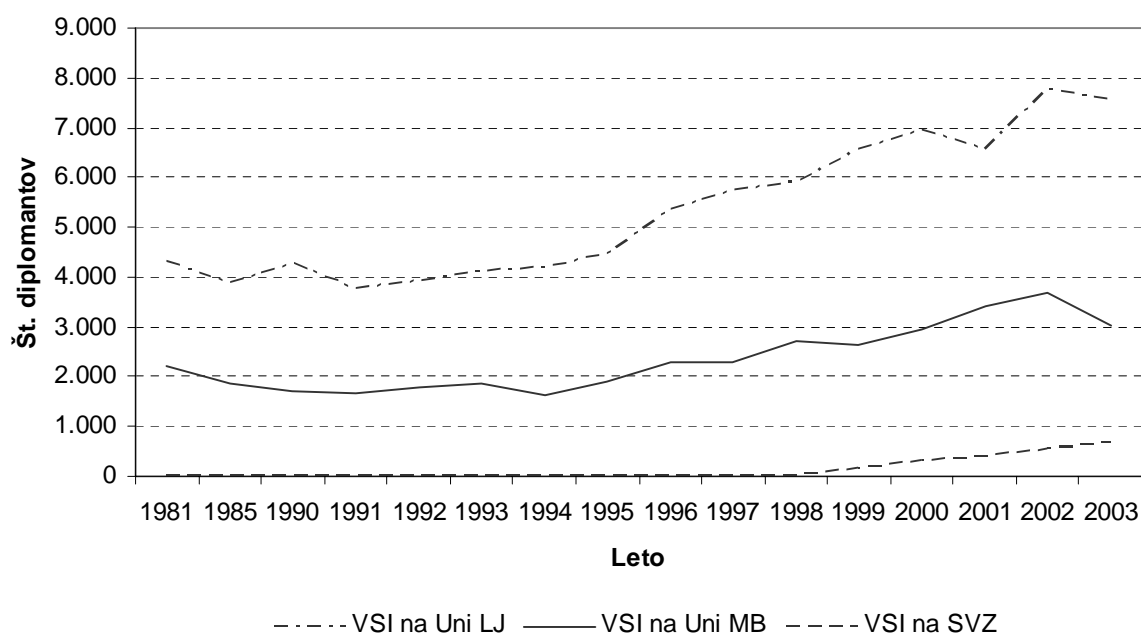
T 2.3.4.6: Diplome po univerzah in samostojnih visokošolskih zavodih – vsi diplomanti in delež žensk po dodiplomskem rednem študiju

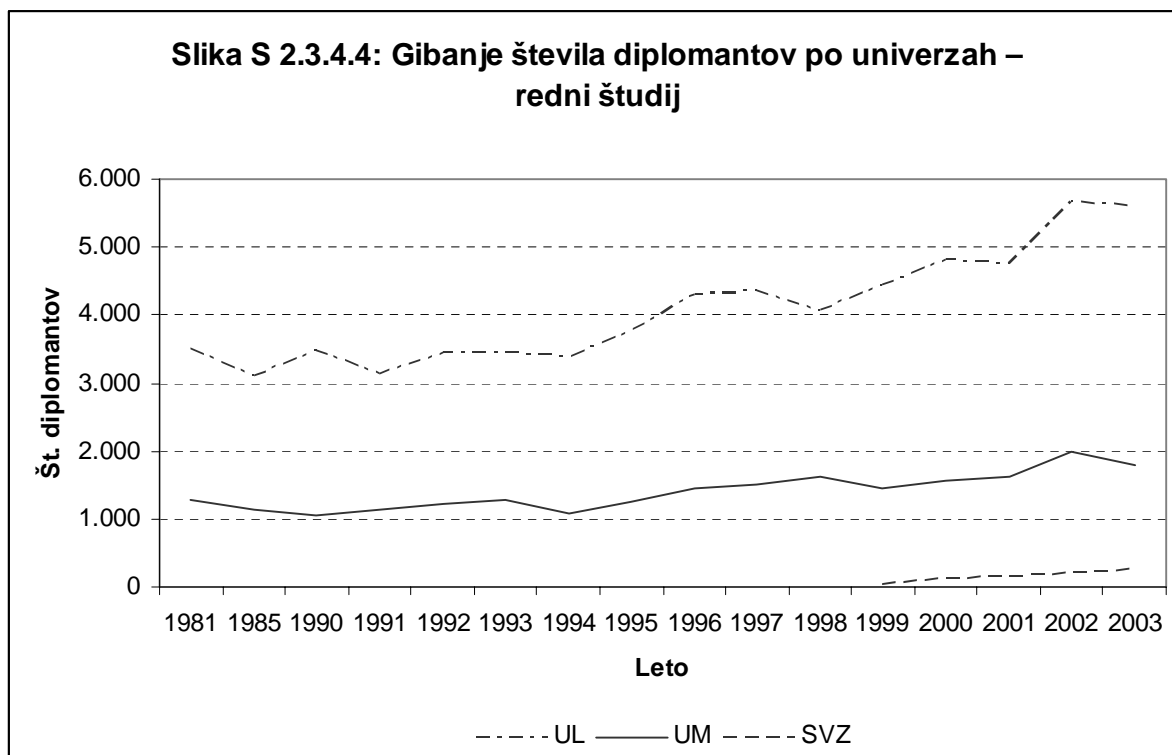
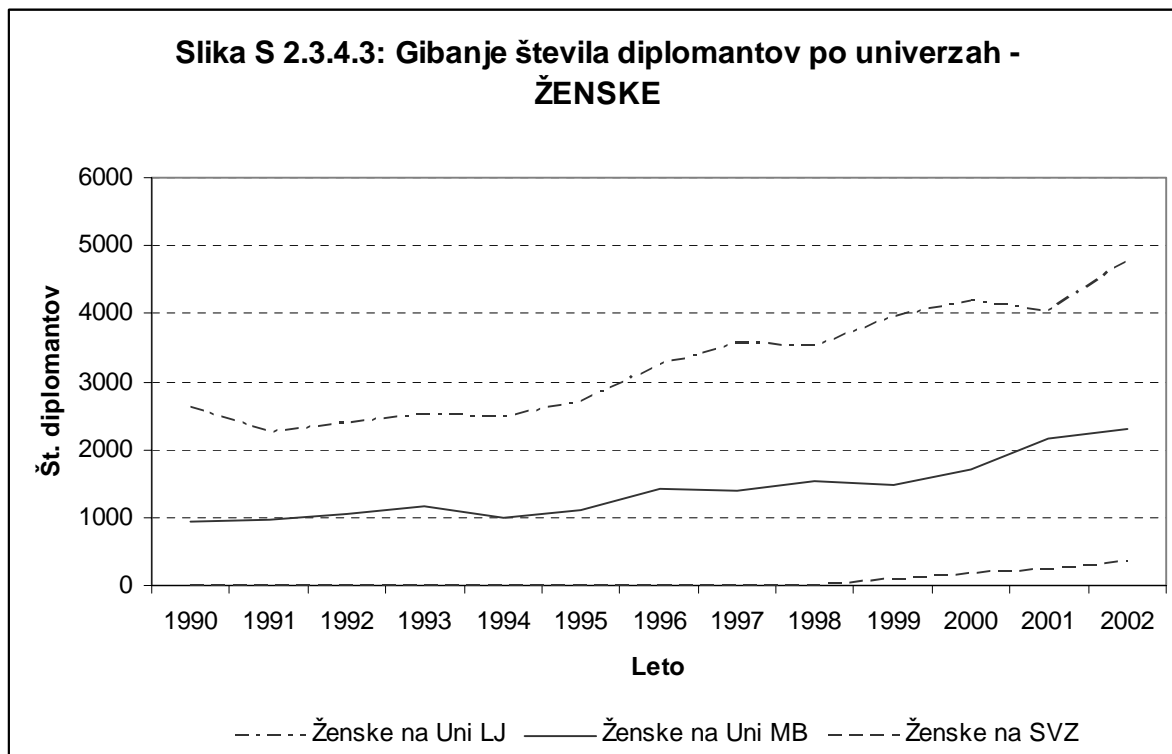
1. Leto	2. UL	3.		4. UMB	5.		6. SVZ	7.	
		ženske	%		Ženske	%		ženske	%
1981	3.508	1.278			
1985	3.106	1.139			
1990	3.479	2.149	61,7	1.041	636	61,1			
1991	3.136	1.875	59,8	1.125	699	62,2			
1992	3.429	2.086	60,8	1.215	767	63,1			
1993	3.431	2.100	61,2	1.269	844	66,5			
1994	3.387	2.002	59,1	1.077	628	58,3			
1995	3.765	2.177	57,8	1.249	745	59,6			
1996	4.297	2.518	58,6	1.462	887	60,7			
1997	4.352	2.635	60,5	1.508	915	60,7			
1998	4.070	2.339	57,5	1.630	986	60,5			
1999	4.422	2.729	61,7	1.456	880	60,4	28	18	64,3
2000	4.812	2.906	60,4	1.575	941	59,7	105	70	66,6
2001	4.751	2.983	62,8	1.618	1.035	63,9	130	91	70,0
2002	5.668	3.528	62,2	1.994	1.238	62,1	205	126	61,5
2003	5.591	1.791	262

T 2.3.4.7: Diplome po univerzah in samostojnih visokošolskih zavodih – vsi diplomanti in delež žensk po dodiplomskem izrednem študiju

1. Leto	2. UL	3. ženske	%	4. UMB	5. Ženske	%	6. SVZ	7. ženske	%
1981	787	921			
1985	754	721			
1990	781	454	58,1	650	303	46,6			
1991	645	383	59,4	533	265	49,7			
1992	508	296	58,3	559	299	53,5			
1993	665	405	60,9	578	328	56,7			
1994	795	480	60,4	553	355	64,2			
1995	702	517	73,6	644	366	56,8			
1996	1.066	715	67,1	841	534	63,5			
1997	1.372	908	66,2	779	471	60,5			
1998	1.834	1.174	64,0	1.078	544	50,4			
1999	2.128	1.216	57,1	1.187	598	50,4	124	58	46,8
2000	2.149	1.279	59,5	1.383	752	54,4	208	112	53,8
2001	1.816	1.065	58,6	1.804	1.134	62,9	256	126	49,2
2002	2.107	1.250	59,3	1.706	1.077	63,1	349	211	60,5
2003	1.968	1.231	389

Slika S 2.3.4.2: Gibanje števila diplomantov po univerzah - VSI

V naslednjih dveh tabelah (2.3.4.8 in 2.3.4.9) bomo prikazali gibanja diplomantov *ločeno glede na višješolski oziroma visokošolski študij*, pri tem pa bomo prikazali tudi gibanja *po posameznih univerzah in samostojnih visokošolskih zavodih*.

**T 2.3.4.8: Diplome po univerzah in samostojnih visokošolskih zavodih
– delež višješolskih (Viš) in visokošolskih (ViS) diplom na rednem študiju**

1. Leto	2. Univerza v Ljubljani				3. Univerza v Mariboru				4. SVZ			
	Viš		ViS		Viš		ViS		Viš		ViS	
	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%
1981	1.620	46,2	1.888	53,8	939	73,5	339	26,5				
1985	1.576	50,7	1.530	49,3	894	78,5	245	21,5				
1990	1.562	44,9	1.917	55,1	734	70,5	307	29,5				
1991	1.402	44,7	1.734	55,3	723	64,3	402	35,7				
1992	1.528	44,6	1.901	55,4	780	64,2	435	35,8				
1993	1.286	37,5	2.145	62,5	778	61,3	491	38,7				
1994	1.130	33,4	2.257	66,6	559	51,9	518	48,1				
1995	1.182	31,4	2.583	68,6	562	45,0	687	55,0				
1996	1.227	28,5	3.070	71,5	630	43,1	832	56,9				
1997	1.218	28,0	3.134	72,0	591	39,2	917	60,8				
1998	723	17,8	3.347	82,2	699	42,9	931	57,1				
1999	639	14,5	3.783	85,5	419	28,8	1.037	71,2			28	100
2000	499	10,4	4.313	89,6	264	16,8	1.311	83,2			105	100
2001	89	1,9	4.662	98,1	156	9,7	1.462	90,3			130	100
2002	94	1,7	5.574	98,3	297	14,9	1.697	85,1			205	100
2003			5.591	100			1.791	100			262	100

**T 2.3.4.9: Diplome po univerzah in samostojnih visokošolskih zavodih
– delež višješolskih (Viš) in visokošolskih (ViS) diplom na izrednem študiju**

1. Leto	2. Univerza v Ljubljani				3. Univerza v Mariboru				4. SVZ			
	Viš		ViS		Viš		ViS		Viš		ViS	
	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%
1981	644	81,8	143	18,2	708	76,9	213	23,1				
1985	631	83,7	123	16,3	476	66,0	245	34,0				
1990	661	84,6	120	15,4	464	71,4	186	28,6				
1991	555	86,0	90	14,0	366	68,7	167	31,3				
1992	424	83,5	84	16,5	372	66,5	187	33,5				
1993	521	78,3	144	21,7	406	70,2	172	29,8				
1994	545	68,5	250	31,5	434	78,5	118	21,5				
1995	470	66,9	232	33,1	473	73,4	171	26,6				
1996	696	65,3	370	34,7	606	72,1	235	27,9				
1997	785	57,2	587	42,8	505	64,8	274	35,2				
1998	878	47,5	956	52,1	509	47,2	569	52,8				
1999	905	42,5	1.223	57,5	392	33,0	795	67,0			124	100
2000	573	26,7	1.576	73,3	338	24,4	1.045	75,6			208	100
2001	72	4,0	1.744	96,0	724	40,1	1.080	59,9			256	100
2002	166	7,9	1.941	92,1	566	33,2	1.140	66,8			349	100
2003			1.968	100			1.231	100			389	100

V naslednjih dveh tabelah (2.3.4.10 in 2.3.4.11) bomo prikazali še *delež žensk* glede na gibanja diplomantov višješolskega oziroma visokošolskega študija na posameznih univerzah in samostojnih visokošolskih zavodih. V odstotkih je naveden delež žensk glede na vse diplome dane stopnje (gl. tabele 2.3.4.6 in 2.3.4.7).

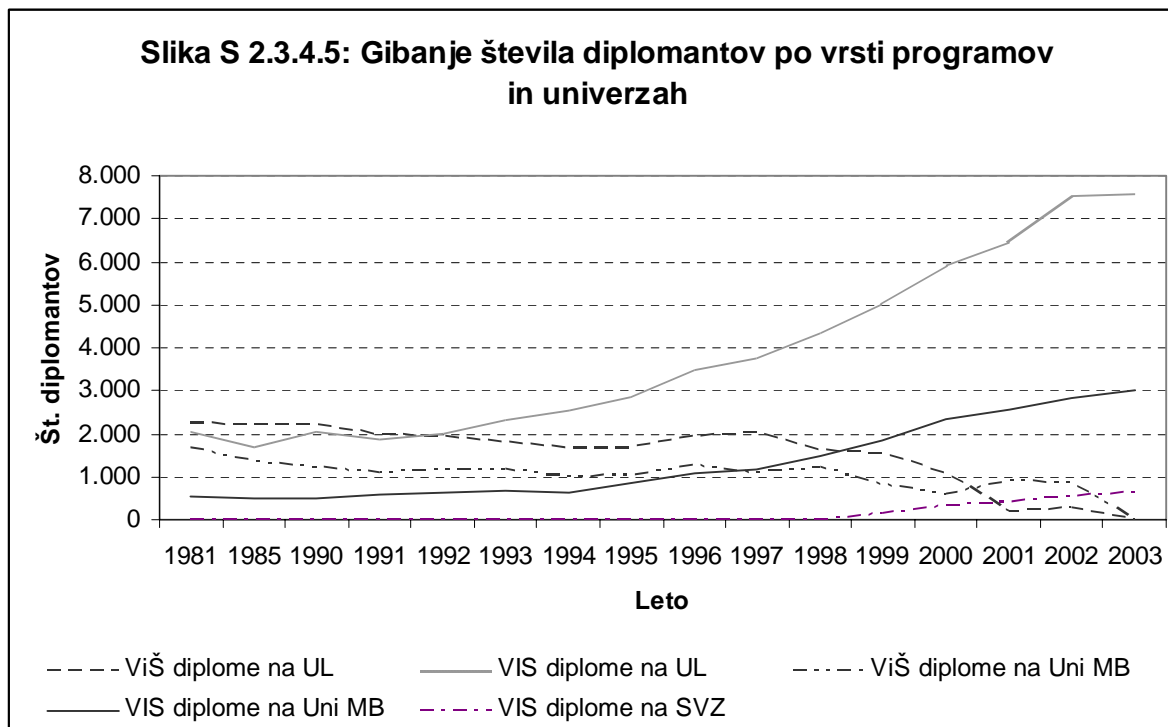
T 2.3.4.10: Diplome po univerzah in samostojnih visokošolskih zavodih – delež žensk pri višješolskih (Viš) in visokošolskih (ViS) diplomah na rednem študiju

1. Leto	2.				3.				4.	
	Univerza v Ljubljani				Univerza v Mariboru				SVZ	
	Viš Ž	%	ViS Ž	%	Viš Ž	%	ViS Ž	%	ViS Ž	%
1981		
1985		
1990	1067	68,3	1.082	56,4	470	64,0	166	54,1		
1991	915	65,3	960	55,4	483	66,8	216	53,7		
1992	1042	68,2	1.044	54,9	528	67,7	239	54,9		
1993	839	65,4	1.261	58,8	545	70,0	299	60,8		
1994	647	57,3	1.355	60,0	310	55,5	318	61,4		
1995	636	53,8	1.541	59,6	343	61,0	402	58,5		
1996	681	55,5	1.837	59,8	373	59,2	524	62,9		
1997	702	57,6	1.933	61,7	356	60,2	559	60,9		
1998	285	39,4	2.054	61,4	431	61,6	555	59,6		
1999	249	38,9	2.480	65,5	234	55,8	646	62,3	18	64,3
2000	174	34,9	2.732	63,3	144	54,5	797	60,8	70	66,6
2001	16	17,9	2.967	63,6	79	50,6	956	65,4	91	70,0
2002	26	27,9	3.502	62,8	166	55,9	1.072	63,2	126	61,5
2003		

T 2.3.4.11: Diplome po univerzah in samostojnih visokošolskih zavodih – delež žensk pri višješolskih (Viš) in visokošolskih (ViS) diplomah na izrednem študiju

1. Leto	2.				3.				4.			
	Univerza v Ljubljani				Univerza v Mariboru				SVZ			
	Viš Ž	%	ViS Ž	%	Viš Ž	%	ViS Ž	%	Viš	%	ViS Ž	%
1981				
1985				
1990	388	58,7	66	55,0	224	48,3	79	42,5				
1991	337	60,7	46	51,5	197	53,8	68	40,7				
1992	248	58,5	48	57,1	209	56,2	90	48,1				
1993	304	58,3	101	70,1	237	58,4	91	52,9				
1994	345	63,3	135	54,0	282	64,9	73	61,9				
1995	329	70,0	188	81,0	278	58,7	88	51,5				
1996	442	63,5	273	73,8	383	63,2	151	64,3				
1997	481	61,3	427	72,7	291	57,6	180	65,7				
1998	570	64,9	604	63,2	304	59,7	240	42,2				
1999	569	62,8	647	52,9	216	55,1	382	48,1	58	46,7		
2000	374	65,3	905	57,4	197	58,3	555	53,1	112	53,8		
2001	11	15,3	1.054	60,4	493	68,1	641	59,4	126	49,2		
2002	54	32,5	1.196	61,6	351	62,0	726	63,7	211	60,5		
2003				

Slika S 2.3.4.5: Gibanje števila diplomantov po vrsti programov in univerzah

V zadnjih štirih tabelah (2.3.4.12 do 2.3.4.15) tega razdelka bomo končno prikazali še gibanja diplomantov ločeno glede na UN oziroma VS študijske programe, pri tem pa bomo prikazali tudi gibanja po posameznih univerzah in samostojnih visokošolskih zavodih oziroma deleže ženske (2.3.4.14 in 2.3.4.15). V odstotkih je naveden delež diplom dane vrste (UN ali VS) znotraj univerze oziroma samostojnih šolskih zavodov oziroma delež žensk glede na vse diplome dane vrste (UN ali VS) znotraj posamezne univerze oziroma samostojnih šolskih zavodov.

T 2.3.4.12: Diplome po univerzah in samostojnih visokošolskih zavodih – deleži po UN in VS programih na rednem študiju

1. Leto	2. Univerza v Ljubljani				3. Univerza v Mariboru				4. SVZ			
	UN	%	VS	%	UN	%	VS	%	UN	%	VS	%
1997	3.040	97,0	94	3,0	917	100	–	–				
1998	3.156	94,3	191	5,7	931	100	–	–				
1999	3.226	85,3	557	14,7	1.015	97,9	22	2,1	–	–	28	100
2000	3.248	75,3	1.065	24,7	1.053	80,3	258	19,7	–	–	105	100
2001	3.362	72,1	1.300	27,9	992	67,8	470	32,1	–	–	130	100
2002	4.102	73,6	1.472	26,4	1.096	64,6	601	35,4	–	–	205	100
2003	3.887	69,5	1.704	30,5	1.133	63,3	658	36,7	6	2,3	256	97,7

Na Univerzi na Primorskem je bilo leta 2003 po rednem študiju podeljenih 131, po izrednem pa 118 VS diplom.

**T 2.3.4.13: Diplome po univerzah in samostojnih visokošolskih zavodih
– deleži po UN in VS programih na izrednem študiju**

1. Leto	2. Univerza v Ljubljani				3. Univerza v Mariboru				4. SVZ			
	UN		VS		UN		VS		UN		VS	
	UN	%	VS	%	UN	%	VS	%	UN	%	VS	%
1997	307	52,3	280	47,7	274	100	–	–				
1998	241	25,2	715	74,8	311	54,7	258	45,3				
1999	303	24,8	920	75,2	324	40,8	471	59,2	–	–	124	100
2000	287	18,2	1.289	81,8	349	33,4	696	66,6	–	–	208	100
2001	230	13,2	1.514	86,8	376	34,8	704	65,2	–	–	256	100
2002	316	16,3	1.625	83,7	354	31,1	786	68,9	–	–	349	100
2003	261	13,3	1.707	86,7	376	30,5	855	69,5	14	3,6	375	96,4

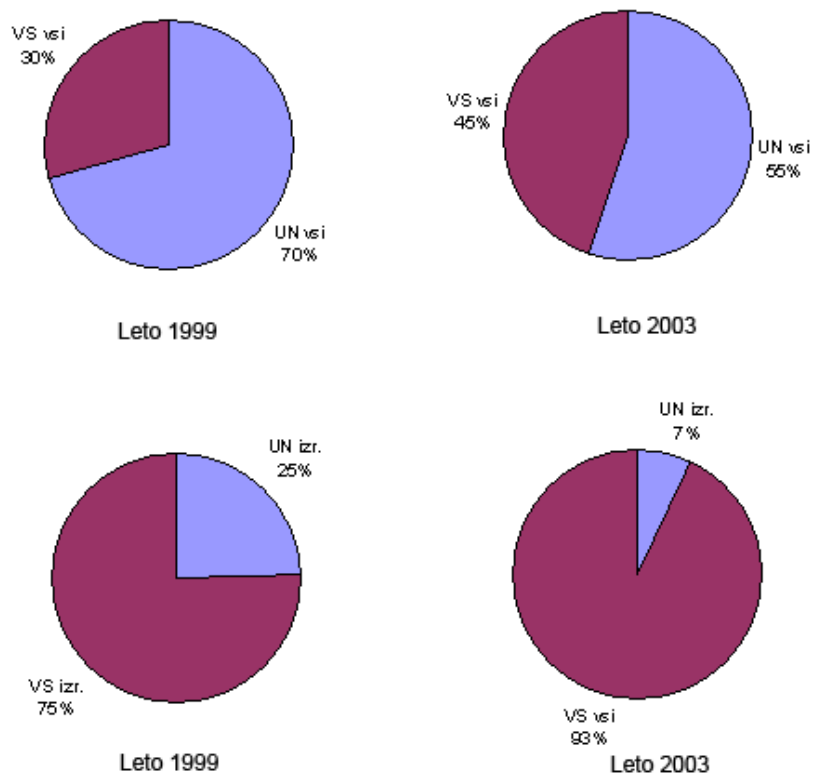
**T 2.3.4.14: Diplome po univerzah in samostojnih visokošolskih zavodih – deleži žensk
pri diplomah po UN in VS programih na rednem študiju**

1. Leto	2. Univerza v Ljubljani				3. Univerza v Mariboru				4. SVZ			
	UN Ž		VS Ž		UN Ž		VS Ž		UN Ž		VS Ž	
	UN Ž	%	VS Ž	%	UN Ž	%	VS Ž	%	UN Ž	%	VS Ž	%
1997	1.845	60,7	88	93,6	559	60,9	–	–				
1998	1.899	60,2	155	81,2	555	59,9	–	–				
1999	2.038	63,2	442	79,4	629	61,9	17	77,3	–	–	18	64,3
2000	1.985	61,1	747	70,1	627	59,5	170	65,9	–	–	70	66,6
2001	2.122	63,1	845	65,0	647	65,2	309	65,7	–	–	91	70,0
2002	2.584	62,9	918	62,4	691	63,0	381	63,4	–	–	126	61,5
2003

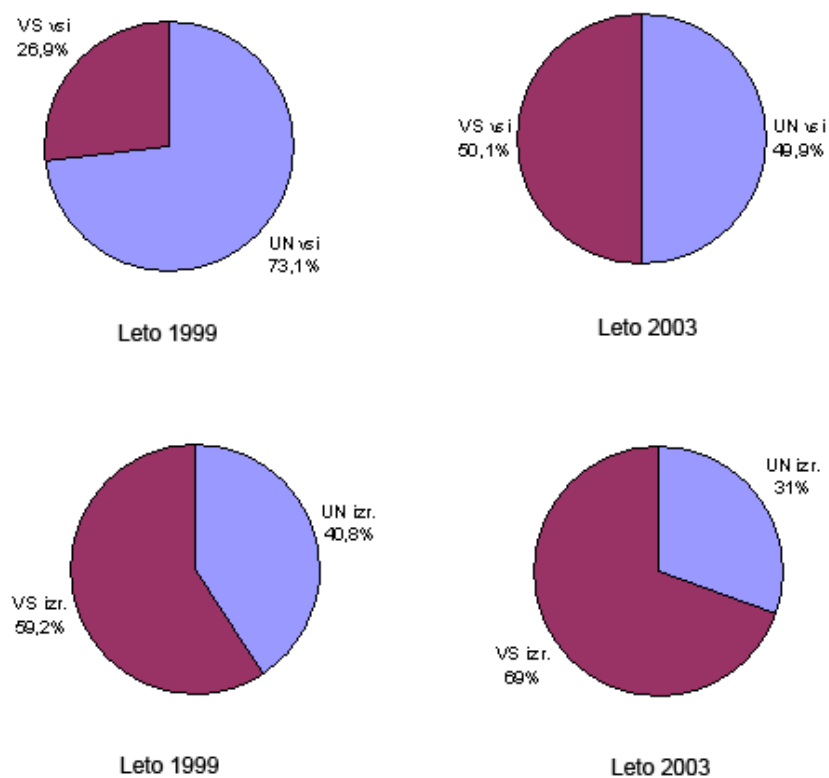
**T 2.3.4.15: Diplome po univerzah in samostojnih visokošolskih zavodih – deleži žensk
pri diplomah po UN in VS programih na izrednem študiju**

1. Leto	2. Univerza v Ljubljani				3. Univerza v Mariboru				4. SVZ			
	UN Ž		VS Ž		UN Ž		VS Ž		UN Ž		VS Ž	
	UN Ž	%	VS Ž	%	UN Ž	%	VS Ž	%	UN Ž	%	VS Ž	%
1997	220	71,7	207	37,9	180	65,7	–	–				
1998	174	72,2	430	60,1	190	61,1	50	19,4				
1999	208	68,6	439	47,7	194	59,9	188	39,9	–	–	58	46,8
2000	193	67,2	712	55,2	212	60,7	343	49,3	–	–	112	53,8
2001	146	63,5	908	59,9	251	66,8	390	55,4	–	–	126	49,2
2002	231	73,1	965	59,4	238	67,2	488	62,1	–	–	211	60,5
2003

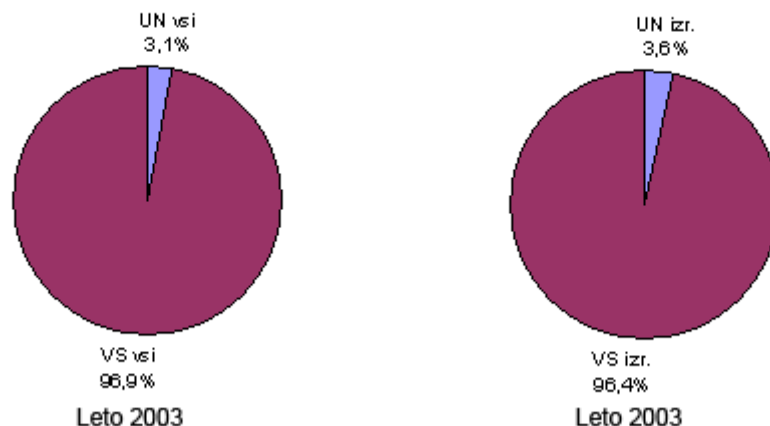
Slika 2.3.4.6: Diplome UN in VS na Univerzi v Ljubljani (UL)

Slika 2.3.4.7: Diplome UN in VS na Univerzi v Mariboru (UM)

Slika 2.3.4.8: Diplome UN in VS na samostojnih visokošolskih zavodih (SVZ)

Naj ob koncu razdelka strnemo še nekatere ugotovitve. Pri opazovanju deležev diplomantov, ki jih imata v opazovanem obdobju obe univerzi ter po letu 1999 samostojni visokošolski zavodi, so nekatere posebnosti kar dobro opazne.

Na splošno se je *število diplom na rednem študiju* po letu 1991 *na obeh univerzah povečevalo z dokaj enakimi indeksi*, čeprav je prihajalo do manjših nihanj, a v obe smeri.⁴ V tem pogledu sta si univerzi torej relativno izenačeni. Na *izrednem študiju* je slika nekoliko drugačna: rast je hitrejša in bolj konstantna na UL, na UM pa je poleg tega moč opaziti dva manjša upada (1994 in 1997), a tudi en precejšen skok glede na UL (2001). V najnovjšem obdobju je na obeh univerzah opazen upad v deležu in v absolutnem številu, ki ga lahko delno pojasni iztek nekdanjih višješolskih diplom, morda pa tudi visokošolskih (VS) diplom tistih kandidatov, ki so se po načelu prehodov med programi po nekdanji višješolski diplom vpisali v tretji letnik VS študija (ta praksa je bila za kandidate v prvih letih po uvedbi novih programov precej privlačna).

Delež žensk pri diplomah pričakovano pokaže tista gibanja, ki smo jih ugotavljali že pri analizi vpisa; še več, pokaže se, da *ženske študij končajo nekoliko bolj uspešno kot moški*. Na *nacionalni ravni* se delež žensk dokaj kontinuirano giblje okrog 60% vseh diplomantov, kar je za približno 5 odstotnih točk bolje glede na njihov delež med vsemi vpisanimi študenti (prim. tabelo 2.3.1.2). To gibanje je posebej značilno za *redni študij*, na *izrednem študiju* pa je nekaj več nihanja in v posameznih letih znaša tudi samo 55%, kar je približno toliko, kolikor sicer znaša njihov delež med vpisanimi. Na izrednem študiju je torej uspešnost žensk in moških bolj primerljiva.

Po deležu žensk med diplomanti *na rednem študiju* ni večjih razlik med univerzama, na *izrednem* pa so: na UL so imele že na začetku devetdesetih več večino ženske (60%), na UM pa jih je bilo manj od polovice vseh (46,6%); *danes sta obe univerzi po deležu ženske med diplomanti izrednega študija dokaj izenačeni* (okrog 60%), takšen delež pa beležijo tudi na samostojnih visokošolskih zavodih, kjer pa so diplome podelili šele prvim generacijam.

Ko primerjamo razmerja med univerzama glede na strukturo študijskih programov, na katerih so kandidati diplomirali, se ponovno pokaže nekaj razlik. V osemdesetih in v začetku devetdesetih let je bil *na rednem študiju* delež (kasneje ukinjenih) *višješolskih diplom* na UL manjši od polovice vseh (okrog

⁴ Nekoliko bolj opazen je samo manjši upad na UM sredi prve polovice devetdesetih; za bolj utemeljeno pojasnitev bi bilo treba to obdobje naknadno posebej analizirati.

2.4 Nekatera gibanja na podiplomskem oziroma doktorskem študiju

Ko analiziramo gibanja na podiplomskem oziroma doktorskem študiju, je najprej opazen precej manjši obseg vključenih, kar lahko npr. vpliva na obravnavo oziroma primerjave z dodiplomskim študijem. Iz vidika sistema pa imamo tu opraviti še z mnogimi posebnostmi. Ena izmed teh posebnosti je samo razlikovanje med specialističnim in magistrskim študijem, ki v opazovanem obdobju bolj kaže na naključnosti in/ali arbitrarnosti kot na jasno razlikovanje v definicijah.¹ Sam magistrski študij je bil tradicionalno razumljen kot *akademski študij* – predvsem kot pripravljavnica na doktorski študij –, nato pa je začel, različno na različnih področjih, od tega vzorca odstopati, tako da se zadnje desetletje postopoma vse bolj približuje tistemu, kar sodobne razprave v bolonjskem procesu imenujejo »druga stopnja«: študij, ki je pomemben (tudi) *zaradi zaposljivosti*.

Druga pomembna posebnost v primerjavi z dodiplomskimi študijskimi strukturami je, da sta bila tako doktorski kot magistrski (specialistični) študij vse do začetka devetdesetih let pretežno *povsem individualna*, glede na vpisni obseg – in odtod tudi glede na spremljanje – pa *zelo omejena*: vpisnim generacijam, prehodu med letniki in podobnim kategorijam lahko sledimo šele v najnovšem času. Pretežno individualni značaj vključitve in samega študija je ključni razlog, da smo se sredi devetdesetih let, ko se obseg dodiplomskega študija pričinja povečevati, srečevali s hudo razdrobljeno strukturo številnih podiplomskih študijskih programov in redkih vpisanih študentov. S tem problemom se je med drugim soočil nacionalni projekt sofinanciranja podiplomskega študija (prim. razdelek 2.4.2.1). V najnovšem času pa postaja razpoznavna še ena značilnost, ki verjetno dokončno odpravlja prenekatero tradicionalno potezo: *tudi ta študij postaja množičen*. S problemi, ki jih to dejstvo prinaša, se bomo šele srečevali; spremembe študijskih struktur, ki jih je prinesla zakonska novela iz maja 2004, jih lahko olajšajo oziroma pomagajo reševati.

Zaradi takšnih in podobnih sistemskih razlik je dolgoletno kontinuirano spremljanje precej oteženo. Za razliko od prejšnjih poglavij bomo tu pretežno spremljali gibanja po letu 1991, saj za čas pred to letnico mnogih podatkov sploh ni na razpolago. Po začetku statističnega spremljanja v študijskem letu 1991/92 je bilo v študijskem letu 1994/95 ponovno izpuščeno, kar bo mogoče opaziti v vseh tabelah. Vir podatkov so SURS *Rezultati raziskovanj* (RR), razen v nekaterih posebnih parametrih, kjer smo uporabljali gradiva in podatke MŠZŠ in na to dodatno opozorili. V RR za študijski leti 2000/01 in 2001/02 je nekaj napak pri seštevanju, zato so sumarni podatki za ti dve leti v tabelah 2.4.1.1. in 2.4.1.3 popravljeni. RR za leto 2003/04 so (še) interno gradivo.

2.4.1 Vpis v podiplomski študij za pridobitev magisterija in specializacije

Vpis v podiplomski študij lahko spremljamo šele od študijskega leta 1991/92; gibanja bomo prikazali na tabeli 2.4.1.1. Prikazali bomo *število vseh podiplomskih študentov* in indeks rasti (kolona 2), delež žensk (kolona 3) ter razmerje med magistrskim in specialističnim študijem (koloni 4 in 5). Razlikovanja med vpisom po (dveh) letnikih tabela ne vključuje iz dveh razlogov. Prvega prispeva že omenjeno pomanjkljivo statistično spremljanje, drugega pa dejstvo (s katerim je prvi razlog verjetno tudi pogojen), da je bilo dva letnika, v katerih bi moral v načelu ta študij potekati, v preteklosti težko opredeliti. Ker je bil študij pretežno individualen, vpis v višji letnik tudi ni (bil) kategorija, iz katere bi bilo mogoče sklepati na kakšne posebne značilnosti podiplomskih gibanj. Dejansko trajanje od začetka do zaključka študija je na tem področju še bolj neopredeljeno kot na dodiplomskem študiju. Končno, specializacija je lahko trajala tudi manj kot dve leti, kar prispeva dodatni problem.

¹ Sprememba visokošolske zakonodaje iz maja 2004 je to razlikovanje odpravila, bolj pa je poudarila nekatere elemente vseživljenjskega učenja.

T 2.4.1.1: Vpis v podiplomski študij (mag., spec.) in struktura vpisanih po spolu

1.	2.		3.		4.		5.	
Št. leto	Vsi	Rast	Ženske	%	Mag.	4:5	Spec.	5:4
1991/92	1.647	84	726	44,1
1992/93	1.902	97	879	46,2
1993/94	1.815	93	827	45,6
1994/95
1995/96	1.957	100	879	44,9	1.824	93	133	7
1996/97	2.474	126	1.251	50,6	2.239	90	235	10
1997/98	2.584	132	1.277	49,4	2.329	89	255	11
1998/99	3.006	154	1.487	49,5	2.825	94	181	6
1999/00	3.760	192	1.905	50,7	3.563	94	197	6
2000/01	3.607	184	1.798	49,8	3.417	94	190	6
2001/02	4.613	236	2.412	52,3	4.161	90	452	11
2002/03	5.606	286	2.959	52,8	4.938	86	668	14
2003/04	6.092	311	3.295	54,1	5.148	82	944	18

V drugi tabeli (2.4.1.2) bomo analizirali strukturo vpisanih v podiplomski študij po starostnih skupinah. Ponovno smo se srečali s težavo, ki jo prispeva nastajajoče in spreminjajoče se statistično spremljanje. Starostne skupine so bile prva tri leta opredeljena nekoliko drugače kot po letu 1995, ko postane spremljanje bolj sistematično in podrobno, zato smo to spremembo v tabeli posebej prikazali. Način spremljanja strukture vpisanih na podiplomski študij po starostnih skupinah pa se je spreminjal še drugače. V obdobju med študijskimi leti 1991/92 in 1993/94 lahko najdemo podatke o starostnih skupinah le za vpisane v 1. letnik podiplomskega študija, ne pa za vse vpisane; od študijskega leta 1998/99 do študijskega leta 2003/04 pa najdemo podatke po starosti za vse vpisane na podiplomski študij. Za študijski leti 2000/01 in 2001/02 je popravljena manjša napaka pri podatkih o magisterijih (napačen seštevek) iz RR.

T 2.4.1.2: Struktura vpisanih v podiplomski študij (mag. in spec.) po starosti

1.	2.		3.		4.		5.	
Št. leto	Do 26 let	(%)	Od 26 do 30 let	(%)	Od 31 do 35 let	(%)	36 let in več	(%)
1991/92	331	20,1	786	47,7	289	17,5	241	14,6
1992/93	335	17,6	856	45,0	351	18,5	360	18,4
1993/94	349	19,2	822	45,3	299	16,5	345	19,0
1994/95
Št. leto	Od 20 do 24 let	(%)	Od 25 do 29 let	(%)	Od 30 do 34 let	(%)	35 let in več	(%)
1995/96	206	10,5	1.055	53,9	332	16,9	364	18,5
1996/97	301	12,2	1.228	49,6	409	16,5	536	21,6
1997/98	301	11,6	1.341	51,9	432	16,7	510	19,7
1998/99	407	13,5	1.574	52,4	487	16,2	538	17,9
1999/00	116	3,1	2.054	54,6	834	22,2	756	20,1
2000/01	475	12,1	2.113	53,8	674	17,2	660	16,8
2001/02	501	10,1	2.650	53,6	850	17,2	943	19,1
2002/03	602	10,7	3.177	56,7	913	16,3	914	16,3
2003/04	543	8,9	3.466	56,8	1028	16,9	1055	17,3

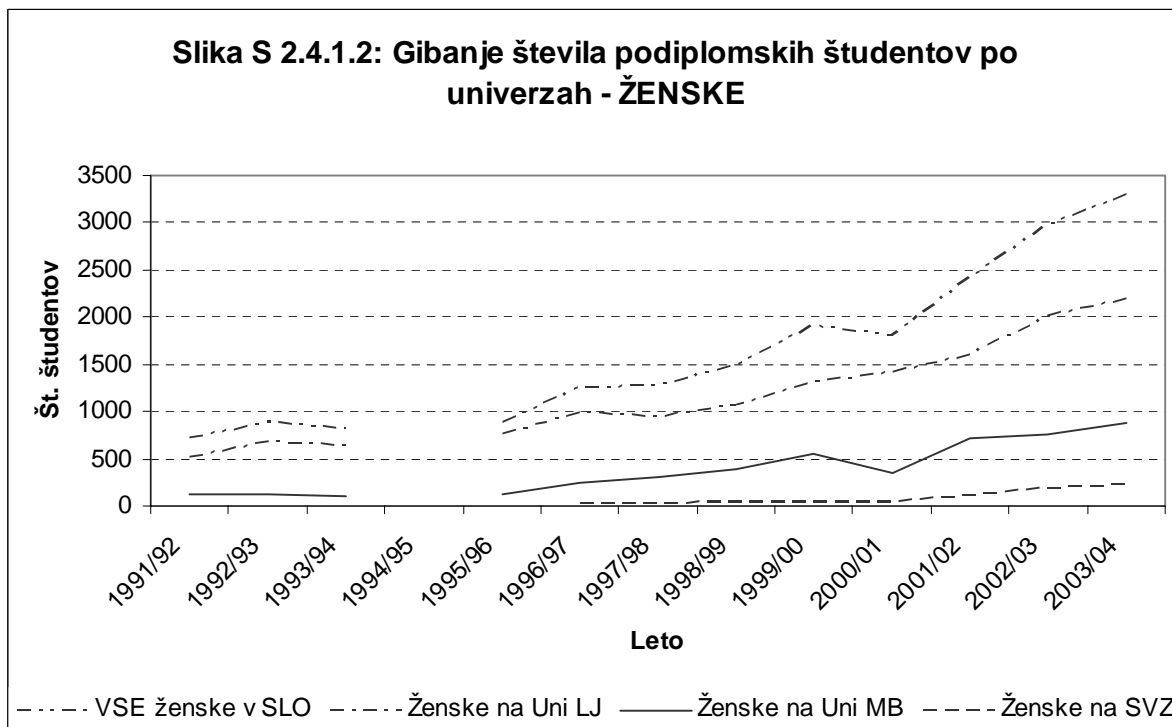
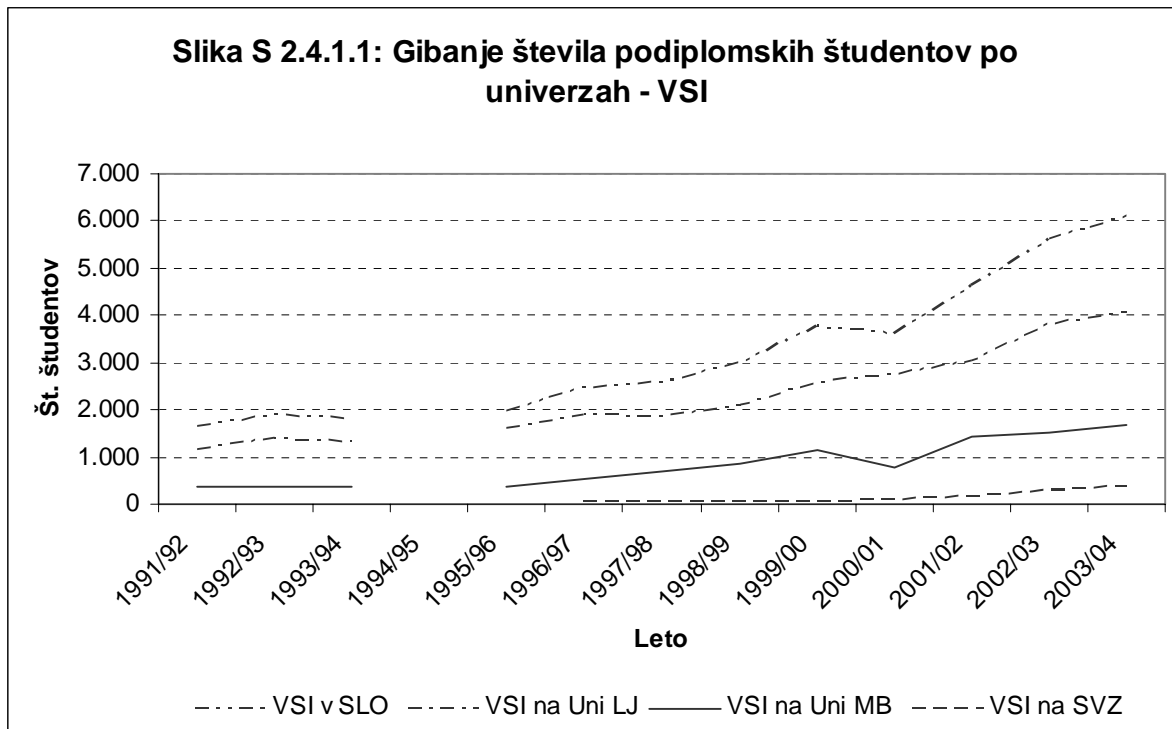
Podobno kot pri dodiplomskem študiju je tudi na podiplomskem študiju velika večina vpisanih na Univerzi v Ljubljani, kjer ima ta študij pač daljšo tradicijo in vključuje precej širši krog disciplin. Na tabeli 2.4.1.3 prikazujemo *spreminjanje deležev podiplomskih studentov med obema univerzama*. Od študijskega leta 1996/97 se univerzama – zaenkrat še bolj simbolično – pridružijo tudi samostojni visokošolski zavodi. Ker je Univerza na Primorskem začela z delom šele v študijskem letu 2003/04 in ker večina njenega podiplomskega študija poteka na članicah, ki so bile do tega študijskega leta obravnavane v kategoriji samostojnih visokošolskih zavodov, v zadnji vrstici (2003/04) kolone 5 navajamo skupni seštevek za samostojne visokošolske zavode ter Univerzo na Primorskem. Na Univerzi na Primorskem je sicer v študijskem letu 2003/04 vpisanih 242 podiplomcev, kar predstavlja 3,9%; med njimi je bilo 154 žensk ali 63,6% vseh.

Manjšo deviacijo prinaša dejstvo, da so v letih od 1991 do 1994 med vpisane podiplomce prišteti tudi specializanti v zdravstvu, zato seštevek UL in UM (kolona 2: RS – vsi; označeno z zvezdico *) ni enak številu vseh vpisanih, zato pa smo deleže univerz za vsa leta izračunali brez samo na podlagi števila njihovih podiplomskih študentov (ti skupaj v treh zaporednih letih znašajo: 1.496, 1.774 oziroma 1.658 podiplomskih študentov). Specializantov v zdravstvu je bilo v študijskem letu 1991/92 151 (94 žensk), v študijskem letu 1992/93 128 (83 žensk) in v študijskem letu 1993/94 157 (94 žensk). Z novo visokošolsko zakonodajo je bilo izobraževanje oddeljeno od visokošolskega sistema in z letom 1995/96 specialistov v zdravstvu v RR ni več, se pa pojavljajo pri diplomah, kjer smo jih vselej odšteli.

T 2.4.1.3: Struktura vpisanih v podiplomski študij (mag. in spec.) po univerzah in spolu

1. Študijsko leto	2. RS – vsi	3.		4.		5.	
		UL		UM		SVZ	
		Vsi	Ženske	Vsi	Ženske	Vsi	Ženske
1991/92	*1.647	1.129 75,5	514 45,5	367 24,5	118 32,2		
1992/93	*1.902	1.407 79,3	677 48,1	367 20,7	119 32,4		
1993/94	*1.815	1.304 78,6	630 48,3	354 21,4	103 29,1		
1994/95		
1995/96	1.957	1.605 82,0	759 47,3	352 18,0	120 34,1		
1996/97	2.474	1.903 77,0	985 51,7	525 21,2	240 45,7	44 1,8	26 59,1
1997/98	2.584	1.846 71,4	942 51,0	695 26,9	307 44,1	43 1,7	28 65,1
1998/99	3.006	2.106 70,0	1.058 50,2	847 28,2	394 46,6	53 1,8	35 66,0
1999/00	3.760	2.573 68,4	1.314 51,1	1.142 30,4	560 49,0	45 1,2	31 68,8
2000/01	3.607	2.762 76,5	1.408 50,9	776 21,5	347 44,7	69 1,9	43 62,3
2001/02	4.613	3.022 65,5	1.595 52,7	1.418 30,7	717 50,5	173 3,8	100 57,8
2002/03	5.606	3.798 67,8	2.006 52,8	1.509 26,9	759 50,3	299 5,3	194 64,8
2003/04	6.092	4.051 66,5	2.180 53,8	1.686 27,7	884 47,3	355 5,8	231 65,1

Na naslednji sliki (S 2.3.4.1) bomo združili in grafično ponazorili nekatere bolj pomembne parametre, ki izhajajo iz tabel 2.4.1.1 in 2.4.1.3. Posebej je predstavljeno *gibanje vseh diplomantov v Sloveniji* (ter med njimi *delež žensk*), na enak način pa je predstavljeno tudi *gibanje po univerzah* in samostojnih visokošolskih zavodih. Enako, kot smo to storili že pri tabelarnem delu, je Univerza na Primorskem v študijskem letu 2003/04 obravnavana v kategoriji samostojnih visokošolskih zavodov.

Komentar

Vpis na podiplomski študij se *skozi vse opazovano obdobje povečuje*, bistveno povečevanje pa lahko spremljamo šele *od konca devetdesetih let dalje*. Delež *specialističnega študija* je bil vedno dokaj nizek (le okrog 10%), le v zadnjih dveh letih se nekoliko poveča, še zlasti na (nekdanjih) visokih strokovnih šolah. Ženske so bile med vpisanimi podiplomskimi študenti do sredine devetdesetih let v manjšini, po tem letu pa preidejo v večino. *Današnje razmerje med moškimi in ženskami (45,9 : 54,1) je skoraj natančno obratno od tistega z začetka devetdesetih let (55,9 : 44,1)*.

Spremljanje starostne strukture otežuje sprememba metodologije. Očitno pa je, da je *največ podiplomskih študentov starih med 25 in 30 let (danes je takih dobra polovica)*; njihov delež se postopoma povečuje. Starostni skupini med 30 in 35 leti ter nad 35 leti sta v opazovanem obdobju relativno konstantni (vsaka od njiju sicer nekoliko niha, praviloma med 15% in 20%). Delež najmlajše skupine je, razumljivo, nekoliko slabši; v začetku devetdesetih je bil malo večji iz strukturnih razlogov, to je, zaradi možnosti specializacij po doseženi višješolski diplomi.

Če opazujemo *gibanje deležev med univerzama oziroma samostojnimi visokošolskimi zavodi*, je opazno postopno zmanjševanje deleža na Univerzo v Ljubljani (ob siceršnjem absolutnem povečevanju števila podiplomskih študentov): njen delež upade iz treh četrtin na začetku devetdesetih na današnji dve tretjini. Razlika se očitno ne seli samo na Univerzo v Mariboru z dobro četrtino vseh podiplomskih študentov (kljub določenemu nihanju je njen delež danes le malo večji kot na začetku devetdesetih), pač pa na samostojne visokošolske zavode in v zadnjem letu Univerzo na Primorskem (danes skupaj že 5,8%).

Če v razmerju med univerzami in samostojnimi visokošolskimi zavodi opazujemo še gibanje deležev žensk, na podlagi prejšnjih opazanj ni presenetljivo, da se povsod povečuje. Bolj zanimiva je ugotovitev, da je *delež žensk najnižji na Univerzi v Mariboru* (danes 47,3%; vpliv tehniških študijev?) in *najvišji med samostojnimi visokošolskimi zavodi oziroma Univerzi na Primorskem* (danes 65,1%; vpliv družboslovnih in humanističnih študijev?). Univerza v Ljubljani je glede deleža žensk (zdaj 53,8%) zelo blizu slovenskemu povprečju (54,1%).

Tudi pri analizi podiplomskega študija si na koncu zastavljamo vprašanje, kako je z *regionalnim izvorom študentov*. Enako kot v poglavju o dodiplomskih študentih smo pripravili tabelo z izračunom deležev podiplomskih študentov po statističnih regijah. Navedba »vsi« (kolona 2) pomeni seštevek magistrskega in specialističnega študija. Do študijskega leta 2002/03 ni ločenih podatkov za magisterij in specializacijo.

Iz pregleda je moč sklepati, da se *regionalni izvor podiplomskih študentov postopoma odpira oziroma širi*. Od začetka devetdesetih let se je namreč delež podiplomskih študentov zmanjševal v obeh »univerzitetnih« regijah (osrednje slovenska ter podravska): v Ljubljani gre za 5,66% upad, v Mariboru pa za 6,81% upad. Obenem so se deleži v prav vseh drugih regijah povečali in sicer najbolj v novi »univerzitetni« regiji, to je obalno-kraški regiji (3,21), nato pa sledijo: dolenska (2,17), gorenjska (2,01), goriška (1,67), savinjska (1,28), pomurska (0,72), spodnje posavska (0,54), zasavska (0,44), notranjsko-kraška (0,41) in koroška regija (0,29). V primerjavi z dodiplomskim študijem tu ni posebnih presenečenj: delež študentov iz »starih« univerzitetnih regij se po pričakovanju manjša, vse ostale regije pa svoj deleže povečujejo. Razlike v povečevanju dokaj zgovorno govorijo o razvojnih potencialih posameznih regij.

T 2.4.1.4: Struktura vpisanih v podiplomski študij (mag. in spec.) po regionalnem izvoru

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.
Leto	prog.	POM	POD	KOR	SAV	ZAS	POS	DOL	OSR	GOR	NOT	NGO	O-K
91-92	vsi	3,15	22,88	2,83	9,60	1,54	1,48	3,03	38,16	7,80	1,67	4,77	3,03
92-93	vsi	2,64	16,97	3,02	7,72	1,56	1,72	6,00	41,62	9,51	1,72	4,00	3,45
93-94	vsi	3,45	16,71	2,71	9,68	1,58	1,98	3,62	43,51	7,98	2,09	3,45	3,17
94-95	vsi
95-96	vsi	3,69	15,16	2,95	8,02	1,26	2,16	2,79	41,36	10,30	2,06	5,49	4,70
96-97	vsi	3,13	14,54	2,92	8,94	1,31	1,89	3,21	42,52	9,10	2,01	4,90	5,48
97-98	vsi	3,17	17,03	3,29	9,53	1,72	2,04	3,88	38,42	9,34	2,11	5,25	4,16
98-99	vsi	3,41	16,26	3,28	12,24	2,09	2,13	4,05	38,38	8,38	1,82	3,95	3,95
99-00	vsi	3,54	16,54	2,84	10,96	1,27	1,70	5,20	38,84	8,20	1,73	4,55	4,57
00-01	vsi	3,17	13,17	2,96	9,78	1,51	2,10	5,80	39,10	9,65	2,34	5,41	4,94
01-02	vsi	4,04	15,86	2,85	10,76	2,03	2,30	5,17	34,87	9,55	2,34	5,32	4,84
02-03	mag.	3,92	16,38	2,89	11,16	2,13	2,03	5,05	33,46	9,64	2,03	6,00	5,26
	spec.	4,81	9,33	1,50	10,69	2,86	2,25	4,21	33,13	10,84	2,86	7,37	10,09
	vsi	4,03	15,53	2,73	11,10	2,22	2,06	4,77	33,42	9,78	2,13	6,16	5,84
03-04	mag.	3,81	17,25	3,37	11,27	1,91	1,99	5,05	32,46	9,69	2,07	5,76	5,31
	spec.	4,20	9,59	1,72	8,72	1,83	2,15	5,06	32,65	10,45	2,15	10,12	11,31
	vsi	3,87	16,07	3,12	10,88	1,90	2,02	5,20	32,50	9,81	2,08	6,44	6,24

Statistične regije:

POM - pomurska

POD - podravska

KOR - koroška

SAV - savinjska

ZAS - zasavska

POS - spodnje posavska

DOL - dolenska

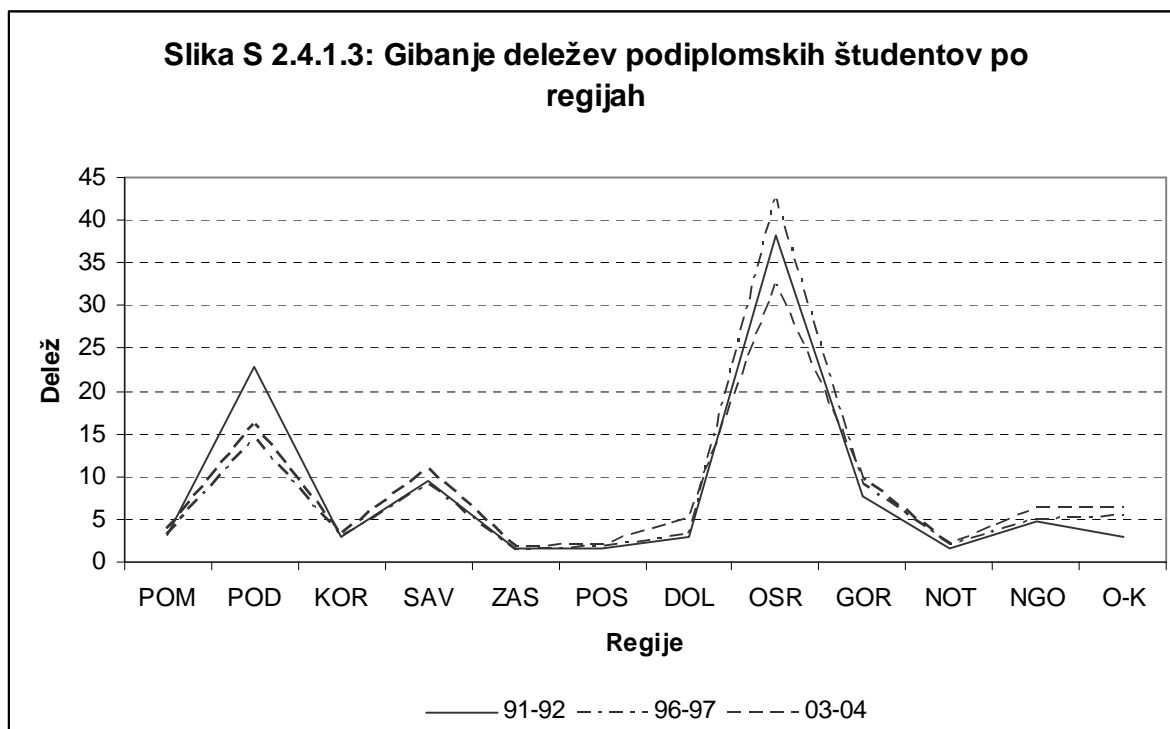
OSR - osrednje slovenska

GOR - gorenjska

NOT - notranjsko-kraška

NGO - goriška

O-K - obalno-kraška

2.4.2 Diplomanti podiplomskega študija in uspešnost študija

Glede na različnost oziroma spreminjanje študijskih struktur, pa tudi glede na spremembe pri samem statističnem spremljanju podiplomskega študija je analiza uspešnosti ali učinkovitosti podiplomskega študija še težja naloga, kot je bila na dodiplomskem študiju. Najprej bomo v tabeli zbrali podatke o diplomantih magistrskega in specialističnega študija za posamezna leta; diplomante uradna statistika spremlja že od vsega začetka obdobja, ki ga tu obravnavamo, zato bomo v tem razdelku za razliko od prejšnjega (vpis) analizo lahko podaljšali tudi v osemdeseta leta.

V tabeli 2.4.2.2 so navedeni podatki o vseh diplomantih in indeks njihove rasti (kolona 1), delež žensk (kolona 3; glede vrste študija tudi 6 in 8) ter razmerje med magisteriji (kolona 5) in specializacijami (kolona 7). Bolj podrobni podatki za leto 2003 ob zaključevanju tega poročila še niso bili na razpolago.

T 2.4.2.1: Diplomanti specialističnega in magistrskega študija po vrsti študija in spolu

1 Leto	2		3		5	6	7	8
	RS – vsi	Rast	RS – ženske	%	Magisterij – vsi	Magisterij – ženske	Speciali- zacija	Spec. – ženske
1981	184	40	30	16	162	...	22	...
1985	254	56	69	37	244	...	10	...
1990	466	102	168	91	421	133	45	35
1991	455	100	185	100	397	141	58	44
1992	513	113	212	114	406	144	107	68
1993	578	127	281	152	407	159	171	122
1994	424	93	171	92	377	146	47	125
1995	416	91	196	106	355	151	61	45
1996	466	102	217	117	418	186	48	31
1997	544	119	229	124	463	204	81	25
1998	576	126	264	143	520	236	56	28
1999	624	137	284	153	553	251	71	33
2000	633	139	275	148	582	248	51	27
2001	776	170	369	199	713	350	63	19
2002	948	208	493	266	877	454	71	39
2003	975	214

V povezavi s področjem specialističnega študija je potreben poseben komentar. Problem *specializacij v zdravstvu* smo omenili že zgoraj; v *Rezultatih raziskovanj* so od leta 1992 specialisti v zdravstvu vključeni v redne statistične raziskave o diplomantih podiplomske stopnje. Do leta 1991 je bil vir podatkov o specialistih v zdravstvu Ministrstvo za zdravstvo in niso bili vključeni statistične obdelave SURS-a. Za namen tega pregleda so bili specialisti v zdravstvu odšteti; kot smo že navedli, z novo visokošolsko zakonodajo (1993) te specializacije ne spadajo v visokošolski sistem, pač pa sodijo kot specifičnost na področje usposabljanja v zdravstvu.

Na drugi strani pa se v obdobju do leta 1996 *specializacije* v statističnih pregledih delijo tudi na specializacije po pridobljeni višji strokovni izobrazbi in specializacije po pridobljeni visoki strokovni izobrazbi. Slednjih v glavnem ni veliko in so omejene na ožja področja. Podrobni podatki o teh diplomah so naslednji:

- 1991: 25 na Višji šoli za zdravstvene delavce UL in 17 na Višji šoli za socialno delo UL;
- 1992: 1 na Višji upravni šoli UL in 55 na Visoki šoli za socialno delo UL;
- 1993: 2 na Višji upravni šoli UL, 76 na Visoki šoli za socialno delo UL in 9 na Visoki šoli za zdravstvo UL;
- 1994: 6 na Visoki šoli za socialno delo UL in 1 na Pravni fakulteti UL;
- 1995: 2 na Visoki šoli za socialno delo UL, 14 na Visoki šoli za zdravstvo UL in 1 na Fakulteti za strojništvo UM;
- zadnji podatek je iz leta 1996: 2 specialista po doseženi višji strokovni izobrazbi na Visoki šoli za zdravstvo UL.

Vir podatkov za leto 2003 so *Statistične informacije* (št. 132; Diplomanti višjih strokovnih šol in visokošolskih zavodov, 14. maj 2004). Podatki o magisterijih in specializacijah so združeni, odšteti je bilo mogoče samo podatke Ministrstva za zdravstvo, ni pa bilo mogoče priti do točnega števila žensk, ker so v dosegljiv podatek (570) vključene tudi specialistke Ministrstva za zdravstvo.

Zdaj pa bomo posebej analizirali še razporeditev diplomantov podiplomskega študija po obeh univerzah in v novejšem času tudi po samostojnih visokošolskih zavodih (SVZ). Podatkom o skupnem številu diplomantov dodajamo tudi podatke o številu žensk, povsod pa tudi indekse rasti.

T 2.4.2.2: Diplomanti specialističnega in magistrskega študija po univerzah in spolu

1	2		3		4		5		6	7
Leto	UL	Rast	Žen.	Rast	UM	Rast	Žen.	Rast	SVZ	Ženske
1981	175	46	30	17	9	12	–			
1985	198	52	53	31	56	75	16	133		
1990	390	102	150	87	77	103	18	150		
1991	380	100	173	100	75	100	12	100		
1992	450	118	194	112	63	84	18	150		
1993	477	126	242	140	101	135	39	325		
1994	356	94	152	88	68	91	19	158		
1995	334	88	172	99	82	109	24	200		
1996	375	99	184	106	91	121	33	275		
1997	468	123	200	116	76	101	29	241		
1998	486	128	230	133	88	117	33	275	2	1
1999	503	132	242	140	116	155	39	325	5	3
2000	503	132	227	131	126	168	46	383	2	1
2001	616	162	283	164	149	199	63	525	5	4
2002	754	198	396	229	190	253	96	800	4	1
2003	761	200	...		206		...		8	...

Ker je bilo doslej na samostojnih visokošolskih zavodih podeljenih le malo diplom, jih bomo spremljali bolj podrobno:

1998: podeljena 2 magisterija; 1 na ISH (Ljubljana) in 1 na Politehnik (Nova Gorica);

1999: 5 magisterijev na ISH;

2000: 1 magisterij na ISH in 1 na Politehnik;

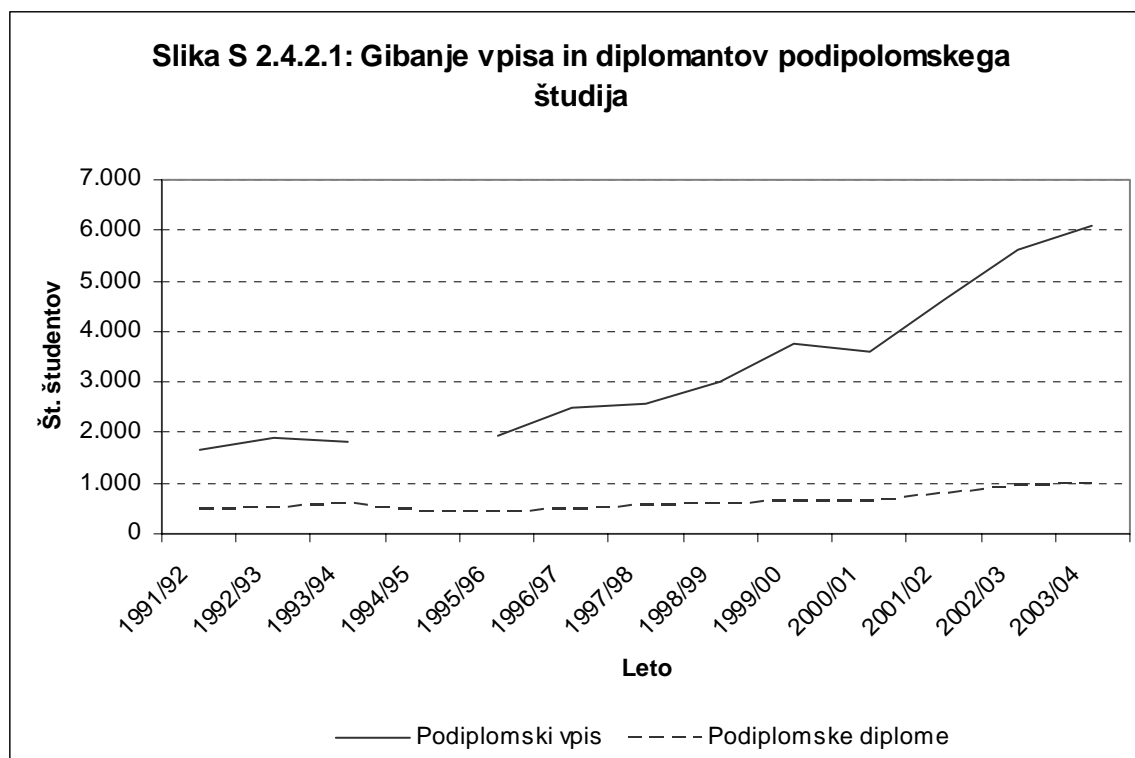
2001: 3 magisteriji na ISH in 2 na Politehnik;

2002: 2 magisterija na ISH in 1 na Politehnik; 1 specializacija na Visoki šoli za management v Kopru,

2003: 4 podiplomski diplomanti Fakulteta za management Univerze na Primorskem (iz vira ni razvidno, ali magistri ali specialisti), od samostojnih visokošolskih zavodov pa 2 z Visoke šole za podjetništvo (Portorož), 1 z Politehnik in 1 iz ISH.

Komentar

V začetku devetdesetih let imamo v primerjavi z začetkom osemdesetih sicer res že več kot dvakratno število podiplomskih diplomantov, a skupno število je še zmeraj majhno (455), kar znaša 8,4% tedanjega števila visokošolskih diplomantov. *Vse do leta 2000 to število ni bistveno naraščalo*; po tem letu pa zelo eksponentno poskoči (že do leta 2002 se podvoji, a znaša le 7,9% števila tedanjega visokošolskih diplomantov), kar lahko povežemo zlasti z vzpostavitvijo sistema sofinanciranja, o čemer bo več povedanega kasneje.

V osemdesetih letih je opazen dokaj nizek delež žensk, v devetdesetih, še posebej v zadnjem obdobju, pa se ta delež hitro povečuje: hitreje od povečanja skupnega števila podiplomskih študentov. Kot na dodiplomskem študiju je tudi tu *večina diplom danes že podeljena ženskam*. Delež magisterijev je med diplomami bistveno večji kot delež specializacij (približno 90 : 10).

Število podeljenih diplom na Univerzi v Ljubljani je tri do štirikrat večje kot na Univerzi v Mariboru, toda indeks rasti diplomantov je *hitrejši na Univerzi v Mariboru* (253, v Ljubljani 198). Podobno je z indeksom rasti diplomantk: za leto 2002 znaša v Mariboru kar 800, v Ljubljani pa 229.

Če bi uspešnosti podiplomskega poskušali slediti z ugotavljanjem razmerja med vpisom in diplomami, bi se znašli pred precej zapleteno nalogo. Glede na sistemsko nedorečenost

podiplomskega študija v preteklosti je dejansko trajanje študija zelo različno, zato je nejasno, kaj bi s takšnim spremljanjem sploh lahko ugotovili. Kljub temu na naslednji sliki prikazujemo gibanje vpisa in gibanje diplom podiplomskega študija od začetka devetdesetih do danes. Na tem posebnem področju pa poleg tega razpolagamo v zadnjih letih s podatki, s katerimi je mogoče to problematiko bolje osvetliti, kar bomo storili v nadaljevanju.

2.4.2.1 Podiplomski študij in vzpostavitev sistema sofinanciranja

V študijskem letu 1998/99 se je na podlagi vladnega sklepa o sofinanciranju podiplomskega študija pričel projekt »sofinanciranje podiplomskega študija«. ¹ Dotlej podiplomski študij (če izvzamemo projekt »mladi raziskovalci«, ki pa je bil po obsegu lahko le zelo omejen) ni bil sistemsko financiran ali kako drugače spodbujan. Namen projekta je bil, da se *poveča število študentov podiplomskega študija*, vzpostavi *sodelovanje med visokošolskimi in raziskovalnimi zavodi*, sodelovanje visokošolskih učiteljev in raziskovalnih delavcev, racionalnejša raba opreme, infrastrukture ipd., pa tudi, da se *izboljša organiziranost študija* (skupen razpis, vpis v začetku oktobra, izvedba letnika v enem študijskem letu) in da se *preoblikujejo študijski programi* (pogoj za sofinanciranje je kreditno ovrednotenje, opredelitev individualnega raziskovalnega dela, izraženega v kreditnih točkah, možnost, da se del obveznosti opravi na drugem visokošolskem zavodu ipd.).

Teza, da je sofinanciranje pomembno pripomoglo k hitrejšemu večanju števila vpisanih, je videti iz podatkov, ki jih prikazuje naslednja tabela, dokaj realna. Spremljamo obdobje od začetka sofinanciranja (1998/99). Podatki o vpisanih podiplomskih študentih v koloni 2 ne zajemajo študentov 3. in 4. (doktorskega) letnika oz. tistih, ki jim je bil odobren doktorski študij. Med sofinanciranimi študenti tudi niso zajeti mladi raziskovalci ter v študijskih letih 1998/99 in 1999/2000 asistenti stažisti. V koloni 5 so dodani podatki o številu sofinanciranih študijskih programov (na razpis za sofinanciranje se namreč prijavljajo visokošolski zavodi s svojimi programi in ne študenti). V kolonah 2, 3 in 5 so v *kurzivi* dodani indeksi rasti. Vir: MŠZŠ.

T 2.4.2.3: Podiplomski študij in projekt sofinanciranja

1.	2.		3.		4.	5.	
Študijsko leto	Vpisani študenti		Sofinancirani študenti		Delež sofin. glede na vse vpisane	Število sofin. stud. programov	
1998/199	3.006	<i>100</i>	881	<i>100</i>	26,6	69	<i>100</i>
1999/200	3.760	<i>125</i>	1.743	<i>198</i>	46,4	94	<i>136</i>
2000/200	3.922	<i>130</i>	2.479	<i>281</i>	63,2	113	<i>164</i>
2001/200	4.944	<i>164</i>	3.104	<i>352</i>	62,8	124	<i>180</i>
2002/200	5.606	<i>186</i>	3.334	<i>378</i>	60,0	124	<i>180</i>

Projekt je zanimiv tudi zaradi vzpostavitve spremljanja gibanj v sofinanciranem podiplomskem študiju. Po podatkih MŠZŠ je statistično opazna uspešnost sofinanciranih podiplomskih študentov. Po teh podatkih je prehodnost iz 1. v 2. letnik, za katerega so morali študentje v prvih petih letih zbrati najmanj 30 kreditnih točk (od skupno 60), od študijskega leta 2004/2005 naprej pa najmanj 45, je precejšnja: v študijskem letu 1999/2000 je v 2. letnik napredovalo 72% študentov, v letu 2000/2001 82,8%, v letu 2001/2002 77,6%, zadnje opazovano leto pa 73%.

¹ MŠZŠ je prvo leto za sofinanciranje namenilo 260 milijonov tolarjev, drugo 453, tretje 757, zadnji dve leti pa nekaj več kot milijardo tolarjev.

Opazno manjša pa je prehodnost v 3. letnik (neposredni prehod v doktorski študij), ki naj bi ga projekt tudi spodbujal. V študijskem letu 2000/2001 je v 3. letnik napredovalo le 2,7% študentov oziroma 17 od 635 vpisanih v 2. letnik v prejšnjem letu. V študijskem letu 2001/2002 jih je napredovalo 35 (od 918) ali 3,8%. V študijskem letu 2002/2003 je v 3. letnik vpisanih 5,4% študentov, to je 65 od 1.198. V 4. letniku jih je bilo v študijskem letu 2001/2002 10, v študijskem letu 2002/2003 pa 18.

Prehodnost iz 1. v 2. letnik je torej visoka, videti pa je, da se učinkovitost (hitrost) študija zatem zmanjša, kar je lahko povezano z nizko startno zahtevo po samo 30 kreditnih točkah za vpis v 2. letnik, zelo verjetno pa tudi z specifičnostmi in zahtevnostjo prehoda na doktorski študij ter ambicijami kandidatov. Sodobni mednarodni trendi kažejo, da postaja magistrska stopnja vse bolj samostojna stopnja študija, ki je očitno pomembna (tudi) zaradi zaposljivosti, nikakor ne več samo zaradi možnosti nadaljevanja doktorskega študija. Ta dejstva bo potrebno čim bolj upoštevati v t.i. bolonjski prenovi študija.

2.4.3 Doktorski študij

Vpisa v doktorski študij v obdobju, ki je predmet te raziskave, sistemsko ni mogoče analizirati, zato se za razliko od poglavij o dodiplomskem in podiplomskem (magistrskem, specialističnem) študiju tu omejujemo na *rezultate doktorskega študija*, to je, na spremljanje novih doktoratov po posameznih letih. Začetek doktorskega študija tradicionalno ni bil povezan s formalnim vpisom v študijski program oziroma letnik študija, pač pa s potrditvijo doktorske teme, česar pa ni mogoče obravnavati kot vpis (razpis, izbor kandidatov, vpis v študijsko leto oz. letnik študija ipd). Potrditev teme časovno tudi ne sovпада z začetkom študijskega leta. Manjkajo torej ključni elementi, ki bi omogočali spremljanje vpisa in napredovanja doktorskih študentov. Že dolga leta pa so na razpolago podatki o zaključku doktorskega študija (opravljeni doktorati), na katerih analiza temelji.

Vpis v doktorski študij šele v zadnjih letih postaja kategorija, ki bi jo bilo mogoče spremljati na podoben način, kot spremljamo podiplomski (magistrski in specialistični) študij: zaenkrat predvsem na podlagi t. im. neposrednega prehoda na doktorski študij (t.j. vpis v 3. letnik podiplomskega študija), ki sta ga univerzi na podlagi sistemskih sprememb iz sredine devetdesetih pričeli prakticirati v drugi polovici devetdesetih let. Po letu 1997 je to prakso še spodbudil tudi sistem sofinanciranja podiplomskega študija (pred tem v Sloveniji sistemskega financiranja na tem področju ni bilo), ki zahteva od visokošolskih zavodov, da spremljajo podiplomske študente in njihovo napredovanje po posameznih letnikih. Ker se doktorski študij po tem sistemu sofinancira na podlagi javnih razpisov in torej ne zajema vse populacije, podatki o študentih, ki se zbirajo pri financerju, niso celoviti. Prihajajoče »bolonjske« spremembe študijskega sistema bodo spremljanje doktorskega študija v tem pogledu verjetno še bolj približale sistemu spremljanja podiplomskega študija. K temu priganja tudi dejstvo, da se obseg doktorskega študija hitro veča; očitno je, da se za spremljanje posameznih parametrov v izobraževanju odločamo (še) takrat, ko zaznamo porast njihovega obsega in/ali njihov povečan pomen v družbenem zaznavanju. Končno ne gre prezreti dejstva, ki je bilo opazno že zgoraj: tudi sistematično spremljanje vpisa v podiplomski študij se je pri nas začelo šele na začetku devetdesetih let, ko se je pričel hitro širiti.

Tudi v tem poglavju so glavni vir podatkov *Rezultati raziskovanj (RR)*. Tako kot pri diplomantih dodiplomskega in podiplomskega študija se tudi število novih doktorandov na nacionalni ravni spremlja po koledarskih (in ne po študijskih) letih. V prvi tabeli 2.4.3.1 spremljamo doktorande po posameznih letih, spolno strukturo in delež po obeh univerzah ter od leta 1998 tudi samostojnih visokošolskih zavodih, v drugi tabeli 2.4.3.2 pa po starostnih skupinah. V obeh tabelah prikazujemo absolutna števila ter deleže; slednji so zapisani v *kurzivi*. Pri spremljanju deležev rasti na doktorskem študiju izhajamo iz leta 1991, na katerem določamo izhodiščno vrednost (100).

Leta 1981 in 1985 doktorati s posameznih področij oziroma visokošolskih zavodov še niso združeni po univerzah, ampak so navedeni le po posameznih visokih šolah, fakultetah in umetniških akademijah (po tedanji zakonodaji so bile pravne osebe). Tako je bilo leta 1981 na dveh članicah Univerze v Mariboru (Visoka tehniška šola, VTO Strojništvo in Visoka ekonomsko-komercialna šola) opravljenih 8 doktoratov (na vsaki po 4). Leta 1985 so bili doseženi 4 doktorati (na Visoki ekonomsko-komercialni šoli na Visoki šoli za organizacijo dela (na vsaki po dva). Vsi drugi doktorati so bili v tem obdobju doseženi na visokih šolah, fakultetah in umetniških akademijah, združenih v Univerzo v Ljubljani.

V kategoriji *Drugi* se nahajajo samostojni visokošolski zavodi, ki so bili ustanovljeni po letu 1995 in so si pridobili akreditacijo za izvajanje doktorskega študija (zaenkrat sta zajeta dva: ISH - Fakulteta

za podiplomski humanistični študij in Politehnika Nova Gorica). V tej kategoriji indeks povečevanja ni naveden zaradi (pre)kratkega obdobja spremljanja in majhnega števila doktorantov.

Vir podatkov za leto 2003 so *Statistične informacije* (št. 132, Diplomanti višjih strokovnih šol in visokošolskih zavodov, Slovenija 2003), kjer se delitev po starosti nekoliko razlikuje od ustaljene delitve v RR za predhodna leta: tako so za leto 2003 v eni sami skupini navedeni doktorandi, starejši od 40 let.

T 2.4.3.1 Doktorandi po spolu in univerzah

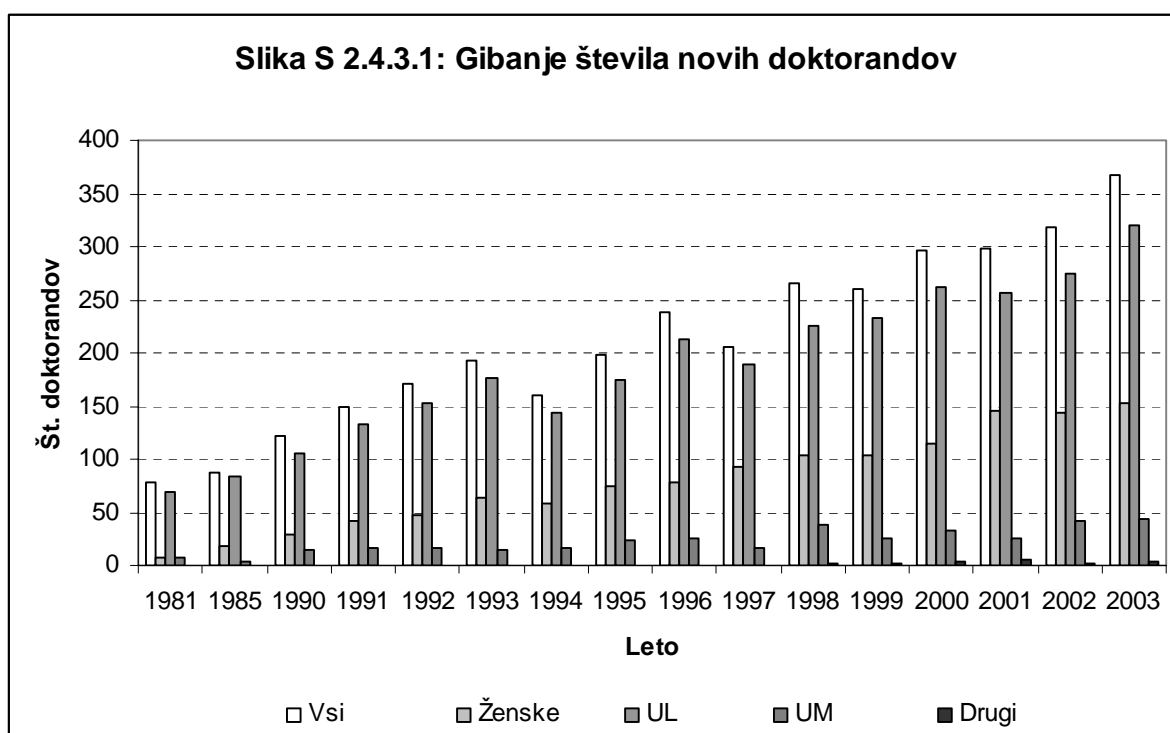
1	2		3		5		6		7
Leto	Vsi	%	Ženske	%	UL	%	UM	%	Drugi
1981	78	52	7	17	70	52	8	50	
1985	88	59	18	44	84	63	4	25	
1990	121	81	30	73	106	80	15	94	
1991	149	100	41	100	133	100	16	100	
1992	170	114	48	117	153	115	17	106	
1993	192	128	63	154	177	133	15	94	
1994	160	107	58	141	144	108	16	100	
1995	199	133	74	180	175	131	24	150	
1996	238	159	79	192	212	159	26	163	
1997	206	138	93	226	189	142	17	106	
1998	265	177	103	251	225	169	38	238	2
1999	260	174	103	251	232	174	26	163	2
2000	296	198	114	278	261	196	32	200	3
2001	298	200	146	356	257	193	26	163	5
2002	318	213	144	351	275	207	41	256	2
2003	367	246	152	370	320	240	44	275	3

T 2.4.3.2 Doktorandi po starostnih skupinah

1	2	3		4		5		6		7		
Leto	do 25 let	26-30 let		31-35 let		36-40 let		41-45 let		nad 45 let		
1981	-	6	7,7	27	34,6	12	15,4	14	17,9	19	24,5	
1985	-	4	4,5	13	14,8	29	33,0	17	19,3	25	28,4	
1990	-	9	7,4	16	13,2	34	28,1	13	10,7	29	24,0	
1991	-	7	4,7	36	24,2	34	22,8	34	22,8	38	25,5	
1992	1	0,6	12	7,1	60	35,3	26	15,3	36	21,2	35	20,6
1993	-	10	5,2	75	39,1	46	23,9	32	16,7	29	15,1	
1994	-	11	6,8	76	47,5	18	11,3	29	18,1	26	16,3	
1995	-	15	7,5	93	46,7	40	20,1	27	13,6	24	12,1	
1996	-	29	12,2	107	45,0	45	18,9	24	10,1	33	13,8	
1997	-	26	12,6	86	41,7	52	25,2	17	8,3	25	12,1	
1998	-	39	14,7	119	44,9	49	18,5	29	10,9	29	10,9	
1999	1	0,4	43	16,5	97	37,3	52	20,0	30	11,5	37	14,2
2000	-	77	26,0	104	35,1	55	18,6	22	7,4	38	12,8	
2001	-	70	23,5	124	41,6	58	19,5	22	7,4	24	8,1	
2002	-	82	25,8	126	39,6	56	17,6	25	7,9	29	9,1	
2003	-	73	19,9	142	38,7	70	19,1	82*		22,3*		

Komentar

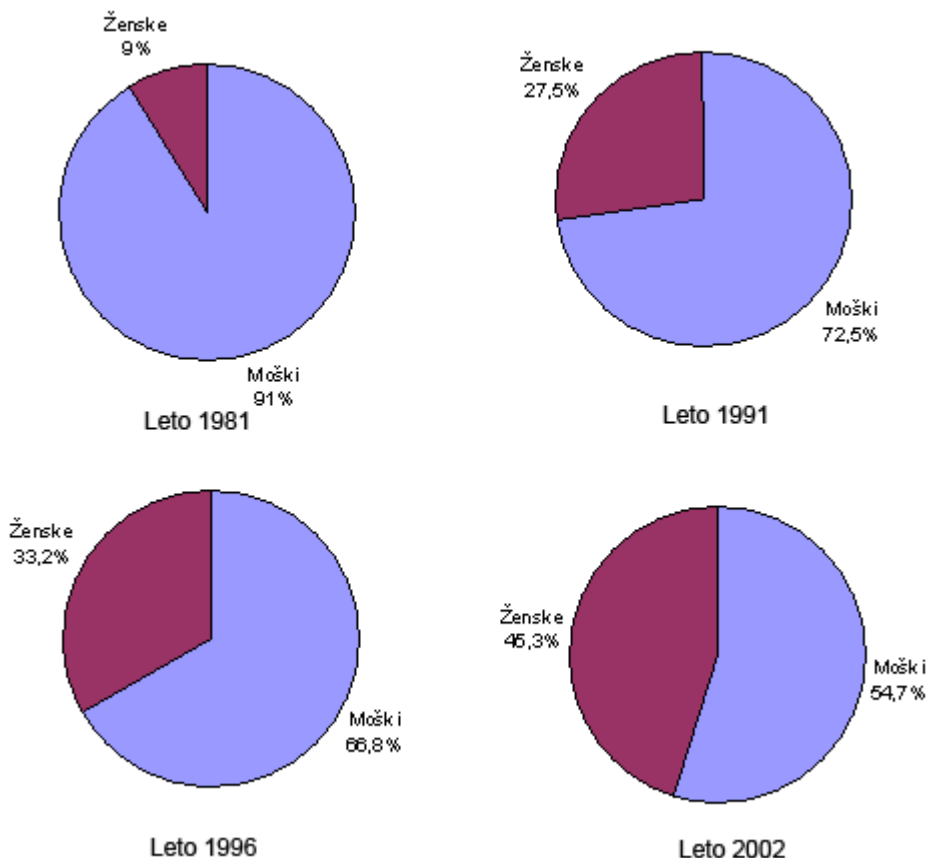
Porast števila doktoratov v zadnjem četrt stoletja je očitno eksponenten: če se je podvojil med letom 1981 in 1991, je bila trikratna vrednost stanja iz leta 1981 presežena že leta 1996, štirikratna pa leta 2002. Očitno spodbudo sta prispevala predvsem dolgoletni projekt »mladi raziskovalci«, med leti 1993 in 2001 pa tudi projekt »stažisti asistenti«. Leta 1997 je bil uveden sistem sofinanciranja podiplomskega študija, ki omogoča sofinanciranje študija tudi kandidatom izven omenjenih dveh projektov (projekt »stažisti asistenti« je bil v zadnjih letih zaustavljen).

Še bolj eksponentno se je v tem obdobju *dvigoval delež ženske*: leta 1981 je znašal njihov delež v razmerju do moških komaj 9,0%, leta 1991 je dosegel četrtino (27,5%) in leta 1996 tretjino (33,2%) doktoratov, leta 2002 je ta delež dosegel 45,3%, tako da se *tudi na tej stopnji študija postopno uresničuje trend enakih deležev po spolu*.

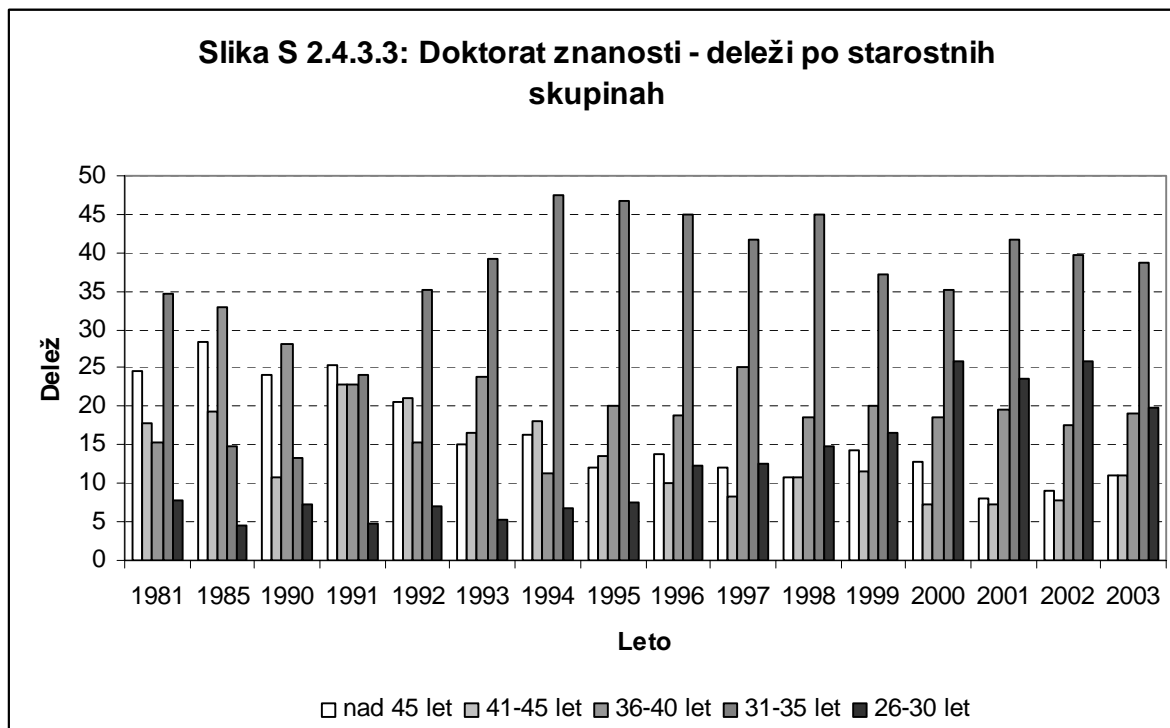
Večino doktoratov še vedno podeli Univerza v Ljubljani (zadnja leta nekaj manj kot 90%), Univerza v Mariboru pa svoj delež le zelo postopoma povečuje: leta 1981 je njen delež znašal 10,3%, leta 1985 je upadel na vsega 4,5%, na začetku devetdesetih, leta 1991, se je vrnil na vrednost iz leta 1981 (10,7%), leta 1996 je znašal 10,9%, leta 2002 pa 12,9%. V zadnjih letih se obema univerzama – zaenkrat bolj simbolno: letni deleži so namreč praviloma še pod enim odstotkom – pridružujejo tudi samostojni visokošolski zavodi, ki imajo akreditacijo za področje doktorskega študija. V času tega poročila za novo Univerzo na Primorskem še ni podatkov o podeljenih doktoratih.

Slika S 2.4.3.2: Doktorat znanosti - deleži moških oziroma žensk

Analiza *starostne strukture doktorandov* za omenjeno obdobje kaže, da se starost, pri kateri kandidati in kandidatke dosežejo doktorat znanosti, postopoma znižuje: *doktorandi so vse mlajši*. Delež tistih, ki doktorski študij zaključijo v starosti med 25 in 29 leti, se je med osemdesetimi leti 1981 in začetkom tega desetletja povečal za trikrat, enako pa se je zmanjšal delež tistih, ki doktorski študij zaključijo v starosti nad 45 let. Prepolovil se je tudi delež tistih, ki doktorski študij končajo v starosti 41 do 45 let. Skupina, v kateri je največji delež doktorandov, je že od začetka devetdesetih let razločno postala tista v starosti med 31 in 35 leti. (Prim. sliko 2.4.3.3).

Analizo gibanj na doktorskem študiju po posameznih *študijskih področjih* obravnavamo posebej (gl. poglavje 2.5).

2.5 Vpis in diplome po študijskih področjih (ISCED 1997)

V nacionalnih in mednarodnih analizah gibanj v visokem šolstvu se vse pogosteje posebna pozornost posveča specifičnostim posameznih študijskih področij. Dejstvo je, da tako vpisna gibanja kot tudi rezultati študija po posameznih tipičnih študijskih področjih in v določenih časovnih obdobjih kažejo različne trende. V zadnjem desetletju ali dveh se skoraj v vseh okoljih kaže npr. trend zmanjševanja deleža študija na tehniških področjih ter porast zanimanja za študij na področju storitev. Spremljanje teh trendov je zelo pomembno pri oblikovanju strategij razvoja visokega šolstva v ožjem pomenu, nič manj pa ni pomembno pri oblikovanju strategij na področju zaposlovanja, gospodarstva ipd. V zvezi z deleži in trendi na posameznih študijskih področjih obstoji v javnosti tudi nekaj privzetih sodb, ki vedno niso povsem skladne z dejstvi. Zato je podrobnejša analiza teh vprašanj še toliko bolj potrebna.

Metodološko pa je spremljanje gibanj na tem področju dokaj zahtevno, še zlasti, če zahteva tudi mednarodno primerljivost. V različnih delih Evrope oziroma sveta se je visoko šolstvo razvijalo pod različnimi pogoji, to pa je tudi pogojevalo dokaj različne poglede na to, na katero področje naj se uvrsti nek posamezen študijski program. Po letu 1997 uporabljamo novo klasifikacijo ISCED,¹ s katero je bilo dosežena posodobitev in večje poenotenje na svetovni ravni, pri tem pa pri konkretni obravnavi kakega posameznega študijskega programa v določenem nacionalnem okolju še vedno lahko naletimo na določene klasifikacijske težave (npr. pri razmejitvi med tehniškimi in naravoslovnimi študiji ali pa med področjem izobraževanja učiteljev in področjem jezikovnih študij, kjer se včasih nahajajo tudi bodoči učitelji jezikov, ipd.).

V tem poglavju smo analizo torej naslonili na novo klasifikacijo ISCED (1997), pri tem pa smo naleteli na nekaj problemov. Prvi je bil v tem, da je bilo potrebno večino podatkov iz prejšnjih let (pred 1997) na novo prevesti v nove standarde. Ob tem se je odprlo nekaj nadaljnjih problemov, zaradi katerih je bilo potrebno nekoliko predelati tudi razdelitev področij v novejših letih. Pri tovrstnem prevajanju smo se naslanjali na podrobne podatke o vpisu oziroma diplomah na posameznih visokošolskih zavodih in študijskih programih, kar je narekovalo dokaj obsežno delo. V nekaterih detajlnih primerih, npr. pri podatkih o študijskem programu, ki usposablja tako za specifično stroko kot za poučevanje te stroke v šolah, ipd., smo se morali včasih poslužiti ocene. Vseskozi uporabljamo klasifikacijo na osem temeljnih študijskih področjih (navedene so v tabelah).

Gibanja na teh osmih študijskih področjih *spremljamo v petih izbranih časovnih točkah*, ki se ujemajo z drugimi časovnimi obdobji v tej raziskavi oziroma z drugimi pomembnejšimi spremembami v visokošolskem sistemu (npr. 1991/92 kot obdobje neposredno po osamosvojitvi, 1996/96 kot začetek izvajanja novih VS in UN dodiplomskih programov, 1999/2000 kot leto, ko je že bilo mogoče spremljati prvi val diplomantov v teh programih). Po drugi strani poskušamo v vsaki tabeli *prikazati različne vidike opazovanih trendov* (npr. razmerje med visokošolskim in višješolskim študijem, med magistrskim in specialističnim študijem, med izrednim in rednim študijem ipd.); podrobne opombe s tem v zvezi so podane ob posamezni tabeli. Vse absolutne vrednosti v tabelah so zaradi nazornosti in primerljivosti *podane tudi v deležih* (odstotkih). Vir podatkov so *Rezultati raziskovanj* (RR). Upoštevani so samo podatki o študentih, vpisanih v posamezni letnik; absolventi so povsod izvzeti.

¹ *International Standard Classification of Education - ISCED 1997*. November 1997. Approved by the UNESCO General Conference at its 29th session in November 1997. – Začetek klasifikacije ISCED sicer sega v zgodnja sedemdeseta leta.

T 2.5.1 Vpis po študijskih področjih – dodiplomski višješolski in visokošolski študij

Študijsko leto	1985/86	1991/92	1996/97	1999/2000	2003/2004
Izobraževanje; izobraževanje učiteljev	833 = 4,2 627 = 8,3 3147 = 10,6	3812 = 16,5 577 = 10,0 4361 = 11,9	5789 = 13,0 948 = 7,1 5943 = 11,7	7009 = 10,6 1381 = 6,1 7010 = 10,2	7149 = 10,1 1192 = 4,3 7149 = 8,7
Humanistika in umetnost	1547 = 7,8 79 = 1,0 1547 = 5,2	1900 = 8,2 32 = 0,6 1900 = 5,2	3021 = 6,8 107 = 0,8 3021 = 6,0	4697 = 7,1 136 = 0,6 4697 = 6,8	5648 = 8,0 145 = 0,5 5648 = 6,9
Družbene in poslovne vede, pravo	6348 = 32,1 4551 = 60,1 10607 = 35,8	6787 = 29,3 4082 = 70,9 13051 = 35,8	18838 = 42,3 9788 = 73,3 21517 = 42,5	29027 = 44,1 15088 = 66,7 29410 = 42,8	29883 = 42,2 18520 = 66,3 35798 = 43,7
Naravoslovne vede, mat. in računalništvo	1976 = 10,0 163 = 2,2 2105 = 7,1	2844 = 12,3 12 = 0,2 2929 = 8,0	2932 = 6,6 186 = 1,4 3222 = 6,4	3513 = 5,4 94 = 0,4 3514 = 5,1	4005 = 5,7 451 = 1,6 4217 = 5,2
Tehnika, pr. tehnologije in gradbeništvo	5869 = 29,6 1286 = 17,0 6963 = 23,5	4209 = 18,2 544 = 9,4 8648 = 23,7	6778 = 15,2 895 = 6,7 8271 = 16,3	11233 = 17,1 2341 = 10,3 12825 = 18,7	11909 = 16,8 3143 = 11,2 14486 = 17,7
Kmetijstvo in veterina	1490 = 7,5 318 = 4,2 2148 = 7,3	1480 = 6,4 53 = 0,9 1957 = 5,4	2037 = 4,6 219 = 1,6 2467 = 4,9	1792 = 2,7 327 = 1,5 1795 = 2,6	2185 = 3,1 266 = 1,0 2479 = 3,0
Zdravstvo in sociala	1367 = 6,9 158 = 2,1 2091 = 7,1	1562 = 6,8 205 = 3,6 2522 = 6,9	3041 = 6,8 216 = 1,6 3654 = 7,2	4767 = 7,2 1053 = 4,7 4790 = 7,0	5471 = 7,7 1206 = 4,3 5489 = 6,7
Storitve	374 = 1,9 389 = 5,1 993 = 3,4	528 = 2,3 255 = 4,4 1136 = 3,1	2062 = 4,6 994 = 7,4 2572 = 5,1	3725 = 5,7 2199 = 9,7 4604 = 6,7	4524 = 6,4 3018 = 10,8 6607 = 8,1
VSI	19804 = 100 7571 = 100 29601 = 100	23122 = 100 5760 = 100 36504 = 100	44498 = 100 13353 = 100 50667 = 100	65763 = 100 22619 = 100 68645 = 100	70774 = 100 27941 = 100 81873 = 100

V posameznem kvadratu tabele je v **prvi vrstici** navedeno število vseh vpisanih v visokošolski študij (redni in izredni študij) na posameznem študijskem področju. Pri tem za čas pred študijskim letom 1996/97 (in do njihovega izteka) upoštevamo visokošolske študijske programe, od tega leta dalje pa binarnost univerzitetnih (UN) in visokošolskih strokovnih študijskih programov (VS).

V **drugi vrstici** je navedeno število študentk in študentov *izrednega študija* (od študijskega leta 1997/98 so prišteti tudi tisti iz kategorije *odrasli* na višjih strokovnih šolah, ustanovljenih po letu 1996). Ta vrstica torej prikazuje vse tiste, ki so v terciarnem izobraževanju vpisani na *izredni študij* (oziroma kot *odrasli*; za visoko šolstvo oziroma višje strokovno šolstvo se po letu 1996 uporablja različna terminologija); pri tem so upoštevane vse oblike dodiplomskih študijskih programov (do 1996 višješolski in visokošolski programi; po tem letu visokošolski strokovni in univerzitetni študijski programi ter programi izobraževanja na novih višjih strokovnih šolah).

V **tretji vrstici** so številu iz prve vrstice prišteti še študenti in študentke višjih šol (do leta 1996 oziroma do izteka teh programov) ter višjih strokovnih šol (po letu 1996), ne glede na obliko študija (redni in izredni v visokem šolstvu; mladina in odrasli v višjem strokovnem šolstvu). *Ta vrstica torej prikazuje vse vpisane v terciarnem izobraževanju, pisana pa je v kurzivi.*

T 2.5.2 Vpis po študijskih področjih – podiplomski specialistični in magistrski študij

Študijsko leto	1991/92	1996/97	2000/2001	2003/2004
Izobraževanje; izobraževanje učiteljev	96 = 5,8	112 = 4,5 105 = 4,7 7 = 3,0	282 = 5,7 262 = 5,8 20 = 4,4	527 = 8,7 493 = 9,6 34 = 3,6
Humanistika in umetnost	122 = 7,4	218 = 8,8 171 = 7,6 47 = 20,0	428 = 8,7 401 = 8,9 27 = 6,0	662 = 10,7 594 = 11,5 68 = 7,2
Družbene in poslovne vede, pravo	410 = 24,9	1233 = 49,8 1055 = 47,1 178 = 75,7	2.683 = 54,3 2.311 = 51,4 372 = 82,3	3.035 = 49,8 2.313 = 44,9 722 = 76,5
Naravoslovne vede, mat. in računalništvo	183 = 11,1	204 = 8,2 204 = 9,1 - -	336 = 6,8 336 = 7,5 - -	498 = 8,2 467 = 9,1 31 = 3,3
Tehnika, proizv. tehnologije in gradbeništvo	433 = 26,3	325 = 13,1 325 = 14,5 - -	662 = 13,4 636 = 14,2 26 = 5,8	724 = 11,9 655 = 12,7 69 = 7,3
Kmetijstvo in veterina	94 = 5,7	113 = 4,6 110 = 4,9 3 = 1,3	90 = 1,8 90 = 2,0 - -	153 = 2,5 153 = 3,0 - -
Zdravstvo in sociala	244 = 14,8	184 = 7,4 184 = 8,2 - -	304 = 6,1 298 = 6,6 6 = 1,3	306 = 5,0 290 = 5,6 16 = 1,7
Storitve	65 = 3,9	85 = 3,4 85 = 3,8 - -	159 = 3,2 158 = 3,5 1 = 0,2	187 = 3,1 183 = 3,6 4 = 0,1
VSI	1647 = 100	2474 = 100 2239 = 100 235 = 100	4.944 = 100 4.492 = 100 452 = 100	6.092 = 100 5.148 = 100 944 = 100

V posameznem kvadratu tabele je v **prvi vrstici** navedeno število vseh vpisanih v podiplomski študij (magisterij, specializacija) na posameznem študijskem področju; zapisano je v *kurzivi*. V tej tabeli ne upoštevamo razlikovanja med rednim iz izrednim podiplomskim študijem, ker ga je uvedla šele novejša praksa.

V **drugi vrstici** je navedeno samo število študentk in študentov *magistrskega študija*.

V **tretji vrstici** je navedeno samo število študentk in študentov *specialističnega študija*.

Za študijsko leto 1991/92 podatkov o delitvi med magistrskim in specialističnim študijem ni na razpolago, zato tabela vsebuje le prvo vrstico, to je skupni podatek o vpisu vseh podiplomskih študentov.

Pred študijskim letom 1991/92 vpis v podiplomski študij še ni bil sistematično spremljan, zato v tabelo nismo mogli vključiti študijskega leta 1985/86, tako kot v prvi tabeli. Za osemdeseta leta pa so na razpolago podatki o diplomantih, zato lahko glede teh manjkajočih podatkov vsaj posredno pomagajo kasnejši pregledi.

T 2.5.3 Število diplom po študijskih področjih – dodiplomski študij

Leto	1986	1991	1996	2000	2003
Izobraževanje; izobraževanje učiteljev	823 = 14,9 97 = 4,4 124 = 9,6	502 = 9,2 110 = 4,6 200 = 17,0	948 = 12,3 757 = 16,8 287 = 14,9	1276 = 12,6 1169 = 13,7 328 = 8,6	1531 = 12,3 1531 = 13,6 ...
Humanistika in umetnost	223 = 4,0 172 = 7,8 21 = 1,6	195 = 3,6 188 = 7,9 6 = 0,5	309 = 4,0 305 = 6,8 2 = 0,1	555 = 5,3 555 = 6,5 18 = 0,5	692 = 5,5 692 = 6,2 ...
Družbene in poslovne vede, pravo	2149 = 38,8 864 = 39,0 718 = 55,7	2175 = 40,0 834 = 34,9 594 = 50,4	3505 = 45,4 1720 = 38,2 1311 = 68,1	4457 = 42,7 3614 = 42,2 2179 = 56,8	5638 = 45,2 5059 = 45,0 ...
Naravoslovne vede, mat. in računalništvo	188 = 3,4 160 = 7,2 2 = 0,2	288 = 5,3 228 = 9,5 1 = 0,1	192 = 2,5 177 = 3,9 5 = 0,3	259 = 2,5 241 = 2,8 6 = 0,2	320 = 2,6 320 = 2,8 ...
Tehnika, pr. tehnologije in gradbeništvo	1089 = 19,7 511 = 23,1 188 = 14,6	1161 = 21,3 565 = 23,6 160 = 13,6	1551 = 20,1 889 = 19,7 89 = 4,6	2083 = 19,9 1394 = 16,3 652 = 17,0	1894 = 15,2 1447 = 12,9 ...
Kmetijstvo in veterina	272 = 4,9 171 = 7,7 13 = 1,0	344 = 6,3 200 = 8,4 10 = 0,8	277 = 3,6 206 = 4,6 23 = 1,2	234 = 2,2 190 = 2,2 26 = 0,6	264 = 2,1 264 = 2,4 ...
Zdravstvo in sociala	562 = 10,2 185 = 8,4 132 = 10,2	511 = 9,4 202 = 8,4 94 = 8,0	662 = 8,6 391 = 8,7 120 = 6,2	969 = 9,3 894 = 10,4 293 = 7,6	1222 = 9,8 1222 = 10,9 ...
Storitve	209 = 3,8 37 = 1,7 90 = 7,0	263 = 4,8 66 = 2,8 113 = 9,6	280 = 3,6 62 = 1,4 87 = 4,5	614 = 5,9 501 = 5,9 332 = 8,7	921 = 7,4 697 = 6,2 ...
VSI	5534 = 100 2216 = 100 1288 = 100	5439 = 100 2393 = 100 1178 = 100	7724 = 100 4507 = 100 1924 = 100	10447 = 100 8558 = 100 3834 = 100	12482 = 100 11232 = 100 ...

V posameznem kvadratu tabele je v prvi vrstici navedeno število vseh diplom dodiplomskega študija na posameznem študijskem področju; zapisano je v *kurzivi*. Vključene so diplome, dosežene na rednem in izrednem študiju oziroma diplome (a) višjih šol do leta 2002 (z zakonom določen rok, po katerem ni več mogoče diplomirati v nekdanjih višješolskih programih) oziroma (b) višjih strokovnih šol od 1998 dalje ter (c) diplome visokošolskih oziroma - po spremembi programov leta 1995 – (d) univerzitetnih in visokošolskih strokovnih programov (diplome pod a in b obravnavamo kot višješolske, tiste pod c in d pa kot visokošolske diplome). Višješolske diplome (vrsta b) se leta 2000 pojavljajo le na dveh področjih (tehnika in storitve).

V drugi vrstici je navedeno samo skupno število visokošolskih diplom (vrsti c in d; redni in izredni študij oz. nekdanji študij ob delu).

V tretji vrstici je navedeno samo skupno število diplom izrednega študija (vrste a, b, c in d).

Podatki za leto 2003 so še začasni; podrobnih podatkov o diplomah izrednega študija še ni bilo na razpolago.

T 2.5.4 Število diplom po študijskih področjih – magistrski in specialistični študij

Leto	1986	1991	1996	2000	2003
Izobraževanje; izobraževanje učiteljev	1 = 0,6 1 = 0,6 - -	3 = 0,6 3 = 0,8 - -	13 = 2,2 11 = 2,6 2 = 1,1	10 = 1,3 9 = 1,5 1 = 0,6	35 = 3,2
Humanistika in umetnost	15 = 8,4 8 = 4,9 7 = 46,7	31 = 6,8 25 = 6,3 6 = 10,3	45 = 7,6 27 = 6,5 18 = 10,2	58 = 7,7 41 = 7,0 17 = 9,9	125 = 11,6
Družbene in poslovne vede, pravo	51 = 28,6 48 = 29,4 3 = 20,0	104 = 22,9 84 = 21,1 20 = 34,5	160 = 26,9 140 = 33,5 20 = 11,3	275 = 36,5 248 = 42,6 27 = 15,7	508 = 47,0
Naravoslovne vede, mat. in računalništvo	29 = 16,3 29 = 17,8 - -	79 = 17,4 79 = 19,9 - -	69 = 11,6 64 = 15,3 5 = 2,8	89 = 11,8 88 = 15,1 1 = 0,6	69 = 6,4
Tehnika, pr. tehnologije in gradbeništvo	48 = 27,0 46 = 28,2 2 = 13,3	146 = 32,1 143 = 36,0 3 = 5,2	110 = 18,5 109 = 26,1 1 = 0,6	128 = 17,0 126 = 21,6 2 = 1,2	138 = 12,8
Kmetijstvo in veterina	13 = 7,3 13 = 8,0 - -	31 = 6,8 27 = 6,8 4 = 6,9	21 = 3,5 21 = 5,0 - -	22 = 2,9 20 = 3,4 2 = 1,2	27 = 2,5
Zdravstvo in sociala	15 = 8,4 12 = 7,4 3 = 20,0	59 = 13,0 34 = 8,6 25 = 43,1	165 = 27,7 34 = 8,1 131 = 74,0	170 = 22,5 48 = 8,2 122 = 70,9	160 = 14,8
Storitve	6 = 3,4 6 = 3,7 - -	2 = 0,4 2 = 0,5 - -	12 = 2,0 12 = 2,9 - -	2 = 0,3 2 = 0,3 - -	20 = 1,8
VSI	178 = 100 163 = 100 15 = 100	455 = 100 397 = 100 58 = 100	595 = 100 418 = 100 177 = 100	754 = 100 582 = 100 172 = 100	1082 = 100

V posameznem kvadratu tabele je v **prvi vrstici** navedeno število vseh diplom podiplomskega študija (magisterij, specializacija) na posameznem študijskem področju; zapisano je v *kurzivi*. Tudi v tej tabeli ne upoštevamo razlikovanja med rednim iz izrednim podiplomskim študijem, ki ga je uvedla šele novejša praksa.

V **drugi vrstici** je navedeno skupno število diplom magistrskega študija.

V **tretji vrstici** je navedeno skupno število diplom specialističnega študija. Na enem od področij (storitve) doslej ni bilo podeljenih diplom o specializaciji. Na nekaterih področjih se ne podeljujejo vsako leto.

Podatki za leto 2003 so še začasni; razdelitev med magisterije in specializacije še ni opravljena, zato podrobni podatki niso navedeni.

T 2.5.5 Število diplom po študijskih področjih – doktorati znanosti

Leto	1986	1991	1996	2000	2003
Izobraževanje; izobraževanje učiteljev	1 = 1,1	1 = 0,7	5 = 2,1	6 = 2,0	15 = 4,1
Humanistika in umetnost	14 = 15,7	21 = 14,1	17 = 7,1	38 = 12,8	46 = 12,5
Družbene in poslovne vede, pravo	19 = 21,3	25 = 16,8	32 = 13,4	52 = 17,6	53 = 14,4
Naravoslovne vede, mat. in računalništvo	19 = 21,3	32 = 21,5	67 = 28,2	76 = 25,7	87 = 23,7
Tehnika, pr. tehnologije in gradbeništvo	20 = 22,5	39 = 26,2	75 = 31,5	68 = 23,0	88 = 24,0
Kmetijstvo in veterina	2 = 2,2	6 = 4,0	12 = 5,1	19 = 6,4	22 = 6,0
Zdravstvo in sociala	14 = 15,7	22 = 14,7	22 = 9,2	36 = 12,2	50 = 13,6
Storitve	- -	3 = 2,0	8 = 3,4	1 = 0,3	6 = 1,6
VSI	89 = 100	149 = 100	238 = 100	296 = 100	367 = 100

V tabeli je navedeno število doktoratov znanosti na posameznem študijskem področju v posameznih koledarskih letih. Podatki za leto 2003 so še začasni.

Komentar

1. Pregled gibanj po študijskih področjih za tako dolgo časovno obdobje, v katerem je prišlo tako do strukturnih kot do metodoloških sprememb, ne dopušča neposredne uporabe natančnih statističnih podatkov; v več primerih se je bilo namesto tega treba poslužiti preračunavanj, predvidevanj in ocen, na kar smo opozorili že uvodoma. Preden obravnavamo nekatere vsebinske vidike, bomo opozorili na dva specifična vidika, s katerimi smo se srečevali tudi pri nekaterih drugih poglavjih.

Pri vpisu na dodiplomski študij je pred letom 1995 nekoliko težje razločevati med višješolskimi in visokošolskimi študenti kot po tem letu. Ločnica med višješolskimi in visokošolskimi študenti dotlej namreč ni bila zarisana že kar z institucionalnim razlikovanjem med višjimi (strokovnimi) šolami

na eni ter fakultetami, umetniškimi akademijami in visokimi (strokovnimi)² šolami na drugi strani. Pri slednjih je včasih sicer mogoče slediti ločenemu vpisu višješolcev in visokošolcev v začetni letnik, spet drugič pa imamo opraviti s t.im. enotnim vpisom v prvi letnik, ki mu sledi diferenciran vpis v drugi letnik, ponekod pa je bila po enotnem vpisu v 1. letnik fakultet možna po dveh letih študija t.i. diploma prve stopnje (višješolska diploma). Vse to povzroča, da je trendom v osemdesetih in v začetku devetdesetih let nekoliko težje slediti. Posebej velja opozoriti, da je zaradi enotnega vpisa v 1. letnik (na fakultetah, umetniških akademijah in visokih šolah je podatek o vpisu v prvi letnik namreč obravnavan kot visokošolski študij) v tem obdobju število visokošolcev, navedenih v tabeli, precenjeno: še posebej v družboslovju in tehniki, kjer so bile diplome prve stopnje do začetka devetdesetih let zelo številne. Od začetka devetdesetih let postaja transparentnost nekoliko večja (med drugim tudi zaradi takratnega trenda »preraščanja« višjih šol v visoke), po reformi programov sredi devetdesetih let, ko se oblikuje binarni model v visokem šolstvu (UN in VS) na eni ter nove višje strokovne šole na drugi strani, pa postane ločnica jasna.

Enega izmed metodoloških problemov v tej študiji je prispeval tudi specifični *status absolventov* v našem visokošolskem sistemu, zelo specifične kategorije, ki se pri nas ohranja iz preteklosti, v evropskem oziroma mednarodnem prostoru pa skoraj nima več ustreznice. S študijskim letom 1997/98 je SURS pri skupnem seštevku študentov pričel upoštevati tudi absolvente s statusom (dodiplomskega) študenta. Ker imajo po slovenski zakonodaji absolventi (lahko) status študenta (oziroma študenti po končanem zadnjem letniku študija lahko ohranijo študentski status še eno – absolventska – leto), je zajem teh podatkov sicer smiseln in celo potreben,³ vendar pa bi jih bilo treba spremljati povsem ločeno od siceršnjih podatkov o študentih, kajti sicer so nekatere primerjave oziroma preračuni oteženi, če že ne nemogoči. Uradni prikaz podatkov za zadnja leta namreč včasih v nekaterih kategorijah ne dopušča izločanja absolventov iz skupnega števila.

2. V prikazu gibanj po študijskih področjih se zrcalijo vsi bistveni procesi, ki so zaznamovali visoko šolstvo oziroma vse terciarno izobraževanje v Sloveniji od začetka osemdesetih let dalje. Predvsem so opazna gibanja, ki spreminjajo – povečujejo ali zmanjšujejo – deleže posameznih študijskih področij v celokupnem izobraževanju.

² Do Zakona o visokem šolstvu (1993) se uporablja naslednje kategorije višješolskih in visokošolskih zavodov: višje šole (dvoletni, kasneje tudi dvoipolletni študij), visoke šole, fakultete in umetniške akademije (štiriletni ali daljši študij). Novi zakon je kategorijo višjih šol odpravil, tako da so ostale fakultete, umetniške akademije in – z novim imenom – visoke strokovne šole. Zakona o poklicnem in strokovnem izobraževanju (1996) je v povezavi z Zakonom o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (1996) vzpostavil možnost za ustanavljanje novih višjih strokovnih šol, ki so del terciarnega izobraževanja (*tertiary education; short degrees*), a ne sodijo v kompleks visokega šolstva (*higher education*).

³ Razprava o absolventskega statusa se dodatno zaplete s tem, ko tudi podiplomski študij postaja masoven in ko se zastavlja vprašanje o smiselnosti takšnega statusa po vsaki stopnji študija. Več kot potrebna bi bila podrobnejša analiza dejanskih gibanj absolventov v visokošolskem sistemu; marsikateri naključno obravnavani parameter opozarja na veliko pestrost obravnave tega statusa v različnih disciplinah, pravzaprav prevelike, da bi ta gibanja še lahko smatrali za "normalna". Pri pripravljanju tega poglavja smo tako med drugim ugotovili, da je bilo npr. v študijskem letu 2003/2004 absolventov na področju naravoslovnih ved, matematike in računalništva *opazno manj* kot na drugih disciplinah: 16% (v povprečju za to področje; z analizo posameznih fakultet bi prišli do še bolj zanimivih ugotovitev), medtem ko jih je bilo npr. v družbenih vedah 21%, na področju izobraževanja pa kar 35%. V povprečju vseh študijskih področij jih je bilo 23,2%. Takšnim rezultatom lahko botrujejo najrazličnejši dejavniki: od velikega osipa med začetkom in zaključkom študija preko permisivnih socialnih politik (ohranitev študentskega statusa je lahko ugodnejša od zaključka študija in zaposlitve) do restriktivnih politik visokošolskih zavodov.

Pri analizi splošnih *vpisnih gibanj* je bilo že pokazano, da so *osemdeseta leta prinesla relativno stagnacijo, devetdeseta leta pa eksponentno rast*. Ta rast je bila posledica vse slabših možnosti za zaposlitev neposredno po zaključku srednjega izobraževanja: deloma kot rezultat turbulenc, ki jih je prineslo t.i.m. tranzicijsko obdobje (in so torej neposredno povezani z gospodarskimi oziroma zaposlitvenimi dejavniki), deloma kot odraz spremenjene karierne kulture (doseganje nove stopnje izobrazbe postaja statusna ali pa tudi povsem individualna potreba). Vendar pa splošno tezo o relativni stagnaciji študija v devetdesetih in eksponentni rasti v devetdesetih letih podatki o gibanju po posameznih študijskih področjih soočajo z bolj specifičnimi razmerji. Dve področji sta, ki sta že v osemdesetih letih doživeli opazno povečanje oziroma zmanjšanje vpisa.

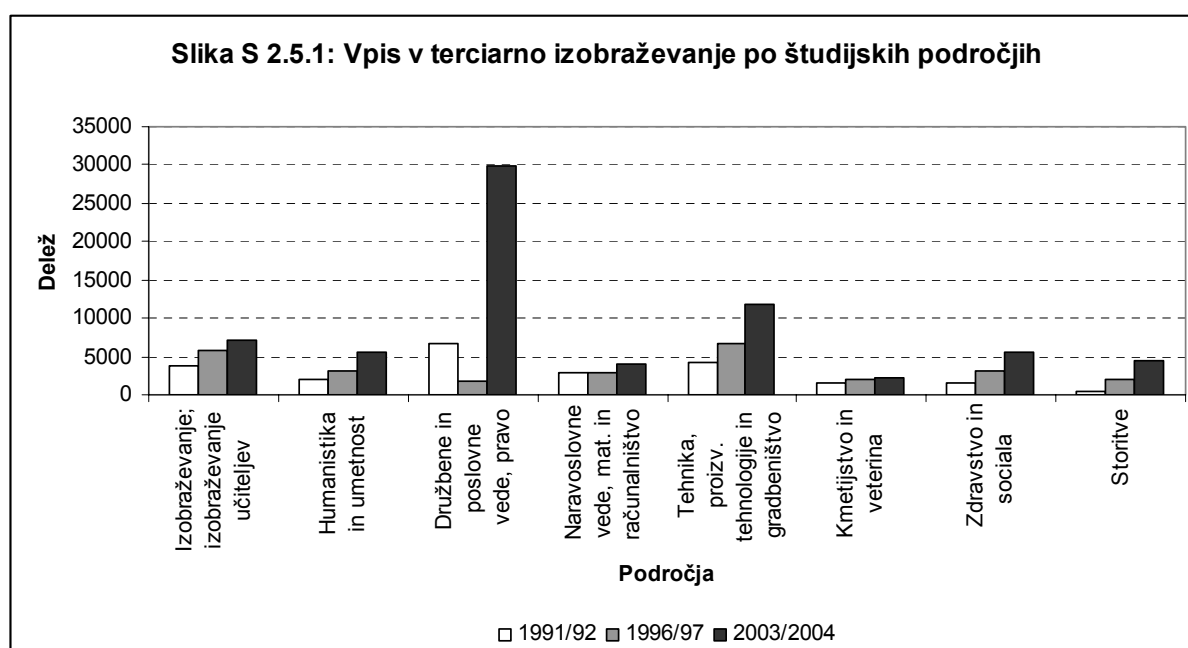
Področje izobraževanja je od sredine osemdesetih do začetka devetdesetih let doseglo precejšen dvig (delež visokošolskega študija se vzpne od 4,2% na 16,5%), kar pa dokaj enostavno pojasnjuje sistemski in frontalni prehod izobraževanja učiteljev z višje na visoko stopnjo; to področje nato v devetdesetih letih celo postopoma zmanjšuje svoj delež v celoti visokošolcev (od 16,5% na 10,1%), kar pa znova pa dokaj enostavno pojasnjuje upadanje deleža izrednih študentov na tem področju.⁴ Toda če obravnavamo celotno terciarno izobraževanje, lahko ugotovimo, da je delež na področju izobraževanja vsa leta relativno konstanten (okrog 10%).

Obraten trend opazimo na *področju tehnike*: tu je med sredino osemdesetih in začetkom devetdesetih let opazen precejšen padec visokošolskega študija (od 29,6% na 18,2%), ki je neposredno očitno najbolj povezan predvsem z gospodarskimi oziroma zaposlitvenimi dejavniki. Zanimivo pa je, da se delež tega področja v celoti terciarnega izobraževanja (torej s priključenim višješolskim študijem) v tem obdobju skoraj ne spremeni (od 23,5% do 23,7%)! Pogosto v javnosti privzeta razlaga povezuje upad zanimanja za študij na področju tehnike s porastom zanimanja za družboslovno področje. Podatki tega nikakor ne potrjujejo: v tem obdobju je delež visokošolcev upadel tudi na *področju družboslovja* (od 32,1% na 29,3%), delež v celoti terciarnega izobraževanja pa ostane povsem nespremenjen (35,8%). Pač pa se nekoliko izboljšajo deleži na področju naravoslovja (visokošolski del zraste od 10% na 12,3%; delež v terciarnem izobraževanju nasploh pa od 7,1% na 8,0%). Na preostalih področjih so razlike v deležih do začetka devetdesetih let minimalne oziroma takšne, da iz njih ni mogoče oblikovati kakih posebnih sklepov.

Če v primeru drugih držav nekdanjega socialističnega gospodarstva verjetno drži, da so njihove visokošolske sisteme v prejšnjih časih karakterizirali visoki deleži študentov na področju tehnike in nizki na področju družboslovja, ter da so v procesu tranzicije te države morale kompenzirati to razliko, ki je od začetka devetdesetih niso pogojevale samo politične spremembe in gospodarski problemi, pač pa tudi civilizacijski obrat od industrijskih k postindustrijskim družbam, pa v primeru Slovenije tega skoraj ni mogoče trditi: področje družboslovja je imelo že v osemdesetih letih rahlo večji delež študirajočih kot področje tehnike. Res pa je, da lahko v naslednjem desetletju prav med tema dvema izrazitima področjema sledimo nadaljnjemu največjemu dvigu oziroma upadu študijskega interesa. Deleži visokošolcev so na *področju družboslovja* v začetku devetdesetih let najprej hitro zrasli (od 29,3% na 42,3%), nato pa se do danes ohranjajo na doseženi ravni. Na drugi strani se deleži na *področju tehnike* v devetdesetih letih niso več tako dramatično zmanjševali (delež v visokošolskem študiju je med sredino devetdesetih in začetkom tega desetletja celo porasel z 15,2% na 16,8%, delež v terciarnem izobraževanju pa s 16,3% na

⁴ Visokošolski študijski programi za izobraževanje strokovnih delavcev v vzgoji in izobraževanju so nastali sredi druge polovice osemdesetih let; že zaposleni učitelji in drugi strokovni delavci, ki so imeli višješolsko izobrazbo, so dobili možnost nadaljevanja študija za pridobitev visoke (kasneje univerzitetne) izobrazbe v tretjem letniku. Ta možnost je v povezavi nekaterimi drugimi faktorji (napredovanje, zaposljivost, priprave na šolsko reformo) povzročila veliko zanimanje za izredni študij, ki se je v kasnejših letih umirilo.

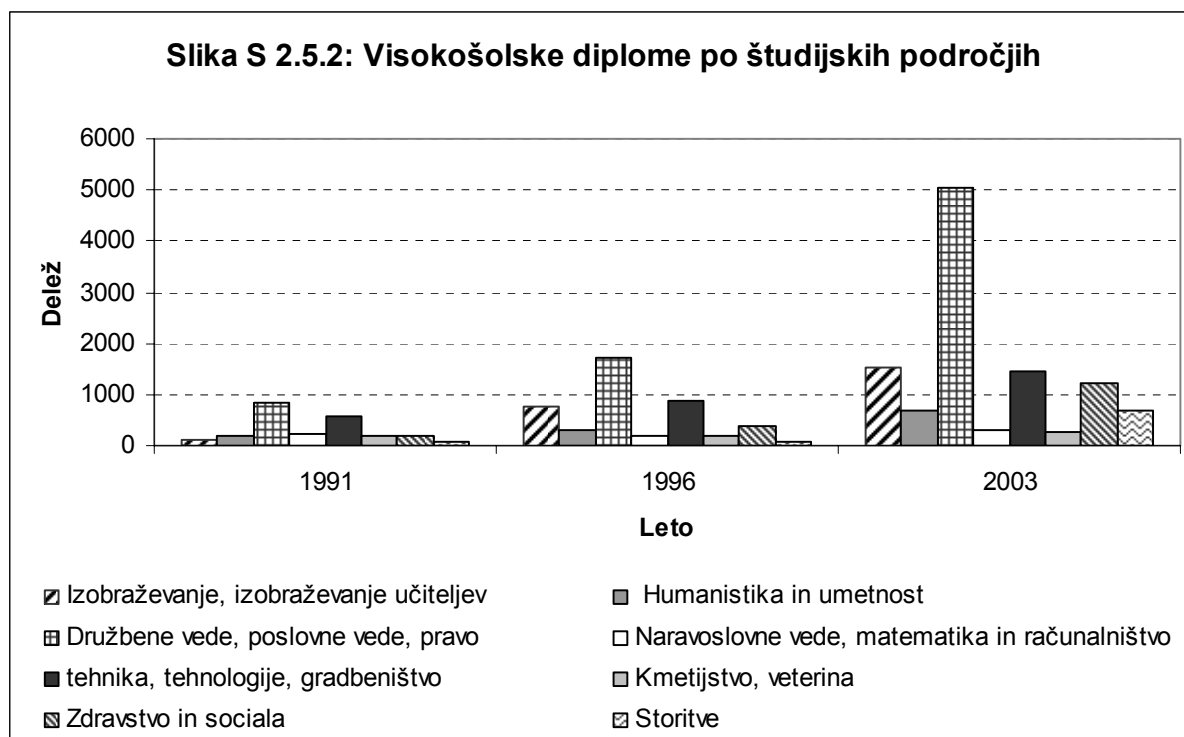
17,7%), pač pa se je manj opazen proces upadanja dogajal na *področju kmetijstva*. Tu se je delež v visokošolskem študiju med sredino osemdesetih in začetkom tega desetletja manjšal iz 7,5% na 3,1%, delež v terciarnem izobraževanju pa s 7,3% na 3,0%. Od začetka devetdesetih let postaja opazno tudi nazadovanje v deležih na *področju naravoslovnih ved in matematike*: na visokošolskem študiju, ki je pretežno značilen za to področje, opažamo prepolovitev (od 12,3% na 5,7%). Pri tem sicer ni mogoče prezreti, da se absolutno število študentov sicer vztrajno povečuje (v dobrem desetletju približno za tretjino), vendar ne tako hitro kot na drugih področjih, rezultat pa je opazen upad deleža področja, na kar opozarjajo tudi iz drugih evropskih držav. Absolutno število študentov se še precej bolj povečuje na *področju humanistike in umetnosti* (v dobrem desetletju kar za dvainpolkrat), pa vendar deleži tega področja danes bistveno ne odstopajo od tistih izpred let. Po pričakovanju – in podobno kot drugod v Evropi – se je v naši analizi kot vpenjajoče področje pokazalo *področje storitev*: delež med višješolci je danes trikrat večji kot sredi osemdesetih, celoten delež v terciarnem izobraževanju pa le nekaj manj. *Področje zdravstva* ostaja najbolj stabilno med vsemi študijskimi področji; nihanja so minimalna.

Še nekoliko drugačno sliko lahko pokaže spremljanje *deleža izrednih študentov* po študijskih področjih. Več kot opazno je, da ima na tem področju v vsem opazovanem obdobju popolno prevlado *področje družboslovja*: 60,1% leta 1995, 66,3% danes, vmes pa se je v prvi polovici devetdesetih let vzpelo celo nad 70%. Poleg *področja izobraževanja* (tudi na izrednem študiju je njegov delež okrog 10%), ki smo ga omenili že prej, je opazno še *področje tehnike*, kjer se po precejšnjem upadu izrednega študija od konca osemdesetih do sredine devetdesetih let (od 23,7% na 16,3) naslednja leta opaža več stabilnosti (okrog 18%). *Področje storitev* hitro povečuje svoj delež tudi na izrednem študiju (od 3,4% na 8,1). *Področje zdravstva* sicer ohranja konstanten delež izrednih študentov, vzeto absolutno pa se je njihovo število po letu 1991 več kot podvojilo. Ostala področja v izrednem študiju niso posebej opazna.

Tudi ko opazujemo *diplomante*, so opazne vse bistvene značilnosti, ki jih pokaže analiza vpisnih gibanj; seveda je pri tem potrebno upoštevati ustrezen časovni zamik, pa tudi sistemske spremembe (npr. večja povečanja deleža visokošolcev po prerastu višjih šol v visoke oziroma po reformi študijskih programov leta 1995 in 1996 (uvredba UN in VS programov; VS programi so »zamaknili« eno generacijo diplomantov za eno leto, če upoštevamo kontinuiteto nekdanjega višješolskega študija ter dejstvo, da so nove višje strokovne šole pričele delovati malo kasneje).

Zlasti opazna so (neso)razmerja med deleži vpisanih študentov in deleži diplomantov po študijskih področjih. Najbolj konstantno in ugodno je razmerje na *področju zdravstva*: deleži diplomantov so tu v vseh opazovanih letih višji od siceršnjih deležev vpisanih študentov, kar načeloma govori o relativno bolj *uspešnem* študiju na tem področju. Podoben trend je opazen tudi na *področju izobraževanja* (le da ga na prelomu iz osemdesetih v devetdeseta leta zakrije strukturni prehod iz višje na visoko stopnjo). V tej perspektivi se na drugem polu nahaja *področje naravoslovnih ved in matematike*, kjer je razmerje med vpisom in diplomami v vseh letih negativno za diplome, kar načeloma govori o relativno manj *uspešnem* študiju na tem področju. Negativno razliko v vseh letih beleži tudi *področje humanistike*. Pri *družboslovju* oziroma pri *tehniki* sta v tem pogledu opazna nasprotna trenda v prvi polovici devetdesetih: s porastom števila študentov nekoliko upade delež diplom, in obratno, z upadom števila študentov nekoliko poraste delež diplom. Gre za povezavo rigoroznosti in popularnosti študija?

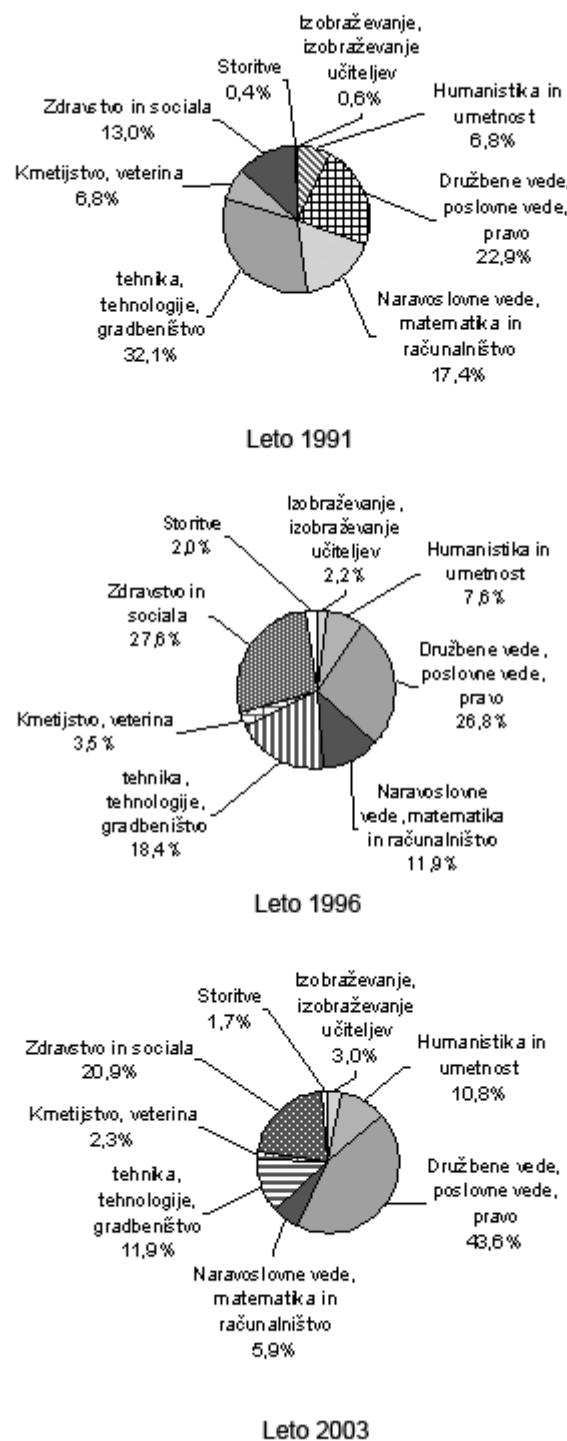

3. Analiza podiplomskega študija po študijskih področjih prinaša potrditev nekaterih že ugotovljenih trendov, v številnih pogledih pa prinaša tudi nove posebnosti. Najprej je treba opozoriti, da so absolutne številke v tej analizi bistveno manjše kot pri podiplomskem študiju. Na drugi strani pa je tu opazna drugačna zgodovina oziroma pozicija posameznih področij v celokupnem visokem šolstvu.

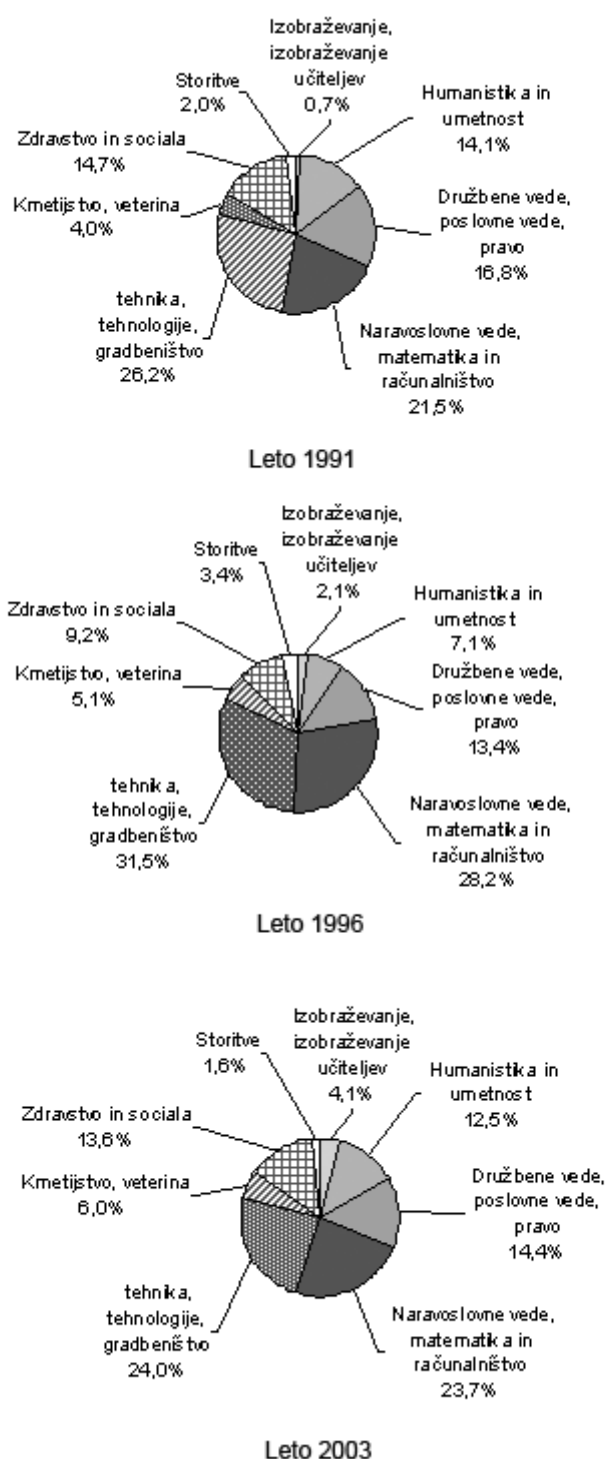
V podiplomskem študiju je na začetku devetdesetih let (za osemdeseta teh podatkov ni na razpolago) največji delež vpisanih študentov pripadal *področje tehnike* (26,3%), ki mu je tesno sledilo *področje družboslovja* (24,9%); opazen delež je pripadal še *področju zdravstva* (14,8%) in *področje naravoslovnih ved in matematike* (11,1%). Druga področja niso dosegala meje 10%. Že sredi devetdesetih let tudi na tem področju delež družboslovja poraste na polovico (49,8%) in nato ta delež ohrani do danes skoraj enak. Od sredine devetdesetih raste tudi delež na področju *izobraževanja* (s 4,5% na 8,7%) oziroma *humanistike in umetnosti* (z 8,8% na 10,7%). Delež na področju tehnike se je v istem obdobju najprej razpolovil (13,1%) in nato v glavnem ohranil to raven, delež na področju naravoslovnih ved in matematike pa se ohranja v glavnem na isti ravni (8%). Področje kmetijstva tudi tu doživlja upad (z 4,6% sredi devetdesetih na 2,5% danes), prav

tako področje zdravstva (z 7,4 sredi devetdesetih na 5,0 danes), področje storitev pa za razliko od dodiplomskega študija po deležu ne kaže znamenj vzpona. Seveda moramo pripomniti, da se vpis na podiplomski študij eksponentno večja, zato daje opazovanje absolutnih številk drugačno sliko. V tem pogledu so prav vsa področja v dobrem desetletju povečala vpis podiplomskih študentov.

Slika S 2.5.3: Magisteriji in specializacije po študijskih področjih

Slika S 2.5.4: Doktorati znanosti po študijskih področjih

Pri diplomantih podiplomskega študija se ne ponavljajo ugotovitve z dodiplomskega študija: (neso)razmerja med deleži vpisanih študentov in deleži diplomantov po študijskih področjih so večinoma ravno obratna kot v prejšnjem primeru, le na *področje zdravstva* so deleži diplomantov v vseh opazovanih letih spet višji od siceršnjih deležev vpisanih podiplomskih študentov. Enako ugodne rezultate beležijo na področju tehnike oziroma naravoslovja in matematike, pa tudi kmetijstva (vprašljivo je morda le najnovejše obdobje, za katerega pa še ni podrobnih podatkov), medtem ko je na ostalih področjih (družboslovje, humanistika, izobraževanje, storitve) to razmerje ni v korist diplomantov.

Doktorski študij smo lahko spremljali le po enem parametru, rezultati pa so deloma podobni tistim s podiplomskega študija. V primerjavi z rezultati podiplomskega študija je opazen bistveno nižji delež doktoratov na področju družboslovja (okrog 15%; delež magisterijev je že okrog 40%) in višji delež na področju naravoslovja in matematike (okrog 25%; delež magisterijev je okrog 15%). Podoben je delež na področju tehnike, ki pa ima v primerjavi s področjem naravoslovja in matematike višji delež magisterijev (20% do 25%). Relativno konstantna sta deleža na področju zdravstva in humanistike (med 10% in 15%). Doktorski študij je edino, na katerem področje kmetijstva dosega rastoči delež (okrog 6%), raste pa tudi v tem pogledu še razvijajoče se področje izobraževanja (v desetletju je poraslo od 1% na 4,1%). Podobno kot na podiplomskem študiju področje storitev tudi tu ne kaže posebne dinamike.

3. *Kakšno sliko prinašajo ti rezultati, če jih opazujemo iz mednarodnega vidika?* Odgovor bomo podali s tabelarno preglednico o trendih v gibanju študentov (ISCED 5 in 6) po osmih študijskih področjih, kot smo jih obravnavali že poprej (tabela 2.5.6). Tokrat bomo današnji položaj v Sloveniji (študijsko leto 2003/04) primerjali na podlagi Eurostatovih podatkov⁵ za začetek tega desetletja s povprečnimi deleži študijskih področij v posameznih državah EU oziroma s povprečjem za EU (petnajsterica) ter s povprečnimi deleži študijskih področij v tistih desetih državah, ki so v EU vstopile letos.

Pri tem je bilo kar nekaj dodatnih metodoloških problemov. Eurostat sicer v tem poročilu že uporablja metodologijo ISCED 97, v analizi gibanja študentov pa razen nekaj izjem vključuje vse področje visokošolskega študija, vključno s podiplomskim (ISCED 5 in 6). Zato smo podatke za Slovenijo metodološko nekoliko preoblikovali.⁶ Kot dodatno ilustracijo za ponazoritev trendov v obdobju enega desetletja pa dodajamo še podatke o državah EU za študijsko leto 1996/97; ta analiza je tudi temeljila na nekoliko drugačni metodologiji, ki je po razpoložljivih podatkih ni bilo mogoče v celoti prevesti na metodologijo, uporabljeno v tabeli 2.5.6 (izpuščeni sta področji 6 in 8, ki sta verjetno zaobseženi v področju 9).

⁵ *Education across Europe 2003*. European Commission; Eurostat. Luxemburg: Office for Official Publications of the European Communities, 2003. – Vir za študijsko leto 1996/97: *Key data on education in Europe*. European Commission; Euridyce, Eurostat. Luxemburg: Office for Official Publications of the European Communities, 2000.

⁶ Eurostatovo poročilo za Slovenijo (in od tu zajetih držav samo še za Nemčijo in Nizozemsko) navaja samo raven ISCED 5; poleg tega so pri številkah za Slovenijo upoštevani tudi absolventi, kar bi lahko sliko zameglilo.

T 2.5.6 Študenti (ISCED 5, 6) po študijskih področjih – EU in Slovenija

Študijsko leto	1996/97 EU 15	2000/2001 EU 15	2001/2002 EU + 10
1. Izobraževanje; izobraževanje učiteljev	<i>8,4% EU</i>	14,0% PT <i>8,4% EU</i> 4,2% IR	18,3% LV <i>10,0% SI</i> 10,3% EE
2. Humanistika in umetnost	<i>12,4% EU</i>	17,5% UK <i>14,4% EU</i> 7,6% NL	12,1% EE <i>8,2% SI</i> 5,6% SQ
3. Družbene in poslovne vede, pravo	<i>36,2% EU</i>	40,8% NL <i>31,2% EU</i> 19,8% IR	49,0% LV <i>42,8% SI</i> 24,3% CZ
4. Naravoslovne vede, matematika in računalništvo	<i>10,6% EU</i>	17,4% UK <i>12,2% EU</i> 5,8 % NL	13,9% CZ <i>5,9% SI</i> 4,8% HU
5. Tehnika, proizvodne tehnologije in gradbeništvo	<i>15,5% EU</i>	25,8% FI <i>14,9% EU</i> 10,5% DK,UK	21,2% LT <i>16,4% SI</i> 12,1% EE
6. Kmetijstvo in veterina	?	3,3% ES <i>1,9% EU</i> 0,8% SE	4,4% LT <i>3,0% SI</i> 1,7% EE
7. Zdravstvo in sociala	<i>10,7% EU</i>	20,1% UK <i>14,2% EU</i> 8,3% IR, AT	12,4% CZ <i>7,5% SI</i> 2,3% PL
8. Storitve	?	4,8% PT <i>2,3% EU</i> 1,1% UK	7,9% HU <i>6,1% SI</i> 2,9% LV
9. Drugo (1996/97) 10. Neznano/drugo (2001/02)	<i>6,3% EU</i>	22,0% IR <i>0,5% EU</i> 0,05 DE	8,3% PL 4,6% CZ <i>0,0% SI</i>

V tabeli 2.5.6 torej navajamo v drugem stolpcu primerljive podatke za EU (petnajsterica) v študijskem letu 1996/97, v tretjem pa za študijsko leto 2001/02 (zaradi težav, ki jih ima evropska statistika s pridobivanjem podatkov, pri posameznih državah niso vedno upoštevane prav te letnice, pač pa tudi prejšnja ali naslednja).⁷ Številka v sredini, označena z **EU**, prikazuje povprečne vrednosti za vso EU (petnajsterica); zgornja številka prikazuje državo z najvišjo, spodnja pa z najnižjo vrednostjo za posamezno področje. V četrtem stolpcu so na podoben način predstavljeni podatki o državah, ki so se EU pridružile letos (deseterica). Pri tem smo izpustili Ciper in Malto, deloma zaradi zelo majhnih visokošolskih sistemov, deloma pa zaradi velikega deleža študentov, ki študirajo v drugih državah. V tem stolpcu prikazujemo primerljive podatke za Slovenijo, označeno z **SI**, kot smo jih dobili po že omenjeni prilagoditvi (deleži se bistveno ne razlikujejo od že predstavljenih deležev visokošolcev iz tabele 2.5.1).

Navzkrižne primerjave pokažejo podobo, ki je pri analizi evropskih izobraževalnih sistemov znana: razlike so precejšnje. Na vseh analiziranih študijskih področjih so razlike med državo z

⁷ V pregledu za študijsko leto 2001/02 v Eurostatovem poročilu ni Francije in Grčije.

minimalnim in državo z maksimalnim deležem (petnajsterica) vsaj dva do trikratne, če pa jim priključimo še novo deseterico, se še povečajo.

Če primerjamo Slovenijo z državami petnajsterice, lahko vidimo, da se le v redkih primerih najdemo v enem od ekstremov, ki jih zasedajo posamezne države EU; največkrat se nahajamo v vmesnem prostoru, enkrat z boljšim, drugič s slabšim deležem.

V zgornjem ekstremu se najdemo z *deležem družboslovnih ved* (42,8%), s katerim prehitimo vso petnajsterico: tesno za nami so Nizozemska (40,8%), Avstrija (40,0%) in Italija (39,0%),⁸ na drugem ekstremu pa so Irska (19,8%), Finska (22,9%) in Danska (23,0%). Podobno je na področju *storitev* (6,1%), kjer je takoj za nami Portugalska (4,8), na drugem ekstremu pa se nahaja Velika Britanija (1,1%).

Nadpovprečen, a ne več ekstremen položaj zasedamo na področju *kmetijskih ved* (s 3,0% smo za Španijo, ki ima 3,3% delež; najnižje deleže imajo Švedska z 0,8%, Velika Britanija in Irska s po 1,2% ter Nemčija z 1,4%). Relativno povprečen položaj zasedamo na področjih *izobraževanja* (10,0%; z večjim deležem so pred nami Portugalska s 14,0%, Nizozemska s 13,7, Švedska s 13,1%, Belgija z 12,0 ter Danska in Avstrija s po 11,0%) ter *tehnike*, (16,4%; z večjim deležem so pred nami Finska s 25,8%, Portugalska z 19,8% in Švedska z 19,0%, nato pa smo si čisto blizu z Italijo s 16,6% in Španijo s 16,5%).

Podpovprečen položaj zasedamo na področjih *humanistike* (8,2%; tik pred nami je Portugalska z 8,5%, z manjšim deležem pa nam sledi le še Nizozemska s 7,6%) ter *naravoslovnih ved* (5,9%; nekoliko boljše deleže imajo Portugalska z 7,0%, Italija z 7,5%, Belgija s 9,7% in Danska s 9,9%; z manjšim deležem pa nam spet sledi le Nizozemska s 5,8%).

Na področju *zdravstva* se nahajamo na spodnjem ekstremu (7,5%; tik pred nami sta Irska in Avstrija s po 8,3%, blizu sta še Portugalska z 8,5% in Španija z 8,9%, Italija z 11,1% pa je tej ekstremni skupini že nekoliko odmaknjena).

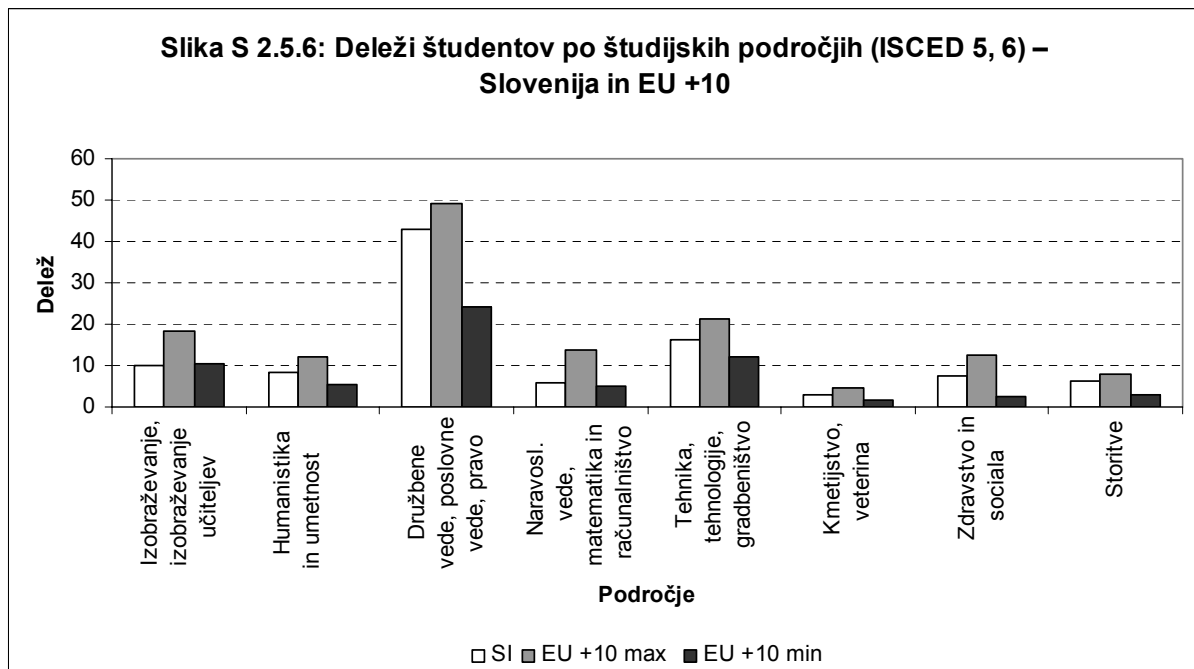
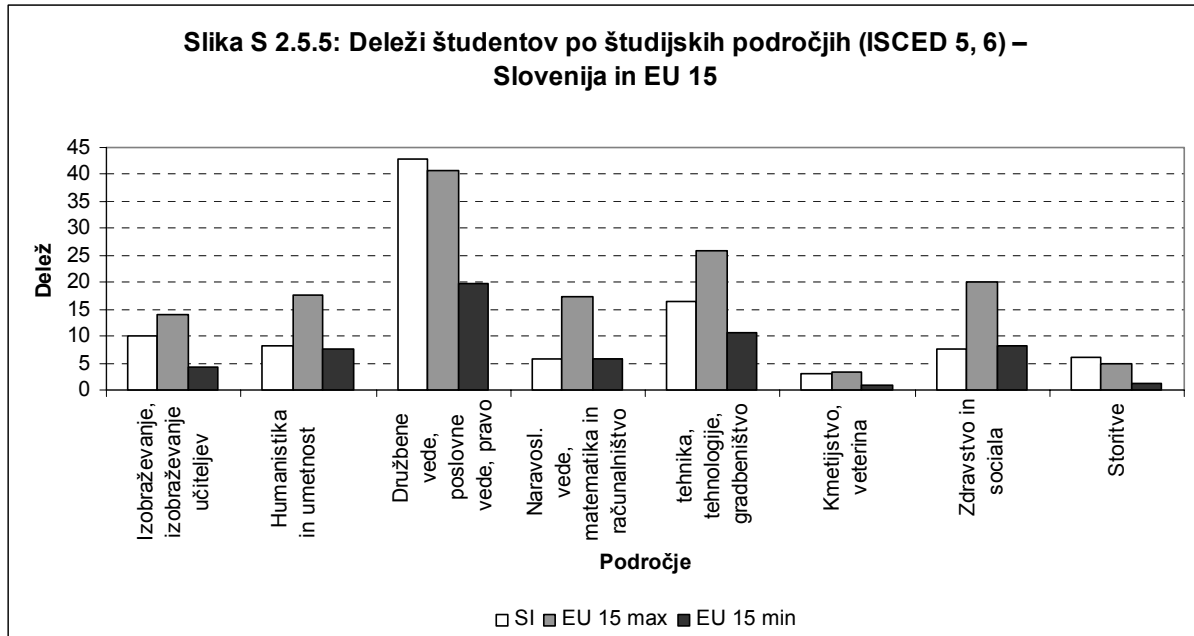
Če pa Slovenijo primerjamo z drugimi državami deseterice (analiziramo sedem drugih držav; kot je bilo že omenjeno, zaradi specifičnih razlogov pri analizi Cipra in Malte ne upoštevamo), se podobno, kot pri primerjavah na drugih področjih, njen položaj kaže praviloma kot bolj ugoden, bližji trendom petnajsterice ali pa vsaj bolj enakomeren.

Delež *družboslovnih ved* je v dveh od teh držav še večji ko pri nas: v Latviji doseže skoraj polovico vseh študentov (49%), na Poljskem pa 43,4%; manjše deleže imajo Estonija (39,7%), Madžarska (36,6%), Litva (32,8%), Slovaška (26,4%) in Češka (24,3%). Podobno je na *področju storitev*, kjer imata večji delež od nas Madžarska (7,9%) in Slovaška (6,9%), nekoliko manjše deleže pa imajo Estonija (5,2%), Litva (5,1%), Poljska (4,8%), Češka (4,6%) in Latvija (2,9%). Tudi na področju *tehniških ved* smo v zgornjem delu: nižje deleže od nas imajo na Češkem (16,2%), Madžarskem (15,4%), Poljskem (13,2%) in Estoniji (12,1%), najbolj visoko pa sta odmaknjeni Slovaška (20,8%) in Latvija (21,2%).

Na področju *humanistike* smo v sredini: pred nami je Estonija (12,1%), sicer pa smo blizu skupini štirih držav: Madžarska (9,1%), Poljska (8,8%), Češka (8,5%) ter Litva (8,0%); spet pa odstopata – tokrat navzdol – Slovaška (5,6%) in Latvija (6,7%). Podoben je tudi položaj na področju *naravoslovnih ved*: navzgor vidno odstopa Češka (13,9%), nato pa nas po deležih bolj ali manj tesno prehitijo še Estonija (8,6%), Slovaška (7,6%) in Latvija (6,7%), malo pa zaostajajo Litva (5,1%),

⁸ Tu blizu je ob upoštevanju starejših poročil verjetno tudi Francija, ki pa je v tej analizi žal odsotna.

Poljska (5,0%) in Madžarska (4,8%). Na področju *zdravstva* se prav tako nahajamo nekje v sredini skupine: pred nami so Češka (12,4%), Estonija (10,3%) in Slovaška (11,1%); sosedji pred in za nami sta Madžarska (7,9%) in Litva (8,0%), dokaj nizka deleža pa imata Latvija (4,8%), Poljska (2,3%).

2.6 Mednarodna mobilnost študentov in osebja

S pojmom *mobilnost (mobility)* označujemo zanimiv pojav v visokem šolstvu, ki je vsaj po obsegu, intenzivnosti in politični podpori videti povsem sodoben. Dejansko lahko temu pojavu sledimo daleč nazaj v zgodovino evropskih univerz, kar je verjetno ustvarjalcem najbolj znanega sodobnega mobilnostnega programa ERASMUS tudi pomagalo pri odločitvi o imenu programa.¹ *Mobilni študenti* se bistveno razlikujejo od *tujih študentov* (gl. pogl. 2.8): tuji študenti so dejansko vpisani na univerzo oziroma visokošolski zavod v drugi državi in tam praviloma tudi dokončajo študij, mobilni študenti (oziroma »osebje«)² pa na univerzi oziroma visokošolskem zavodu v drugi državi le gostujejo za določen čas,³ vpisani (oziroma zaposleni) pa so na domači univerzi oziroma visokošolskem zavodu. Ta svojim študentom prizna študijske obveznosti, opravljene med gostovanjem, kar olajšujejo kreditni sistemi (v Evropi vse pogosteje ECTS) in podeli diplomo. Mobilnost vključuje vrsto ciljev s področja visokošolskega sodelovanja v obdobju mednarodnih integracijskih procesov, znotraj Evropske unije pa še posebej poudarjajo njegovo vlogo pri oblikovanju t.im. evropske dimenzije (*European dimension*), kar je tudi eden od ciljev Bolonjske deklaracije (1999).

Ker je pojav torej relativno nov, se pri njegovem spremljanju srečujemo z začetnimi težavami. Sistematičnega spremljanja in analiziranja mobilnosti na ravni nacionalne statistike še nimamo, zato se v tem poglavju naslanjamo izključno na podatke, ki jih je bilo mogoče pridobiti na MŠZŠ in na nedavno ustanovljenem javnem zavodu CMEPIUS (Center za mobilnost in evropske programe izobraževanja in usposabljanja). V analizi se posvečamo dvema mednarodnima programoma mobilnosti: v srednji Evropi je to CEEPUS (vanj je Slovenija vključena od leta 1993), na ravni EU pa ERASMUS (vanj je Slovenija vključena od leta 1999). Temu dodajamo še pregled nekaterih elementov mobilnosti na temelju bilateralnih sporazumov.

Program ERASMUS je javnosti širše poznan in predstavlja del programa Socrates, ki ga je Evropska unija pričela razvijati že v drugi polovici osemdesetih let. Danes je vanj vključenih vseh 25 držav EU ter Islandija in Norveška. Slovenija se je v program ERASMUS vključila 1. maja 1999 (od tedaj sodeluje tudi v drugih segmentih programa Socrates ter v programih Leonardo da Vinci in Mladi; specifične možnosti za vključevanje visokega šolstva so v vseh programih, vendar pa je program ERASMUS na tem področju bistven).

Manj znan je program CEEPUS, ki so ga s podpisom posebnega sporazuma ustanovili 8. decembra 1993 v Budimpešti ministri šestih ustanovnih držav: Avstrije, Bolgarije, Madžarske, Poljske, Slovaške in Slovenije. K sporazumu so kasneje pristopile še Hrvaška (1995), Češka (1996) in Romunija (1998). Leta 1998 je bil v Budimpešti sprejet sklep o njegovem podaljšanju za nadaljnjih pet let, nato pa je bil 9. marca 2003 v Zagrebu podpisan nov sporazum CEEPUS II za obdobje od 2005 do 2009 z možnostjo podaljšanja.

¹ Erazem Rotterdamski je več kot le znamenita intelektualna podoba iz obdobja, ki je poznalo tesno sodelovanje in tudi fizična popotovanja študentov in profesorjev od enih do drugih, takrat še maloštevilnih evropskih univerz.

² Mobilnost poleg študentov zajema tudi "osebje" (*staff*), največkrat učno osebje (*teaching staff*), torej visokošolske učitelje, programi mobilnosti pa spodbujajo tudi izmenjavo drugih kategorij osebja, vključno z administrativnim osebjem visokošolskih zavodov. Slednjega se v Sloveniji skoraj še ne zavedamo.

³ Največkrat gre za čas 3 mesecev do pol leta; na podiplomskem študiju pogosteje nekoliko več.

Osnovni cilj programa CEEPUS je bil ustvariti multilateralno sodelovanje na področju visokega šolstva v državah Srednje Evrope s pomočjo mobilnosti študentov in profesorjev in s poudarkom na priznavanju študijskih obdobij. Temeljna načela izvajanja programa so povsem enaka vsebini programa ERASMUS. Program CEEPUS predstavlja dopolnitev programom EU, saj omogoča izmenjavo tudi med državami nečlanicami EU, poseben poudarek pa je dejstvo, da je postal model učinkovitega multilateralnega sodelovanja v regiji. CEEPUS program omogoča enakopravno partnerstvo med članicami in poudarja njegov regionalni značaj, obenem pa je organiziran zelo racionalno, tako glede financiranja kot administriranja.

2.6.1 Sodelovanje v programu CEEPUS

Sodelovanje v programu CEEPUS je v naslednjih tabelah prikazano posebej za visokošolske študente in posebej za visokošolsko osebje; prav tako so posebej prikazani odhodi iz Slovenije v druge države oziroma prihodi iz drugih držav v Slovenijo.

T 2.6.1 Odhodi naših študentov v druge države (CEEPUS)

	94/95	95/96	96/97	97/98	98/99	99/00	00/01	01/02	02/03	Skupaj
AT	4	18	8	15	19	16	13	19	10	122
BG	0	0	2	6	0	1	2	3	4	18
CZ	–	–	6	15	17	17	25	24	23	127
HU	4	5	8	14	8	18	25	28	10	120
HR	–	4	13	13	14	7	11	14	8	84
PL	0	4	15	15	11	15	11	14	7	101
RO	–	–	–	–	0	4	7	4	2	17
SK	4	10	18	18	14	10	9	17	9	115
Skupaj	12	41	96	96	83	88	103	123	73	704

T 2.6.2 Prihodi tujih študentov v Slovenijo (CEEPUS)

	94/95	95/96	96/97	97/98	98/99	99/00	00/01	01/02	02/03	Skupaj
AT	5	14	11	15	18	14	10	3	3	93
BG	0	0	2	3	0	4	8	4	6	27
CZ	–	–	5	20	25	17	43	27	26	163
HU	4	4	11	13	13	15	27	29	21	137
HR	–	15	22	10	13	15	16	23	16	130
PL	5	15	28	25	13	15	19	18	25	163
RO	–	–	–	–	5	8	7	18	8	46
SK	3	8	11	21	21	14	20	18	14	130
Skupaj	17	56	90	107	108	102	150	140	119	889

T 2.6.3 Odhodi našega osebja v druge države (CEEPUS)

	94/95	95/96	96/97	97/98	98/99	99/00	00/01	01/02	02/03	Skupaj
AT	5	3	7	4	6	16	9	8	6	64
BG	0	0	1	1	3	1	3	1	3	13
CZ	–	–	1	6	5	17	13	11	14	67
HU	5	8	2	4	7	18	9	7	5	65
HR	–	2	4	6	3	7	5	11	7	45
PL	0	2	7	7	8	15	8	5	4	56
RO	–	–	–	–	1	4	0	2	6	13
SK	0	7	7	6	3	10	7	8	5	56
Skupaj	10	22	29	34	36	88	54	53	50	376

T 2.6.4 Prihodi tujega osebja v Slovenijo (CEEPUS)

	94/95	95/96	96/97	97/98	98/99	99/00	00/01	01/02	02/03	Skupaj
AT	2	2	4	4	3	4	2	4	5	30
BG	0	0	1	0	0	1	1	2	1	6
CZ	–	–	1	6	1	6	8	8	7	37
HU	1	3	1	1	7	8	6	4	7	38
HR	–	4	5	5	4	4	7	4	2	35
PL	0	6	7	3	3	2	4	7	4	36
RO	–	–	–	–	4	2	7	3	8	24
SK	5	7	5	7	4	5	9	11	1	54
Skupaj	8	22	24	26	26	32	44	43	35	260

2.6.2 Sodelovanje v programu ERASMUS

Sodelovanje v programu ERASMUS je v tabelah prikazano podobno kot pri CEEPUS: posebej so obravnavani visokošolski študenti in visokošolsko osebje; prav tako so posebej prikazani odhodi iz Slovenije v druge države oziroma prihodi iz drugih držav v Slovenijo. Žal del podatkov ni bil (še) dostopen v ustrezni obliki; tako npr. ni prikazan prihod tujega visokošolskega osebja v Slovenijo. Zato pa so ob koncu tega razdelka analizirani in prikazani še nekateri drugi parametri, npr. deleži vključenih mobilnostnih študentov (samo iz Slovenije) po spolu, po trajanju mobilnosti, po stopnji študija in po študijskih področjih,

Pri podatkih o mobilnosti osebja so za študijsko leto 1999/2000 podatki zbrani le na ravni EU. Kolona skupaj po državah torej podatka za študijsko leto 1999/2000 ne vključuje. Pri mobilnosti visokošolskega osebja pogosto ista oseba izvede več aktivnosti, zato število mobilnosti ni identično številu udeleženih profesorjev.

Luksemburg se kot edina država EU v tabelah ne pojavlja, ker nima lastnega visokošolskega sistema.

T 2.6.5 Odhod naših študentov v druge države EU

v državo	99/00	00/01	01/02	02/03	03/04	Skupaj
Avstrija	31	46	42	41	71	231
Belgija	5	13	22	24	35	99
Danska	6	10	14	9	15	54
Finska	9	11	12	15	26	73
Francija	15	24	40	38	55	172
Grčija	1	4	6	6	12	29
Irska	1	2	3	6	5	17
Italija	3	22	46	46	68	185
Nemčija	48	50	89	100	100	387
Nizozemska	14	15	15	26	32	102
Portugalska	1	2	15	22	26	66
Španija	6	7	28	39	48	128
Švedska	12	15	18	24	22	91
Velika Britanija	18	9	14	26	37	104
Skupaj	170	230	364	422	552	1738

T 2.6.6 Prihod tujih študentov v Slovenijo

iz države	99/00	00/01	01/02	02/03	03/04	Skupaj
Avstrija	3	8	5	11	...	(27)
Belgija	0	4	5	7	...	(16)
Danska	9	0	7	0	...	(16)
Finska	3	3	4	10	...	(20)
Francija	0	9	15	14	...	(38)
Grčija	0	0	1	1	...	(2)
Irska	0	2	8	4	...	(14)
Italija	2	13	17	17	...	(49)
Nemčija	0	6	15	10	...	(31)
Nizozemska	1	0	3	8	...	(12)
Portugalska	0	9	13	13	...	(35)
Španija	2	5	10	18	...	(35)
Švedska	0	3	8	2	...	(13)
Velika Britanija	0	1	1	12	...	(14)
Skupaj	20	63	112	127	*218	*540

Podrobnih podatkov po državah za zadnje študijsko leto do zaključka tega poročila nismo uspeli pridobiti; podana je le ocena vseh. Zato se v seštevku (skupaj) pri posameznih državah nahajajo le podatki za obdobje od študijskega leta 1999/00 do študijskega leta 2002/03, prav tako pa skupni seštevki za vse države ni dokončen (označen z zvezdico *).

Podobne težave pri pridobitvi zadnjih podatkov smo imeli tudi pri naslednji tabeli (2.6.7); v seštevku (skupaj) se pri posameznih državah tu nahajajo le podatki za obdobje od študijskega leta 2000/01 do študijskega leta 2002/03. Podatkov o prihodu tujega visokošolskega osebja v Slovenijo pa pri CMEPIUS zaenkrat še nismo mogli pridobiti.

T 2.6.7 Odhod našega visokošolskega osebja v druge države EU

V državo	99/00	00/01	01/02	02/03	03/04	Skupaj
Avstrija	–	15	13	12	...	(40)
Belgija	–	4	2	2	...	(8)
Danska	–	4	0	2	...	(6)
Finska	–	3	3	6	...	(12)
Francija	–	6	10	5	...	(21)
Grčija	–	1	0	0	...	(1)
Irska	–	0	0	0	...	(0)
Italija	–	4	11	9	...	(24)
Nemčija	–	7	10	14	...	(31)
Nizozemska	–	1	0	2	...	(3)
Portugalska	–	1	10	9	...	(20)
Španija	–	6	5	5	...	(16)
Švedska	–	5	3	1	...	(9)
Velika Britanija	–	3	3	3	...	(9)
Skupaj	42	60	70	70	*74	*316

Pri tabelah 2.6.8 do 2.6.10 pri CMEPIUS zaenkrat še nismo mogli pridobiti podatkov za študijski leti 2002/03 in 2003/04, pri tabeli 2.6.11 pa samo za študijsko leto 2003/04.

T 2.6.8 Mobilnost naših študentov glede na spol

Spol	99/00	00/01	01/02	02/03	03/04
Moški	75	96	115
Ženske	95	134	249
Skupaj	170	230	364

T 2.6.9 Mobilnost naših študentov glede na trajanje mobilnosti

Trajanje	99/00	00/01	01/02	02/03	03/04
3-4 mesece	99	99	134
5-6 mesecev	39	92	182
7-8-9 mesecev	11	16	18
10-12 mesecev	21	23	30
Skupaj	170	230	364

T 2.6.10 Mobilnost naših študentov glede na nivo študija

Stopnja študija	99/00	00/01	01/02	02/03	03/04
Dodiplomska	131	214	345
Podiplomska	21	15	18
Doktorska	18	1	1
Skupaj	170	230	364

T 2.6.11 Mobilnost naših študentov glede na področje študija

Študijsko področje	99/00	00/01	01/02	02/03	03/04
Kmetijstvo	11	5	9	6	...
Arhitektura, krajinarstvo	10	13	24	25	...
Likovna umetnost in oblikovanje	12	8	25	34	...
Ekonomija, poslovne vede	57	68	114	87	...
Izobraževanje, izobraževanje učiteljev	5	13	17	8	...
Tehniške vede, tehnologija	19	12	16	27	...
Geografija, geologija	1	4	7	8	...
Humanistične vede	3	7	3	7	...
Jeziki in filološke vede	11	24	61	66	...
Pravo	8	39	42	52	...
Matematika in informatika	11	8	9	14	...
Medicinske vede	4	9	11	15	...
Naravoslovje	4	11	0	3	...
Družbene vede	12	7	21	62	...
Komunikacijske in informacijske vede	2	2	3	8	...
Druga področja študija	0	0	2	0	...
SKUPAJ	170	230	364	422	...

2.6.3 Bilateralna mobilnost in zbirni podatki o mobilnosti

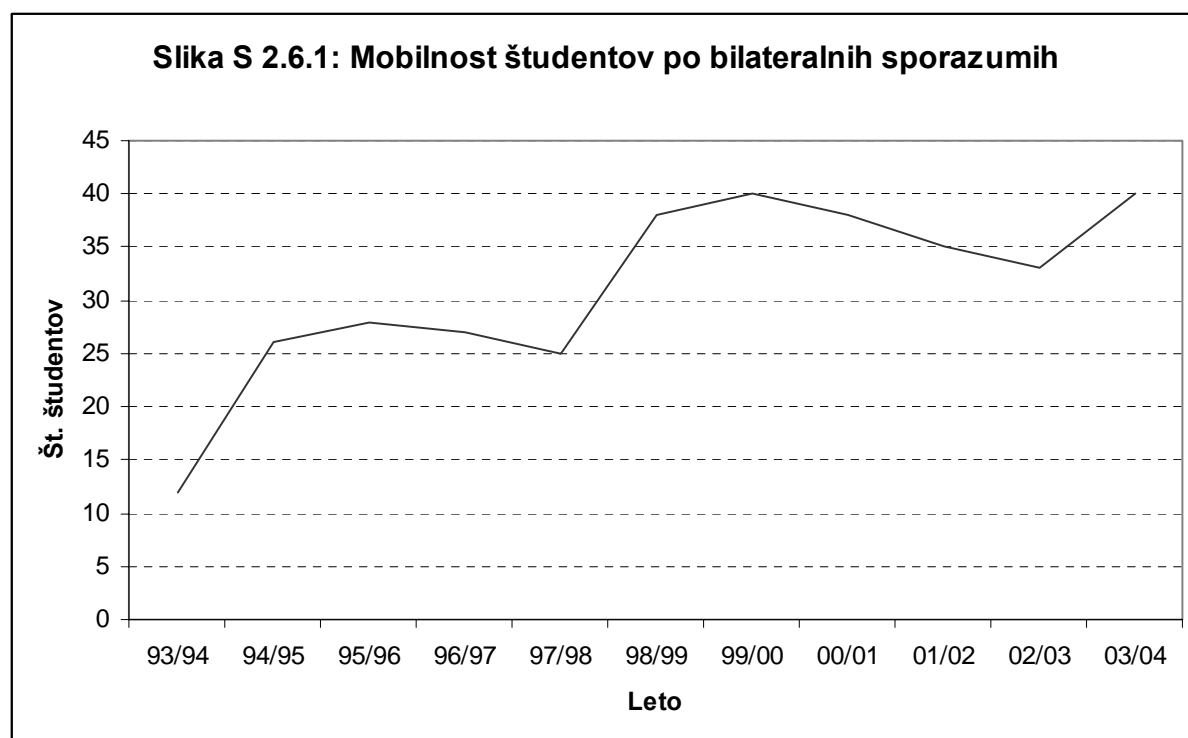
Podatke o prihodu tujih študentov na slovenske visokošolske zavode na podlagi bilateralnih sporazumov je v preteklih letih spremljalo MŠZŠ, od letos pa naj bi jih spremljal CMEPIUS. Večina teh študentov je v Sloveniji ostala vsaj 3 mesece ali več. Prihajajo iz različnih držav, s katerimi ima Slovenija sklenjene bilateralne sporazume in za področja, kjer obstaja interes. Poleg sosednjih držav in držav EU se na letnih seznamih prihajajočih študentov pogosteje pojavljajo še Izrael, Japonska, Kitajska, Ruska federacija, Ukrajina, ZDA itd.

Na razpolago so le podatki o prihodih tujih študentov v Slovenijo. O odhodih naših študentov kot štipendistov tujih vlad celovitih podatkov ni na razpolago, ker ni enotnih prijav; nekatere prijave sicer potekajo preko MŠZŠ, veliko več kandidatov pa se prijavi neposredno tuji vladi oziroma pooblaščenim organizacijam (predvsem v začetku in sredini devetdesetih let sta tako Nemčija preko DAAD in Avstrija preko OEAD dodeljevali po desetine štipendij našim študentom). Od študijskega leta 1993/94 dalje pomemben del mobilnosti z ZDA poteka v okviru *Fulbrightovega programa*: vsako leto 6 – 8 naših študentov in profesorjev odide v ZDA, prav toliko (6-8) študentov in profesorjev iz ZDA sprejmemo.

T 2.6.12 Mobilnosti tujih študentov po bilateralnih sporazumih (samo prihodi v Slovenijo)

93/94	94/95	95/96	96/97	97/98	98/99	99/00	00/01	01/02	02/03	03/04
12	26	28	27	25	38	40	38	35	33	*40

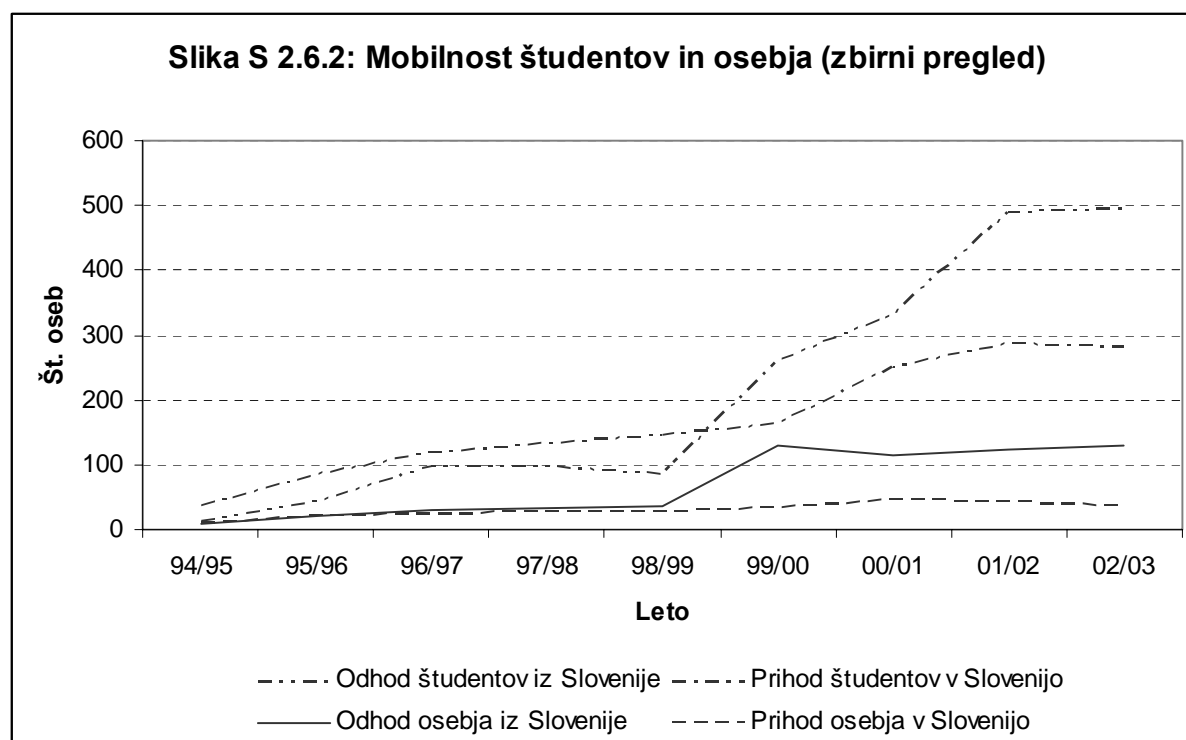
Podatek za študijsko leto 2003/04 je ocena.

Na koncu povzemamo razpoložljive podatke še v zbirni – čeprav iz navedenih razlogov precej pomanjkljivi – obliki. V prvi vrstici tabele so navedeni zbirni podatki o odhodih naših študentov iz Slovenije (Ceepus in Erasmus; brez bilaterale), v drugi pa o prihodih tujih študentov v Slovenijo (Ceepus, Erasmus ter z bilateralo); v tretji je navedeno razmerje med odhajajočimi in prihajajočimi. V naslednjih dveh vrsticah se na enak način ponovijo podatki za naše oziroma tuje visokošolsko osebje (Ceepus in Erasmus pri naših, Ceepus pri tujih; brez bilaterale); tu razmerja ne navajamo, ker bi bilo zaradi pomanjkanja podatkov o Erasmus osebju preveč deformirano. Prikazan obseg mobilnosti je torej nekoliko *manjši* od dejanskega obsega mobilnosti; njeni glavni tokovi pa so v tem pregledu vseeno zajeti. Zadnje študijsko leto (2003/04) zaradi pomanjkljivih podatkov izpuščamo.

T 2.6.13 Zbirni razpoložljivi podatki o mobilnosti

	94/95	95/96	96/97	97/98	98/99	99/00	00/01	01/02	02/03
Mobilnost visokošolskih študentov									
iz Slovenije	12	41	96	96	83	258	333	487	495
v Slovenijo	37	84	117	132	146	162	251	287	279
iz : v	0,32	0,49	0,82	0,73	0,57	1,59	1,33	1,70	1,77
Mobilnost visokošolskega osebja									
iz Slovenije	10	22	29	34	36	130	114	123	130
v Slovenijo	8	22	24	26	26	32	44	43	35

Osredotočili smo se na podatke o programih CEEPUS in ERASMUS, vendar pa je treba ponovno poudariti, da obsegata le del – čeprav večji del – mobilnosti študentov oziroma visokošolskega osebja. Med drugimi programi EU na tem mestu vključujemo še visokošolsko sodelovanje iz programa LEONARDO DA VINCI. Ta program ni namenjen predvsem visokemu šolstvu, a se je vanj – poleg drugih kategorij sodelujočih – v zaporednih letih od 2000 do 2004 vključilo tudi 373 visokošolskih študentov (v zaporednih letih jih je bilo 29, 58, 62, 74, 150; za zadnje leto je naveden planirani obseg). Podatkov o izmenjavi visokošolskih študentov in učiteljev v okviru nekaterih drugih akcij EU v analizo ne vključujemo zaradi nepopolnih podatkov in metodoloških problemov. Prav tako v analizo ni vključena izmenjava v okviru programa TEMPUS, v katerem je Slovenija sodelovala od začetka devetdesetih let do vključitve v program ERASMUS. Bolj podrobna analiza teh vprašanj bi terjala posebno obravnavo.

Vključeni so tudi podatki o mobilnosti na podlagi *bilateralnih sporazumov* Slovenije (samo prihod tujih študentov), ki so bili predstavljeni v prejšnji tabeli.

Komentar

Slovenija je relativno uspešno vstopila v sodobne trende visokošolske mobilnosti, še posebej v največji program ERASMUS. K temu so precej pripomogla izkušnje programa TEMPUS, s katerim se Slovenija vstopila v t.im. tranzicijsko obdobje (kvantitativne analize tega programa nismo mogli izdelati, evalvacija programa TEMPUS pa kaže, da je bila Slovenija v primerjavi z drugimi državami srednje in vzhodne Evrope v njem zelo uspešna), pa tudi CEEPUS, ki ni prispeval le k dvigu regionalnega sodelovanja, ampak je bil – že zaradi podobne logistike – tudi dodatna priprava na vključitev v ERASMUS. Tudi pomena mobilnosti na podlagi bilateralnih sporazumov ni mogoče spregledati, še zlasti takrat, ko gre za sodelovanje z državami, ki niso vključene v CEEPUS ali ERASMUS.

Poglavitno vprašanje, s katerim se srečujejo članice tako programa CEEPUS kot ERASMUS, je, v kakšnem sorazmerju so prihajajoči oziroma odhajajoči študenti oziroma osebje. Ko gre za program CEEPUS, lahko ugotovimo, da za slovenske visokošolske zavode obstaja v njem nadpovprečno zanimanje: vloga Slovenije je v tej mreži podobna avstrijski. Seveda je položaj v Erasmusu drugačen: tu Slovenija nastopa kot »mlada« članica in obenem kot majhen visokošolski sistem, oboje pa pomeni, da ni mogoče pričakovati visokega položaja v mreži (še posebej v pogledu razmerja med odhajajočimi in prihajajočimi študenti). Razmerje med odhajajočimi in prihajajočimi študenti je po prvih petih študijskih letih približno 3 : 1 v korist odhajajočih študentov; na enega prihajajočega tujega študenta iz »starih« držav EU torej v povprečju pridejo trije naši odhajajoči študenti.

Po podatkih o mobilnosti je bilo v študijskem letu 2003/2004 *med študenti rednega študija 1,1% Erasmus študentov*, kar še močno odstopa o povprečnem deležu v državah EU petnajsterice (okrog 3%). Kljub temu je po drugi strani slika, ki jo prinašajo zbrani podatki, prav zadovoljiva: rast izmenjav se stopnjuje in v Slovenijo prihajajo študenti iz prav vseh sodelujočih »starih« članic EU. Največ jih je doslej prihajalo pretežno z »evropskega juga«: Italije, Francije, Portugalske in Španije (skupaj med 49 in 35) ter Nemčije (31) in Avstrije (27), najmanj pa iz Velike Britanije in Irske (14), Švedske (13), Nizozemske (12) in Grčije (2).

V nasprotni smeri so slovenski študenti in študentke najraje izbirali Nemčijo (387), Avstrijo (231), Italijo (185) in Francijo (172), pretežno torej velike visokošolske sisteme v soseščini oziroma ne predaleč v Evropi; najmanj odhodov pa je bilo na Irsko (17), Grčijo (29) in Dansko (54). Trendi v mobilnosti v okviru programa Erasmus kažejo na nadaljnje povečevanje in to je treba z vsemi razpoložljivimi sredstvi spodbujati. Po nekajletnih izkušnjah je čas za evalvacijo na nacionalni ravni ter za ugotavljanje dejavnikov, ki mobilnost v posameznih vidikih pospešujejo oziroma zavirajo.

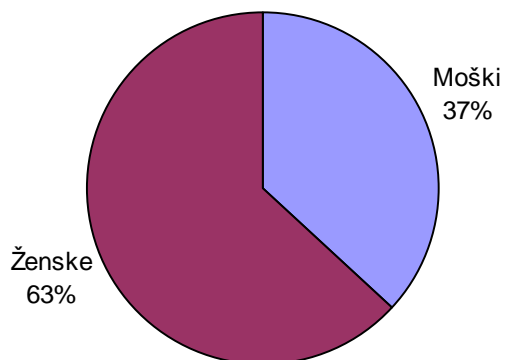
Za razliko od študentov je vključevanje visokošolskega osebja vsa ta leta relativno konstantno; pri tem so pravzaprav bolj pomembne njihove destinacije kot sama številčnost, saj mobilnost osebja največkrat napoveduje izmenjave študentov v naslednjem oziroma naslednjih letih. Žal podatki ne obetajo kake bližnje spremembe v že opaženih trendih: najbolj zanimive dežele ostajajo Avstrija, Nemčija, Italija, Francija, Španija in Portugalska, medtem ko interesa ni ali pa je zelo majhen, ko gre za Irsko, Grčijo in Nizozemsko. Pri strategiji razvijanja visokošolskega sodelovanja v Evropski uniji bi morali te trende – predvsem pa načine zagotavljanje večje ekvivalentnosti – temeljiteje analizirati in rezultate v praksi upoštevati.

Analiza strukture mobilnih študentov po spolu v povprečju ne kaže večjega odstopanja glede na siceršnja strukturo na slovenskih visokošolskih zavodih (t.j. 56% žensk na dodiplomskem študiju v študijskem letu 2003/2004), vendar je opazna prevlada žensk: prvo leto jih je bilo 56% in drugo leto 58%, tretje leto ta delež poskoči na 68%; *triletno povprečje pa znaša 63%*.

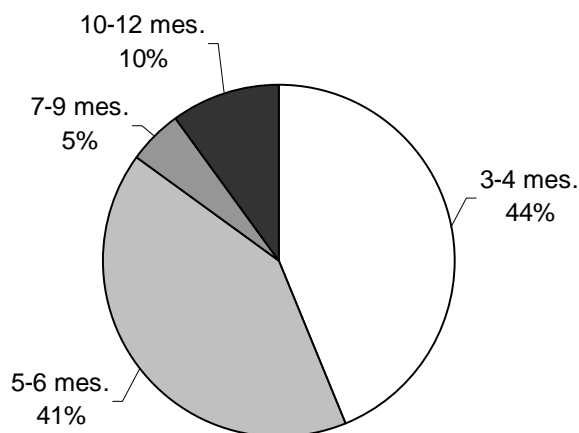
Večina mobilnih študentov se je doslej zadržala v tujini od 3 do 4 mesece (takih je 44%), ne dosti manj pa je tistih, ki se zadržijo od 5 do 6 mesecev (41%); 5% jih ostaja od 7 do 9 mesecev, 10% pa od 10 do 12 mesecev.

Glede na stopnjo študija prihaja absolutna večina iz vrst dodiplomskih študentov (90%); 7% je magistrskih in 3% doktorskih študentov. Prihod dvostopenjskega »bolonjskega« študija bo nedvomno zahteval večji delež magistrskih študentov, večji delež doktorskih študentov pa bi verjetno morali strateško planirati za t.im skupne študijske programe (*joint degrees*).

Slika S 2.6.3: Spolna struktura mobilnosti

Slika S 2.6.4: Časovno trajanje mobilnosti

Tudi *razporeditev mobilnih študentov po študijskih področjih* je relativno odprta, v primerjavi z prejšnjo analizo na visokošolskih zavodih (prim. pogl. 2.5) pa so opazne nekatere razlike. Bistveno večji delež humanističnih ved in umetnosti med mobilnimi študenti je mogoče razložiti predvsem z dvema razlogoma: eden je jezik (kot predmet študija in kot sredstvo sporazumevanja; kar 13,7%

vseh mobilnih študentov je s področja jezikov in filoloških ved). Opazna sta manjša deleža mobilnih študentov s področja izobraževanja in izobraževanja učiteljev oziroma storitev; v obeh primerih gre verjetno za metodološke razloge (učitelji tujih jezikov so npr. zajeti v kategoriji jezikov in filoloških ved, manjši del storitev verjetno v družboslovju, ipd.), tako da je dejanska vrednost nekoliko višja. Opazen in težko razložljiv je manjši delež mobilnih študentov na področju zdravstva in sociale.

T 2.6.14 Mobilnost naših študentov po študijskih področjih (primerjava)

Študijsko področje	Delež študentov v RS	Delež mobilnih študentov
Izobraževanje; izobraževanje učiteljev	<i>10,1</i>	<i>3,6</i>
Humanistika in umetnost	<i>8,0</i>	<i>22,0</i>
Družbene in poslovne vede, pravo	<i>42,2</i>	<i>47,9</i>
Naravoslovne vede, mat. in računalništvo	<i>5,7</i>	<i>6,7</i>
Tehnika, proizvodne tehnologije in gradbeništvo	<i>16,8</i>	<i>12,3</i>
Kmetijstvo in veterina	<i>3,1</i>	<i>2,6</i>
Zdravstvo in sociala	<i>7,7</i>	<i>3,2</i>
Storitve	<i>6,4</i>	<i>1,6</i>

2.7 Študenti in diplomanti - tuji državljani

Študij tujih državljanov v danem visokošolskem sistemu je vedno deležen posebne pozornosti, pa čeprav absolutne številke, ki govorijo o njegovem obsegu, niso velike. Študij tujih državljanov je bil vedno razumljen kot (vsaj) posredni dejavnik mednarodnega gospodarskega in kulturnega sodelovanja, pogosto pa je tudi neposredno povezan s političnimi procesi (npr. visok delež študentov iz t.i.m. neuvrščenih držav v šestdesetih, sedemdesetih in osemdesetih letih; uvrstitev študentov iz nekdanjih jugoslovanskih republik v kategorijo tujcev ob osamosvojitvi ter prihod študentov beguncev v prvi polovici devetdesetih). V novejšem času se vključevanje tujih študentov povezuje tudi z integracijskimi procesi. Po eni strani gre za študente iz držav Evropske unije (v zvezi s tem gl. tudi *poglavje 2.6*, mobilnost) oziroma drugih evropskih držav, po drugi pa za študente z drugih delov sveta (Bolonjska deklaracija, 1999, v tem pogledu pravi: »Zagotoviti moramo, da evropski sistem visokega šolstva postane privlačen za ves svet«).

Spremljanje tujih državljanov v našem visokošolskem sistemu v obdobju 1981 – 2003 ni enostavno: po eni strani se je sistem zbiranja podatkov oblikoval postopoma (nekateri elementi spremljanja so bili tudi za naše državljane vzpostavljeni šele postopoma, npr. sistematično spremljanje vpisa v podiplomski študij šele na začetku devetdesetih let), po drugi strani pa je povezano tudi s političnimi procesi in spremembami, ki so na začetku devetdesetih let statistično čez noč močno povečale število tujcev (študentov iz nekdanjih jugoslovanskih republik) v sistemu, čeprav je v istem času število »pravih« tujcev močno upadlo.

V tem poglavju je posebej prikazano gibanje tujih študentov oziroma diplomantov na (2.7.1) dodiplomskem (višješolskem in visokošolskem), podiplomskem (2.7.2) magistrskem in specialističnem ter (2.7.3) doktorskem študiju.

Vir podatkov so *Rezultati raziskovanj* (SURs). V vseh tabelah v posebnih kolonah spremljamo študente iz štirih sosednih držav oziroma iz štirih držav, ki so nastale na tleh nekdanje Jugoslavije (pri nekdanjih republikah Srbiji in Črni gori, kasneje ZRJ in zdaj državi Srbiji in Črni gori, zaradi enostavnosti za čas pred letom 1991 navajamo seštevke). Dodana je še Nemčija, ker se v določenem obdobju tudi posebej pojavlja v statističnih pregledih. Državljeni vseh ostalih držav, pa tudi osebe brez državljanstva, so navedeni kot *drugi* (pri tem bomo v opombah oziroma komentarjih te države ponekod nekoliko bolj konkretno ilustrirali), saj podrobno spremljanje ne bi bilo možno oziroma smotno. Razdelitve po državah se namreč skozi leta spreminjajo, spočetka se delijo na evropske in neevropske države itd. Države, ki so nastale na tleh nekdanje Jugoslavije, so za obdobje do leta 1991 v tabelah osenčene in prikazane zaradi primerjave dolgoletnih trendov, njihovi deleži pa niso vštet v skupne vsote tujih državljanov. Vedno je za posamezno študijsko leto podan tudi seštevke vseh tujih državljanov; v redkih primerih je sploh na razpolago samo ta podatek (ali pa kak drug sumaren podatek). Če za posamezno študijsko leto ni bilo nobenega študenta iz dane države, se v stolpcu nahaja znak pomišljaj (–). Večkrat ni bilo mogoče zanesljivo ugotoviti, ali v danem letu sploh ni bilo študentov iz ene od posebej spremljanih sosednih držav, ali pa se ta podatek morda skriva v kategoriji *drugi*. V teh primerih se v stolpcu nahaja znak vprašaj (?).

Kot smo že navedli, so spremembe, ki jih je prinesla osamosvojitve, povzročile nekaj težav tudi pri spremljanju gibanj. Tako se podatki za študijsko leto 1991/92 v *Rezultatih raziskovanj* oziroma v *Statističnem letopisu RS* nekoliko razlikujejo. Podatki so pridobljeni iz RR s kombinacijo tabel "Tuji študenti" ter "Študenti po občinah stalnega bivališča", kjer so državljani bivše Jugoslavije razdeljeni po republikah. Pri specialistih, magistrantih in doktorandih so za leto 1991 vzeti

podatki o stalnem bivališču (bivše zvezne republike oziroma tujina). – Podatki o specializacijah, ki jih po letu 1995 (prenova programov po Zakonu o visokem šolstvu iz 1993) vodi Ministrstvo za zdravstvo, niso vključeni, ker to izobraževanje ni del visokošolskega sistema. – Ustreznih podatkov o diplomantih dodiplomskega in podiplomskega študija oziroma o doktoratih za leto 2003 ob zaključku tega dela še nismo imeli na razpolago.

2.7.1 Dodiplomski študij na višjih strokovnih šolah in visokošolskih zavodih

Tuji državljani so v precejšnji večini študenti dodiplomskega študija; ta del tujih študentov prikazujemo v prvi tabeli.

T 2.7.1 Študenti - tuji državljani na višješolskih in visokošolskih zavodih v Sloveniji

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.
štud. leto	IT	AT	HU	DE	BH	HR	MK	SČG	drugi	skupaj
1981/82	26	?	?	?	117	896	27	99	236	*262
1985/86	36	7	4	?	124	994	29	82	193	*240
1989/90	48	11	7	?	113	926	70	79	78	*144
1990/91	29	12	9	?	87	844	73	51	73	1178
1991/92	17	9	10	?	65	628	43	32	57	861
1992/93	132	2	6	?	59	437	24	54	35	749
1993/94	142	5	4	?	97	315	13	51	30	657
1994/95	112	3	3	?	118	235	6	37	34	548
1995/96	40	3	2	?	156	201	12	32	38	484
1996/97	42	3	3	8	135	158	11	27	37	424
1997/98	52	6	6	6	174	193	16	32	37	522
	?	?	?	?	?	?	?	?	?	2
1998/99	56	4	5	9	210	204	24	31	40	583
	?	?	?	?	?	?	?	?	?	6
1999/00	58	6	4	10	220	248	30	53	51	680
	–	–	–	–	3	3	–	–	3	9
2000/01	65	6	6	11	217	296	40	52	57	750
	1	–	–	–	9	4	–	2	1	17
2001/02	64	6	5	11	222	343	50	43	75	819
	–	–	–	–	10	6	1	3	10	30
2002/03	60	4	3	7	201	369	49	47	78	818
	–	–	–	–	11	15	1	3	9	39
2003/04	64	5	5	5	173	443	62	48	68	873
	–	–	–	–	17	14	1	75	10	117

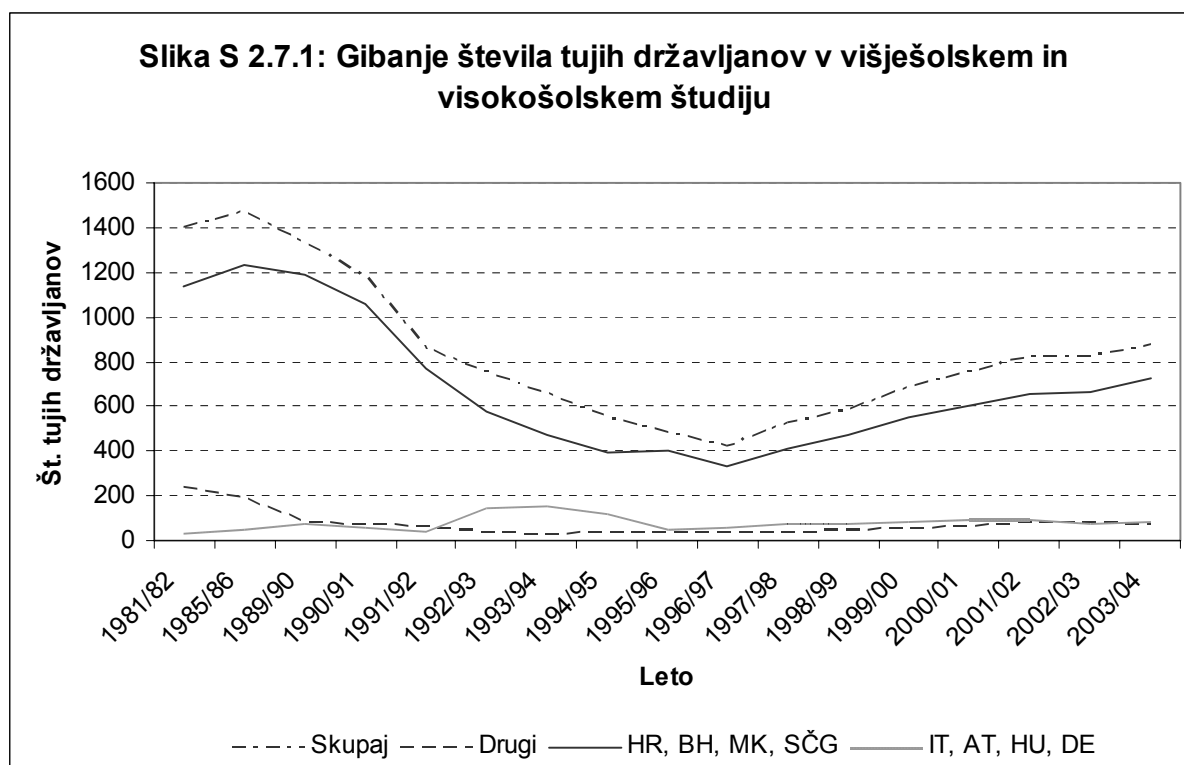
Od študijskega leta 1981/82 do vključno študijskega leta 1996/97 se prikazani podatki enotno nanašajo na študente višjih in visokih šol, umetniških akademij in fakultet, oziroma obeh tedanjih univerz. To pomeni, da so zajeti tako višješolski kot visokošolski (»prvostopenjski« in »drugostopenjski«) študenti, pri čemer upoštevamo tedanji študijski sistem (praviloma dveletni višješolski študij; štiri, pet ali izjemoma šestleten visokošolski študij). Po spremembi visokošolskih študijskih programov (študijsko leto 1995/96 ter 1996/97) so bili stari višješolski programi na članicah univerz opuščeni, ustanovljene pa so bile nove višje strokovne šole, ki pomembno dopolnjujejo terciarno izobraževanje, vendar pa – podobno kot v mnogih drugih državah – ne

sodijo v visokošolski sistem. Zato v tabeli 2.7.1 od študijskega leta 1997/98 dalje s *prvo* številko v posameznem kvadratu prikazujemo študente visokošolskih zavodov, z *drugo* pa študente višjih strokovnih šol. V tabeli 2.7.2 te delitve ni bilo mogoče izvesti, ker podatkov o tujih diplomantih na višjih strokovnih šolah (še) ni. V vseh tabelah je znak vprašaj (?) uporabljen takrat, kadar ni neposrednih podatkov o državljanstvu, obstoji pa možnost, da so posamezniki vključeni v kategoriji »drugi«.

Skupno število študentov je za prva tri opazovana študijska leta označeno z znakom (*); v to število študenti drugih jugoslovanskih republik niso všteti, saj v tem obdobju niso bili tuji državljani. Če njihov delež prištejemo k siceršnjim tujim študentom, je v navedenih treh študijskih letih na začetku, v sredini in na koncu osemdesetih let na visokošolskih zavodih v Sloveniji v tej kategoriji študiralo 1.401, 1.469 oziroma 1.332 študentov. Takšen preračun je smiseln predvsem zato, da lahko kontinuirano opazujemo trende ob koncu osemdesetih in na začetku devetdesetih let.

V študijskem letu 1993/94 je v kategoriji *drugi* 13 študentov iz drugih evropskih držav in 16 iz neevropskih držav, v študijskem letu 1995/96 pa 13 študentov iz drugih evropskih držav in 25 iz neevropskih držav. Kot zanimivost dodajmo, da je v študijskem letu 1981/82 navedenih 18 oseb brez državljanstva.

Višje strokovne šole kot celota še vedno predstavljajo relativno majhen delež v sistemu terciarnega izobraževanja, vendar pa ta delež hitro raste (prim. pogl. 2.2 in 2.3.1) in tudi tuji študenti že najdejo pot vanj. Po razpoložljivih podatkih (državljanstvo vseh študentov namreč v statističnih poročilih ni vedno razvidno) prevladujejo v kategoriji *drugi* na višjih strokovnih šolah poleg državljanov držav z ozemlja nekdanje Jugoslavije še državljani iz vzhodne Evrope in širokega spektra tretjih držav (npr. v študijskem letu 2002/03 Avstralija, Brazilija, Kuba, Ruska federacija, Slovaška, Somalija, Vietnam, v študijskem letu 2003/04 pa Belgija, Benin, Oman, Salomonovo otočje, Singapur, Slovaška, Somalija, Vietnam).

2.7.2 Podiplomski magistrski in specialistični študij na visokošolskih zavodih

Podatkov o vpisu tujih državljanov v podiplomski študij pred študijskim letom 1991/92 ni; od tega leta dalje obstojijo samo sumarni podatki, ki pa za študijsko leto 1994/95 ponovno niso bili zajeti. Vse do študijskega leta 1998/99 je sistem spremljanja parametrov na tem področju šele nastajal; nekoliko bolj podrobno sliko je torej mogoče oblikovati le za obdobje zadnjih šestih študijskih let.

T 2.7.3 Vpis podiplomskih študentov - tujih državljanov na visokošolske zavode v Sloveniji

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.
št. leto	IT	AT	HU	DE	BH	HR	MK	SČG	drugi	skupaj
1991/92	?	?	?	?	?	?	?	?	?	81
1992/93	6	–	–	–	31				12	49
1993/94	?	?	?	?	?	?	?	?	?	40
1994/95
1995/96	?	?	?	?	?	?	?	?	?	61
1996/97	?	?	?	?	?	?	?	?	?	48
1997/98	?	?	?	?	?	?	?	?	?	47
1998/99	2	–	–	–	8	15	2	1	36	64
1999/00	10	–	–	1	22	34	2	8	12	89
2000/01	8	2	–	1	19	26	8	17	16	97
2001/02	6	2	?	1	19	30	10	18	16	102
2002/03	10	1	–	1	19	41	5	12	17	106
2003/04	8	–	–	–	26	48	7	11	18	118

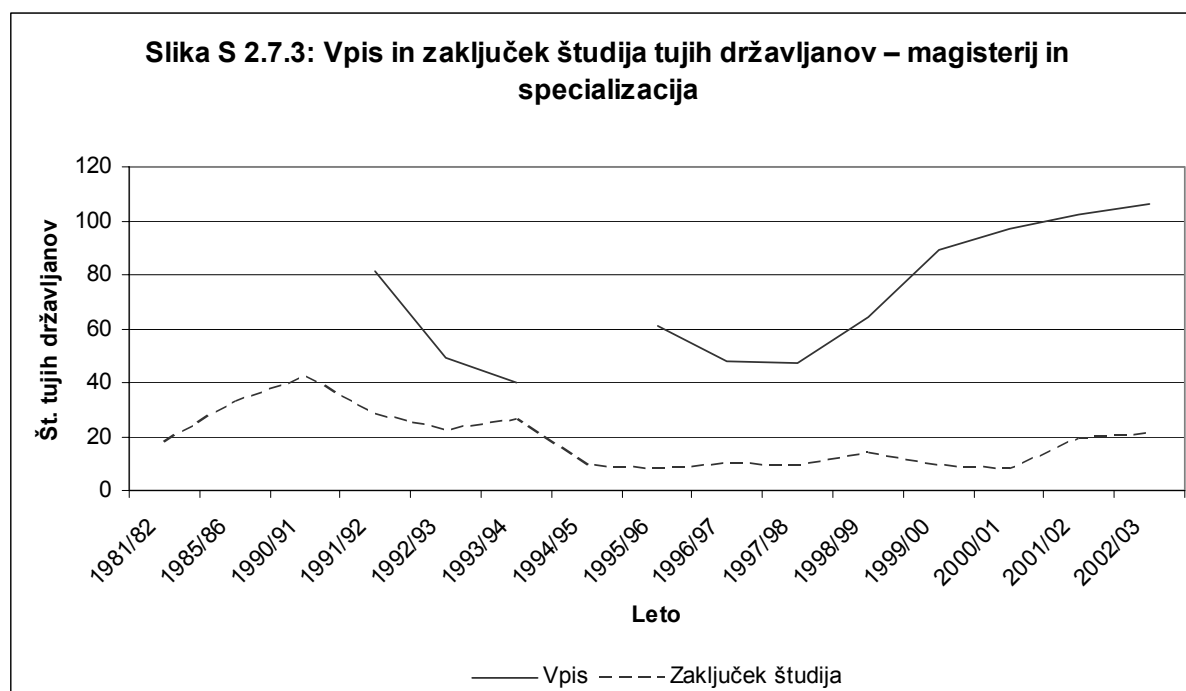
Za študijsko leto 1992/93 je na razpolago podatek, da je bilo med 49 tujimi študenti kar 31 iz območja nekdanje Jugoslavije, 1 je bil iz Nizozemske, 11 pa iz neevropskih držav (Argentina, Alžirija, Etiopija, Japonska, Kitajska, Mali, ZDA).

V novejšem obdobju najdemo poleg državljanov iz območja nekdanje Jugoslavije med podiplomskimi študenti tudi posamezne državljane iz naslednjih držav (študijsko leto 1998/99): Češka, Fersko otočje, Iran, Japonska, Nauru, Nizozemska, Panama, Švica, Ukrajina, Velika Britanija; (študijsko leto 2002/03): Češka, Grčija, Indija, Iran, Pakistan, Ruska federacija, Španija, Švedska, Ukrajina; (študijsko leto 2003/04): Avstralija, Indija, Izrael, Kitajska, Libanon, Portugalska, Ruska federacija, Slovaška, Španija, Turčija, Velika Britanija.

Za razliko od spremljanja vpisa tujih državljanov na podiplomskih študij so podatki o zaključku študija oziroma o novih magistrskih in specialistih na razpolago že od začetka obravnavanega obdobja (1981). Opazna je razlika med številom vpisanih podiplomskih študentov ter – pri tem moramo upoštevati zamik vsaj treh let, kolikor je bilo v dosedanjem podiplomskem sistemu minimalno potrebnih za zaključek študija – uspešnim zaključkom študija. Zato tabeli 2.7.4 dodajamo še sliko, na kateri grafično primerjamo obseg vpisa in učinkovitost zaključka študija. Kot je bilo že omenjeno, s podatki za leto 2003 ob zaključku dela še nismo razpolagali.

T 2.7.4 Gibanje števila magistrov in specialistov - tujih državljanov

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.
Štud. leto	IT	AT	HU	DE	BH	HR	MK	SČG	drugi	skupaj
1981	?	?	?	?	1	7	4	3	3	18
1985	?	?	?	?	4	15	4	3	7	33
1990	?	?	?	?	2	18	1	5	6	42
1991	?	?	?	?	3	11	3	5	6	28
1992	–	–	–	–	4	11	1	6	–	22
1993	–	–	–	–	1	18	2	2	3	26
1994	–	–	–	–	2	3	1	1	2	9
1995	–	–	–	–	2	5	1	–	–	8
1996	–	–	–	–	–	5	2	1	2	10
1997	–	–	–	–	1	6	–	–	2	9
1998	1	?	?	?	1	6	2	–	4	14
1999	2	–	1	–	1	5	–	–	–	9
2000	–	–	–	–	1	5	–	1	1	8
2001	5	?	?	?	4	5	1	1	3	19
2002	3	?	?	?	3	10	2	1	2	21
2003

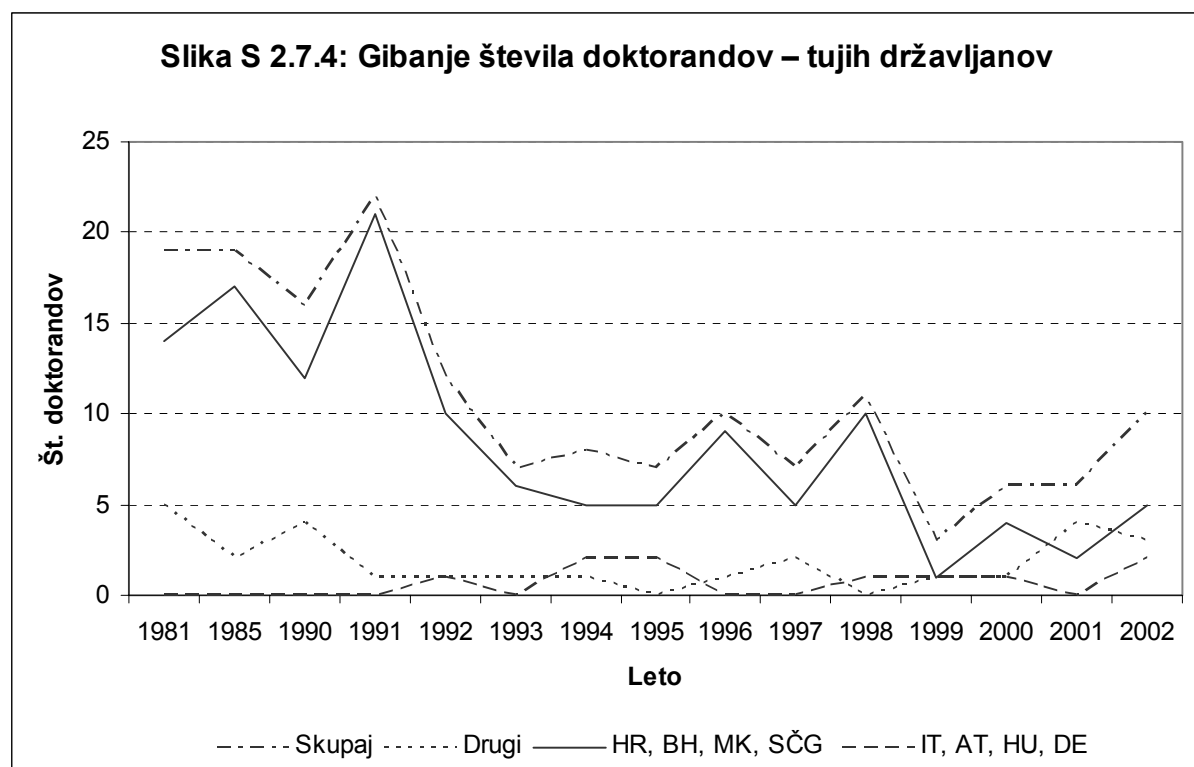
2.7.3 Doktorandi - tuji državljani na visokošolskih zavodih v Sloveniji

Kot je bilo navedeno že v poglavju o doktorskem študiju (2.4.3), pri doktorskem študiju ni mogoče sistematično spremljati vpisa, zato se tudi pri tujih državljanih omejujemo na zaključek študija in spremljamo dosežene doktorate. Razpoložljivi so podatki od leta 1981 dalje, le za leto 2003 jih še nismo imeli na razpolago.

T 2.7.5 Doktorandi - tuji državljani na visokošolskih zavodih v Sloveniji

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.
štud. leto	IT	AT	HU	DE	BH	HR	MK	SČG	drugi	skupaj
1981	?	?	?	?	2	5	2	5	5	19
1985	?	?	?	?	3	10		4	2	19
1990	?	?	?	?	1	4	1	6	4	16
1991	–	–	–	–	2	11	4	4	1	22
1992	1	–	–	–	2	4	4	–	1	12
1993	–	–	–	?	–	4	2	?	1	7
1994	2	–	–	–	1	2	1	1	1	8
1995	2	–	–	–	–	1	2	2	–	7
1996	–	–	–	–	2	7	–	–	1	10
1997	–	–	–	–	1	2	1	1	2	7
1998	–	1	–	–	2	6	–	2	–	11
1999	1	–	–	–	1	–	–	–	1	3
2000	1	–	–	–	–	2	2	–	1	6
2001	?	?	?	?	?	2	?	?	4	6
2002	1	1	?	?	2	1	2	?	3	10
2003

V objavljene statistične podatke za leto 2003 tujci še niso vključeni.

Komentar

Če analiziramo prihod tujih študentov po univerzah oziroma visokošolskih zavodih, potem jih precejšnja večina že vsa leta študira na Univerzi v Ljubljani; v študijskem letu 1999/00 je tu

študiralo 76,8%, v študijskem letu 2002/03 pa 78,2% vseh dodiplomskih študentov tujcev.¹ Enako velja za podiplomski študij: v študijskem letu 2002/03 je na Univerzi v Ljubljani študiralo 78,2% vseh tujih podiplomcev. Tudi večino diplom (dodiplomski študij) tujim študentom podeli Univerza v Ljubljani (npr. leta 2000 jih je bilo tu podeljenih 70,5% vseh), opazna pa so tudi odstopanja (leta 1996 je Univerza v Mariboru podelila tujim diplomantom kar 64,2% vseh diplom, predvsem državljanom držav z ozemlja nekdanje Jugoslavije, pri čemer je treba upoštevati tudi delež takratnih beguncev).

Statistično spremljanje gibanj tujih študentov in diplomantov na naših univerzah oziroma visokošolskih zavodih daje v primerjavi z drugimi parametri že na prvi pogled precej drugačno sliko. Pri tej prvi sliki je potrebno razločiti vsaj dvoje. Prva razlika do gibanj, ki jih spremljamo pri drugih parametrih, je v znatnem delu pogojena *formalno*: precejšnje število oseb, ki se po letu 1991 obravnavajo kot tujci, so imele pred tem letom domače državljanstvo. Druga razlika je povezana z *dejanskimi* spremembami v gibanju tujih študentov: z rastočo krizo v Jugoslaviji ob koncu osemdesetih let je število tujcev upadalo, tudi drugi razlogi so vodili k temu, da se je še posebej zmanjšalo število študentov iz nekdanjih t. im. neuvrščenih držav. Na drugi strani je neposredno po letu 1991 začelo rasti število študentov iz Hrvaške, Bosne in Hercegovine ter Makedonije, precej pa je upadlo število študentov iz Srbije in Črne gore. V teh primerih gre za očitne posledice političnih procesov: z ene strani sprejem študentov beguncev iz različnih delov nekdanje SFRJ, z druge strani vzpostavitev bilateralnega sodelovanja s Hrvaško² in kasneje ter v manjšem obsegu z Makedonijo, s tretje izolacija Srbije in Črne gore v pretežnem delu devetdesetih let.

Če izločimo vse te dejavnike, ki so na prelomu osemdesetih v devetdeseta leta posegli v gibanja tujih študentov in diplomantov, pa se ni mogoče izogniti oceni, da je *vključevanje tujih državljanov v visokošolski sistem RS edina res šibka točka zadnjega desetletja oziroma nekoliko več*. Vtem, ko na vseh drugih parametrih, s katerimi spremljamo domače študente (vpis, diplome ipd.), beležimo bolj ali manj strmo eksponentno rast, se na tem področju srečujemo z upadanjem. Videti je, da *teza, da so se v tem pogledu v devetdesetih letih naše univerze oziroma visokošolski zavodi provincializirali, ne more biti pretirana*.

Če odštejemo državljane držav z območja nekdanje Jugoslavije (oziroma nekdanja republiška državljanstva), namreč ugotovimo, da imamo v primerjavi s stanjem iz študijskega leta 1981/82 (262 tujcev, ki jih označimo z vrednostjo 100%) v študijskem letu 1991/92 samo še 35,5% delež dodiplomskih študentov - »pravih« tujih državljanov (skupaj 93), v študijskem letu 1996/97 jih je ponovno 35,5% (skupaj 93, a od tega kar 42 - pretežno slovenske narodnosti - iz Italije; v študijskem letu 1991/92 jih je bilo le 17), v študijskem letu 2000/01 njihov delež spet seže če polovico na 55,3% (skupaj 145; od tega 65 iz Italije), a se do študijskega leta 2003/04 bistveno ne spremeni in znaša 56,1% (skupaj 147). Podobno – ali še slabše – je stanje pri diplomantih, pa tudi na podiplomskem oziroma doktorskem študiju.

¹ V študijskem letu 1993/94 je opazno bistveno povečano število študentov iz Italije, kar je posledica enkratnega vpisa večje skupine (121) študentov izrednega študija.

² Slovenija in Hrvaška sta kmalu po neodvisnosti sklenili poseben protokol, ki opredeljuje tudi sodelovanje na področju visokega šolstva (dodiplomski in podiplomski študij) na podlagi načela vzajemnosti; ker za državljane Hrvaške veljajo glede sprejema in šolnine enaka pravila kot za državljane Slovenije (in obratno), je bilo v vseh letih na obeh straneh precej študentov, ki so se odločali za študij v sosednji državi. Po podatkih MŠZŠ je bilo v vsem obdobju več študentov, ki so iz Hrvaške prihajali na slovenske visokošolske zavode.

Te številke postanejo še bolj zgovorne, če upoštevamo, da se je v tem obdobju močno povečalo število »domačih« študentov. Če razpoložljive podatke prevedemo v deleže, lahko hitro vidimo, da se *delež tujih študentov v našem visokošolskem sistemu zmanjšuje*; v zadnjem desetletju ta delež spodbujajo le študentje z območja nekdanje Jugoslavije ter študenti slovenske narodnosti iz Italije. V tem primeru je smiselno primerjati delež tujcev med rednimi študenti dodiplomskega študija: v študijskem letu 1981/82 je znašal njihov delež kar 7,2% (oziroma 1,3%, če odštejemo državljane drugih jugoslovanskih republik), v študijskem letu 1991/92 se spusti na 2,8% (vključno z državljani nekdanjih drugih jugoslovanskih republik), v študijskem letu 1996/97 pade na vsega 1,1%, v študijskem letu 2000/01 rahlo zraste na 1,6% in v študijskem letu 2003/04 na 1,8% (za zadnja leta so upoštevani tudi študenti višjih strokovnih šol).

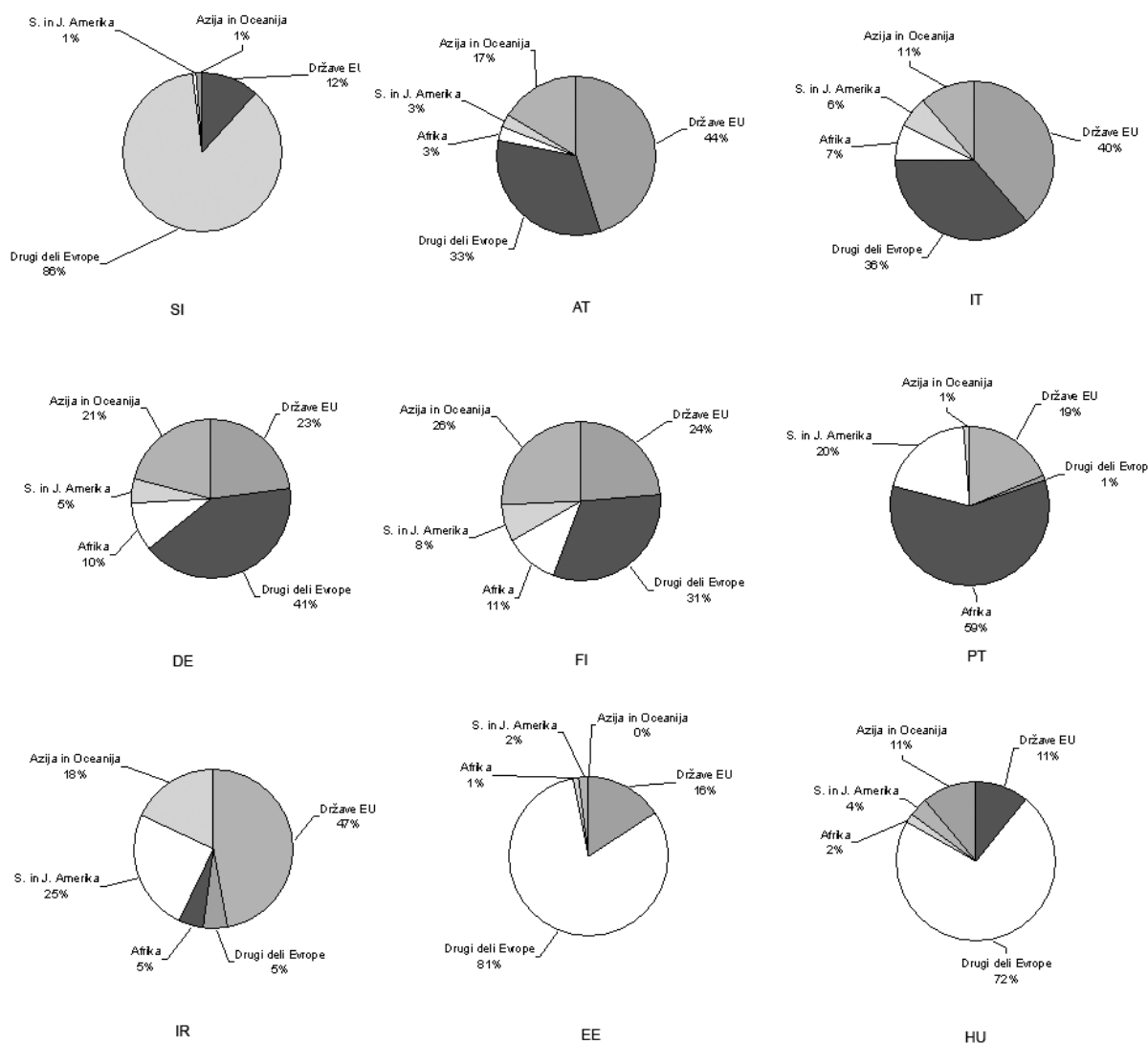
Na podiplomskem študiju je v študijskem letu 1991/92 delež tujih študentov glede na »domače« študente znašal 11,2%, v študijskem letu 1996/97 pa le še 1,9%, a v študijskem letu 2003/04 spet zraste na 3,6% (toda znaša samo 0,8%, če odštejemo državljane nekdanjih drugih jugoslovanskih republik). Podobna je slika pri doseženih doktoratih: leta 1991 je delež tujcev v celotnem rezultatu znašal še 14,8%, leta 1996 pade na 4,2% in leta 1999 najnižje, na vsega 1,2%, leta 2002 pa spet zraste na 3,1% (a je prepolovljen na 1,6%, če odštejemo državljane nekdanjih drugih jugoslovanskih republik).

Če hoče Slovenija okrepiti položaj svojega visokošolskega sistema (privlačnost ta tujce je tudi druga stran fenomena odliva možganov, poleg tega pa je okrepljen delež tujcev tudi pomemben dejavnik aktivne vloge v mednarodni akademski delitvi dela), bo potrebno tem parametrom posvetiti vso pozornost. Trendi, ki smo jih opazovali, so sicer objektivno pogojeni s političnimi procesi devetdesetih let, zato pa je toliko pomembneje, da se v obdobju po vključitvi v Evropsko unijo in ob ugotovitvi, da se je število tujcev, ki se vključujejo v naš visokošolskem sistemu, spet pričelo nekoliko povečevati, poskuša temeljiteje spremeniti.

Po primerjalnih podatkih Eurostata³ je med nekdanjo EU »petnajsterico« delež študentov tujcev (ISCED 5-6) sicer dokaj različen, a velikokrat precej višji, kot ga dosegamo v Sloveniji. Zanimivo sliko ponujajo deleži tujih študentov v posameznih državah EU (petnajsterica, študijsko leto 2000/01). Tako dosegajo deleži študentov iz drugih štirinajstih držav v polovici primerov približno od polovice do dveh petin vseh tujih študentov (Belgija in Španija 56%, Avstrija 49%, Irska in Nizozemska 47%, Združeno kraljestvo 43%, Švedska 42%, Italija 37%), v nekaterih primerih tudi manj (Finska 24%, Nemčija 23%, Danska, Francija in Portugalska 18%). Razlika nikakor ni pogojena z jezikom poučevanja oziroma njegovo »velikostjo«. Na drugi strani so tudi deleži študentov tujcev iz t.i. tretjih držav precej različni: največji delež študentov iz drugih delov Evrope imajo Nemčija (41%), Avstrija (36%), Italija (35%), Finska (32%) in Danska (30%), največji delež študentov iz Azije in Oceanije imajo Združeno kraljestvo (31%), Finska (26%) in Nemčija (21), največji delež študentov iz Afrike imajo Portugalska (56%), Francija (51%) in Belgija (29%), največji delež študentov iz Severne in Južne Amerike pa Irska (25%), Portugalska (19%) in Združeno kraljestvo (10%). Pri nas moramo sistematično spremljanje na tem področju čimprej vzpostaviti. Po navedenem viru je v Sloveniji kar 86% študentov tujcev (ISCED 5-6) iz drugih delov Evrope, 12% iz držav EU (petnajsterica), le 2% pa ostaneta za vse druge dele sveta.

³ *Education across Europe 2003*. European Commission; Eurostat. Luxemburg: Office for Official Publications of the European Communities, 2003, str. 130-141.

Slika S 2.7.5: Deleži študentov po svetovnih regijah – SI in EU

Ob koncu bomo na tem mestu vsaj naznačili problem, ki ga je potrebno obravnavati tudi pri spremljanju gibanj v visokem šolstvu: sistematičnega spremljanja naših državljanov, ki odhajajo na študij v druge države, namreč (še) ni. Tudi Eurostat navaja, da je takšno spremljanje v posameznih državah EU pomanjkljivo.⁴ Toda dejstvo, da se tudi tovrstne podatke spremlja med državami Evropske unije (da torej druge članice lahko ponudijo podatke o državljanih posamezne članice), ponuja možnost, da bi na tem področju lahko pričeli z bolj sistematičnim spremljanjem gibanj.

⁴ Prim. *Education across Europe 2003*. European Commission; Eurostat. Luxemburg: Office for Official Publications of the European Communities, 2003, str. 130.

2.8 Gibanja v strukturi osebja v visokem in višjem šolstvu

Z gibanji študentov so tako ali drugače povezana tudi gibanja v strukturi osebja v visokem in višjem šolstvu. Tem gibanjem je metodološko še nekoliko težje slediti. Statistično spremljanje osebja v visokem in višjem šolstvu sicer poteka že dolgo, vendar pa so se status osebja ter posamezne definicije pogosto spreminjale, kar včasih otežuje analize in prikaz ugotovitev.

Po eni strani se je spreminjal sistem habilitacijskih nazivov (npr. z novo zakonodajo iz 1993 so nazivi višješolskih učiteljev in sodelavcev izključeni, spet jih srečamo v okviru druge zakonodaje in drugače definirane po letu 1997; nekaj sprememb v visokošolskih nazivih prinese tudi zakonska novela iz 1999), po drugi strani so se spreminjale visokošolske delovne norme in delovna zakonodaja (posebej problematično je preračunavanje sodelujočih za krajši čas v ekvivalent polnega delovnega časa). Opozoriti je potrebno, da ob porastu izrednega študija v devetdesetih letih v načelu ni prihajalo do dodatnih zaposlitev iz tega naslova, čeprav za financiranje te dejavnosti obstaja samostojen vir (šolnine); v načelu se je le povečevala pedagoška obremenitev že zaposlenih.

Na podlagi uradnih statističnih spremljanj smo pripravili tri tabele: eno (T 2.9.1) za kategorijo visokošolskih učiteljev, drugo (T 2.9.2) za kategorijo visokošolskih sodelavcev (obe za celotno obdobje od 1981 do danes), tretjo (T 2.9.3) pa za strokovne delavce v (novem; po letu 1997) višjem strokovnem izobraževanju. V vsaki od teh tabel smo združili štiri bistvene parametre (spol, naziv, delovno razmerje in starost), ki jih spremljamo v izbranih devetih koledarskih letih. Vir podatkov so bili *Rezultati raziskovanj* (SURS) za posamezna obravnavana leta. V nekaterih primerih podatki manjkajo (predvsem pri starostnih skupinah ter pri preračunu v polni delovni čas – FTE), kar je v tabelah posebej označeno (...).

Nekaj dodatnih težav pri prikazu gibanj je prispevalo dejstvo, da se je med opazovanim obdobjem *sistem nazivov ter uvrščanje zaposlenih med visokošolske učitelje oziroma visokošolske sodelavce v RR večkrat spreminjalo*. Leta 1981 so med visokošolske (višješolske) sodelavce poleg standardnih nazivov uvrščeni tudi *predavatelji* (55), ki jih ni mogoče izdvojiti iz te skupine in vključiti med učitelje (v tem obdobju delujejo višje šole v sklopu univerz). Za leto 1985 ni razvidno, kam so uvrščeni *predavatelji*. Kot samostojna kategorija ne nastopajo, zato so najverjetneje uvrščeni med *strokovne sodelavce s posebnim nazivom, ki ga določa statut VTO* (visokošolski sodelavci). V vseh ostalih letih so predavatelji uvrščeni med VS učitelje. Leta 1985 so med visokošolske učitelje uvrščeni tudi učitelji praktičnega pouka in veščin (115), ki jih iz podobnih razlogov kot prej ni mogoče odšteti. Leta 1987 se podatki iz RR iz različnih tabel med seboj ponekod ne ujemajo; kljub temu, da so podatki za starost to leto navedeni, so grupiranja po nazivih takšna, da jih do povsem jasne slike ni bilo moč uskladiti, zato v tabelo niso vnešeni.

Leta 1991 in 1995 so bili *predavatelji praktičnega pouka in veščin* uvrščeni med visokošolske učitelje, a jih je bilo mogoče odšteti in prišteti k visokošolskim sodelavcem. Leta 1997 se v klasifikaciji nahaja *učitelj veščin*, ki je uvrščen k visokošolskim sodelavcem. Z zakonsko novelo leta 1999 so bile opredeljene nekatere spremembe sistema nazivov; tako je v RR leta 2000 kot nova kategorija med visokošolske sodelavce uvrščen *bibliotekar, lektor* pa je iz visokošolskih sodelavcev premeščen med visokošolske učitelje.

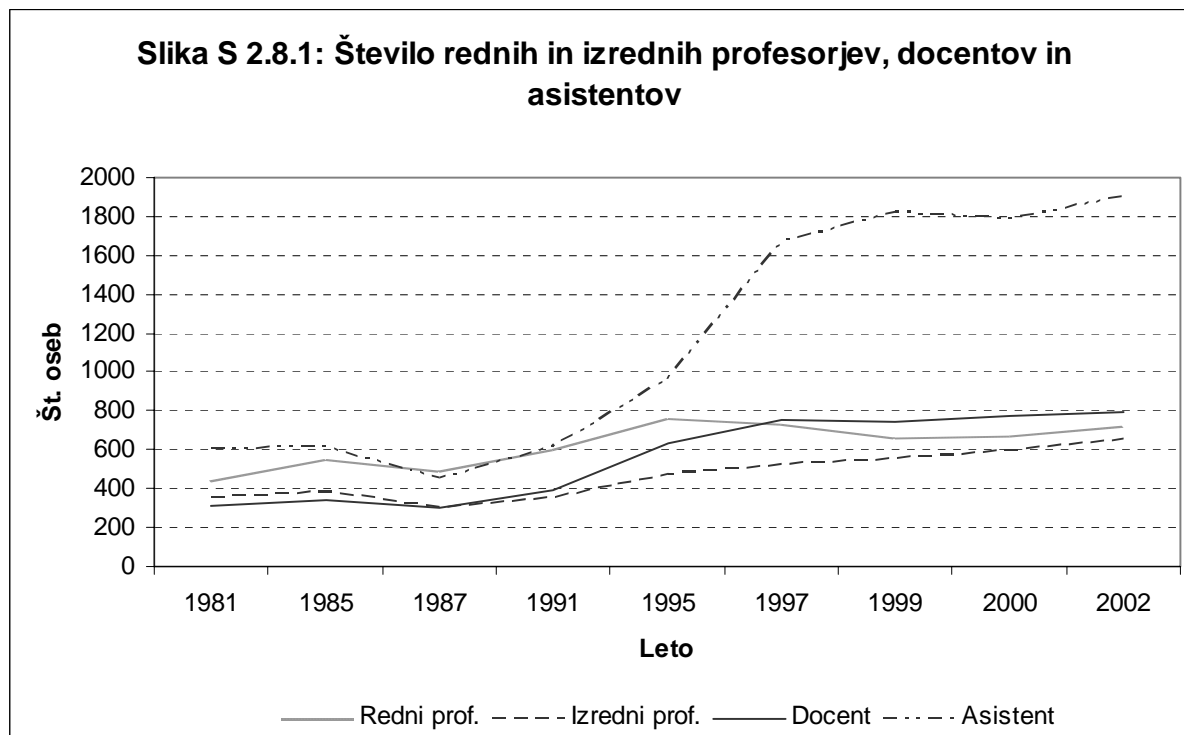
Pri analizi smo se med drugim osredotočili na razmerje med osebjem in študenti; nekatere ugotovitve predstavljamo v sliki S 2.9.1.

T 2.8.1: Visokošolski učitelji

Leto	1981	1985	1987	1991	1995	1997	1999	2000	2002
A. Spol:									
1. moški	1457	570	...	1435	1812	1883	1811	1885	1984
2. ženske	241	295	...	286	454	476	509	623	746
3. skupaj	1698	1865	1513	1721	2266	2359	2320	2508	2730
B. Habilitacijski naziv:									
4. redni prof.	440	549	488	603	768	734	659	671	719
5. izredni prof.	356	379	302	350	473	526	551	591	654
6. docent	309	346	297	389	636	750	745	769	797
7. višji pred.; pred.	593	476	426	379	389	349	365	391	428
8. lektor	–	–	–	–	–	–	–	86	141
9. drugi nazivi	–	115	–	–	–	–	–	–	–
C. Delovno razmerje:									
10. polni del. Čas	1094	1229	1234	1223	1325	1330	1474	1614	1756
11. krajši del. Čas	604	636	279	510	941	1029	846	894	974
12. skupaj 1+2 v FTE	1775	1849	2021	2141
D. Starost:									
13. Do 29 let	8	26	26
14. Od 30 do 39 let	330	303	460
15. Od 40 do 49 let	723	770	824
16. Od 50 do 59 let	854	903	966
17. Od 60 do 65 let	246	240	272
18. Nad 65 let	159	166	182

T 2.8.2: Visokošolski sodelavci

Leto	1981	1985	1987	1991	1995	1997	1999	2000	2002
A. Spol:									
1. moški	626	541	...	524	756	1127	1192	1185	1262
2. ženske	256	251	...	323	529	1007	1120	1107	1128
3. skupaj	884	792	583	847	1825	2134	2312	2292	2390
B. Habilitacijski naziv:									
4. asistent	604	614	450	616	960	1669	1823	1793	1896
5. učitelj veščin	108	...	5	47	112	175	182	183	167
6. lektor	78	50	30	46	111	122	106	–	–
7. drugi nazivi	94	128	98	138	102	168	201	316	327
C. Delovno razmerje:									
8. polni del. Čas	732	674	527	745	767	1267	1457	1423	1554
9. krajši del. Čas	152	118	56	102	518	867	858	869	836
10. skupaj 1+2 v FTE	1652	1818	1795	1882
D. Starost:									
11. Do 29 let	563	531	591
12. Od 30 do 39 let	1017	1029	1066
13. Od 40 do 49 let	479	466	490
14. Od 50 do 59 let	225	236	200
15. Od 60 do 65 let	18	19	32
16. Nad 65 let

T 2.8.3: Strokovni delavci v višjem strokovnem izobraževanju (po 1997)

Leto	1997	1999	2000	2002
A. Spol:				
1. moški	95	130	208	258
2. ženske	34	75	159	223
3. skupaj	129	205	367	481
B. Naziv:				
4. predavatelj višje šole	103	171	310	379
5. inštruktor pri vajah	7	8	16	36
6. laborant	12	17	22	41
7. drugi nazivi	7	9	19	25
C. Delovno razmerje:				
8. polni delovni čas	20	32	38	52
9. krajši delovni čas	109	173	329	429
10. skupaj 1+2 v FTE	49	86	143	169
D. Starost:				
11. Do 29 let	...	8	19	25
12. Od 30 do 39 let	...	54	110	153
13. Od 40 do 49 let	...	93	138	193
14. Od 50 do 59 let	...	35	76	97
15. Od 60 do 69 let	...	15	24	13
16. Nad 69 let

Komentar

Tudi številčno gibanje visokošolskih učiteljev in sodelavcev ima kar nekaj podobnosti s tistimi, ki smo jih zaznali pri gibanju študentov in diplomantov: opazen je *zastoj in upad v drugi polovici osemdesetih let* ter nato postopno povečevanje. Vendar na to gibanje vplivajo bolj zapleteni dejavniki; na nekatere smo opozorili že v uvodu tega poglavja (problematika, povezana z delovnimi razmerij oziroma plačilnimi sistemi; npr. problematika »polne pedagoške obveznosti« in »nadobveznosti«; problematika dela na rednem oziroma proračunsko financiranem študiju ter na izrednem oziroma s šolninami financiranim študijem ipd.).

Specifični dejavnik so tudi habilitacije; že zgoraj smo omenili tudi sistemske spremembe, zaradi katerih je kontinuirano spremljanje oteženo. Kljub temu je mogoče opaziti, da so ključni nazivi v kategoriji visokošolskih učiteljev (redni profesor, izredni profesor, docent) vse do leta 1997 številčno razvrščeni tako, da je največ rednih profesorjev, sledijo izredni profesorji, najmanj pa je docentov (efekt t.i. *»obrnjene piramide«*). Ob koncu devetdesetih let pa se je ta slika obrnila in od leta 1999 so najbolj številčna skupina docenti, sledijo jim redni profesorji, najmanj pa je izrednih profesorjev. To gibanje nedvomno govori o *pomlajevanju osebja* in o *»obračanju piramide«* na pravo osnovnico. Skupina predavateljev oziroma višjih predavateljev stagnira oziroma izginja; v preteklosti je bila povezana predvsem z višješolskim študijem. Zaradi sistemskih posebnosti je kategorijo visokošolskih sodelavcev težje spremljati. Tu je najbolj zanimiva skupina asistentov, ki se je v minulega skoraj četrto stoletja številčno tudi najbolj povečala (skoraj trikrat).

Med visokoškolskimi učitelji so na začetku osemdesetih let močno *prevladovali moški*: leta 1981 jih je bilo kar 85,8%, leta 1991 jih je bilo skoraj za enak delež (83,4%), nato pa se ta delež postopoma zmanjšuje, a leta 2002 še vedno znaša prevladujočih 72,7%. *Med visokoškolskimi sodelavci¹ je postalo v tem obdobju razmerje med spoloma bistveno bolj uravnoteženo*: leta 1981 je bilo med njimi 70,8% moških, leta 1991 jih je bilo 61,9%, do leta 2002 pa se je ta delež postopoma zmanjšal na vsega 52,8%. Če je pomlajevanje osebja povezano s prehodom v nazive visokošolskih učiteljev, potem lahko v naslednjem obdobju pričakujemo večjo izenačenost med moškimi in ženskami tudi v višjih habilitacijskih nazivih.

Večina visokošolskih učiteljev dela s polnim delovnim časom (okrog dve tretjini) in delež tistih s *krajšim delovnim časom* (ali popularno: zunanji sodelavci) se v zadnja leta giblje *okrog ene tretjine vseh*: podobno kot v osemdesetih letih.² Pri visokoškolskih sodelavcih pa je bila v osemdesetih pretežna večina v rednem delovnem razmerju s *polnim delovnim časom*; s krajšim delovnim časom jih je bila le petina do četrtnina; v zadnjih desetih letih pa je tudi v tej kategoriji osebja razmerje med tistimi s polnim ter onimi s krajšim delovnim časom vse bolj približuje visokoškolskim učiteljem (dve tretjini s polnim delovnim časom).

Žal imamo v uradnem statističnem spremljanju (RR, SURS) šele po letu 1997 na razpolago izjemno pomemben statistični parameter: preračun osebja s krajšim delovnim časom v ekvivalente polnega delovnega časa (FTE). Ta parameter je namreč odločilen, če hočemo ugotoviti, *kako se giblje število študentov na enega visokošolskega učitelja oziroma sodelavca*. Glede tega

¹ Posebej opozarjamo, da v tej kategoriji niso samo asistenti, ampak tudi drugi nazivi; prim. tabelo.

² Delež redno zaposlenih je bil nekaj večji, delež zunanjih sodelavcev pa nekaj manjši le na prehodu iz osemdesetih v devetdeseta in na začetku devetdesetih let. Pri tem ne gre zanemariti tega, da so bile tedaj možne precejšnje »pedagoške nadobremenitve« redno zaposlenih, kasnejša zakonodaja pa je postala glede tega bolj restriktivna.

vprašanja lahko obstoji precej zavajanja, če ne upoštevamo dejstva, da zunanji sodelavci opravijo pomemben del pedagoškega dela, obenem pa »pokvarijo« izkustveno sliko o tem, koliko študentov ima v povprečju posamezen učitelj ali asistent. Podatke iz tabel 2.9.1 in 2.9.2 bomo zdaj združili na drugačen način in predstavili številčna razmerja med študenti in osebjem za novejša obdobja, za katerega imamo na razpolago ustrezne podatke.

T 2.8.4: Število študentov na visokošolskega učitelja in sodelavca (v FTE, po 1997)

1.	2.	3.	4.	5.	6.	
Leto	Osebj (FTE)			Študenti		
	Vis. učitelji	Vis. sodelavci	VSI (2+3)	RED	VSI (5+6)	
1997	1.775	1.652	3.427	40.304	55.845	
1999	1.849	1.818	3.667	44.837	66.198	
2000	2.021	1.795	3.816	46.022	68.427	
2002	2.141	1.882	4.023	49.818	72.344	
Razmerja	5 : 2	6 : 2	5 : 3	6 : 3	5 : 4	6 : 4
1997	22,7	31,5	24,4	33,8	11,8	16,3
1999	24,2	35,8	24,7	36,4	12,2	18,1
2000	22,8	33,9	25,6	38,1	12,1	17,9
2002	23,3	33,8	26,5	38,4	12,4	18,0

Izračunana razmerja kažejo, da pride na enega visokošolskega sodelavca nekaj več študentov kot na učitelja, kažejo pa tudi, da se v obravnavanem obdobju *ta razmerja v glavnem še rablo slabšajo*. Glavni poudarek je vsekakor potrebno posvetiti gibanjem na rednem študiju; na izrednem študiju lahko po ugotovitvah v prejšnjih poglavjih v naslednjih letih pričakujemo oseko, poleg tega tu ostaja sistemsko odprto vprašanje, kako integrirati delo na izrednem študiju v redno delo. Še večje vprašanje pa ob prihajajočih novih bolonjskih programih in novi »drugi stopnji« prinaša vprašanje deleža podiplomskih študentov na posameznega visokošolskega učitelja, seveda vključno z vprašanjem integriranja podiplomskega študija v redno delo visokošolskih učiteljev. Ne glede na to, kdaj in kako bodo ta vprašanja rešena, je jasno, da bo visokošolski sistem potreboval *nadaljnje večanje števila visokošolskih učiteljev in sodelavcev*.

Gibanja *starostnih skupin* med visokošolskim osebjem ter strukture osebja v *višjem strokovnem šolstvu* zaradi kratkega obdobja razpoložljivih podatkov ne bomo posebej obravnavali.

2.9 Spreminjanje izobrazbene strukture prebivalstva

V tem poglavju bomo poskušali podrobneje ugotoviti, ali in kako so dolgoletna gibanja v terciarnem izobraževanju vplivala na spreminjanje izobrazbene strukture prebivalstva. Že na podlagi prejšnjih poglavij lahko utemeljeno pričakujemo, da se je delež višje ter visoko izobraženih v Sloveniji v minulih desetletjih močno povečeval. Najprej bomo v prvi tabeli 2.9.1 prikazali to povečevanje, kot so ga registrirali vsakokratni popisi prebivalstva vse od leta 1961 do zadnjega v letu 2002 (vir: SURS).

T 2.9.1: Delež višje ter visoko izobraženih v Sloveniji (1961 – 2002)

Popis prebivalstva leta	1961	1971	1981	1991	2002
Višja in visoka izobrazba	1,8	3,3	5,9	8,9	13,0
Višja izobrazba	0,5	1,3	2,8	4,6	5,1
Visoka izobrazba	1,3	2,0	3,1	4,3	7,9

Spreminjanje izobrazbene strukture prebivalstva je posebej pomembno z vidika zaposlovanja ter delovanja gospodarstva oziroma javnih služb. V nadaljevanju bomo zato prikazali, kako so se v obdobju, v katerem smo spremljali gibanja v višjem in visokem šolstvu, spreminjali izobrazbeni deleži posameznih skupin v strukturi zaposlenih (tabela 2.9.2) oziroma registrirano brezposelnih oseb (tabela 2.9.3 oziroma 2.9.4). – Kratice v tabeli pomenijo: VIS: visoka izobrazba, ViŠ: višja izobrazba, SRE: srednja izobrazba, VKV: visoka kvalificirani, KV: kvalificirani, PKV: polkvalificirani, NKV: nekvalificirani, NIŽ: nižja strokovna izobrazba, Nez: neznan.

T 2.9.2: Izobrazbena struktura zaposlenih oseb

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Leto	VIS	ViŠ	SRE	VKV	KV	PKV	NKV	NIŽ	Nez
1981	4,7	4,8	17,1	3,0	28,5	17,2	19,7	5,0	–
1985	5,3	5,7	19,1	2,8	28,4	16,4	18,0	4,3	–
1990	8,8	8,9	22,5	3,9	33,2	12,2	8,9	1,6	–
1991	9,4	9,2	23,2	3,7	32,4	11,3	8,9	1,6	–
1992	9,8	9,5	24,0	3,3	31,8	10,6	9,0	1,5	–
1993	10,2	9,7	24,7	3,0	31,2	10,5	9,5	1,5	–
1994	10,3	9,7	25,2	2,7	30,7	9,5	10,3	1,5	–
1995	10,6	9,8	25,6	2,7	30,7	9,5	10,3	1,4	–
1996	11,4	10,0	26,3	2,1	30,0	8,0	10,9	1,3	–
1997	9,3	8,3	27,0	1,6	28,3	4,9	18,9	1,2	0,7
1998	10,0	8,5	27,1	1,4	28,4	4,4	18,7	1,0	0,6
1999	11,9	9,9	26,8	1,4	29,5	6,5	12,1	1,0	0,9
2000	11,4	8,3	27,8	1,2	27,9	3,7	18,2	0,8	0,6
2001	12,3	8,1	28,2	1,1	27,6	3,5	17,8	0,7	0,6
2002	13,3	7,8	28,5	1,0	27,6	3,2	17,4	0,6	0,5
2003

Delež v tabeli 2.9.2 smo izračunali po naslednjih virih: *Letopis* od 1997 do 2003, pred tem različni zvezki *Rezultatov raziskovanj*, kot so se skozi leta spreminjali za to področje (Trg dela 1996 in 97, Zaposlene osebe v letu 1995, 1994, 1993, Letni pregled zaposlenih 1992, Delovno aktivno prebivalstvo 1991, Letni pregled zaposlenih 1990, Delavci v združenem delu 1985 in Delavci v združenem delu in samostojnem osebnem delu, pripravniki in fluktuacija delavcev 1980). Podatki za leto 2003 ob zaključku tega poročila še niso bili dostopni.

Pri ugotavljanju, kako so se spreminjali izobrazbeni deleži posameznih skupin v strukturi registrirano brezposelnih oseb (tabeli 2.9.3 in 2.9.4), smo imeli nekaj več problemov; na začetku devetdesetih se je metodologija namreč spremenila. V obdobju od 1980 do 1993 smo dobili uvid v spremljanje treh širših skupin, pri čemer so osebe z višjo in visoko izobrazbo skupaj z osebami s srednjo izobrazbo vključeno v isto kategorijo. Po letu 1994 lahko spremljamo osebe z višjo in visoko izobrazbo posebej. Zato smo pripravili dve tabeli: v prvi (2.9.3) po starejši metodologiji spremljamo vse obdobje od 1980 do 2004, v drugi (2.9.4) pa spremljamo bolj podrobno definirane skupine v obdobju 1994 do 2004. – Glede na pomanjkanje bolj podrobnih podatkov iz statističnih poročil smo v tabeli 2.9.3 poskušali oceniti delež oseb z višjo in visokošolsko izobrazbo v obdobju pred letom 1994. Na podlagi gibanj iz obdobja po letu 1994 smo predpostavili, da se je delež oseb z višjo in visokošolsko izobrazbo tudi v letih pred tem gibal okrog 17,3% skupnega deleža skupine, definirane v tabeli 2.9.3, kolona 2. Tako smo v tej koloni dodali v oklepaju (na oceno opozarja zvezdica *; oznaka "VV" pomeni višja in visoka izobrazba) *oceno deleža oseb z višjo in visokošolsko izobrazbo za obdobje 1980 do 1993*; od tega leta dalje navajamo točen delež (brez zvezdice *).

Vir podatkov, s katerimi smo tabeli pripravili: *Statistične informacije* (za področje 7/Trg dela, Aktivno prebivalstvo) za posamezna leta v obdobju 1994-2004. Za predhodno obdobje (1980-1993) se nahajajo v *Letopisih* podatki po drugačni klasifikaciji; v *SI* in *RR* pred letom 1994 ni spremljana izobrazbena struktura brezposelnih.

T 2.9.3: Izobrazbena struktura registrirano brezposelnih oseb (A)

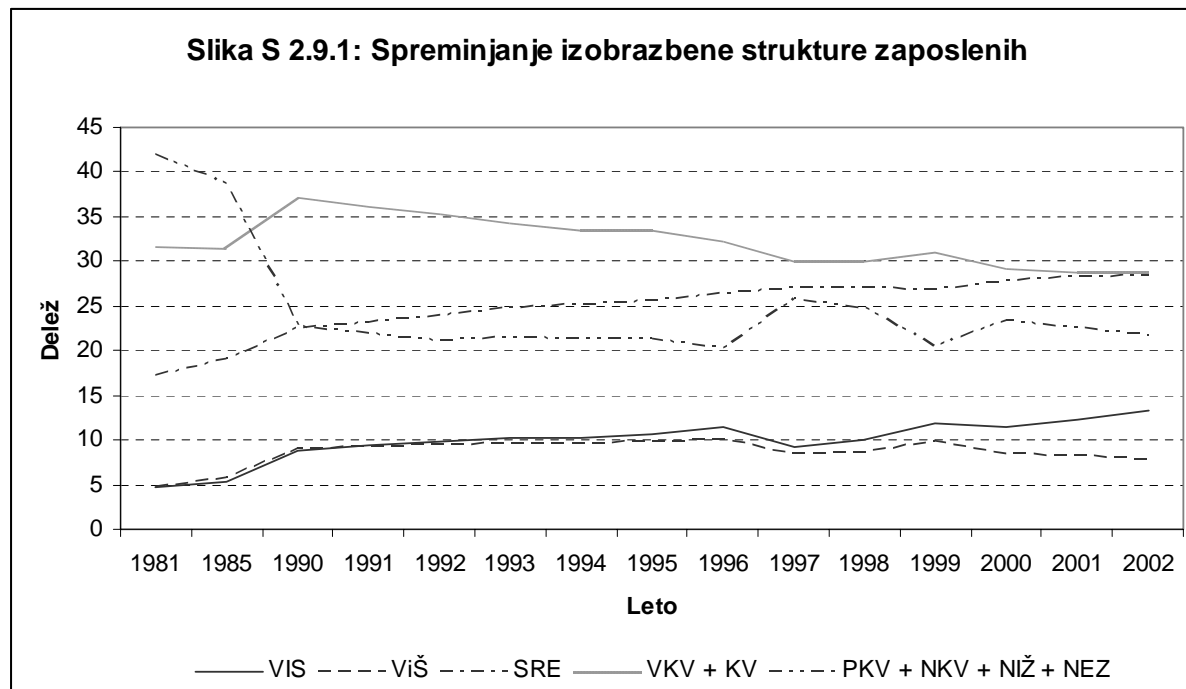
1. Leto	2. Z visoko, višjo in srednjo izobrazbo	3. Visoko kvalificirani in kvalificirani	4. Polkvalificirani in nekvalificirani
1980	19,9 (*3,5 VV)	16,3	63,8
1985	27,5 (*4,9 VV)	17,2	55,3
1990	24,1 (*4,3 VV)	21,8	54,1
1991	26,2 (*4,6 VV)	27,9	45,9
1992	25,1 (*4,4 VV)	28,3	46,6
1993	25,9 (*4,7 VV)	28,9	45,2
1994	26,5 (4,7 VV)	27,4	46,0
1995	26,6 (4,7 VV)	26,9	46,6
1996	25,1 (4,5 VV)	28,1	46,8
1997	25,5 (4,5 VV)	28,0	46,6
1998	26,1 (4,6 VV)	27,3	46,6
1999	25,9 (4,5 VV)	27,3	46,9
2000	26,3 (4,5 VV)	26,9	46,9
2001	27,1 (4,6 VV)	26,4	46,5
2002	28,0 (5,2 VV)	26,3	45,6
2003	32,6 (6,7 VV)	24,6	42,8
2004	33,0 (6,9 VV)	24,9	42,2

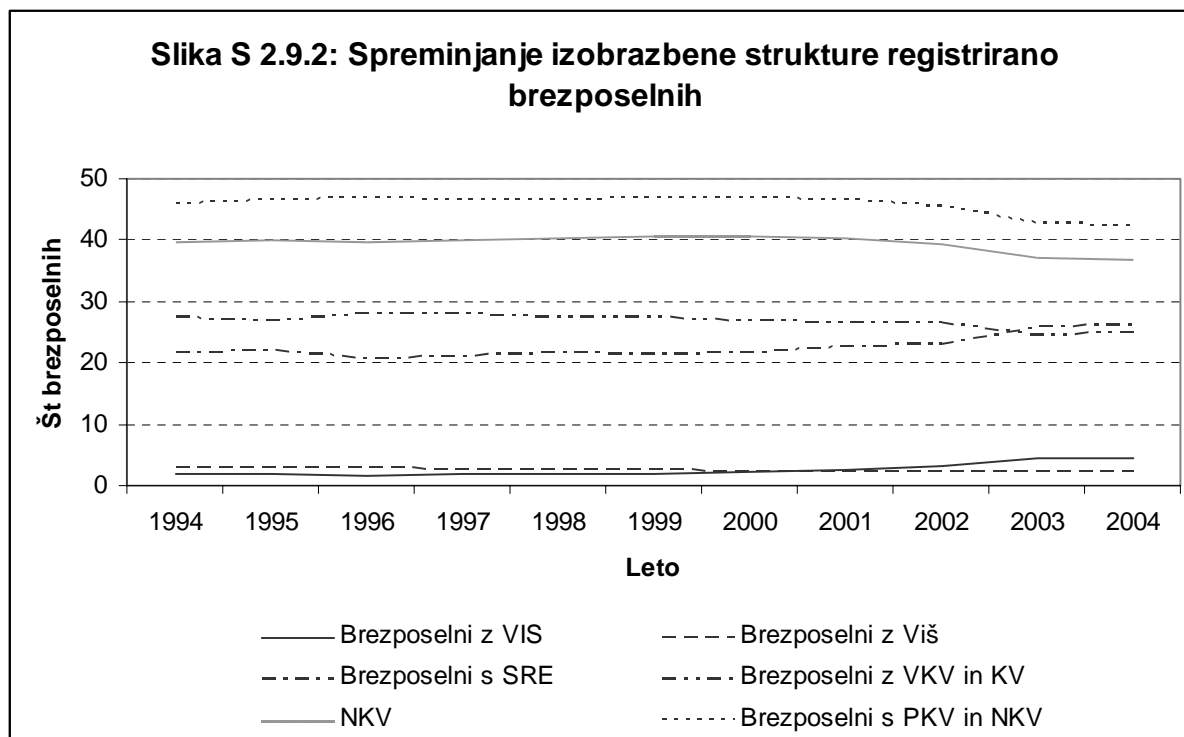
T 2.9.4: Izobrazbena struktura registrirano brezposelnih oseb (B)

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Leto	VIS	ViŠ	SRE	VKV	KV	PKV	NKV
Dec. 1994	1,9	2,8	21,8	25,6	1,8	6,5	39,5
Dec. 1995	1,8	2,9	21,9	25,1	1,8	6,9	39,7
Dec. 1996	1,7	2,8	20,6	26,3	1,8	7,2	39,6
Dec. 1997	1,8	2,7	21,0	26,2	1,8	6,9	39,7
Dec. 1998	1,9	2,7	21,5	25,6	1,7	6,6	40,0
Dec. 1999	2,0	2,5	21,4	25,7	1,6	6,6	40,3
Dec. 2000	2,2	2,3	21,8	25,3	1,6	6,3	40,6
Dec. 2001	2,5	2,1	22,5	24,9	1,5	6,4	40,1
Dec. 2002	3,1	2,1	22,8	24,9	1,4	6,3	39,3
Dec. 2003	4,5	2,2	25,9	23,4	1,2	5,8	37,0
April 2004	4,6	2,3	26,1	23,7	1,2	5,7	36,5

Kratice v tabeli pomenijo: VIS: visoka izobrazba, ViŠ: višja izobrazba, SRE: srednja izobrazba, VKV: visoka kvalificirani, KV: kvalificirani, PKV: polkvalificirani, NKV: nekvalificirani, NIŽ: nižja strokovna izobrazba, Nez: neznano.

Gibanja v izobrazbeni strukturi zaposlenih oziroma registrirano brezposelnih oseb bomo na podlagi teh analiz zdaj prikazali še na dveh slikah.

Popisa prebivalstva za leti 1991 in 2002 dajeta še posebej podroben uvid v spremembe tudi na področju izobrazbene strukture; podatki za leto 1991 so preračunani po metodologiji Popisa 2002. Vir: Statistični urad Republike Slovenije, Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj 2002.

T 2.9.5: Prebivalstvo, staro 15 let ali več, po izobrazbi in spolu, popisa 1991 in 2002

Izobrazba	1991			2002		
	skupaj	moški	ženske	skupaj	moški	ženske
Brez izobrazbe	9848	3611	6237	11337	4092	7245
Nepopolna osnovna	253640	111209	142421	104219	42400	61819
Osnovna	451222	169473	281749	433910	169509	264401
Srednja	652292	358887	293405	899341	487288	412053
Višja	69509	30303	39206	84044	36083	47961
Visoka	65240	39146	26094	131018	64914	66104
Neznano	12971	6238	6733	-	-	-
SKUPAJ	1514722	718867	795855	1663869	804286	859583
Strukturni deleži (%)						
Brez izobrazbe	0,7	0,5	0,8	0,7	0,5	0,8
Nepopolna osnovna	16,7	15,5	17,9	6,3	5,3	7,2
Osnovna	29,8	23,6	35,4	26,1	21,1	30,8
Srednja	43,1	49,9	36,9	54,1	60,6	47,9
Višja	4,6	4,2	4,9	5,1	4,5	5,6
Visoka	4,3	5,4	3,3	7,9	8,1	7,7
Neznano	0,9	0,9	0,8	-	-	-
SKUPAJ	100	100	100	100	100	100

Na opazno povečanje deleža oseb z višjo in visoko izobrazbo (skok z 8,9% na 13,0%) smo opozorili že zgoraj. V desetletnem obdobju se je zgodil *preobrat v deležih po spolih*: delež žensk, ki so bile pred desetletjem s strukturo manjšinski, se je povečal bolj (z 8,2% na 13,3%) kot delež moških (z 9,6% na 12,6%). *Ženske imajo med prebivalstvom z višjo ali visoko izobrazbo danes torej večino*, kar se ujema z že prej opaženim večjim deležem žensk v terciarnem izobraževanju v vsem opazovanem obdobju, pa tudi z njihovim večjim deležem pri diplomah.

Porast *deleža oseb z višjo izobrazbo* je veliko manjši (+0,5%) kot porast *deleža oseb z visoko izobrazbo* (+3,6%), kar se prav tako ujema z analiziranimi gibanji v devetdesetih letih: nekdanje višješolski programi so bili na univerzah ukinjeni, vpliv novih višjih strokovnih šol pa prihaja šele v zadnjem času. Pri ženskah se je ta delež celo zmanjšal (-0,4), pri moških pa nekoliko povečal (+0,3). Naslednji popis bo zelo verjetno spet zaznal večji delež oseb z višjo izobrazbo.

Porast *visoke izobrazbe* znaša pri *moških* +2,7%, pri *ženskah* pa kar +4,8%.

Iz podatkov *Popisa prebivalstva 2002* smo izračunali tudi deleže starostnih skupin (od starosti 15 let dalje) po posameznih vrstah oziroma stopnjah izobrazbe (tabela 2.9.6). V koloni 2 navajamo medsebojne deleže teh starostnih skupin. V koloni 3 so osebe brez izobrazbe oziroma z nepopolno osnovnošolsko izobrazbo. V koloni 4 so osebe z osnovnošolsko izobrazbo, v koloni 5 pa osebe s srednješolsko izobrazbo (koloni 6 in 7 jih dodatno ločujeta po vrsti izobrazbe). Osebe s terciarno izobrazbo so navedene v zadnjih treh kolonah: z višjo (kolona 8), visoko (kolona 9) ali podiplomsko (kolona 10) stopnjo.

T 2.9.6: Prebivalstvo, staro 15 let ali več, po izobrazbi in starostnih skupinah, popis 2002

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Starostne skupine (leta)	Medseb. deleži skupin	brez oz. nepop. osnovna	osnovna	Srednja izobrazba			Terciarna izobrazba		
				skupaj	nižja in srednja poklicna	strok. in splošna	višja	visoka	podipl.
<i>SKUPAJ</i>	100	6,9	26,1	54,1	27,2	26,9	5,1	6,9	1,0
15-19	7,8	1,4	80,5	18,1	8,9	9,1	0,0	0,0	–
20-24	8,9	1,1	9,6	86,4	27,0	59,5	0,7	2,0	0,0
25-29	8,7	1,3	10,7	68,0	30,0	38,0	4,6	14,6	0,8
30-34	8,5	1,4	15,6	62,1	30,6	31,5	6,3	12,9	1,6
35-39	9,2	1,6	15,3	64,8	33,0	31,8	7,2	9,4	1,6
40-44	9,1	3,2	18,7	60,2	32,6	27,6	7,6	8,8	1,5
45-49	9,5	5,4	22,8	56,5	32,4	24,1	6,6	7,6	1,2
50-54	8,3	6,7	23,6	54,0	29,7	24,3	7,2	7,1	1,4
55-59	6,3	8,9	23,4	52,9	30,2	22,7	7,4	6,1	1,2
60-64	6,2	13,4	28,0	46,5	28,0	18,5	5,6	5,4	1,0
65 +	17,4	35,0	35,6	35,7	21,0	14,7	3,8	3,6	0,7

Med prebivalstvom s *podiplomsko stopnjo* (le 1% vseh) sta najbolj zastopani starostni skupini med 30 in 39 let, blizu pa sta jima tudi tisti med 40 in 44 letom ter med 50 in 54 letom. *Visoko izobraženih* je največ v starostni skupini med 25 in 34 let, kar znova govori o trendih v visokem šolstvu v zadnjem desetletju. *Višje izobraženih* je največ v relativno široki starostni skupini med 35 in 59 let (s cezuro v skupini med 45 do 49 let), kar govori o prejšnjih desetletjih, v katerih je bil višješolski študij glede na visokošolski prevladujoč.¹

¹ Poleg tega je v tej skupini verjetno zajet tudi že del diplomantov novih višjih strokovnih šol.

Za konec bomo kot *ilustrativni primer sprememb v strokovni usposobljenosti specifične poklicne skupine*, ki je posledica gibanj v terciarnem izobraževanju v zadnjem desetletju, navedli poklicno skupino *strokovnih delavcev v vzgoji in izobraževanju*.² Že pri analizi gibanj deležev med študijskimi področji (prim. pogl. 2.5) smo opozorili na povečevanje deleža na ISCED področju izobraževalnih ved in izobraževanja učiteljev. V poznih osemdesetih letih je tudi izobraževanje učiteljev za osnovno šolo prešlo na visoko stopnjo; sredi devetdesetih let pa so nastali visokošolski strokovni programi tudi za izobraževanje na področju predšolske vzgoje. Opozorili smo že, da se je opazen delež zaposlenih, ki so izobrazbo (predvsem višješolsko, v nekaterih primerih srednješolsko, t.i. učiteljska) dosegli v prejšnjih obdobjih, v zadnjih 15 letih odločal za pridobitev visoke oziroma univerzitetne stopnje izobrazbe (praviloma na izrednem študiju, ki ga je pogosto sofinanciralo MŠZŠ). Poleg tega pa je treba pri izboljšanju strokovne usposobljenosti na tem področju v nekaterih primerih upoštevati tudi dokončanje študijskih programov za izpopolnjevanje (po letu 1995), ki praviloma predpostavljajo predhodno dokončano visokošolsko izobrazbo.

Po eni izmed internih analiz MŠZŠ iz marca 2003, ki temelji na bazah PIK in ŠKIS (v detajlih je potrebno opozoriti na nekaj metodološke previdnosti: vsi učitelji so upoštevani enako, ne glede na število ur, ki so jih opravili), govorijo o znatnem izboljšanju izobrazbene slike zaposlenih med šolskimi leti 1993/94, 1997/98 ter 2002/03. Podatki v tabelah 2.9.6 in 2.9.7 prikazujejo spremembe v izobrazbeni ustreznosti kvalifikacij zaposlenih po določenih šolskih predmetih: v tabeli 2.9.6 za osnovno in v tabeli 2.9.7 za srednjo šolo.

T 2.9.7: Spremembe v izobrazbeni strukturi strokovnih delavcev v izobraževanju (OŠ)

Poučevanje v osnovni šoli	1993/94	1997/98	2002/03
Razredni pouk	92,5	95,0	95,3
Podaljšano bivanje	56,7	75,4	84,7
Slovenski jezik	70,4	71,4	91,5
Angleški jezik	80,1	75,8	83,1
Nemški jezik	78,4	70,5	80,1
Matematika	63,9	68,2	90,0
Fizika	70,8	77,8	82,9
Kemija	63,7	81,3	90,2
Biologija	81,2	87,1	91,5
Spoznavanje narave	85,1	90,1	91,4
Spoznavanje družbe	78,2	92,4	89,5
Zemljepis	83,3	85,4	91,6
Zgodovina	81,9	83,7	91,8
Etika in družba	47,3	61,9	82,9
Športna vzgoja	72,5	73,5	90,1
Glasbena vzgoja	47,8	50,7	69,0
Likovna vzgoja	55,1	58,5	85,6
Tehnična vzgoja	48,9	53,1	67,8
Gospodinjstvo	35,0	55,6	66,6

² Skupina obsega vzgojiteljice in vzgojitelje, učiteljice in učitelje osnovnih in srednjih šol ter druge strokovne delavke in delavce (npr. v svetovanju) v vzgoji in izobraževanju pred terciarno stopnjo.

T 2.9.8: Spremembe v izobrazbeni strukturi strokovnih delavcev v izobraževanju (SŠ)

Poučevanje v srednji šoli	1993/94	1997/98	2002/03
Slovenski jezik	77,5	75,8	95,9
Angleški jezik	80,1	73,8	92,0
Nemški jezik	76,0	70,7	95,9
Italijanski jezik	77,9	73,8	88,9
Francoski jezik	91,8	88,6	92,0
Matematika	50,4	54,7	85,4
Fizika	49,4	54,9	78,3
Kemija	74,3	80,8	90,5
Biologija	88,4	81,6	94,5
Naravoslovje	50,8	63,3	75,9
Geografija	90,0	89,0	94,0
Zgodovina	92,9	90,2	96,7
Sociologija	80,2	85,3	90,3
Družboslovje	83,9	82,8	90,0
Psihologija	83,2	81,1	81,4
Filozofija	76,1	76,6	80,8
Športna vzgoja	88,1	85,3	94,6
Umetnost	69,7	73,4	76,9
Informatika	25,5	35,6	76,4

2.10 Gibanja v javnem financiranju visokega šolstva

Analiza gibanj v javnem financiranju visokega šolstva bi zahtevala prav posebno in samostojno obravnavo. Po eni strani so te analize v uradnih statističnih pregledih zelo splošne in za bolj podrobno delo pomanjkljive, po drugi strani pa posegajo k zelo specifičnim metodološkim in strokovnim vprašanjem, ki presegajo okvire, zastavljene v tej raziskavi. Zato v tem zaključnem poglavju poskušamo predvsem podati pregled relevantnih sumarnih podatkov o gibanjih v javnem financiranju visokega šolstva.

Pri tem se naslanjamo na podatke Ministrstva za šolstvo, znanost in šport ter Ministrstva za finance ter na nekatere preglede, ki so bili pripravljene v zadnjih šestih letih. Najboljši pregled za devetdeseta leta se nahaja v publikaciji *Development of Higher Education in Slovenia* (1998), ki temelji na strokovnih podlagah za pripravo nacionalnega programa visokega šolstva (1996), a pregled podaljšuje do leta 1998. Novejše obdobje pa pokriva Nacionalni program visokega šolstva Republike Slovenije, sprejet 26. februarja 2002.

Gibanja v javnem financiranju visokega šolstva od začetka devetdesetih let in vse do načrtov za 2005 iz nacionalnega programa v nadaljevanju podajamo s štirimi tabelami. V prvi (2.10.1) je naveden pregled deležev javnih izdatkov posebej *za celotno izobraževanje* in posebej *za znanost* v letih 1995-2004 v odstotku od bruto domačega proizvoda. Združili smo torej dve področji javnega financiranja, ki sta za visoko šolstvo odločilnega pomena. V stolpcu 2 so prikazani izdatki državnega in občinskih proračunov za izobraževanje (javni izdatki), v stolpcu 4 pa samo izdatki državnega proračuna. Podatki so zbrani na podlagi programske-funkcionalne klasifikacije javnih izdatkov in jih Ministrstvo za finance sporoča tudi Mednarodnemu denarnemu skladu. V stolpcu 6 so navedeni javni izdatki za znanost in tehnološki razvoj, ki so v glavnini financirani iz državnega proračuna. Podatki so zbrani na podlagi programske-funkcionalne klasifikacije javnih izdatkov. Vir: MF, MŠZŠ (18. 06. 2004). Delež javnih izdatkov *samo za visoko šolstvo* lahko delno spremljamo v tabeli 2.10.2.

T 2.10.1: Delež javnih izdatkov za izobraževanje oziroma za znanost v odstotku od bruto domačega proizvoda (v mio SIT) v letih 1995-2004

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
Leto	Izdatki za izobraževanje				Izdatki za znanost	
	Javni izdatki v mio SIT	v % od BDP	Izdatki drž. proračuna v mio SIT	v % od BDP	Javni izdatki v mio SIT	v % od BDP
1995	120.503	5,14	95.496	4,30	14.317	0,61
1996	141.177	5,23	115.199	4,51	14.870	0,55
1997	165.270	5,39	141.512	4,87	17.990	0,59
1998	181.818	5,31	153.067	4,70	20.308	0,59
1999	202.231	5,27	170.030	4,67	22.674	0,59
2000	225.007	5,33	189.515	4,70	18.978	0,45
2001	260.626	5,50	218.175	4,78	29.145	0,61
2002	279.255	5,47	244.720	4,85	31.104	0,59
2003	314.822	5,55	265.351	4,81	35.509	0,62
2004	342.227	5,39	288.321	4,81	44.166	0,72

Druga tabela (2.10.2) temelji na publikaciji *Development of Higher Education in Slovenia* (1998) ter prinaša pregled proračunskih sredstev v visokem šolstvu v letih 1991-1998, tretja (2.10.3) pa temelji na nacionalnem programu iz leta 2002, ki v skladu s točko 6.4.2 Nacionalnega programa visokega šolstva Republike Slovenije prikazuje projekcijo sredstev za uresničevanje programa. Obema tabelama so dodane nekatere opombe, povzete po virih.

**T 2.10.2: Proračunska sredstva v visokem šolstvu v stalnih cenah (v mio SIT)
v letih 1991-1998**

Leto	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
deflacijski indeks	3.314	1.718	1.398	1.182	1.088	1.000	0.914	0.914
1. vir:¹ MŠŠ								
Plače ²	3,761	7,860	9,532	9,369	11,903	13,038	14,021	15,565
materialni stroški	1,753	2,324	2,259	3,232	3,130	2,892	2,792	3,097
drugo	2,820	393	2,323	2,273	2,231	2,139	678	806
investicije	212	409	607	727	733	1,201	2,641	1,740
Skupaj MŠŠ	8,546	10,986	14,721	15,601	17,997	19,270	20,132	21,208
2. vir: MZT								
mladi raziskovalci	1,834	1,695	1,662	1,604	1,620	1,648
tem., ap. raziskave	2,083	2,163	2,191	2,171	2,033	2,562
drugo	969	1,173	1,125	1,212	819	1,319
Skupaj MZT	3,334	4,809	4,886	5,031	4,978	4,987	4,471	5,529
3. vir: MDDSZ, MŠŠ								
štipendije (ocena)	...	2,740	2,528	2,982	2,793	2,751	4,927	5,189
subven.: bivanje	176	335	372	342	312	331	328	385
subven.: prehrana	0	497	1,100	1,131	1,088	1,016	926	1,000
subven.: prevoz	133	399	310	350	361	336	406	466
Skupaj soc. transferji	309	3,971	4,310	4,805	4,554	4,434	6,587	7,040
Skupaj viri 1+2+3	12,189	19,766	23,917	25,437	27,531	28,691	31,190	33,777
BDP ³	1,157,938	1,748,864	2,006,263	2,190,242	2,416,947	2,552,668	2,656,712	2,997,838
javna sredstva ⁴ v % BDP	1.05	1.13	1.19	1.16	1.14	1.12	1.17	1.13
število rednih študentov ⁵	27,945	30,974	30,788	32,715	33,822	35,975	37,500	40,508
tečaj 1 USD = SIT	135.4	135.4	135.4	135.4	135.4	135.4	135.4	135.4
SIT na študenta	436,174	638,135	776,828	777,486	813,989	797,526	831,740	833,832
USD na študenta	3,221	4,713	5,737	5,742	6,012	5,890	6,143	6,158

Opombe:

¹ Kot trije viri so navedena proračunska sredstva Ministrstva za šolstvo in šport (MŠŠ), Ministrstva za znanost in tehnologijo (MZT) ter Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve (MDDSZ).

² V letu 1994 je bilo v proračunu zagotovljenih 11 akontacij za plače javnih zavodov, v letu 1995 pa vnovič 12 plač (izveden zamik v plačilu).

³ BDP in na njegovi osnovi izračunani podatki za leto 1997 in 1998 temeljijo na oceni.

⁴ Pri zagotavljanju javnih sredstev za nekatere druge naloge, ki jih opravljajo posamezni visokošolski zavodi, so v obravnavanem obdobju poleg naštetih z manjšimi sredstvi sodelovala tudi druga ministrstva

(Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano; Ministrstvo za zdravstvo; Ministrstvo za notranje zadeve idr.), vendar ta sredstva niso upoštevana.

⁵ Pri številu rednih študentov niso upoštevani študenti Visoke policijsko-varnostne šole, ki jo je v tem obdobju financiralo Ministrstvo za notranje zadeve.

T 2.10.3: Proračunska sredstva v visokem šolstvu oziroma njihova projekcija (v mio SIT) v letih 2000-2005

Leto	(1999) ¹	2000 R	2001 P	2002 N	2003 N	2004 N	2005 N
1. vir: MŠZŠ							
Dejavnost visokega šolstva	...	25.585	30.142	37.580	41.263	45.306	49.837
Obštudijska dejavnost ³	...	18	22	22	24	27	29
Investicije in inv. vzdr.	...	2.579	2.639	2.036	2.236	2.455	2.700
Razvojne naloge	...	1.845	2.459	3.283	3.447	3.620	3.797
Skupaj	27.842²	30.027	35.262	42.921	46.970	51.408	56.363
2. vir: MŠZŠ							
mladi raziskovalci	2.379	2.679	2.891	3.430	3.588	3.767	3.956
tem. in aplik. raziskave	3.453	4.416	5.458	5.553	5.872	6.186	6.496
drugo	1.337	1.211	874	813	815	861	909
Skupaj	7.169	8.306	9.223	9.796	10.275	10.814	909
3. vir: MDDSZ, MŠZŠ							
štipendije (ocena)	5.870	6.268	6.992	7.677	8.136	8.393	8.657
subvencije: bivanje	468	447	575	675	834	945	1.064
subvencije: prehrana	1.169	1.570	1.765	1.836	1.891	1.947	2.006
subvencije: prevoz	612	488	520	776	793	827	844
Skupaj socialni transferji	8.119	8.773	9.852	10.964	11.654	12.112	12.571
Skupaj viri 1+2+3⁴	43.130	47.106	54.337	63.681	68.899	74.334	80.295

Opombe:

¹ Podatki za leto 1999 so navedeni po dodatni preglednici iz Nacionalnega programa visokega šolstva (2002). Osnovna preglednica vključuje podatke iz realizacije proračuna za leto 2000 (2000 R), sprejetega proračuna za leto 2001 (2001 P) ter iz načrtovanja državnih proračunov od leta 2002 dalje (2002 N – 2005 N). Pri oblikovanju plana je bil za leto 2002 upoštevan okvir proračuna za leto 2002, za leta 2003–2005 pa se je upoštevala nominalna rast BDP (2003=9,8%, 2005=10,0%) kot jo predvideva osnovni makroekonomski okvir razvoja Slovenije v letih 1995–2006 z dne 12. 6. 2001.

Pri zagotavljanju javnih sredstev za nekatere druge naloge, ki jih opravljajo posamezni visokošolski zavodi, poleg naštetih z manjšimi sredstvi sodelujejo tudi druga ministrstva (Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, Ministrstvo za zdravje, Ministrstvo za notranje zadeve idr.), vendar ta sredstva niso upoštevana.

² Zaradi spremenjene metodologije je pri MŠZŠ za leto 1999 mogoče navesti le skupno vsoto; ta se porazdeli na plače (19.801), materialne stroške (3.461), drugo (1.053) in investicije (3.527).

³ Niso upoštevana sredstva, namenjena za univerzitetni šport.

⁴ Proračunska sredstva so v tabeli razporejena v skladu s spremenjenim sistemom financiranja visokega šolstva, ki ga uvaja novela zakona o visokem šolstvu (1999), temu so prilagojeni tudi podatki za leto 2000, da je razvidna primerjava dinamike sredstev v naslednjih letih.

Spremljanju in analiziranju financiranja (ne samo) terciarnega izobraževanja v razmerju do bistvenih parametrov njegovega spreminjanja (in ne le zaradi spremljanja gibanja javnih financ) bi morali v Sloveniji posvetiti bistveno več pozornosti ter zagotoviti bistveno sistematičnosti. Poskusi povezovanja med – največkrat pomanjkljivimi – podatki o sredstvih ter npr. gibanjih diplomantov v večletnem obdobju so podobni reševanju gordijskega vozla. Doslej skoraj zanesljivo najbolj popolno gradivo o nekaterih vidikih te problematike je nastalo na MŠZŠ leta 2003 med pripravami na nov sistem financiranja visokega šolstva; obsežno zbrano gradivo¹ bi bilo treba iz marsikaterega od teh vidikov še analizirati.

Tudi iz teh razlogov bi bilo čimprejše sistematično sodelovanje Slovenije v analitičnih študijah OECD s področja terciarnega izobraževanja ter izobraževanja nasploh še posebej koristno. V tabeli 2.10.4 poskušamo na podlagi študije *Education at a Glance* vzpostaviti nekaj primerjav financiranja izobraževanja v mednarodnem kontekstu. V tabeli navajamo podatke o javnih izdatkih na vseh stopnjah izobraževanja skupaj za leta 1995, 1998 in 2000 (kolone 2, 3 in 6), za leta 1998 in 2000 pa še posebej podatke o javnih izdatkih za primarno in sekundarno izobraževanje (koloni 4 in 7) oziroma za terciarno izobraževanje (koloni 5 in 8). Vključene so nekatere države OECD v vrstnem redu, kot ga določa višina sredstev v letu 2000, posebej pa je dodan tudi podatek o povprečju za OECD. Na koncu je v posebni koloni dodana Slovenija; poudarjamo, da ne gre za isto metodologijo in da so vrednosti ocenjene oziroma navedene na podlagi poprejšnjih tabel.

T 2.10.4: Javna sredstva za izobraževanje v nekaterih državah OECD, 1995-2000

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Država	1995	1998	Prim/Sek	Terc	2000	Prim/Sek	Terc
Danska	7,4	8,3	4,9	2,2	8,4	4,8	2,5
Švedska	7,2	8,0	5,3	2,1	7,4	4,9	2,0
Norveška	9,0	7,7	4,6	2,0	6,7	3,9	1,7
Finska	7,0	6,2	3,8	2,0	6,0	3,6	2,0
Francija	6,0	6,0	4,2	1,0	5,8	4,1	1,0
Avstrija	6,2	6,3	4,0	1,6	5,8	3,8	1,4
OECD	5,4	5,3	3,6	1,3	5,2	3,5	1,2
Madžarska	5,4	4,6	2,9	0,9	4,9	3,1	1,0
Nemčija	4,6	4,6	3,0	1,1	4,5	3,0	1,1
Irska	5,1	4,5	3,3	1,1	4,4	3,0	1,3
Češka	4,9	4,3	2,9	0,8	4,4	3,0	0,8
Slovenija	(5,14)	(5,31)	(4,1)	(1,13)	(5,33)	(4,1)	(1,1)

Na splošno lahko hitro opazimo, da tudi sicer uspešne izobraževalne sisteme (v naši raziskavi smo na nekaterih mestih na to referirali) praviloma karakterizirajo visoka javna sredstva za izobraževanje. Prav tako je opazno, da so se ta sredstva v opazovanem obdobju v povprečju nekoliko zmanjšala, a ne v vseh državah. Slovenija v javnih izdatkih za primarno in sekundarno izobraževanje še dosega skupino držav nad povprečjem OECD, pri izdatkih za terciarno izobraževanje pa je še nekoliko pod tem povprečjem. Sklep, ki ga iz tega lahko zaključimo, logično nikakor ni zahteven; verjetno je bolj zapleten z vidika javnih financ. K temu, da bi ga lahko hitreje in učinkoviteje reševali, bi v prihodnje lahko precej prispevalo tudi bolj sistematično spremljanje na tem področju.

¹ Priprava podatkov in izračuni za nov sistem financiranja visokega šolstva. (Interno). MŠZŠ, 2003.

3. Zaključek

1. Poglavitni cilj te raziskave je bil predvsem v zbiranju in analiziranju doslej pretežno razdrobljenih in v določenih parametrih nepovezanih podatkov o številu in strukturi vpisanih oziroma diplomantov, uspešnosti študija, pa tudi o nekaterih drugih gibanjih v terciarnem izobraževanju v relativno dolgem obdobju med začetkom osemdesetih let in današnjim časom. Vzporedno s tem smo na posameznih mestih poskušali komentirati ustreznost struktur terciarnega izobraževanja, njihovo spreminjanje v času, pa tudi ukrepov, sprejetih na državni in/ali institucionalni ravni.

2. Najprej smo osvetlili gibanja v srednjem izobraževanju, da bi ocenili vpisni potencial terciarnega izobraževanja. Ta se od začetka devetdesetih let vse bolj naslanja na znova vzpostavljene gimnazije: še na sredini devetdesetih let je bilo razmerje med vpisom v gimnazijski program ter programe srednjih tehniških in strokovnih šol približno 1 : 2; do danes pa se je to razmerje skoraj povsem izenačilo. Vpis v srednje tehniške in strokovne šole se sicer ni zmanjšal v absolutnem merilu, saj mladi vstopajo v srednje izobraževanje v vse večjih deležih in danes le še kak odstotek otrok, ki končajo osnovno šolo, ne nadaljuje z izobraževanjem v srednjem šolstvu. Ker se znižujejo tudi deleži vpisanih v poklicne oziroma nižje poklicne šole in ker se večja tudi delež nekaterih alternativnih poti do izobrazbene kvalifikacije, ki odpira dostop do terciarnega izobraževanja (t.i. 3+2, maturitetni in poklicni tečaj) delež oseb, ki si pridobijo kvalifikacijo za vstop v terciarno izobraževanje, v mladi populaciji močno raste.

Na drugi strani pa zaradi populacijskih gibanj število srednješolcev postopoma upada. Ta upad zaenkrat posebej izrazito še ne vpliva na zmanjševanje vpisnega potenciala terciarnega izobraževanja. Nedvomno pa je, da se resno upadanje generacij terciarnemu izobraževanju šele bliža. Število maturantov, to je tiste kategorije, ki najbolj zanesljivo namerava nadaljevati s študijem, je po uvedbi mature leta 1995 v prvih letih sicer nekoliko raslo, v zadnjih letih pa se je stabiliziralo oziroma celo nekoliko zmanjšalo. Podobnim procesom sledijo tudi številčni kazalci o poklicni maturi. Ta upad nekoliko blaži dejstvo, da se mladi v vse večjih deležih odločajo za vpis v tiste srednje šole, ki vodijo k maturi in poklicni maturi. Potencial terciarnega izobraževanja pa lahko v naslednjih letih nekoliko okrepijo odrasli. Njihovo vključevanje v srednje izobraževanje bi bilo treba čim bolj podpirati: tako zaradi kompenzacije izobraževalnega manjka pri starejših generacijah kot zaradi izboljševanja potenciala terciarnega izobraževanja.

3. Po trendih vpisa v prvi letnik terciarnega izobraževanja se obdobje osemdesetih močno razlikuje od obdobja po začetku devetdesetih let. V osemdesetih letih se obseg razpisa za vpis za redni študij skoraj ni spreminjal, zato lahko iz tega vidika to obdobje smatramo kot relativno izgubljena leta, ki se danes kažejo predvsem pri izobrazbenem deficitu populacije v starosti okrog štiridesetih let. Gibanja v devetdesetih letih so bila povsem nasprotna: prinesla so eksponentno rast brucev ter razkorak med premajhnim obsegom razpisanih mest za redni študij ter prevelikim številom prijav kandidatov. Obseg vključenih v terciarno izobraževanje se je v dobrem desetletju podvojil na rednem študiju, še veliko hitrejša rast pa je potekala na izrednem študiju, a se je v zadnjem opazovanem študijskem letu že pričela zmanjševati, kar se bo zelo verjetno nadaljevalo tudi v prihodnjih letih.

Ta gibanja predvsem pomenijo, da je vse več kandidatov z izobrazbeno kvalifikacijo za nadaljevanje študija. Delež neposredne prehodnosti iz srednjega v terciarno izobraževanje, ki je bil ob koncu sedemdesetih le polovičen, nato pa je do konca osemdesetih celo upadel na vsega 40%, se je sredi devetdesetih povzpел že preko 90%, do konca devetdesetih pa je celo presegel 95%. Generacija, ki končuje gimnazije ter srednje tehniške in strokovne šole, zdaj že skoraj v celoti prehaja v terciarno izobraževanje, kar je v relativno kratkem časovnem obdobju izjemen rezultat.

Če so se visokošolski zavodi in država v prejšnjem desetletju srečevali s problemi, ki so jih prinašali presežki prijav, se zdaj bliža obdobje, v katerem bo kandidatov primanjkovalo. V prejšnjem obdobju je bilo središče strateškega načrtovanja pri vprašanju, kako zagotoviti dostop (in predvsem dovolj prostih mest na rednem študiju) vse bolj številčnim kandidatom, v prihajajočem obdobju pa se bo soočilo z vprašanjem, kako motivirati in usposobiti kandidate iz »netradicionalnih« družbenih skupin, da se vključijo v terciarno izobraževanje.

4. Dogajanja v prvem letniku terciarnega izobraževanja napovedujejo procese v celotni populaciji dodiplomskega študija. Število vseh dodiplomskih študentov se je v dobrem desetletju po osamosvojitvi podvojilo. Celo izraziteje kot v prvih letnikih opazimo dvotretjinski porast visokošolskih študentov na rednem študiju ter velikanski skok navzgor na izrednem študiju, ki pa se v zadnjem študijskem letu spet obrača navzdol.

Ko opazujemo spolno strukturo na dodiplomskem študiju, ni mogoče spregledati, da se v skoraj četrto stoletja na rednem študiju ni zgodila praktično nikakršna sprememba: delež študentk je vseskozi večji, razmerje med spoloma pa ves ta čas niha komaj za kak odstotek. Drugače je na izrednem študiju: tu so imeli pred dvema desetletjema prednost moški, a po letu 1981 so to večino hitro izgubljali. Že od konca osemdesetih imajo ženske večino tudi na izrednem dodiplomskem študiju, razmerje pa je približno enako tistemu na rednem študiju. Ko smo ta razmerja osvetlili v mednarodni primerjavi, se je pokazalo, da sodi Slovenija med države z visokim deležem žensk na dodiplomskem študiju: znotraj EU se uvrstimo takoj za Švedsko, Portugalsko in Dansko.

Sredi devetdesetih let se je struktura dodiplomskega študija precej spremenila: na univerzah so se uveljavili univerzitetni (UN) in visokošolski strokovni (VS) programi, kot posebni del terciarnega izobraževanja pa so se pojavile višje strokovne šole, ki so se do danes razvile nekako do ene desetine obsega celotnega sistema. Razmerje med dodiplomskimi študenti, vpisanimi v UN in VS programe, lahko ugotavljamo šele zadnja leta, ko se je sistem že ukoreninil. Zanimivo je, da je to razmerje dokaj izenačeno, kar je verjetno smiselno upoštevati pri sedanjih razpravah o »bolonjskih« trendih glede trajanja študijskih programov (3 in največ 4 leta; torej manj kot doslej) in interesu kandidatov. Ta slika pa je drugačna, če obravnavamo redni in izredni študij ločeno. Med študenti rednega študija jih je daleč največ vpisanih na UN programe; študentov izrednega študija pa je na njih le dobra desetina. Razmerje vpisanih na VS programe pa je med študenti rednega in izrednega študija zelo izenačeno.

5. Delež študentov v generaciji devetnajstletnikov se je v četrto stoletja v celoti skoraj potrojil, nekoliko bolj je porasel delež izrednih študentov (a je še vedno relativno majhen), višje strokovne šole po študijskem letu 1996/97 pa v tej kategoriji na porast bistveno ne vplivajo. Rast deleža devetnajstletnikov na rednem študiju je bil konstanten in se očitno še nadaljuje; delež devetnajstletnikov na izrednem študiju pa je bil najvišji v študijskih letih 1998/99 in 1999/2000, nato pa je začel upadati.

Študenti, stari od 19 do 21 let, pa so nasploh starostna skupina, ki je v terciarnem izobraževanju zastopana z največjim generacijskim deležem. Tudi delež te skupine se je v četrto stoletja praktično

potrožil in počasi se bliža polovici generacije, kar je v evropski primerjavi kar visok rezultat. Tudi tu je nekoliko bolj porasel delež izrednih študentov, delež višjih strokovnih šol pa postane že bolj opazen kot v prejšnji skupini; k tej kategoriji sicer prispevajo zaenkrat manj kot desetino, vendar pa se je njihov razvoj pričel pred nedavnim.

Dodiplomske študente smo analizirali še v štirih starostnih skupinah (18 do 21 let, 22 do 25 let, 26 do 29 let in nad 30 let). Na rednem študiju se je delež študentov v najmlajši kategoriji v četrto stoletja postopoma zmanjševal iz treh četrtin na dve tretjini: študentska populacija se je očitno »postarala«, deloma zaradi daljšega trajanja študija (ukinitev višješolskih ter uvedba VS in UN programov), deloma zaradi spremenjenih družbenih razmer. Povečal se je delež skupine od 22 do 25 let, v najstarejši skupini pa ni sprememb. Najmlajša skupina še vedno predstavlja blizu dve tretjini celotne populacije, skupina od 22 do 25 let skoraj tretjino, preostali dve skupini skupaj pa le dobre tri odstotke. Redni študij je torej še vedno značilen za mladino. Drugače je pri izrednem študiju: delež študentov, ki je bil v najmlajši kategoriji že pred četrto stoletja kar opazen (15%), se je do sredine devetdesetih podvojil (30%), nato pa se je pričel zmanjševati in zdaj spet znaša le za malenkost več kot pred četrto stoletja. Podoben je delež skupine od 22 do 25 let, le da se njen delež ves čas polagoma zmanjšuje, kar verjetno govori v prid tezi o »postaranju« in postopnem premeščanju te skupine na redni študij. Nekaj podobnega velja še za tretjo skupino, le da je njen obseg še nekoliko manjši od druge. Četrta, najstarejša skupina, je vseskozi najštevilčnejša skupina izrednega študija in obsega okrog tretjine populacije študentov izrednega študija. K tej skupini v zadnjih letih višje strokovne šole že opazno prispevajo. Delež študentov izrednega študija v skupini nad 30 let se celo hitro večja.

Tudi v mednarodni primerjavi seže Slovenija z vpisom mlajših generacij visoko. Pri vstopu v terciarno izobraževanje imamo po Evropi očitno tudi nekaj specifičnih nacionalnih kulturnih obrazcev; Slovenija pa sodi med tiste države, kjer se radi odločamo za takojšnje nadaljevanje izobraževanja (takoj po zaključku srednje šole). To ni praksa v vseh nacionalnih okoljih; ponekod so deleži starejših skupin bistveno večji. Prav z deležem generacije vstopne starosti smo čisto v vrhu. Ob upoštevanju sicer nekoliko drugačne metodologije je pri nas kar 34% ustrezne starostne skupine nadaljevalo s študijem (podatki za študijsko leto 2000/01), nekatere druge države EU pa so imele naslednje deleže: Belgija (34), Španija (29), Italija (26) itd., med državami današnje razširjene EU pa Latvija (18), Ciper (16), Slovaška (13) in Češka (11).

6. Analizirali smo tudi razmerja glede vpisa študentov po visokošolskih zavodih in regijah. Ko primerjamo študente rednega študija, med obema univerzama ni bistvenih razlik; njihovi deleži se na obeh povečujejo precej podobno. Na izrednem študiju je slika drugačna: če je bila videti v osemdesetih letih v prednosti Univerza v Mariboru, je v novejšem času mogoče videti večji porast na Univerze v Ljubljani. Opazno je tudi, da je indeks povečevanja na izrednem študiju v zadnjem desetletju hitrejši od indeksa na rednem študiju, kakor tudi to, da je v zadnjem študijskem letu (2003/04) ta indeks po dolgih prvič upadel tako na UL kot na UM.

Od študijskega leta 1996/97 kot posebno kategorijo spremljamo tudi samostojne visokošolske zavode; iz deleža teh zavodov se je v študijskem letu 2003/04 razvila Univerza na Primorskem. V razmerju do UL in UM je imela ta skupina v študijskem letu 1997/98 le 1,6% študentov rednega in 3,6% študentov izrednega študija, danes (2003/04) pa že 4,6% študentov rednega in kar 22,3% študentov izrednega študija. Samostojni visokošolski zavodi, vključno z Univerzo na Primorskem, imajo kljub še vedno nizkim absolutnim številkam očitno hiter razvoj, še zlasti na področju izrednega študija.

Analiza deleža žensk v celotni študentski populaciji obeh univerz kaže podobno sliko, kot smo jo ugotovili že na nacionalni ravni: od začetka devetdesetih do danes sta si deleža žensk na rednem študiju UL in MB zelo podobna. Na izrednem študiju je slika drugačna: tu je opazen nekoliko nižji delež žensk na Univerzi v Mariboru. Če se ozremo še na kategorijo samostojnih visokošolskih zavodov, ugotovimo, da je študentska populacija na njih pretežno ženska (dve tretjini na rednem, nekoliko manj na izrednem študiju), na kar smo opozorili že zgoraj, ob tabelah.

Regionalni izvor dodiplomskih študentov rednega študija se postopoma širi, čeprav ne povsem enakomerno. V obdobju od sredine osemdesetih let do danes je najprej mogoče opaziti precejšnje zmanjševanje deleža dodiplomskih študentov v najstarejši »univerzitetni« regiji (osrednje slovenska). Upad je precej manjši v dravski regiji, ki ji pripada drugo univerzitetno središče. Na drugi strani so se deleži večine preostalih regij povečali, najbolj v dolenski ter savinjski (1,85%) regiji. Deleža rednih študentov pa sta se zmanjšala še v dveh regijah: presenetljivo je med njima nova »univerzitetna« regija, obalno-kraška, ob njej pa še zasavska. Na izrednem študiju je slika dokaj podobna.

7. V raziskavi smo se na nekoliko drugačen način lotili vprašanja prehodnosti ter se osredotočili na prehodnost med prvim in drugim letnikom. Opazili smo, da je od leta 1995 dalje zlasti na rednem študiju mogoče opaziti za 5 do 10% boljšo prehodnost kot v letih pred tem. Od tedaj delež prehodnosti na rednem študiju nikoli več ni padel pod delež, registriran leta 1995. Sprememba očitno ne more biti naključna; pripisujemo pa jo sistemskim razlogom. Najbolj očitna sistemska sprememba, ki sovpada s tem obdobjem, je uvedba mature tega istega leta.

Na drugi strani se je število diplom na rednem študiju po letu 1991 na obeh univerzah povečevalo z dokaj enakimi indeksi. Na izrednem študiju je slika spet nekoliko drugačna: rast je hitrejša in bolj konstantna na UL, na UM pa je poleg tega moč opaziti dva manjša upada (1994 in 1997), a tudi en skok glede na UL (2001). Delež žensk pri diplomah pričakovano pokaže tista gibanja, ki smo jih ugotavljali že pri analizi vpisa; še več, pokaže se, da ženske študij končajo nekoliko bolj uspešno kot moški. Na nacionalni ravni se delež žensk dokaj kontinuirano giblje okrog 60% vseh diplomantov, kar je za približno 5 odstotnih točk bolje glede na njihov delež med vsemi vpisanimi študenti. To gibanje je posebej značilno za redni študij, na izrednem študiju pa je nekaj več nihanja in v posameznih letih znaša tudi samo 55%, kar je približno toliko, kolikor sicer znaša njihov delež med vpisanimi. Na izrednem študiju je torej uspešnost žensk in moških bolj primerljiva.

Ko primerjamo razmerja med univerzama glede na strukturo študijskih programov, na katerih so kandidati diplomirali, se ponovno pokaže nekaj razlik. V osemdesetih in v začetku devetdesetih let je bil na rednem študiju delež (kasneje ukinjenih) višješolskih diplom na UL manjši od polovice vseh (okrog 45%), na UM pa večji od polovice vseh (okrog 65 do 70%). Na začetku tega desetletja je bil na rednem študiju tudi delež VS programov na UL manjši od polovice vseh (le okrog 30%), na UM pa večji od polovice vseh (okrog 65). Na UL torej danes prevladujejo diplome po UN programih, na UM pa diplome po VS programih.

Na začetku tega desetletja že opazujemo razmerje med UN in VS programi: na rednem študiju je tako na UL kot na UM delež žensk med diplomanti po VS oziroma UN programih praktično izenačen (okrog 63%), na izrednem študiju pa je delež diplomantk po UN programih nekaj večji na UL (73%; UM 67%), delež diplomantk po VS programih pa je na obeh univerzah nekaj nižji (UL 60%; UM 62%).

8. Tako doktorski kot magistrski (in specialistični) študij sta bila pri nas vse do začetka devetdesetih let pretežno povsem individualna, glede na obseg vpisa pa dokaj omejena. Pretežno individualni

značaj vključitve v študij in študija samega je ključni razlog, da smo se sredi devetdesetih let, ko se obseg dodiplomskega študija pričanja povečevati, srečevali s hudo razdrobljeno strukturo številnih podiplomskih študijskih programov in redkih vpisanih študentov. S tem problemom se je med drugim soočil nacionalni projekt sofinanciranja podiplomskega študija, ki očitno daje dobre rezultate. V najnovejšem času pa postaja razpoznavna še ena značilnost, ki verjetno dokončno odpravlja tradicionalne poteze: tudi ta študij postaja množičen. S problemi, ki jih to dejstvo prinaša, se bomo šele srečevali; spremembe študijskih struktur, ki jih je prinesla zakonska novela iz maja 2004, jih lahko olajšajo oziroma pomagajo reševati.

Vpis na podiplomski študij se je sicer skozi vse opazovano obdobje po malem povečeval, bistveno povečevanje pa lahko spremljamo šele od konca devetdesetih let dalje. Delež specialističnega študija je bil pri tem vedno dokaj nizek (le okrog 10%). Ženske so bile med vpisanimi podiplomskimi študenti do sredine devetdesetih let v manjšini, po tem letu pa preidejo v večino. Današnje razmerje med moškimi in ženskami (46 : 54) je skoraj natančno obratno od tistega z začetka devetdesetih let (56 : 44). Delež žensk najnižji na Univerzi v Mariboru in najvišji med samostojnimi visokošolskimi zavodi oziroma Univerzi na Primorskem; Univerza v Ljubljani pa je glede tega na slovenskemu povprečju.

Spremljanje starostne strukture pa je oteževala različna metodologija. Očitno pa je, da je največ podiplomskih študentov starih med 25 in 30 let (danes je takih dobra polovica); njihov delež se postopoma povečuje. Starostni skupini med 30 in 35 leti ter nad 35 leti sta v opazovanem obdobju relativno konstantni (vsaka od njiju sicer nekoliko niha, praviloma med 15% in 20%). Delež najmlajše skupine je, razumljivo, nekoliko slabši; v začetku devetdesetih let je bil malo večji iz strukturnih razlogov, to je, zaradi možnosti specializacij po doseženi višješolski diplomii.

Če opazujemo gibanje deležev med univerzama oziroma samostojnimi visokošolskimi zavodi, je opazno postopno zmanjševanje deleža na Univerzi v Ljubljani: njen delež upade iz treh četrtin na začetku devetdesetih let na današnji dve tretjini. Razlika se očitno ne seli samo na Univerzo v Mariboru z dobro četrtino vseh podiplomskih študentov, pač pa na samostojne visokošolske zavode in v zadnjem letu Univerzo na Primorskem (danes skupaj že 6%).

Tudi pri analizi podiplomskega študija smo obravnavali regionalni izvor študentov; tudi tu se njihov regionalni izvor postopoma širi. Od začetka devetdesetih let se je delež podiplomcev zmanjševal v obeh »univerzitetnih« regijah (osrednje slovenska ter podravska), obenem pa so se deleži v prav vseh drugih regijah povečali, najbolj v novi »univerzitetni« regiji (obalno-kraška) ter dolenski, gorenjski, goriški in savinjski regiji.

9. Vse do leta 2000 število podiplomskih diplomantov ni bistveno naraščalo; po tem letu pa zelo eksponentno poskoči (do leta 2002 se podvoji), kar lahko povežemo zlasti z vzpostavitvijo sistema sofinanciranja (1998). V osemdesetih letih je med podiplomskimi diplomanti opazen dokaj nizek delež žensk, v devetdesetih, še posebej pa v novejšem obdobju, se ta delež hitro povečuje. Kot na dodiplomskem študiju je tudi tu večina diplom danes že podeljena ženskam. Delež magisterijev je med diplomami bistveno večji kot delež specializacij (približno 90 : 10). Število podeljenih diplom na Univerzi v Ljubljani je tri do štirikrat večje kot na Univerzi v Mariboru, toda indeks rasti diplomantov je hitrejši na Univerzi v Mariboru.

V študijskem letu 1998/99 se je na podlagi vladnega sklepa o sofinanciranju podiplomskega študija pričel projekt »sofinanciranje podiplomskega študija«. Dotlej podiplomski študij (če izvzamemo projekt »mladi raziskovalci«, ki pa je bil po obsegu lahko le zelo omejen) ni bil sistemsko financiran ali kako drugače spodbujan. Projekt ni le vplival na povečanje števila študentov podiplomskega

študija, pač pa je okrepil sodelovanje med visokošolskimi in raziskovalnimi zavodi, izboljšal je organiziranost študija (skupen razpis, vpis v začetku oktobra, izvedba letnika v enem študijskem letu) in spodbudil preoblikovanje študijskih programov (kreditno ovrednotenje, opredelitev deleža individualnega raziskovalnega dela, izražena v kreditnih točkah, možnost, da se del obveznosti opravi na drugem visokošolskem zavodu ipd.).

10. Tudi porast števila doktoratov je v zadnjem četrtnem stoletju očitno eksponenten: če se je podvojil med letom 1981 in 1991, je bila trikratna vrednost stanja iz leta 1981 presežena že leta 1996, štirikratna pa leta 2002. Očitno spodbudo sta prispevala predvsem dolgoletni projekt »mladi raziskovalci«, med leti 1993 in 2001 pa tudi projekt »stažisti asistenti«. Leta 1997 uveden sistem sofinanciranja podiplomskega študija omogoča sofinanciranje študija tudi kandidatom na izven omenjenih dveh projektov. Še bolj eksponentno se je v tem obdobju dvigoval delež žensk: leta 1981 je znašal njihov delež v razmerju do moških manj ko desetino, leta 1991 je dosegel četrtno in leta 1996 tretjino doktoratov, leta 2002 pa se je ta delež približal polovici (45,3%), tako da se tudi na tej stopnji študija postopno uresničuje trend enakih deležev po spolu.

Večino doktoratov še vedno podeli Univerza v Ljubljani (zadnja leta nekaj manj kot 90%), Univerza v Mariboru pa svoj delež le zelo počasi povečuje. V zadnjih letih se obema univerzama – zaenkrat bolj simbolno: letni deleži so namreč praviloma še pod enim odstotkom – pridružujejo tudi samostojni visokošolski zavodi, ki imajo akreditacijo za področje doktorskega študija.

Analiza starostne strukture doktorandov za omenjeno obdobje kaže, da se starost, pri kateri kandidati in kandidatke dosežejo doktorat znanosti, postopoma znižuje: doktorandi so vse mlajši. Delež tistih, ki doktorski študij zaključijo v starosti med 25 in 29 leti, se je med osemdesetimi leti 1981 in začetkom tega desetletja povečal za trikrat, enako pa se je zmanjšal delež tistih, ki doktorski študij zaključijo v starosti nad 45 let. Prepolovil se je tudi delež tistih, ki doktorski študij končajo v starosti 41 do 45 let. Skupina, v kateri je največji delež doktorandov, je že od začetka devetdesetih let razločno postala tista v starosti med 31 in 35 leti.

11. Posebej smo se posvetili analizi študentov in diplomantov po študijskih področjih ob naslonitvi na novo klasifikacijo ISCED (1997), ki upošteva osem skupin področij. V analizi gibanj na posameznih študijskih področjih se zrcalijo vsi bistveni procesi, ki so zaznamovali visoko šolstvo oziroma vse terciarno izobraževanje v Sloveniji od začetka osemdesetih let dalje. Predvsem so opazna gibanja, ki spreminjajo – povečujejo ali zmanjšujejo – deleže posameznih študijskih področij v celokupnem izobraževanju.

Na dodiplomskem študiju doseže področje izobraževanja od sredine osemdesetih do začetka devetdesetih let precejšen dvig, kar pojasnjuje sistemski prehod izobraževanja učiteljev z višje na visoko stopnjo; pri obravnavi celote terciarnega izobraževanja, lahko ugotovimo, da je delež na tem področju vsa leta relativno konstanten (okrog 10%) in blizu povprečja EU. Nasproten trend opazimo na področju tehnike: tu se je med sredino osemdesetih in začetkom devetdesetih let dogodil precejšen padec v številu študentov (od 30% na manj kot 20%), ki je neposredno očitno najbolj povezan predvsem z gospodarskimi oziroma zaposlitvenimi dejavniki. V nasprotju z popularno razlago pa upad zanimanja za študij na področju tehnike ni prispeval k porastu zanimanja za družboslovno področje: v tem obdobju je tudi njegov delež v celoti terciarnega izobraževanja ostal nespremenjen, a že relativno visok (35%). Malenkostno so se tedaj izboljšali deleži na področju naravoslovja, na preostalih področjih pa so razlike v deležih do začetka devetdesetih let minimalne.

Če v primeru drugih držav nekdanjega socialističnega gospodarstva verjetno drži, da so njihove visokošolske sisteme v prejšnjih časih karakterizirali visoki deleži študentov na področju tehnike in nizki na področju družboslovja, ter da so v procesu tranzicije te države morale kompenzirati to razliko, ki je od začetka devetdesetih niso pogojevale samo politične spremembe in gospodarski problemi, pač pa tudi civilizacijski obrat od industrijskih k postindustrijskim družbam, pa v primeru Slovenije tega skoraj ni mogoče trditi: področje družboslovja je imelo že v osemdesetih letih rahlo večji delež študirajočih kot področje tehnike. Res pa je, da lahko v naslednjem desetletju prav med tema dvema izrazitima področjema sledimo nadaljnjemu največjemu dvigu oziroma upadu študijskega interesa. Deleži visokošolcev so na področju družboslovja v začetku devetdesetih let najprej hitro zrasli (preko 40%), nato pa se do danes ohranjajo na doseženi ravni. Na drugi strani se deleži na področju tehnike v devetdesetih letih niso več dramatično zmanjševali (v novejšem obdobju celo opažamo nov manjši porast), pač pa se je opazen proces upadanja dogajal na področju kmetijstva. Od začetka devetdesetih let postaja opazno tudi nazadovanje v deležih na področju naravoslovnih ved in matematike, a absolutno število študentov se vendarle vztrajno povečuje (v dobrem desetletju približno za tretjino). Absolutno število študentov se še precej bolj povečuje na področju humanistike in umetnosti, pa vendar deleži tega področja danes bistveno ne odstopajo od tistih izpred let. Po pričakovanju – in podobno kot drugod v Evropi – se je kot vpenjajoče področje pokazalo področje storitev: delež med višješolci je danes trikrat večji kot sredi osemdesetih, celoten delež v terciarnem izobraževanju pa le nekaj manj. Področje zdravstva ostaja najbolj stabilno med vsemi študijskimi področji; nihanja so minimalna. Podobne procese spremljamo tudi pri diplomantih oziroma na podiplomskem študiju.

12. Posebno pozornost smo namenili tudi visokošolski mobilnosti, ki je po obsegu, intenzivnosti in politični podpori zelo sodoben pojav. Ker je pojav relativno nov, smo se pri njegovem spremljanju srečevali z začetnimi težavami. V analizi smo se posvetili predvsem dvema mednarodnima programoma mobilnosti: CEEPUS v srednji Evropi (vanj je Slovenija vključena od leta 1993), na ravni EU pa ERASMUS (vanj je Slovenija vključena od leta 1999). Temu smo dodali še pregled nekaterih elementov mobilnosti na temelju bilateralnih sporazumov.

Slovenija je relativno uspešno vstopila v sodobne trende visokošolske mobilnosti, še posebej v največji program ERASMUS. K temu so precej pripomogla izkušnje programa TEMPUS, s katerim se Slovenija vstopila v t.im. tranzicijsko obdobje (kvantitativne analize tega programa nismo mogli izdelati, evalvacija programa TEMPUS pa kaže, da je bila Slovenija v primerjavi z drugimi državami srednje in vzhodne Evrope v njem zelo uspešna), pa tudi CEEPUS, ki ni prispeval le k dvigu regionalnega sodelovanja, ampak je bil – že zaradi podobne logistike – tudi dodatna priprava na vključitev v ERASMUS. Tudi pomena mobilnosti na podlagi bilateralnih sporazumov ni mogoče spregledati, še zlasti takrat, ko gre za sodelovanje z državami, ki niso vključene v CEEPUS ali ERASMUS.

Poglavitno vprašanje, s katerim se srečujejo članice tako programa CEEPUS kot ERASMUS, je, v kakšnem sorazmerju so prihajajoči oziroma odhajajoči študenti oziroma osebje. Ko gre za program CEEPUS, lahko ugotovimo, da za slovenske visokošolske zavode obstaja v njem nadpovprečno zanimanje: vloga Slovenije je v tej mreži podobna avstrijski. Seveda je položaj v Erasmusu drugačen: tu Slovenija nastopa kot »mlada« članica in obenem kot majhen visokošolski sistem, oboje pa pomeni, da ni mogoče pričakovati visokega položaja v mreži (še posebej v pogledu razmerja med odhajajočimi in prihajajočimi študenti). Razmerje med odhajajočimi in prihajajočimi študenti je po prvih petih študijskih letih približno 3 : 1 v korist odhajajočih študentov; na enega prihajajočega tujega študenta iz »starih« držav EU torej v povprečju pridejo trije naši odhajajoči študenti.

Kljub temu je slika, ki jo prinašajo zbrani podatki, kar zadovoljiva: rast izmenjav se stopnjuje in v Slovenijo prihajajo študenti iz prav vseh sodelujočih »starih« članic EU. Največ jih je doslej prihajalo pretežno z »evropskega juga« Italije, Francije, Portugalske in Španije ter Nemčije in Avstrije, najmanj pa iz Velike Britanije, Irske, Švedske, Nizozemske in Grčije. – V nasprotni smeri so slovenski študenti in študentke najraje izbirali Nemčijo, Avstrijo, Italijo in Francijo, pretežno torej velike visokošolske sisteme v sosesčini oziroma ne predaleč v Evropi; najmanj odhodov pa je bilo na Irsko, Grčijo in Dansko.

13. Študij tujih državljanov je v vsakem visokošolskem sistemu vedno deležen posebne pozornosti, pa čeprav absolutne številke, ki govorijo o njegovem obsegu, niso velike. Študij tujih državljanov je vedno (vsaj) posredni dejavnik mednarodnega gospodarskega in kulturnega sodelovanja, pogosto pa je tudi neposredno povezan s političnimi procesi. V novejšem času se vključevanje tujih študentov povezuje tudi z integracijskimi procesi. Po eni strani gre za študente iz držav Evropske unije (ne samo »mobilne« študente) oziroma drugih evropskih držav, po drugi pa za študente z drugih delov sveta. Bolonjska deklaracija (1999) v tem smislu pravi: »Zagotoviti moramo, da evropski sistem visokega šolstva postane privlačen za ves svet».

Spremljanje tujih državljanov v našem visokošolskem sistemu v obdobju 1981 – 2003 ni enostavno: po eni strani se je sistem zbiranja podatkov oblikoval postopoma (nekateri elementi spremljanja so bili tudi za naše državljane vzpostavljeni šele postopoma, npr. sistematično spremljanje vpisa v podiplomski študij šele na začetku devetdesetih let), po drugi strani pa je povezano tudi s političnimi procesi in spremembami, ki so na začetku devetdesetih let statistično čez noč močno povečale število tujcev (študentov iz nekdanjih jugoslovanskih republik) v sistemu, čeprav je v istem času število »pravih« tujcev močno upadlo.

Če izločimo različne dejavnike, ki so na prelomu osemdesetih v devetdeseta leta posegli v gibanja tujih študentov in diplomantov pri nas, se ni mogoče izogniti oceni, da je vključevanje tujih državljanov v visokošolski sistem RS edina res šibka točka zadnjega desetletja ali nekaj več. Vtem, ko na vseh drugih parametrih, s katerimi spremljamo domače študente (vpis, diplome ipd.), beležimo bolj ali manj strmo eksponentno rast, se na tem področju srečujemo z upadanjem. Videti je, da teza, da so se v tem pogledu v devetdesetih letih naše univerze oziroma visokošolski zavodi provincializirali, ne more biti pretirana.

Če odštejemo državljane držav z območja nekdanje Jugoslavije, ugotovimo, da imamo v primerjavi s stanjem iz študijskega leta 1981/82 v študijskem letu 1991/92 samo še tretjinski (35%) delež dodiplomskih študentov, ki so »pravi« tuji državljani. Če v raziskavi analizirane podatke prevedemo v deleže, lahko hitro vidimo, da se delež tujih študentov v našem visokošolskem sistemu zmanjšuje; v zadnjem desetletju ta delež spodbujajo le študentje z območja nekdanje Jugoslavije ter študenti slovenske narodnosti iz Italije.

Če hoče Slovenija okrepiti položaj svojega visokošolskega sistema (privlačnost ta tujce je tudi druga stran fenomena odliva možganov, poleg tega pa je okrepljen delež tujcev tudi pomemben dejavnik aktivne vloge v mednarodni akademski delitvi dela), bo potrebno tem parametrom posvetiti vso pozornost. Trendi, ki smo jih opazovali, so sicer objektivno pogojeni s političnimi procesi devetdesetih let, zato pa je toliko pomembnejše, da se v obdobju po vključitvi v Evropsko unijo in ob ugotovitvi, da se je število tujcev, ki se vključujejo v naš visokošolskem sistemu, spet pričelo nekoliko povečevati, poskuša temeljiteje spremeniti.

14. Tudi številčno gibanje visokošolskih učiteljev in sodelavcev ima kar nekaj podobnosti s tistimi, ki smo jih zaznali pri gibanju študentov in diplomantov: opazen je zastoj in upad v drugi polovici osemdesetih let ter nato postopno povečevanje. Vendar na to gibanje vplivajo bolj zapleteni dejavniki; na nekatere smo opozorili že v uvodu tega poglavja (problematika, povezana z delovnimi razmerij oziroma plačilnimi sistemi; npr. problematika »polne pedagoške obveznosti« in »nadobveznosti«; problematika dela na rednem oziroma proračunsko financiranem študiju ter na izrednem oziroma s šolninami financiranim študijem ipd.).

Specifični dejavnik so tudi habilitacije. Ključni nazivi v kategoriji visokošolskih učiteljev (redni profesor, izredni profesor, docent) so bili vse do leta 1997 številčno razvrščeni tako, da je največ rednih profesorjev, sledijo izredni profesorji, najmanj pa je docentov (efekt t.i. »obrnjene piramide«). Ob koncu devetdesetih let pa se je ta slika obrnila in od leta 1999 so najbolj številčna skupina docenti, sledijo jim redni profesorji, najmanj pa je izrednih profesorjev. To gibanje nedvomno govori o pomlajevanju osebja in o »obračanju piramide« na pravo osnovnico. Poleg tega se je skupina asistentov v minulega četrto stoletja številčno povečala za skoraj trikrat.

Med visokoškolskimi učitelji so na začetku osemdesetih let močno prevladovali moški: leta 1981 jih je bilo kar 85%, leta 1991 jih je bilo skoraj za enak delež, nato pa se ta delež postopoma zmanjšuje, a leta 2002 še vedno znaša prevladujočih 72%. Med visokoškolskimi sodelavci pa je postalo v tem obdobju razmerje med spoloma bistveno bolj uravnoteženo: leta 1981 je bilo med njimi 70% moških, leta 1991 jih je bilo 62%, do leta 2002 pa se je postopoma zmanjšal na vsega 53%. Če je pomlajevanje osebja povezano s prehodom v nazive visokošolskih učiteljev, potem lahko v naslednjem obdobju pričakujemo večjo izenačenost med moškimi in ženskami tudi v višjih habilitacijskih nazivih.

V uradnem statističnem spremljanju imamo po letu 1997 na razpolago izjemno pomemben statistični parameter: preračun osebja s krajšim delovnim časom v ekvivalente polnega delovnega časa (FTE). Ta parameter je odločilen, če hočemo ugotoviti, kako se giblje število študentov na enega visokošolskega učitelja oziroma sodelavca. Glede tega vprašanja lahko obstoji precej zavajanja, če ne upoštevamo dejstva, da zunanji sodelavci (s krajšim delovnim časom) opravijo pomemben del pedagoškega dela, obenem pa »pokvarijo« izkustveno sliko o tem, koliko študentov ima v povprečju posamezen učitelj ali asistent. V novejšem obdobju pride na enega visokošolskega učitelja oziroma sodelavca (vzeto skupaj) približno 12 študentov rednega študija oziroma 18 študentov izrednega študija. Če računamo samo visokošolske učitelje, pride na enega približno 23 študentov rednega študija oziroma 34 študentov izrednega študija, če pa računamo samo visokošolske sodelavce, pride na enega približno 25 študentov rednega študija oziroma 37 študentov izrednega študija. Visokoškolski sistem bo vsekakor potreboval nadaljnje večanje števila visokošolskih učiteljev in sodelavcev.

15. Poskušali smo tudi nekoliko podrobneje proučiti, ali in kako so dolgoletna gibanja v terciarnem izobraževanju vplivala na spreminjanje izobrazbene strukture prebivalstva. Delež oseb z višjo in visoko izobrazbo se je v zadnjem desetletju občutno povečal (skok z 9% na 13%), dogodil pa se je tudi preobrat v deležih po spolih: delež žensk, ki so bile pred desetletjem še v manjšini, se je povečal bolj kot delež moških. Ženske imajo med prebivalstvom z višjo ali visoko izobrazbo danes torej večino, kar se ujema z dolgoletnim večjim deležem žensk v terciarnem izobraževanju.

Iz podatkov Popisa prebivalstva 2002 smo izračunali tudi deleže starostnih skupin (od starosti 15 let dalje) po posameznih vrstah oziroma stopnjah izobrazbe. Med prebivalstvom s podiplomsko stopnjo (le 1% vseh) sta najbolj zastopani starostni skupini med 30 in 39 let, blizu pa sta jima tudi tisti med 40 in 44 letom ter med 50 in 54 letom. Visoko izobraženih je največ v starostni skupini

med 25 in 34 let, kar znova govori o trendih v visokem šolstvu v zadnjem desetletju. Višje izobraženih je največ v relativno široki starostni skupini med 35 in 59 let (s cezuro v skupini med 45 do 49 let), kar govori o prejšnjih desetletjih, v katerih je bil višješolski študij glede na visokošolski prevladujoč.

16. Na koncu smo poskušali zbrati tudi pregledne podatke o financiranju visokega šolstva v devetdesetih letih ter se pri tem srečali s številnimi težavami. Spremljanju in analiziranju financiranja (ne samo) terciarnega izobraževanja v razmerju do bistvenih parametrov njegovega spreminjanja (in ne le zaradi spremljanja gibanja javnih financ) bi morali v Sloveniji posvetiti v prihodnje bistveno več pozornosti ter zagotoviti bistveno več sistematičnosti. Tudi iz teh razlogov bi bilo čimprejšnje sistematično sodelovanje Slovenije v analitičnih študijah OECD s področja terciarnega izobraževanja ter izobraževanja nasploh še posebej koristno.

Na podlagi študije *Education at a Glance* smo vzpostavili nekaj primerjav financiranja izobraževanja v mednarodnem kontekstu. Na splošno je bilo mogoče opaziti, da tudi sicer uspešne izobraževalne sisteme praviloma zaznamujejo visoka javna sredstva za izobraževanje. Prav tako je opazno, da so se ta sredstva v opazovanem obdobju v državah OECD v povprečju nekoliko zmanjšala, a ne v vseh državah. Slovenija v javnih izdatkih za primarno in sekundarno izobraževanje še dosega skupino držav nad povprečjem OECD, pri izdatkih za terciarno izobraževanje pa je še nekoliko pod tem povprečjem. Sklep, ki ga iz tega lahko zaključimo, logično nikakor ni zahteven; verjetno je bolj zapleten z vidika javnih financ. K temu, da bi ga lahko hitreje in učinkoviteje reševali, bi v prihodnje lahko precej prispevalo tudi bolj sistematično spremljanje na tem področju.

17. Ta raziskava je bila vsebinsko, še bolj pa časovno omejena; v njej opravljene analize gibanj v terciarnem izobraževanju izzivajo, vendar pa puščajo nedotaknjena še številna vprašanja. Upamo, da s svojim temeljnim ciljem, da zbere podatke za daljše obdobje ter čim bolj široko predstavi dejanske procese v zadnjih dvajset do petindvajsetih letih, lahko prispeva k nadaljnji razpravi o teh vprašanjih.

4. Viri in bibliografija

A. Publikacije SURS

Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj, 2002.

Statistični letopis 1980, 1985, 1991, 1992, 1993, 1994, 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002

Rezultati raziskovanj (RR) – Srednje šole

1. Osnovne in srednje šole konec šol. leta 1979/80 in ob začetku šol. leta 1980/81
2. Osnovne in srednje šole konec šol. leta 1980/81 in ob začetku šol. leta 1981/82
3. Osnovne in srednje šole konec šol. leta 1981/82 in ob začetku šol. leta 1982/83
4. Osnovne in srednje šole konec šol. leta 1984/85 in ob začetku šol. leta 1985/86
5. Osnovne in srednje šole konec šol. leta 1985/86 in 1986/87 in na začetku šol. leta 1986/87 in 1987/88
6. Osnovne in srednje šole konec šol. leta 1987/88 in ob začetku šol. leta 1988/89
7. Osnovne in srednje šole konec šol. leta 1988/89 in ob začetku šol. leta 1989/90
8. Osnovne in srednje šole konec šol. leta 1989/90 in ob začetku šol. leta 1990/91
9. Osnovne in srednje šole konec šol. leta 1990/91 in ob začetku šol. leta 1991/92
10. Osnovne in srednje šole konec šol. leta 1991/92 in ob začetku šol. leta 1992/93
11. Osnovne in srednje šole konec šol. leta 1992/93 in 1993/94 in ob začetku šol. leta 1993/94 in 1994/95
12. Osnovne, glasbene in srednje šole konec šolskega leta 1994/95 in na začetku šolskega leta 1995/96
13. Osnovne, glasbene in srednje šole konec šolskega leta 1995/96 in na začetku šolskega leta 1996/97
14. Osnovne, glasbene in srednje šole konec šolskega leta 1996/97 in na začetku šolskega leta 1997/98
15. Osnovne, glasbene in srednje šole konec šolskega leta 1997/98 in na začetku šolskega leta 1998/99

Rezultati raziskovanj (RR) - Študenti

1. ŠTUDENTI 1979/80 in DIPLOMANTI 1979
2. ŠTUDENTI 1980/81 in DIPLOMANTI 1980
3. ŠTUDENTI 1984/85 in DIPLOMANTI 1984
4. ŠTUDENTI 1985/86 IN 1986/87
5. ŠTUDENTI 1987/88 in DIPLOMANTI 1986 in 1987
6. ŠTUDENTI 1988/89, DIPLOMANTI 1988 in INDIVIDUALNI POPIS PEDAGOŠKIH DELAVCEV VIŠJIH IN VISOKIH STROKOVNIH ŠOL 1987
7. ŠTUDENTI 1989/90
8. ŠTUDENTI 1990/91
9. Študenti v Republiki Sloveniji 1990
10. Študenti v Republiki Sloveniji 1991/92
11. Študenti v Republiki Sloveniji
VPIS NA DODIPLOMSKI ŠTUDIJ 1992/93
VPIS NA PODIPLOMSKI ŠTUDIJ 1991/92
12. Študenti v Republiki Sloveniji
VPIS NA DODIPLOMSKI ŠTUDIJ 1994/95
VPIS NA PODIPLOMSKI ŠTUDIJ 1993/94
13. Študenti v Republiki Sloveniji
DODIPLOMSKI ŠTUDIJ 1993/94
PODIPLOMSKI ŠTUDIJ 1992/93
14. Študentje v Republiki Sloveniji
VPIS NA DODIPLOMSKI ŠTUDIJ 1995/96
15. Študentje v Republiki Sloveniji
VPIS NA DODIPLOMSKI ŠTUDIJ 1996/97
VPIS NA PODIPLOMSKI ŠTUDIJ 1995/96
16. Študentje v Republiki Sloveniji

- VPIS NA DODIPLOMSKI ŠTUDIJ 1997/98
VPSI NA PODIPLOMSKI ŠTUDIJ 1996/97
17. Študentje v Republiki Sloveniji
VPIS NA DODIPLOMSKI ŠTUDIJ 1998/99
VPIS NA PODIPLOMSKI ŠTUDIJ 1997/98
 18. Študentje v Republiki Sloveniji
VPIS NA DODIPLOMSKI ŠTUDIJ 1999/2000
VPIS NA PODIPLOMSKI ŠTUDIJ 1998/1999
 19. Študenti v Republiki Sloveniji
VPIS NA DODIPLOMSKI ŠTUDIJ 2000/01
VPIS NA PODIPLOMSKI ŠTUDIJ 1999/00
 20. Študentje v Republiki Sloveniji
VPIS NA DODIPLOMSKI ŠTUDIJ 2001/2002
VPIS NA PODIPLOMSKI ŠTUDIJ 2000/2001 IN 2001/2002
 21. Študentje v Republiki Sloveniji
VPIS NA DODIPLOMSKI IN PODIPLOMSKI ŠTUDIJ 2002/2003
 22. Študentje v Republiki Sloveniji
VPIS NA DODIPLOMSKI IN PODIPLOMSKI ŠTUDIJ 2003/04 (interno gradivo)

Rezultati raziskovanj (RR) - Diplomanti in pedagoško osebje

1. Diplomanti 1985
2. Diplomanti, doktorji znanosti, visokošolski učitelji 1989
3. Diplomanti višje in visoke stopnje, diplomanti podiplomske stopnje in doktorji znanosti ter učitelji višjih in visokih šol, Republika Slovenija 1990
4. Diplomanti višje in visoke stopnje, diplomanti podiplomske stopnje in doktorji znanosti ter učitelji višjih in visokih šol, Republika Slovenija 1991
5. Diplomanti in visokošolski učitelji, Republika Slovenija 1993
6. Diplomanti in visokošolski učitelji, Republika Slovenija 1994
7. Diplomanti in visokošolski učitelji, Republika Slovenija 1995
8. Diplomanti in visokošolski učitelji, Republika Slovenija 1996
9. Diplomanti in visokošolski učitelji, Republika Slovenija 1997
10. Diplomanti in visokošolski učitelji, Republika Slovenija 1998
11. Diplomanti in pedagoško osebje na višjih strokovnih šolah in visokošolskih zavodih 1999
12. Diplomanti in pedagoško osebje na višjih strokovnih šolah in visokošolskih zavodih 2000
13. Diplomanti in pedagoško osebje na višjih strokovnih šolah in visokošolskih zavodih 2001
14. Diplomanti in pedagoško osebje na višjih strokovnih šolah in visokošolskih zavodih 2002

Rezultati raziskovanj (RR) - Trg dela

1. Delavci v ZD in samostojnem osebnem delu, pripravniki ter fluktuacija delavcev 1981
2. Delavci v ZD in samostojnem osebnem delu, pripravniki in fluktuacija delavcev 1985
3. Letni pregled zaposlenih 1990
4. Delovno aktivno prebivalstvo 1991
5. Letni pregled zaposlenih 1992
6. Zaposlene osebe v letih 1993 in 1994
7. Zaposlene osebe v letu 1995
8. Zaposlene osebe v podjetjih in drugih organizacijah, Republika Slovenija, stanje 31. december 1995
9. Zaposlene osebe v podjetjih in drugih organizacijah, Republika Slovenija, stanje 31. december 1990
10. Zaposlene osebe v podjetjih in drugih organizacijah, Republika Slovenija, stanje 31. december 1991
11. Zaposlene osebe v podjetjih in drugih organizacijah, Republika Slovenija, stanje 31. december 1992
12. Zaposlene osebe v podjetjih in drugih organizacijah, Republika Slovenija, stanje 31. december 1993
13. Zaposlene osebe v podjetjih in drugih organizacijah, Republika Slovenija, stanje 31. december 1994
14. Zaposlene osebe v podjetjih in drugih organizacijah, Republika Slovenija, stanje 31. december 1996
15. Trg dela, Slovenija 1996 in 1997
16. Trg dela 1998
17. ter za vse obdobje do leta 2004 Statistične informacije, Aktivno prebivalstvo, december vsako leto

Statistične informacije

1. Vpis študentov na dodiplomski študij v študijskem letu 2001/02 in na podiplomski študij v študijskih letih 2000/01 in 2001/02, 7. junij 2002, št. 144
2. Vpis študentov na dodiplomski študij v študijskem letu 2000/01 in podiplomski magistrski in specialistični študij v študijskem letu 1999/2000
3. Vpis študentov na višje strokovne šole, univerze in samostojne visokošolske zavode, Slovenija 2002/2003 – začasni podatki, 27. november 2002, št. 318
4. Vpis študentov na višje strokovne šole, univerze in samostojne visokošolske zavode, Slovenija 2003/2004 – začasni podatki, 8. december 200, št. 319
5. Diplomanti višjih strokovnih šol in visokošolskih zavodov, Slovenija 2001, 24. junij 2002, št. 169
6. Pedagoško osebje na visokošolskih zavodih in višjih strokovnih šolah, Slovenija 2001, 2. julij 2002, št. 177
7. Štipendisti, 31.12.2001, Slovenija, 22. november 2002, št. 300
8. Srednje izobraževanje, Slovenija, konec šolskega leta 1999/2000 in začetek šolskega leta 2000/2001, 15. oktober 2002, št. 270
9. Vseživljenjsko učenje, 2. četrletje 2002 – 2. četrletje 2003, 29. april 2004, št. 118
10. Prebivalstvo, Slovenija, 31.12.2002, 18. junij 2003, št. 142
11. Aktivno prebivalstvo, Slovenija, 8. marec 2004, št. 69

Mesečni statistični pregled

Mesečni statistični pregled, št. 10, letnik XLVI, Ljubljana, oktober 1997

B. Drugi viri

Baudemont, S. (1995). University teachers in Europe. Career structures and status. Strasbourg: Council of Europe.

Bevc, M. (et al.) (2001). Znanje in izobraževanje v Sloveniji v luči priključevanja EU. Raziskava v okviru projekta Strategija gospodarskega razvoja Slovenije: Slovenija v Evropski uniji. Ljubljana: Inštitut za ekonomska raziskovanja.

Development of Higher Education in Slovenia. (1998). Ljubljana: Ministry of Education and Sport.

Dinamika Tempus v visokem šolstvu - program in povzetki (programme and abstracts - programme et resumes - Programm und Kurzfassungen). (1997). Ljubljana: Ministry of Education and Sport of the Republic of Slovenia; Ministry for Foreign Affairs of the Republic of Slovenia; Ministry of Science and Technology of the Republic of Slovenia.

Education across Europe 2003. European Commission; Eurostat. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2003.

Education at a Glance. OECD Indicators. (2001, 2002). Paris: OECD.

Education Policy Analysis. Education and Skills. (2001) Paris: OECD.

File J. and Goedegebuure L. (eds.) (2003), Real-Time Systems. Reflections on Higher Education in the Czech Republic, Hungary, Poland and Slovenia. Enschede: University of Twente (CHEPS).

Focus on the Structure of Higher Education in Europe - National Trends in the Bologna Process. European Commission; Eurydice. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2003.

Haug, G., Tauch, Ch. (2001), Trends in Learning Structures in Higher Education (II). Follow-up report prepared for the Salamanca and Prague Conferences of March / May 2001. Finish National Board of Education; European Commission; Association of European Universities (CRE); European Training Foundation.

International Standard Classification of Education - ISCED 1997. November 1997. Approved by the UNESCO General Conference at its 29th session in November 1997.

Kamušič, M. (1992). Projekt dolgoročnega razvoja visokega šolstva v Republiki Sloveniji. Dodatek k zaključku projekta. Ljubljana: Inštitut za družbene vede pri FDV.

Key Data on Education in the European Union 1997 (1997). Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.

Key data on education in Europe (2000). European Commission; Euridyce, Eurostat. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.

Kump, S. (1990). Dostop do visokega šolstva. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Center za razvoj univerze.

Magno, C., Silova, I., Wright, S., Demeny, E. (2003), Open Minds. Opportunities for Gender Equity in Education. New York: Open Society Institute.

Predlog Nacionalnega programa visokega šolstva Republike Slovenije (2001). Tretja obravnava. Poročevalec DZ, št. 92/01, 23. november 2001

Nacionalni program visokega šolstva Republike Slovenije (2002).

Priprava podatkov in izračuni za nov sistem financiranja visokega šolstva. (Interno). (2003). Ljubljana: MŠZŠ.

Predpisi v visokem šolstvu. (1995, 1997). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.

Slanc, A. (ur.) (1996). Srednješolsko izobraževanje v Republiki Sloveniji 1990-1996. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.

Statistical yearbook on candidate countries. Data 1997-2001. (2003). European Commission; Eurostat. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.

Strategija razvoja Slovenije. Osnutek za javno razpravo (2004). Ljubljana: UMAR.

Strokovna izhodišča za nacionalni program visokega šolstva v Republiki Sloveniji. (1997). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.

Šolska zakonodaja I. (1996). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.

Two decades of reform in higher education in Europe: 1980 onwards. (2000). European Commission; Eurydice. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.

Unescov priročnik za uporabo mednarodne standardne klasifikacije izobraževanja ISCED 1997. Problemi pri uporabi Isceda 1997 v Sloveniji. Zbornik prispevkov. (2001). Ljubljana: MŠZŠ.

Uresničevanje načel Bolonjske deklaracije v Republiki Sloveniji. (Nacionalno poročilo za berlinsko konferenco o bolonjskem procesu, september 2003.) Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.

Vzgoja in izobraževanje v besedah in številkah / Education in Slovenia – facts and figures. Eurydice bilten, št. 1, december 1998. Ljubljana: MŠŠ, 1998.

Vzgoja in izobraževanje v Republiki Sloveniji 1999 / The Education system in Slovenia. Ljubljana: MŠŠ, 1999.

Vzgoja in izobraževanje v Republiki Sloveniji 2000 / The Education System in Slovenia 2000. Ljubljana: MŠZŠ, 2001.

Zgaga, P. (1997). Stanje, možnosti in perspektive visokošolskega izobraževanja v družbeni tranziciji. *Sodobna pedagogika*, 1997, let. 48, št. 1-2, str. 1-23.

Zgaga, P. (1998). Visokošolsko izobraževanje v Sloveniji in v državah Evropske unije. *Kadri*, nov. 1998, letn. 4, št. 4, str. 15-21.

Zgaga, P. (1998). Trendi in možnosti vpisa na študij naravoslovja in tehnike. *Nova proizvodnja*, 1998, letn. 49, št. 5, str. 276-279.